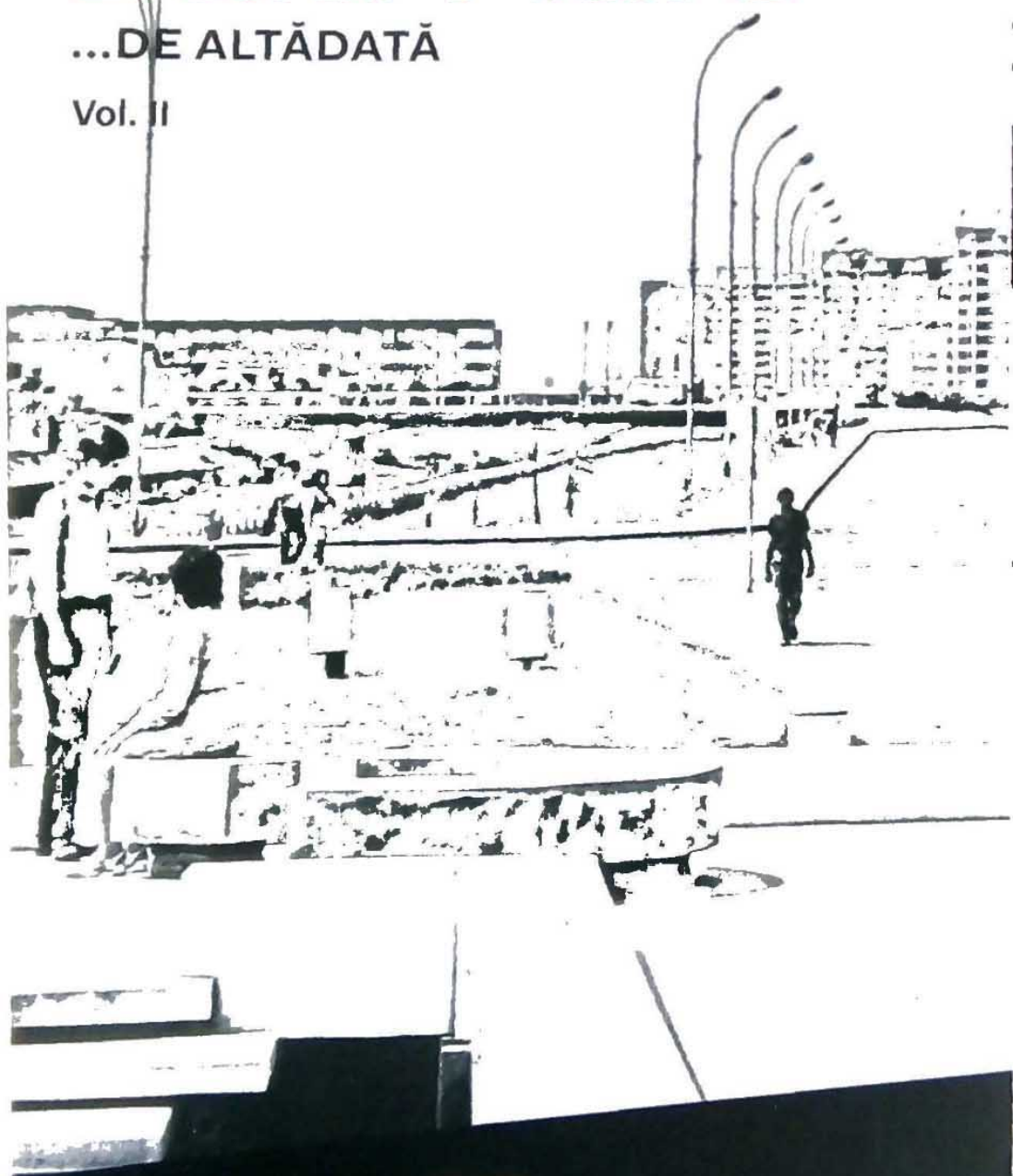

Baia Mare

...DE ALTĂDATĂ

Vol. II

EUROTIP
BAIA MARE, 2016

BAIA MARE DE ALTĂDATĂ

Vol. 2

Baia Mare, 2016

Redactor de carte: Dorin Ștef

Culegere: Adriana Costin

Corectură: Giorgia Stan, Ioana Tarța

Cap limpede: Monica Antal

Tehnoredactare: Adina Pop

Ilustrație: Colecția Muzeului Județean de Istorie și Arheologie
Maramureș și colecții particulare

Prelucrare foto: Florin Pușcaș

Tipar: Eurotip Baia Mare

Lucrare realizată de cotidianul Glasul Maramureșului (director general Florin Creț) și editată de Eurotip Baia Mare (director Pamfil Godja)

Ediție îngrijită și coordonată de Dorin Ștef

Descrierea CIP

Cuvânt înainte

Proiectul *Baia Mare de altădată (1945-1989)* a demarat în anul 2006 și este derulat de cotidianul „Glasul Maramureșului”. În cei zece ani, au fost publicate circa 800 de articole, într-o rubrică săptămânală, în paginile ziarului. În anul 2014 a apărut (la Editura Eurotip) un prim volum, intitulat *Baia Mare de altădată. Baia Mare în timpul regimului comunist (1945-1989)*, prin selecția textelor publicate în „Glasul”, în intervalul 2006-2012. Cartea de față reprezintă volumul doi al acestui proiect și însumează articolele apărute în „Glasul”, în intervalul 2013-2015.

Materialele sunt semnate de redactorii responsabili de pagină (Cătălin Țineghe, Dragoș Hojda, Ionuț Horoba, Ioan Buda Țețu, Ioana Nicolescu, Dragomir Ignat, Alexandra cel Mare-Irimie) sau alți redactori (Alina Andreica, Alina Talpoș, Anca Miklos, Lavinia Codruța Radu), iar prelucrarea fotografiilor aparține lui Florin Pușcaș.

În linii mari, structura noului volum a fost păstrată (*Primii ani de comunism, Construcția orașului Baia Mare, Anii de școală, Timpul liber, Sărbători în comunism, Ceaușescu. Partidul. Securitatea, Stil de viață, Raționalizarea, Revoluția din decembrie 1989*), la care s-au adăugat două capitole, intitulate *Locuri de muncă*, respectiv *Evenimente*.

Așa cum am menționat și în prefața primului volum, nu ne-am propus o abordare monografică a perioadei cercetate (1945-1989). Aspectele edilitare, administrative, sociale, politice și culturale au fost consemnate mai degrabă în funcție de „sursele” pe care le-am avut decât după un plan sistematic, editorial. Structura cărții s-a conturat abia în faza de selecție a materialelor jurnalistice.

De asemenea, această lucrare nu are un caracter științific. Cei care vor căuta aici documente istorice, acte păstrate prin arhive prăfuite și un vast aparat critic, însoțit de liste bibliografice, vor fi dezamăgiți.

Cu toate acestea, *Baia Mare de altădată* nu este o carte de ficțiune. Ea surprinde starea de spirit pe care au trăit-o românii (în speță, băimărenii) în timpul dictaturii comuniste. Este un demers jurnalistice. Este o poveste romanțată a anilor de după al Doilea Război Mondial, când România s-a aflat sub regim comunist. Este o colecție de mărturii ale celor care au trăit și au suferit în acea perioadă, spuse și înregistrate la o distanță de un sfert de secol. De aceea, multe amănunte s-au estompat și multe aspecte definitorii sunt văzute într-o altă lumină de către martorii evenimentelor. Se manifestă nostalgii și

sentimentalisme. Ba mai mult, generația de mâine, care va învăța la școală despre caracterul opresiv al regimului comunist, va fi surprinsă să constate că din paginile cărții nu răzbate suferința. Vă asigurăm că, în ultimii ani, a apărut un număr semnificativ de lucrări cu referire la suferința, lipsurile, legile aberante, minciuna și falsitatea, detenția și crimele din timpul regimului comunist.

Baia Mare de altădată (1945-1989) este, înainte de toate, o carte de istorie orală.

Trebuie să menționăm că un aport deosebit la realizarea acestei lucrări am primit din partea Muzeului Județean de Istorie și Arheologie (director Viorel Rusu) – prin colecția de fotografii puse la dispoziție – dar și din partea Editurii și Tipografiei Eurotip (director Pamfil Godja) – prin sprijinul acordat la editarea cărții.

Dorin Ștef,
Redactor-șef, „Glasul Maramureșului”

CAPITOLUL I

PRIMII ANI DE COMUNISM

Baia Mare, scurt istoric

Primele informații scrise pe care le avem despre existența orașului Baia Mare ni-l prezintă ca pe un centru minier dezvoltat cu aspect de oraș medieval, cu forme proprii de organizare și conducere.

Cât privește urbanizarea și dezvoltarea acestei localități, în anul 1472 sunt semnalate primele lucrări edilitare prin executarea unor canalizări și pavarea străzilor cu piatră de râu.

„În 1641, se amenajează prima conductă de apă potabilă, construită din lemn de carpen și arin, care este întărită cu cercuri din fier și cupru. Apa era captată din râul Firiza. În 1643, orașul avea 12 străzi, grupate în patru sectoare cu 956 de contribuabili, asta înseamna cam 4.500 de locuitori”, a precizat fostul arhitect șef al Maramureșului, Oksana Florescu.

Într-un document al primăriei, în anul 1800 ni se relatează că pe teritoriul orașului se găseau 46 de mine particulare, 11 șteampuri în funcțiune, cu 211 ciocane și două cuptoare de topit metal. În 1844, se construiește la Ferneziu, Uzina Metalurgică, cu mașini și utilaje care aveau cele mai avansate tehnologii din acel timp.

„În 1876, statul austro-ungar încadrează orașul Baia Mare în noul sistem administrativ al comitetului Sătmar și devine centru de plasă cu 38 de sate subordonate, pierzând statutul de oraș liber, regal, pe care l-a avut timp de câteva secole și va rămâne sub conducerea Sătmarului până în 1968”, a mai precizat Oksana Florescu.

La sfârșitul secolului al XIX-lea, se înființează primele bănci, mineritul rămâne ramura de bază a economiei locale, iar pe un loc secund s-a aflat morăritul. „Aici se măcinau tone de grâne care erau folosite și pentru producerea spirtului. Economia era partea cea mai importantă în ceea ce privește dezvoltarea urbanistică a orașului. În 1894, populația ajungea la 9.838 de locuitori, iar la finele anului 1930, populația era de peste 13.800 de locuitori”, a mai subliniat fostul arhitect-șef al Maramureșului.

Imediat după cel de-al Doilea Război Mondial, a început reconstruirea drumurilor, podurilor și s-au repus în funcțiune uzinele din oraș.

Perioada 1958 - 1980 s-a caracterizat prin ritmuri intense de dezvoltare. În acest timp se construiesc unele cartiere, se dezvoltă

infrastructura, se introduc apa, canalizarea, gazul și rețelele electrice și se perfecționează transportul urban. În 1960, începe construirea noului centru al orașului, cu 300 de apartamente și un hotel cu 150 de locuri (actuala Piața Revoluției). Tot în 1960, Centrul Vechi se declară monument. (Alina ANDREICA)

Recensământul din 1945

În Maramureșul secolului trecut, acțiunile de recenzare se realizau puțin diferit decât acum. În primul rând, era o obișnuință ca recensămintele să se organizeze în vreme de iarnă, când se presupunea că toată lumea e acasă, nu e nimeni plecat cu lucrul în afara unității administrativ-teritoriale. Interviuul consta în mai puține întrebări decât au fost în 2011, însă conținea și aspectul agricol. Era important să se știe atât numărul de locuințe și gospodării, cât și cel al locuitorilor, respectiv al animalelor existente în fiecare gospodărie.

Maramureșul avea alte granițe administrative la acea vreme. Era divizat pe crestele munților Gutâi, astfel că tot ce era „peste deal” făcea parte din Maramureș, cu capitala la Sighetu Marmației. În schimb, municipiul Baia Mare „ținea” de Satu Mare, orașul vecin având rol de reședință de raion.

„Până în anul 1950, s-au menținut județele interbelice. Reședința județului interbelic Maramureș era la Sighetu Marmației. În 1950, s-a făcut o reformă administrativă și s-a trecut la modelul sovietic, cu regiuni. Capitala de regiune și pol de dezvoltare era Baia Mare și îngloba județele interbelice cu capitalele vechi la Satu Mare și Sighetu Marmației”, a explicat Viorel Rusu, directorul Muzeului de Istorie și Arheologie Maramureș.

Un lucru interesant e că în îndreptarul statistic rezultat în urma recensământului din 1945 era prezentată o listă a localităților unde era organizat târg. Pe listă figura Sighet, Ocna-Șugatag și Dragomirești. De asemenea, pentru fiecare localitate în parte era menționat numărul de kilometri „de parcurs” până la locul de târg. Și transporturile erau înscrise în datele recensământului. Era menționat faptul că sunt gări în Leordina, Borșa, Vișeu de Sus, Poienile de sub Munte, Vad sau cele din Rone și Berbești, dar și că sunt puse la dispoziția călătorilor autogările din Vișeu, Șieu, Cuhea, Dragomirești, Strâmtura, Sighet, Valea Vișeuului sau Ocna-Șugatag.

Un aspect important ținea de structura etnică a populației județului interbelic Maramureș, la momentul 1945. Proporțiile de astăzi ale populației majoritare și ale minorităților s-au păstrat. Pe lângă cei aproape 110.000 români, locuiau aproape 22.000 ruteni și ucraineni

(locul al doilea la capitolul etniei) și puțin peste 14.000 unguri (locul al treilea). Urmau evreii, 3.000 la număr, și germanii, în jur de 1.600. Interesant este faptul că, din cei 3.073 de evrei, în prezent, în Maramureș au rămas sub 50 de persoane. Despre romi, însă, nu se pomeniște nimic în recensământul din 1945.

Până la acel moment, Baia Mare era doar un orașel ce aparținea de Satu Mare. Întreaga suflare maramureșeană ținea de orașul Sighetu Marmăției, reședință de județ.

Conform datelor de atunci, 52,2% erau neștiutori de carte. Procentul era mai mare în mediul rural. În mediul urban, în schimb, constituit doar dintr-o singură așezare - Sighetu Marmăției - numărul analfabeților era ceva mai mic - 22,9%. Numărul clădirilor și al gospodăriilor era, în județul interbelic Maramureș, păstrat până la jumătatea secolului al XX-lea, la aproximativ 36.000 - 37.000. (*Cătălin ȚI-NEGHE*)

În primii ani după război

Un băimărean ajuns acum la venerabila vârstă de 94 de ani, Aurel Breban, povestește despre viața din Baia Mare de după anul 1945. „Era grea viața în Baia Mare, după război. O fost criza alimentară. Stăteau la pâine și la lapte, la rânduri de nu le vedeai capătul. Până s-a pus agricultura pe picioare... De pe front am ieșit la 1 mai 1945. Atunci, am sărbătorit, în Baia Mare, sărbătorile românești cu tricolorul, care înainte nu era voie să îl ai. În Baia Mare nu erau autobuze. Nu era petrol și aveam lampă cu petrol. Când era petrol, nu era făină și invers. Sarea era adusă de la Ocna-Șugatag. Erau greuți mari. Până în 1989, am trăit greu. O fost comuniștii. Aveai cotă de lapte, cotă de carne, cotă de prune, cotă de struguri. Și găinile o avut cotă de ouă. Boierii de la Maralact și-o făcut casă P+2. Mie mi-o pus cotă de lapte după văcuța mea. Și le-am dat-o, că nu am avut ce face... În Baia Mare erau puține mașini atunci. Cine o avut mașină în acele vremuri o fost boier. Am avut bicicletă și mergeam cu ea la Satu Mare sau la târg, la Târgu Lăpuș sau la Copalnic. Autobaza era lângă Gara Veche, pe bd. București. De acolo mereau autobuzele încoace și-ncolo. IRTA se numeau atunci”, a declarat Aurel Breban. (*Dragoș HOJDA*)

Vasile Blidaru din Odești, partizan anticomunist

Odești este o localitate așezată în fundul Țării Codrului, aparținând administrativ de comuna Băsești. Cei care aud de Odești fac i-

mediat legătura cu o personalitate marcantă dată de acest ținut, un luptător împotriva regimului comunist: haiducul Blidaru. Am poposit în sat, la gospodăria fiicei haiducului, în încercarea de a afla povestea celui mai drept și neînfricat erou al codrenilor. Maria Chiș are 76 de ani și povestește cu multă bucurie despre cel care i-a dat viață, creionând o imagine unică a acestuia.

Deosebit de inteligent și onest, un om integru, luptător împotriva tuturor nedreptăților, așa a rămas haiducul Blidaru în amintirea codrenilor. „Eram mic pe vremea când el a fost executat, dar am auzit de la bunicii mei că s-a luptat pentru dreptate și că nu i-a plăcut faptul că oamenii simpli erau prostiți și asupriți. Pe vremea aceea nu era om mai vestit și mai respectat în întreaga zonă. Spiritul lui de dreptate a deranjat conducerea de atunci și a fost persecutat. N-o apucat să-l aresteze, că o fugit chiar de sub nasul lor. Apoi a știut să-i ducă de nas zece ani, nelăsându-se prins, fiindu-i scut codrul și oamenii din acest ținut”, povestește Ioan Deac (63 ani), un sătean din Odești.

S-a născut în anul 1911, fiind cunoscut în sat sub numele de Văsălica Marișchii. Era un om înalt și arătos, care se îmbrăca simplu. Pe cei cinștiți nu i-a supărat niciodată, iar pe cei nedrepti i-a pedepsit aspru. După Primul Război Mondial a rămas orfan de tată, acesta murind pe front. A fost crescut de mamă de la vârsta de șase ani. Nu a fost un om care a avut multă școală, urmând doar patru clase primare în localitatea natală. Cu toate acestea, a fost renumit pentru agerimea minții și priceperea cu care reușea să valorifice orice material care îi cădea în mână, fiind un om priceput la toate. A fost un modelator iscusit al lutului, un cioplitor neîntrecut în lemn, inițiindu-se în meseriile de tâmplar și dogar. Apoi a devenit un foarte bun meșter fierar. A ridicat și o moară de vânt și și-a construit singur casa și acareturile din gospodărie. Toți oamenii din sat îl apreciau pentru că era un om drept, care ținea cu cei săraci și asupriți.

A fost gestionar peste cooperative și se bucura de respectul înregii obști. Primarul din acea vreme nu era de partea săracilor, a țărănilor, iar Blidaru nu a putut trece cu vederea peste aceste lucruri. În sat au venit bucate, iar când primarul nu le-a împărțit echitabil țărănilor, Blidaru s-a revoltat, exprimându-și tranșant nemulțumirea. Astfel a devenit incomod, iar cei din primărie l-au reclamat. Totul a pornit de la faptul că s-au primit acele ajutoare pentru sărmani, iar unii dintre cei mai avuți din sat au vrut să le împartă între ei. El s-a revoltat, dar comuniștii l-au pârât. L-au condamnat și au vrut să-l pedepsească. Nu a trecut mult timp și, într-o noapte, au venit și l-au ridicat cei de la Securitate. L-au dus în Băița, de unde mai trebuiau ridicați alți

doi acuzați. La întoarcerea prin Odești, cei care l-au pârât erau în centrul satului și i-au întrebat pe legiuitori cum de îl duc dezlegat pe un om atât de periculos. Atunci, aceștia l-au legat cu mâinile la spate și l-au batjocorit. „Când a venit mașina să-i încarce pe cei pârâți, tătuca s-o gândit ce-l așteaptă acolo unde voiau să-l ducă, dacă l-au batjocorit așa rău chiar la el în sat. Mergea înaintea lor și o trebuie să treacă printr-o vale, ca să poată ajunge la mașină. Atunci, s-o slobozât prin apă, printre răchiți, s-o băgat într-o holdă de ruje (n.r. floarea-soarelui) și dus o fost. Zece ani o pribegit prin codru și prin țări străine. O lăsat acasă trei copii, doi feciori și pe mine, și și-o luat lumea în cap, fiind vânat de securiști și ducând o viață de fugar”, a povestit fiica haiducului, Maria Chiș.

După ce a stat doi ani prin codru, a luat drumul străinătății. A ajuns în Bulgaria și în Italia și, după patru ani, s-a întors acasă, deoarece i-a fost dor de locurile natale și de familie. Între timp, securiștii au început prigoana asupra familiei, în încercarea disperată de a afla pe unde se ascunde fugarul. l-au demolat casa și i-au luat vitele. Au fost arestați toți membrii familiei. Prima dată, cei trei copii împreună cu bunica lor au fost duși la Zalău, în vremea când fiica cea mare avea 9 ani. Astfel, securiștii sperau ca Blidaru să se predea, știindu-și familia încarcerată. Apoi, copiii au fost din nou închiși împreună cu mama lor, la Jibou. Aceasta a fost bătută și chinuită, pentru a spune unde se ascunde soțul ei. Ea însă nu știa ce să le răspundă. După ce haiducul a fost ucis, fosta sa soție care a divorțat între timp, la presiunile celor care o prigoneau, a fost arestată din nou, fiind condamnată la zece ani de închisoare. A executat cinci, fiind eliberată în urma unei amnistii. Floare Neamț, soția lui Blidaru, a fost nevoită să divorțeze, cu promisiunea că astfel nu va mai fi arestată și bătută.

În cei zece ani în care a pribegit, haiducul Blidaru a fost văzut de puține ori de către familie. A încercat să se apropie de copiii săi, privindu-i când păzeau vitele sau când se jucau cu alți copii. Alteori, a intrat în vorbă cu ei, fără să-și dezvăluie identitatea. Valer, cel mai mare dintre băieți își amintește că avea 12 ani când și-a întâlnit tatăl în codru. L-a recunoscut după ce acesta și-a dat jos clopul din cap și i-a văzut creștetul pleșuv. Atunci, din ochii haiducului au țâșnit lacrimile, însă nu i-a confirmat băiatului că el este tatăl său. „Odată, în timp ce ne duceam cu mama și o vecină la târg, în Ariniș, ne-o ieșit în cale din pădure. Eu aveam 18 ani și mi-l aduc bine aminte și în ziua de azi. Baba care o fost cu noi l-o recunoscut de departe. Am stat mult de vorbă după ce ne-am tras de-o lătura în pădure. Avea trei puști în spate și i-am spus să se liniștească, să nu mai fie urmărit. În

viața lui n-o avut cu nimeni de lucru, numai cu aceia care l-o pârât și i-o făcut traiul un iad. Pe unu l-o pușcat în picior, da' n-o murit atunci, pe altu tot așa și o crăpat inima în el de frică. Pe altu dintre dușmani l-o bătut peste picioare și peste mâinile cu care o iscălit declarația prin care l-o incriminat. Un altu o fost împușcat în timpul unei încă-ierări. O avut mare boală pe ei și toți îi purtau frica. În toți anii în care o stat prin codru, o avut un bârlog săpat în pământ. Abia după moartea lui o descoperit buncărul în care s-o ascuns, pe Valea Pietrii, între Băița și Odești. Avea acolo o sobă și un pat și multe provizii", a spus fiica haiducului.

Adăpostul subteran avea 3 metri lungime, 1,5 metri lățime și 1,5 metri înălțime, fiind prevăzut cu pat și sobă. Acolo s-au găsit îmbrăcăminte, alimente și muniție.

Vasile Blidaru a fost unul dintre oponenții importanți ai regimului comunist, fiind considerat ultimul reprezentant al mișcării de rezistență de pe teritoriul României. Reprezintă imaginea unui om drept și nesupus, stăpân al Codrului. Acesta, împreună cu oamenii locului i-au fost pavăză și scut. Fără ajutorul codrenilor, Blidaru nu ar fi putut rezista atâta vreme. Cei trei copii ai săi au regretul că nu știu ce s-a ales de osemintele haiducului.

Sfârșitul său a fost unul sângeros. S-a întâmplat în anul 1958, pe prispa casei Florichii din Huta Băiții. Aceasta era în complicitate cu securității și l-a trădat. 27 de cartușe l-au ciuruit imediat după ce a ieșit din casă, pe târnaț, ușa din spate fiind ferecată pe dinăuntru. (*A-lina TALPOȘ*)

CAPITOLUL 2

CONSTRUCȚIA ORAȘULUI

Cartierul Săsar

Unul din cele mai mari și importante cartiere ale municipiului Baia Mare, cartierul Săsar, a fost și printre cele în care autoritățile s-au implicat cel mai mult. Pentru a-l face un model de bună practică în epoca vremii, autoritățile comuniste au gândit o sistematizare a cir-culației.

În anii '60 - '70, încet, dar sigur, orașul se extindea către Vest. În fiecare an răsăreau noi blocuri destinate „oamenilor muncii”. „Se dorea ca totul să fie făcut cu cap. Autoritățile au utilizat un șablon. Se observă și astăzi că întreg cartierul Săsar a fost construit după un anumit model. Acele blocuri-tip, acele parcuri-tip, acele parcări de formă triunghiulară. Totul era făcut ca la carte, se respectau cu strictețe regulile, iar sistematizarea avea un rol foarte important”, a explicat Ștefan Lupșa, unul din constructorii orașului, actualmente director al Centrului de Zi pentru Persoane Vârșnice CASPEV.

Sistematizarea din vremea comunistă se observă și astăzi. „Caragiale, Cantemir și Odobescu au același tipar. M-am mutat aici, în anii '70; am văzut cum s-au construit blocurile astea. Unul după altul. La început, lumea se întreba de ce parcările erau atât de mari. Acum se vede cât de bine o gândit comuniștii. Chiar dacă erau două mașini în fiecare parcare, ei o făcut una de o sută de locuri. Acum nici alea nu mai ajung”, povestește băimăreanul Ștefan Mureșan, cu același domiciliu de aproape jumătate de secol.

Directorul CASPEV spune că, în comparație cu imobilele realizate azi, exista o logică în tot ce se construia. „Distanța dintre blocuri trebuia să fie în așa fel încât, la o anumită oră, să intre lumina la parter”, a explicat Lupșa. Iar asta se întâmpla înainte să se vorbească despre norme europene în domeniu. Cei care au participat la clădirea zonei spun că, întâi, s-a trasat conturul cartierului, s-au realizat tiparurile de străzi, după care s-au ocupat perimetrele situate în interior. „Abia apoi au apărut blocurile de pe strada Iza sau blocul unde se află librăria. RFNI nu exista. În acea zonă pășteau animale sau se jucau copiii fotbal. Așa cum a fost obiceiul în tot orașul, centrele de cartier se făceau la final. La fel s-a întâmplat și în cartierul Săsar. RFNI a fost gândit ca un centru de cartier, cu spații comerciale la

parter și la etajul I. Au fost ultimele blocuri din acea perioadă comunistă construite în cartierul Săsar”, își amintește Ștefan Lupșa.

Blocurile din complexul RFN au fost date în folosință în anul 1985, odată cu parcul care funcționează și astăzi drept centru al cartierului Săsar.

Anii '60 au adus construcții noi în locul unde odinioară se întindea o mlaștină. Primele blocuri din zonă au fost cele două de pe Caragiale, de la Victoriei către deal, după care a fost construită Școala Nr. 6, care actualmente se află sub patronajul spiritual al lui Nichita Stănescu. La jumătatea deceniului, a fost dat în folosință Spitalul de Pneumoftiziologie, pe atunci denumit TBC. De abia în a doua jumătate a anilor '60 s-a mers cu construcția de blocuri spre vest de Caragiale. Au fost trasate viitoarele străzi Cantemir, Porumbescu, Odobescu, Iza, a fost prelungită strada Victor Babeș de astăzi și zona a fost împânzită cu arbori.

S-a lucrat masiv, cu o forță și viteză uimitoare. Ștefan Lupșa, fostul director al Trustului de Construcții, își amintește că ritmul de lucru era incredibil. „În a doua jumătate a anilor '60 – prima jumătate a anilor '70, s-au deschis mai multe șantiere deodată. Era deja construită școala și blocurile de pe Caragiale. În principiu, s-a mers cu construcția de la est la vest, dar au fost și lucrări începute a-proximativ în același timp. Au fost deschise mai multe șantiere și se ridicau câte cinci-șase blocuri odată. Majoritatea erau construite din cărămidă și planșee; prefabricatele au intrat mai încolo. S-a lucrat mult între RFN și complexul Albina, apoi către Unic. S-au construit în general P+4. În cazul celor P+10, adică a blocurilor-turn, a fost mai greu. Totuși, ritmul a fost alert. Totul a fost construit pe baza unui șablon, indiferent că vorbim despre blocuri, străzi, parcuri sau locuri de joacă. Locurile rămase libere au fost completate cu construcții de alte blocuri, blocuri-plombă așa cum au fost numite sau complexuri comerciale. Așa a fost și cu complexul RFN, doar că acesta a fost gândit încă de la început ca și centru de cartier”, a explicat Ștefan Lupșa.

Unul din minicentrele de cartier era complexul Albina. „A fost construit odată cu blocurile din apropiere, deci undeva pe la finele anilor '60. Era un complex alimentară la parter, o cofetărie la etaj, un aprozar, respectiv un magazin de colectare de sticle. Fiind returnabile, statul plătea pentru sticle. Piața Albina a apărut după complex, undeva pe la începutul anilor '70”, afirmă un localnic.

Fostul șef al trustului de construcții, Ștefan Lupșa, povestește că strada principală a cartierului era Victoriei, iar la început nu era nici podul. În plus, cursul de apă nu era regularizat. „Era doar albia râ-

ului. Nu existau diguri. La început nu era nici podul, iar despre bulevardul Independenței nici nu se punea problema încă, la momentul respectiv, acesta fiind construit mai târziu. Accesul la blocurile de pe Independenței se făcea dinspre Victoriei”, povestește Lupșa.

De altfel, malurile râului Săsar erau pline de bălării. „Creștea vegetația. Era o zonă nu tocmai atractivă. Dincolo, peste râul Săsar, înspre zona viitorului Spital Județean, nu era mai nimic, poate doar case ici-colo. Nu exista niciun cartier de blocuri. Cât despre cartierul Meda sau blocul Semilună, nici nu se poate pune problema. De altfel, din balconul unui bloc de pe Independenței, de lângă malul Săsarului, se vedea gara nouă, construită în 1968. Asta până către anii '75-'80, când s-a construit intens și în această zonă și nu s-a mai putut vedea până acolo”, povestește Ioan T. (*Cătălin ȚINEGHE*)

Centrul Nou

Anii 70 au adus o schimbare esențială a perimetrului cuprins între strada Culturii, bulevardul București, actuala stație CFR și spațiul pe care se află acum unitatea militară. La acel moment, acolo erau cartierul celor 300 de case, zona fostei gări, dar și spațiu viran.

Constantin Pena a fost în acea perioadă arhitect proiectant, respectiv șeful atelierului de arhitectură. De numele său se leagă sute de proiecte de sistematizare urbanism, sănătate, învățământ, culte, mănăstiri, hoteluri sau locuințe ridicate în ultimii 47 de ani în județul

Maramureș și județele învecinate. Printre proiectele de sistematizare urbanism se numără și proiectarea unei părți importante a zonei centrale a municipiului Baia Mare. Proiectul, numit la acel moment Complex locuințe „Traian”, a fost aprobat prin Decretul prezidențial nr. 56 din 1976 și a cuprins tot perimetrul de la Colegiul Tehnic „George Barițiu” la Gara Baia Mare. Deci, ceea ce se numea atunci cartierul Traian înglobează în prezent mai multe cartiere.

Constantin Pena își amintește cum a luat naștere proiectul „cartierului Traian și al zonei centrale”. „Ne-am apucat de lucru în 1974. Am început sistematizarea întregului perimetru. Era, la acea vreme, zona celor 300 de case, care îngloba cartierul CFR, în zona fostei gări, pe bulevardul București de azi, între Culturii și Unirii de azi. Locomotiva întorcea în apropiere de acest cartier CFR. Începuturile construirii cartierului au fost dureroase pentru oameni, întrucât a fost necesară demolarea caselor. La acel moment existau câteva schițe cu privire la unele obiective importante pentru Baia Mare. Erau «bătute în cuie», fixate pe hartă, Hotelul Mara, Sala Sportului și Bazinul de Înot. Însă pentru realizarea ultimelor două, a fost nevoie de un pretext. Două obiective de o asemenea importanță erau mari consumatoare de energie electrică. Astfel, IMMUM a construit două blocuri de nefamiliști, pentru care s-a făcut o centrală termică, în spate la „Vânătorul și Pescarul”. Aceasta a susținut căldura și apa caldă pentru Sala Sporturilor și Bazin. Dacă nu recurgeam la această ches-tiune, nu am fi putut realiza două obiective deosebit de importante pentru oraș. Am avut noroc atunci de oameni cu sufletul mare care au susținut realizarea acestui artificiu”, a relatat Constantin Pena.

Odată făcută centrala termică, s-a pornit construirea Sălii Sporturilor și a Bazinului de Înot. Lucrările au început în jurul anului 1975, își amintește Pena. Proiectul zonei Centrului Nou, însă, deosebit de amplu, a suferit modificări esențiale. „Am dorit să facem un bloc de peste 20 de etaje, în colțul intersecției de astăzi al bulevardului Unirii cu strada Progresului. Era gândit ca un punct de reper al orașului. Propunerea, însă, a căzut. Nu era voie să facem blocuri înalte. S-a avizat doar cu opt etaje. Apoi, s-au realizat «cei cinci moși» de pe strada Progresului (n.red. cele cinci blocuri identice care străjuiesc Parcul Mara). În privința blocurilor, ni s-a spus să venim cu o arhitectură mai îndrăzneată. În felul acesta, „au căzut” cele trei blocuri care trebuiau să fie pe Unirii, de-a lungul Parcului Mara. S-a făcut parcul, în schimb, până la noul bulevard. În proiectul inițial exista și po-sibilitatea realizării unui cinematograful în zona intersecției Republicii cu Traian, de acum. S-a renunțat și la el, deoarece atunci când s-a a-

juns la construirea acelei zone, cinematograful nu mai era la modă. Am început cu proiectarea blocurilor de P+ 4, de abia apoi am continuat cu cele turn. În acest fel, ne-am extins cu zona Traian 2, unde se află acum Liceul cu Program Sportiv”, a relatat arhitectul Constantin Pena.

Acesta spune că a fost întrebat de motivația care a stat la baza deciziei de a include un asemenea bloc-turn (P + 20) în proiect. „Am explicat că un asemenea bloc înalt ar fi fost văzut inclusiv de pe Dura și că ar constitui un punct de reper pentru oraș. Dar cum acestea erau legile, am renunțat. Până la urmă, s-a realizat blocul în care este Casa Vacanței, cu opt etaje și acele spații destinate comerțului”, a povestit Pena.

Arhitectul spune că nu este singurul loc în care s-a decis „coborârea înălțimii maxime”. „Când s-a aprobat «Traian», conform proiectului, trebuia să avem de-a lungul bulevardului, de-o parte și de alta, blocuri de P + 8 sau P + 9, iar distanța era de maximum 15 metri între ele, respectiv carosabilul de 7 metri. Apoi, au apărut decrete conform cărora doar un procent din blocuri aveau înălțimea respectivă. Majoritatea trebuiau să fie P + 4. Din acest motiv, numărul blocurilor-turn a scăzut”, a relatat Constantin Pena.

Și totuși, în aceste condiții, în reședința județului vecin, Satu Mare, s-a permis realizarea unei construcții extrem de înalte. Ce-i drept, cu caracter administrativ, dar care funcționează și astăzi. Palatul Administrativ din Satu Mare are 15 etaje și o înălțime de 97 metri. Este în topul celor mai înalte clădiri din România, fiind depășit de Tower Center, ce are 106,3 metri, și Casa Presei din capitală, care, cu tot cu turn, ajunge la 104 metri. Palatul Administrativ este mai înalt și decât Hotelul Intercontinental din București. S-a acceptat construcția ridicată în 1972 – 1984 pe criteriul politic. Explicația a fost simplă. Unul din membrii marcanți ai Partidului Comunist, Iosif Uglar, era sătmărean de origine și avea deschidere la președintele Ceaușescu. *(Cătălin ȚINEGHE)*

Centrul Vechi

Primele modificări pe planul arhitecturii urbane, apărute după instaurarea regimului comunist la noi, au început să se facă simțite din anii 1960.

Atunci au fost ridicate, în locul vechilor imobile, moștenite din perioada monarhiei, noile complexe politico-administrative, după un tipar prestabilit, a cărui inspirație era de origine sovietică. Însă, marile

realizări și măsuri de sistematizare au fost luate după ce Nicolae Ceaușescu a ajuns în fruntea țării. În acest context la începutul lunii noiembrie 1974, în cadrul Marii Adunări Naționale a fost votată Legea nr. 59, privind sistematizarea teritoriului și localităților urbane și rurale.

Chiar dacă pe hârtie lucrurile păreau să fie bine puse la punct și în regulă, în realitate specialiștii din cadrul Consiliilor Populare Județene aveau mereu bătăi de cap cu „iubitul conducător” sau cu cei din conducerea superioară a partidului, atunci când îi arătau acestuia planurile de sistematizare urbană.

Ambroziu Șuta, fost șef al Serviciului de Sistematizare al Consiliului Popular Județean Maramureș, spune că unii dintre cei care își dădeau girul pentru anumite proiecte de urbanism erau pur și simplu persoane amatoare și fără cunoștințe minime cu privire la aria unei suprafețe. „Mergeam cu schițele de sistematizare la nivel de orașe sau de localități din județ la conducerea superioară de la vremea respectivă. Și mereu ne certau și ne reproșau spunând: «De ce vreți terenuri așa de multe în mediul rural? 100 metri pătrați vă este suficient». Noi încercam să le explicăm că pe 100 metri pătrați nu se poate construi o gospodărie sănătoasă. Și atunci ei săreau în sus, zicând: «Cum nu se poate construi, doar 100 metri pătrați, înseamnă 100 metri ori 100 metri». Așa îmi dădeam seama că acești păzitori ai politicii de partid nu dispuneau de noțiunile cele mai elementare în domeniile în care erau puși să decidă”, povestește Ambroziu Șuta.

Fostul șef al Serviciului de Sistematizare a Maramureșului mărturisește că era un adevărat stres atunci când trebuia să se prezinte schițele de sistematizare în cadrul ședințelor desfășurate în acest scop. „Era o adevărată aventură și osteneală să te duci cu schițele de sistematizate pentru prezentare și aprobare. Era plin de tot soiul de cățeluși de aștia atenți că tot ceea ce se aducea la cunoștință se încadrează în discursul tovarășului cutare sau cutare. Am fost maritor, spre exemplu, la un astfel de episod, atunci când s-a prezentat proiectul pentru linia de tramvai la Craiova. A venit primul secretar și a prezentat planul respectiv și, imediat, tovarășii i-au sărit în cap că, vezi Doamne, nu a respectat indicațiile venite pe linie de partid. În două minute toată macheta cu prezentarea liniei de tramvai în Bănie a fost aruncată pe podea, iar primul secretar a fost destituit imediat din funcție”, rememorează Ambroziu Șuta.

El a adăugat că la nivelul județului Maramureș astfel de episoade nu au avut loc, pentru că cei din conducere erau oarecum mai înțelegători. Singurele momente mai delicate din acest punct de vedere au fost cele în care Ceaușescu a vizitat Baia Mare. „Îmi aduc aminte că, la prima vizită, l-a plimbat pe conducător prin Centrul Vechi. De fiecare dată când a trecut pe acolo a spus: «Când mai trec pe aici, vreau să nu mai văd clădirile astea vechi, să le dați jos, să le demolați». Apoi, noi l-am ascultat și nu le-a mai văzut la următoarea vizită, pentru că nu l-am mai dus pe acolo, i-am schimbat traseul pe strada Victoriei”, mărturisește Ambroziu Șuta.

O altă întâmplare care îl are în prim plan pe Ceaușescu, în contextul prezenței sale în Baia Mare, este legată de vila de protocol, construită special pentru el, pe strada Petőfi Șandor. Ambroziu Șuta spune că „iubitul conducător” a fost cât pe ce să refuze să locuiască și să doarmă în acel imobil, după ce a constatat că, în apropiere, se află un cimitir. „Omul ăsta avea niște pretenții care frizau uneori absurdul. După ce ne-am zbatut să-i facem o casă de oaspeți, acolo, pe strada Petőfi, mai sus de Liceul de Artă, a venit și ne-a spus să desființăm acea casă. Motivația acestei afirmații era faptul că el nu poate concepe să doarmă lângă un cimitir. A făcut mare tărăboi și scandal atunci, și tot întreba nervos că «Cine mama naibii a avut ideea de a-i face casă de oaspeți lângă un cimitir?!»”, își amintește Ambroziu Șuta.

Acesta a mai adăugat că lui Ceaușescu nu-i plăceau sub nicio formă șarpantele. În acest sens, prim-secretarul de la Harghita i-a prezentat secretarului general al partidului un plan de sistematizare și arhitectură a Harghitei cu șarpante. Oricâte argumente a adus to-

varășul prim de acolo, inclusiv pe cele ale specificului unei zone de munte căreia i s-ar potrivi de minune o arhitectură cu șarpante, Ceaușescu i-a tăiat-o scurt: «Să te duci în Ungaria cu specificul dimitale de secuime». Voia ca totul să fie uniform, nu cumva să iasă din tiparul ideilor sale înguste», a concluzionat Ambroziu Șuta. (*Ionuț HOROBA*)

Cartierul Vasile Alecsandri

La începutul anilor '80, orașul Baia Mare se termina în zona Sălii Sporturilor. În locul unde acum este cartierul Vasile Alecsandri erau doar niște case sărăcăcioase, care au fost demolate apoi pentru a se construi în locul lor blocuri cu apartamente pentru oamenii muncii, după cum era lozinca folosită atunci.

Dorel Moldovan a primit un apartament pe strada Grănicerilor, în 1986. Spune că atunci erau construite doar blocurile de pe strada Melodiei și câteva dintre cele de pe strada lui. „De pe Melodiei s-a început, dar era șantier peste tot. Pe Melodiei le-au dat apartamente la inginerii de la uzină, de la UMMUM. Și eu l-am ajutat pe șeful meu să se mute, i-am dus mobila la etajul patru. Dar n-a stat mult acolo”, povestește băimăreanul.

O cauză a mutării lui de acolo a fost diversitatea celor care au primit apartamente în zonă. În afară de ingineri erau și cei care avuseseră case acolo și primiseră, în locul lor, apartamente. Așa că, în locul inginerilor au ajuns în bloc unii care... și-au adus cu ei și caii. „Era cal cu capul pe geam afară, la etajul patru, în blocul 8 de pe Melodiei. Eu l-am văzut”, spune Dorel Moldovan.

Moldovan își amintește și acum de ritmul în care se lucra. Se uita pe geam, vedea dealurile cu pământul scos din fundațiile blocurilor, dar vedea și blocuri noi apărând peste noapte. Se lucra în trei schimburi și noaptea, la lumina becurilor, se ridica un etaj. „Aduceau panouri prefabricate și le ridicau noaptea”, zice Dorel Moldovan.

Spune că atunci erau doar câteva construcții pe strada Macului. A văzut construindu-se blocurile de pe Aleea Mărășești, dar și cum s-a extins strada Grănicerilor spre târgul auto. Familia Moldovan locuiește într-un apartament cu două camere. Peste stradă se construise un bloc unde erau apartamente cu trei camere, însă pentru a primi un astfel de apartament trebuia să faci muncă patriotică pe șantier. „Blocul ăla era al UTC-ului, se dădeau apartamente tinerilor. Care primea acolo trebuia să facă nu știu câte zile de muncă voluntară. Era inginer care te ponta, dar se rezolva”, povestește Dorel Moldovan cum se împărțea fondul locativ de altădată.

S-a mutat în apartament la un an după ce îl primise. Se căsătorise, locuiau cu părinții lui, în cartierul Săsar, dar soția nu voia să se mute în noul cartier. Acolo erau noroaie, când ploua, și era un amestec de locuitori care o speria. „Era fain, erau betoane turnate pe strada Grănicerilor, jucam fotbal după-masa, nu era circulație pe stradă. Ne cunoșteam toți, ne întâlneam la o carte, la un fotbal. În fiecare lună, făceam chef pe o scară, la cineva. Nu era atâta fugă după bani și aveai mai mult timp liber”, povestește bărbatul. (Ioan BUDA ȚEȚU)

Bulevardul București

În anii '60, principalele artere din oraș erau mult mai aerisite, iar traficul rutier nu era sufocat de mașini, așa cum se întâmplă acum. Circulația era și ea adaptată parcului auto existent, își aduc aminte băimărenii care au prins vremurile. Pe bulevardul București, spre exemplu, între cele două sensuri de circulație existau scuaruri despărțitoare. În felul acesta erau protejați participanții la trafic, pentru că șoferii nu puteau pătrunde pe contrasens. Nu se putea efectua vreun viraj pe mijlocul drumului, așa cum se întâmplă, din prea multă grabă, în zilele noastre. Scuarurile respective existau de la Platoul București până la Tipografie, dar se întrerupeau în intersecția cu Unirii, bulevard aflat, la sfârșitul anilor '60 - începutul anilor '70, în „chinurile facerii”. Scuarurile erau împrejmuite cu garduri de protecție, întrucât în interiorul lor se aflau și stâlpii de iluminat stradal, așezați la distanță de imobilele de locuit din preajmă. În acele perimetre, autoritățile vremii obișnuiau să planteze flori.

Nemulțumite de faptul că asfaltul s-a deteriorat pe bulevard, în anul 1967, responsabilii vremii au gândit un proiect de modernizare, în cadrul căruia nu mai erau incluse scuaruri. Practic, așa s-a renunțat la zona verde cu lățimea de 2 metri. Astfel, carosabilul a ajuns de la două sensuri de mers de câte șase metri, la o suprafață unitară cu lățimea de 14 metri, record la acea vreme, ținând cont de fluxul rutier existent. „La sfârșitul anilor '60, scuarurile au fost desființate, probabil din cauza faptului că numărul de autoturisme era în creștere. În anii '80, acele scuaruri erau ca și uitate. A rămas doar semaforul din intersecția din Centrul Nou, adică de la intersecția bulevardelor București și Unirii, de altfel primul din Baia Mare”, își amintește Ioan T. (Cătălin ȚINEGHE)

Bulevardul Independenței

În 1972 a fost inaugurat Spitalul Județean, după care podurile au luat locul punților, iar blocurile au răsărit unul câte unul. La acel moment, zona respectivă era în construcție, existând un puternic avânt... muncitoresc.

„În acea perioadă, existau punțile care țineau loc de trecere peste râul Săsar spre strada George Coșbuc. Era Planetariul, blocul-turn (roșu) de la Dunărea, fostul restaurant Festinger. Tot pe partea stângă se înainta cu construcția de blocuri, spre vest. Punțile nu au fost însă întreținute, s-a dat importanță podurilor, construite și ele, pe rând, de la est la vest, în funcție de amenajarea zonei. După podul Unirii, de la Universitate, a fost construit podul Republicii, de la viitorul RFN, aproximativ în perioada în care a fost inaugurat Spitalul Județean. S-au construit blocuri dincolo de spital, spre Meda, iar concomitent, pe partea dreaptă a râului, s-a ridicat blocurile de pe Independenței”, a arătat Dragomir Ignat.

Întâi au fost blocurile, apoi bulevardul Independenței, își amintește Dragomir Ignat. „S-au construit mai întâi blocurile de P+4, de abia după aceea blocurile-turn. Cele înalte nu aveau apartamente spațioase, erau probleme cu lifturile și curgeau plângerile oamenilor care spuneau că trebuie să urce pe scări. Lifturile se blocau, erau neperformante. O altă problemă era presiunea la apă, locatarii fiind nevoiți să își facă rezerve în căzi și căldări. A trebuit să treacă un deceniu pentru ca problemele lor să se rezolve. S-au schimbat pompele și formele de aducțiune. De abia atunci s-a intrat în normal. O chestiune era legată de spațiile comerciale. Acestea lipseau. Era bine pe de o parte, pentru că lipsea forfota de dimineață, însă, pe de altă parte, locatarii erau nevoiți să parcurgă distanța până la magazinele din complexe comerciale din apropiere, Albina sau Aurora, întrucât RFN-ul a apărut doar în 1985”, a relatat Dragomir Ignat. (Călin ȚINEGHE)

Bulevardul Unirii

Bulevardul Unirii este sinonim cu centrul orașului Baia Mare. Puțini însă știu geneza acestei importante străzi care a deschis dezvoltarea părții de vest a orașului, în spiritul arhitectural al regimului proletar.

Bulevardul Unirii a fost proiectat pentru a străbate orașul de la râul Săsar, din fața Institutului Pedagogic, până la Casa de Cultură a Tineretului, aproape de locul unde se construiește astăzi Catedrala

Ortodoxă. Mare parte din locul pe care se află astăzi blocuri sau instituții publice și private era, înainte de anii 1960, teren pustiu, mlăștinos. Clădiri precum Sala Sporturilor, Bazinul de Înot sau Casa de Cultură a Tineretului s-au ridicat pe un astfel de teren.

Un alt aspect interesant privind bulevardul Unirii este acela că numele lui a rămas neschimbat de-a lungul timpului, față de alte denumiri de străzi din Baia Mare care au fost rebotezate în funcție de regimul politic care s-a aflat la putere.

Construcția efectivă a bulevardului Unirii a început undeva spre finele anilor '50, când au fost demolate ultimele case de pe străzile Progresului și Bilașcu. Oamenii care au locuit în acele case au fost mutați, fără niciun drept de apel, în blocurile noi care se construiau pe temelii fostelor imobile. În felul acesta, regimul de atunci îi văduvea pe oameni de dreptul la proprietate. Unii martori la instaurarea primului șantier de construcții în zonă își amintesc că primele blocuri ridicate aici nu aveau alimentare la gaz și erau, inițial, cu un singur etaj.

„Dacă bine țin minte, primele blocuri de locuințe de pe bulevardul Unirii au fost ridicate prin anii 1957-1958 și nu aveau încălzire pe gaz. Foloseam lemne. Îmi amintesc cum mă trimitea tata să tai lemne după ce veneam de la școală. La început, s-au construit blocurile aici doar cu parter plus un etaj, însă din 1963, s-a revenit și au început să suprapună alte etaje”, rememorează băimăreanul Iosif Andrei Berei (65 de ani).

Iosif Andrei Berei își mai amintește câteva întâmplări legate de începuturile bulevardului Unirii. În capătul dinspre râul Săsar, spune băimăreanul, era un podet pe cabluri (podul care este acum s-a construit ulterior) și într-o primăvară a venit un cioban cu turma de oi, să treacă peste acel podet. „Însă, din cauza greutateii prea mari a oilor și a măgarului care le însoțea, încărcat cu tot felul de lucruri specifice îndeletnicirii de oier, s-au rupt cablurile și toate oile au căzut în Săsar. Îmi amintesc că a fost o imagine fantastică să vezi cum plutesc câteva zeci de oi pe apă. Pe Săsar, atunci când ploua mult și veneau viituri, puteai să vezi plutind cotețe cu porci care guițau înăuntru, purtați de ape”, istorisește băimăreanul.

După Palatul telefoanelor, pe partea dreaptă a bulevardului Unirii s-au ridicat câteva blocuri cu o arhitectură mai deosebită. Acestea, mărturisește Ștefan Lupșa, fostul șef al Trustului de Construcții Maramureș (TCM), au fost destinate ca locuințe de serviciu pentru muncitorii care erau angajați în cadrul trustului. „Acele blocuri, parter plus zece etaje, au fost ridicate cu destinația de locuințe de serviciu pen-

tru AGEKOM. În perioada respectivă, unitățile responsabile cu construcțiile mai realizau și locuințe de serviciu pentru salariați, mai ales atunci când cererile pentru locuințe nu erau atât de mari. Arhitectura este mai deosebită și pot să mărturisesc că au fost lucrate mai îngrijit decât alte blocuri din oraș, pentru că le-am făcut ca pentru noi”, a spus Ștefan Lupșa.

În altă ordine de idei, arhitecții care au proiectat blocurile amplasate pe partea stângă a bulevardului Unirii și care se continuă pe strada Progresului, au luat în anii '80 premiul I pe țară.

Un alt obiectiv important care se leagă inevitabil de bulevardul Unirii este Parcul Mara. Ștefan Lupșa spune că, înainte de 1989, politica nu oferea multe fonduri pentru realizarea spațiilor verzi. Constructorii erau nevoiți, astfel, să improvizeze. „Nu se dădeau mulți bani pentru astfel de lucrări, prioritatea numărul unu era construcția de blocuri pentru locuit. Așa încât unde era amintit în proiect câte un spațiu verde, imediat nivelam cu un buldozer, semănam un pic de iarbă, eventual plantam un copac și gata părculețul”, a explicat Ștefan Lupșa.

La fel s-a întâmplat și în cazul spațiului pe care lumea îl cunoaște azi ca fiind Parcul Mara. Fostul șef de la TCM Maramureș a povestit că aici proiectanții au lăsat intenționat spațiul gol pentru a se ridica un parc, iar constructorii au rămas să se descurce singuri. „Noi am făcut niște ziduri din beton, care să mascheze denivelările rezultate în urma construcției blocurilor din zonă, am umplut cu pământ, peste care am semănat iarbă. Cu timpul, s-a mai plantat câte un copac și uite așa, și cu contribuția naturii, acolo a apărut un parc. Însă, toate s-au realizat mai superficial, nu după un plan anume. Singura indicație de proiectare legată de acest parc au fost cele două fântâni arteziene”, a concluzionat Ștefan Lupșa.

După ce a fost demolată gara veche, care a funcționat în zonă, bulevardul Unirii a început să se extindă înspre Sala Sporturilor. Printre primele construcții importante apărute în zonă se află și palatul PTTR, cunoscut de băimăreni sub numele de Palatul telefoanelor. Acesta a fost inaugurat în toamna anului 1960, după cum informa presa de la acea vreme. „Ieri (20 noiembrie, 1960 - n.r.), la ora 15.00, a început festivitatea inaugurării centralei telefonice automate, centrală dată în comunicație cu 42 de zile înainte de termen. La festivitate au participat, alături de muncitorii de la PTTR Baia Mare și ingineri de la «Teleconstrucția» București, tovarășul Iosif Uglar, prim-secretar al comitetului regional de partid (...)”, precizează cotidianul „Pentru Socialism”. Tot din această publicație aflăm că la vremea respectivă no-

ua centrală telefonică avea posibilitatea de a deservi aproximativ 1.400 de abonați, estimându-se ca, în următorii ani, numărul acestora să ajungă la peste 5.000. (*Ionuț HOROBA*)

La început, în anii '60, Bulevardul Unirii era doar strada care „dădea” în gară. Nu trecea dincolo de calea ferată, fiind, practic, la periferia sudică a orașului. După mutarea gării în noul amplasament, artera rutieră a fost prelungită. Iar totul s-a făcut după un plan bine pus la punct. Gara nouă a fost dată în folosință în 1968, după ce s-a lucrat doi ani la amenajarea noilor funcțiuni. Vreme de câțiva ani, s-a muncit la dezafectarea perimetrului în care și-a dus traiul gara veche. „S-a trecut la demolare. Mai întâi, a fost demolată clădirea gării, apoi clădirile anexe. Pe urmă s-au demolat casele private, după ce s-a emis un decret prezidențial prin care oamenii erau expropriați. Au fost și unele case care au scăpat de exproprieri, iar locuințele au rămas în picioare, dar nu știu cum de au reușit. Au rămas lângă prefectură, pe George Coșbuc, în cartierul Săsar sau la Universitate. În general, nu prea te puteai împotrivi, pentru că veneau cu miliția să îi scoată afară”, povestește Istvan Ludescher, actualul viceprimar al municipiului Baia Mare.

„Erau două turnuri de apă la vechea gară, pentru că era o rotativă acolo, ca locomotiva să poată întoarce. Unul dintre turnuri a fost dărâmat, apoi gara. Calea ferată a fost dezafectată, scoasă din uz, deoarece funcționa gara nouă. Peste drum de vechea gară, se afla și un bar vestit, unde era plin de fum, care a rămas, mai departe, peste ani. Treptat, s-a construit magazinul Maramureșul și blocurile din dreapta bulevardului”, relatează băimăreanul Dragomir Ignat.

După mutarea gării, s-a lucrat la amenajarea zonei. Au fost gândite imobile, obiective importante pentru un oraș aflat în dezvoltare accelerată, iar pentru asta, tronsonul de bulevard a fost prelungit. S-a considerat, încă de pe atunci, că artera rutieră va avea caracter central, ținând cont că brăzdează orașul de la nord la sud, prin mijloc. „A fost o documentație de urbanism, s-a studiat zona, s-a planificat cum va fi mobilată cu clădiri, cu centre de cartier, cu tot ce înseamnă funcțiuni într-o zonă urbană de locuințe. S-a adoptat un Plan Urbanistic, în baza căruia au fost autorizate construcții”, spune Istvan Ludescher. (*Cătălin ȚINEGHE*)

Intersecția bd. Unirii cu bd. București

La fel ca alte zone din Baia Mare, cea de la intersecția a bulevardului București cu Unirii a suferit, de-a lungul timpului, importante

modificări de arhitectură și aspect. Aici, înainte de instaurarea regimului comunist, a funcționat ani de zile gara orașului. Apoi, odată cu dezvoltarea și industrializarea rapidă, a fost reorganizat ambientul zonei. Astfel, în anii 1980, a fost amenajată în fața Magazinului Universal „Maramureș” o piață în centrul căreia a fost montat un ceas din flori funcțional, care astăzi mai există doar în fotografii.

În epoca socialistă, din punct de vedere arhitectural, Baia Mare a fost gândită ca un oraș policentric. Ambrozie Șuta, fostul șef al Serviciului de sistematizare al județului Maramureș, a arătat că Baia Mare nu a fost organizată ca să aibă toate obiectivele într-un singur loc.

„Exista zona centrală de cultură, care cuprindea Institutul de Învățământ Superior, Casa de Cultură a Sindicatelor etc. Apoi, era o zonă centrală de sport, unde erau grupate sala de sport, bazinul de înot, terenul de rugbi și tot aici a fost așezată și Casa Tineretului, care avea foarte multe activități cu specific sportiv. Mai era o zonă administrativă centrală, unde a fost plasat palatul administrativ, sediul central al minelor, primăria municipiului etc. Mai era, de asemenea, Centrul Vechi, pe care am reușit cu mari eforturi să-l păstrăm așa cum l-am moștenit de la înaintași”, precizează Ambrozie Șuta.

În acest context, mai adaugă el, trebuia să fie amenajată o zonă centrală comercială. După mai multe analize, cei care se ocupau de arhitectura și ambientul orașului au hotărât ca spațiul din apropierea intersecției bulevardelor Unirii și București să îndeplinească acest rol, de piață cu specific preponderent comercial. „S-a proiectat ca parterele de la blocurile construite în zonă să fie destinate spațiilor comerciale. Apoi, s-a construit marele magazin universal. De asemenea, mai era gândit, dar nu s-a mai concretizat, ca între hotelul din intersecția bulevardului Unirii cu Traian și magazinul «Maramureș», pe terenul unde acum există Parcul Mara, să fie amplasate niște spații comerciale unde accesul să fie exclusiv pietonal. Cu acest proiect am ajuns până la Ministerul Comerțului de-atunci, însă nu s-a mai pus niciodată în practică”, își amintește Ambrozie Șuta.

În cadrul acestui centru comercial al orașului, autoritățile comuniste au decis că trebuie să existe și un obiectiv deosebit, care să valorifice spațiul verde creat în zona Magazinului „Maramureș”. Astfel, a apărut ideea de amplasare și amenajare a unui ceas din flori. Ceasul de flori a devenit obiect peisagistic în anii 1980 și de îngrijirea lui s-a ocupat Eleonora Ghețe, șeful Serviciului Public de Ambient Urban Baia Mare, care, în anii fostului regim, a lucrat în cadrul Serviciului de Gospodărire Comunală.

„La scurtă vreme după ce am început serviciul aici, în Baia Mare, am făcut în mai multe orașe din țară un turneu și la Timișoara am văzut un ceas făcut din flori. După ce ne-am întors, am propus conducerii Gospodăriei Comunale să aprobe construirea și amplasarea unui ceas floral și la noi în oraș. Am primit undă verde și am trecut la amenajarea acestui obiectiv”, povestește Eleonora Ghețe.

Ceasul floral din fața Magazinului Universal „Maramureș” a fost construit cu întreg mecanismul specific unui aparat de măsurare a timpului. „Noi ne-am ocupat de tot ceea ce a însemnat decorul exterior al ceasului. Acesta avea cele douăsprezece ore realizate din flori; și cadranul l-am construit tot din flori. Poziția ceasului, care măsură în diametru aproximativ 2,5 metri, a fost așezată într-un unghi de 45 grade față de sol, iar în spațiul creat s-a amenajat o casă tehnică a ceasului. Plantele alese pentru decorul acestui ceas erau cele de covor, care se tund și se pot întreține mai ușor”, a mărturisit Eleonora Ghețe. Pe timp de iarnă, mai adaugă ea, ceasul nu funcționa. Stratul de flori era acoperit de zăpadă și intra în conservare naturală până în primăvară, când se plantau din nou florile. Iarna, ceasul era folosit pe post de derdeluș de către copiii din zonă. Ceasul de flori a rezistat în peisajul băimărean câțiva ani buni și după schimbarea regimului politic în decembrie 1989. El a fost desființat după ce autoritățile locale au concesionat terenul unei companii care a ridicat pe acel amplasament un restaurant fast-food. (*Ionuț HOROBA*)

Strada Caragiale

Un teren de fotbal improvizat se întindea pe vremuri în zona în care se află astăzi complexul RFN. Se întâmpla în anii 70-80, imediat ce cartierul muncitoresc Săsar începea să prindă contur. Alături, până la un moment dat, exisata și o punte din lemn. Cei care au prins vremurile își amintesc că puntea era atât de instabilă, încât devenise „spaima fetelor” pe care băieții le scoteau în oraș și erau nevoiți să o aleagă pentru a traversa râul Săsar.

Puntea cu cabluri a funcționat acolo până când autoritățile vremii au decis să ridice un pod nou în zonă. „Am locuit o vreme pe strada Ciprian Porumbescu din cartierul Săsar (n.red. - blocurile din zonă au fost construite la mijlocul anilor 60). Puntea era la îndemână pentru a traversa înspre spital, nu existau alternative. Te legănai puternic atunci când traversai. Nu exista plasă de protecție. Se speriau mai ales fetele, atunci când traversau, din cauza instabilității punții”, a relatat Ștefan Lupșa, directorul Centrului de Zi pentru Persoane Vârștnice CASPEV Baia Mare.

Puntea a dispărut în anii 70, atunci când în zonă a fost construit podul de pe bulevardul Republicii. Orașul se extindea spre vest, iar locuitorilor le erau necesare alternative de a traversa Săsarul, întrucât râul era învolburat în sezonul ploios.

Zona din apropierea râului Săsar era loc de distracție pentru tineri. Astfel, pe locul în care se află astăzi complexul RFN, respectiv Biserica Greco-Catolică „Sfânta Cruce”, era un... maidan. Terenul vi-ran se întindea până spre clădirea în care funcționa, deja, Școala Nr. 6. Ștefan Lupșa își amintește că, în tinerețe, bătea mingea de zor acolo. „Prin 65 - 67, eram student în Baia Mare. Unde e acum intersecția Victoriei și Caragiale se juca fotbal. Acolo, pe acel câmp, jucam și eu. Strada Victoriei, stradă veche, venea până aici. Pe urmă, au fost conturate străzi precum I.L.Caragiale”, își amintește Ștefan Lupșa.

Viitorul constructor al orașului povestește că strada Caragiale a fost, încă de la acea vreme, una „avantajată”, nu doar din punctul de vedere al lățimii, dar și pentru faptul că perimetrele dintre blocuri urmau să beneficieze de multe spații verzi. De aici încolo orașul se dezvoltă puternic către vest, făcându-și, rând pe rând, apariția, străzile Victor Babeș, cu o serie de blocuri turn, dar și Dimitrie Cantemir, respectiv Alexandru Odobescu, organizate după un șablon. *(Cătălin ȚINEGHE)*

La intersecția străzii I.L. Caragiale cu Victor Babeș din Baia Mare se afla, odinioară, o mlaștină plină de pipirig. De altfel, mlaștina se întindea inițial până la râul Săsar, dar lucrările de desecare efectuate pentru a lăsa loc blocurilor de locuințe au restrâns suprafeța de apă. Astfel, până în capătul străzii Caragiale, rând pe rând, au apărut blocurile, lucru determinat de „tăvălugul” construcțiilor din acei ani.

„Era o mlaștină chiar acolo, pe locul intersecției de astăzi dintre Caragiale și Babeș, iar alunecările de teren erau chiar vizibile. Între timp, tehnica a avansat și s-au făcut desecări”, își amintește Ștefan Lupșa, directorul Centrului de Zi pentru Persoane Vârstnice CASPEV și unul din constructorii orașului.

De altfel, de la primele blocuri de lângă mlaștină nu mai erau alte construcții pe deal ori în imediata apropiere. „Am primit un apartament acolo încă de la construirea blocului, în anii '70. Mai sus, pe deal, era doar izvorul de unde ne alimentam cu apă. Preferam apa de izvor, în defavoarea celei de la robinet”, povestește băimăreanul Ștefan Roman.

De-a lungul vremii, izvorul a rămas o alternativă importantă pentru oamenii care stau în zonă. „Și nepoții s-au obișnuit să urce dealul, până la izvor, să aducă apă. Acum, însă, e plin de vile. Chiar și izvorul e într-o zonă care nu mai aduce a vremurile alea. Nu mai vezi privesătea orașului de la izvor, așa cum o făceau înainte”, zice Ștefan Roman.

Surprinzător sau nu, izvorul, acum captat, se află... pe strada Sănătății. Pe vremuri, însă, nici vorbă de străzi sau alei. „La început nu era realizat nici conturul străzii Victor Babeș. Mai sus de mlaștină erau doar pomi, fân și animale care pășteau. Doamnele și domnișoarele urcau pe deal pentru a se bronză. Obiceiul a rămas până când au apărut casele. Tot până atunci, cei mici mergeau acolo, în fiecare iarnă, la săniuș”, își amintește Ștefan Lupșa. (*Cătălin ȚINEGHE*)

Strada Ciocanului

Pe strada Ciocanului din Baia Mare (Iuliu Maniu de astăzi) erau doar case la începutul anilor '60. Cele mai înalte clădiri din zonă erau sediul Electrica și cel al Facultății de Litere.

În anii '50 era activă încă acea galerie de mină care începea în capătul de sub deal al străzii Ciocanului. Era chiar și o cale ferată care transporta minereul din subteran până aproape de râul Săsar. Anii '60 au adus primele „schimbări la față” ale arealului. Calea ferată a fost desființată. Dar chiar și așa, activitatea de exploatare avea re-

percusiuni asupra locuitorilor din zonă. „Când ploua, se inunda strada cu apă de mină, întrucât nu era canalizare. Gura de mină a rămas, chiar dacă nu se mai putea intra în galerie pe acolo”, își amintește băimăreanul Ioan M.

În plus, a fost construit sediul de astăzi al Facultății de Litere, dat în folosință în 1961, sub titulatura de Institutul Pedagogic. Există deja una din clădirile care adăpostește internatul de la „Nord”. În rest, teren viran, case, barăci, ici-acolo și, mai spre vest, „cele zece case”. În partea opusă, pe strada Victoriei, se afla sediul Electrica, în lucru la acea vreme. Peste Săsar se lucra intens la construirea clădirii în care urma să funcționeze, începând cu 1962, Școala Medie nr. 3, în prezent Colegiul Național „Vasile Lucaciu”. Tot peste Săsar se aflau blocurile și casele din apropierea Gării Vechi, cele de pe strada George Coșbuc și ceea ce avea să devină bulevardul Unirii. Chiar și malul Săsarului era străjuit de case, pe celălalt mal. Din spatele imobilelor de locuit se zărea turnul vechii gări, acum în paragină.

Dincoace, în cartierul Săsar, nu se făcuseră încă exproprieri serioase. „La sfârșitul anilor ‘60, a început lucrul la blocuri în cartierul Săsar, mai cu seamă în zona Albina și Caragiale. În anii ‘70 s-au făcut lucrări importante și în zona Ciocanului. Se începuse construcția de blocuri în spatele Universității, proprietarii de case din zonă fiind expropriați. Desigur, mai era și câte unul care nu se lăsa înduplecat orice ar fi urmat. Exemplu e casa care a rămas în picioare lângă Universitate. În 1975, era deja funcțional și spațiul comercial din spate,

format din mai multe magazine. Mai era și o piață, dar mai mică decât cea de la Albina. S-a vrut, la momentul acela, să se facă mai multe complexe comerciale în cartiere, în jurul blocurilor”, a mai spus Ioan M.

Băimărenii care au prins acele vremuri povestesc că strada Iuliu Maniu a fost lărgită pentru a delimita cartierul Săsar de cel de case, Valea Roșie. Practic, strada Ciocanului era gândită pentru a fi „granița” estică a cartierului Săsar, prevăzut să se întindă până la Institutul de Cercetări și Proiectări Miniere, de pe strada Victor Babeș. *(Cătălin ȚINEGHE)*

Strada George Coșbuc

Strada George Coșbuc este și astăzi una dintre cele mai liniștite zone din Baia Mare. Probabil nu multă lume știe că aici, în locul blocurilor, ridicate începând cu anii 1960, existau case private, gospodării în toată regula, cu anexe pentru creșterea animalelor domestice. Atmosfera străzii Coșbuc în anii 1950 era mai degrabă una de mediu rural decât de peisaj urban.

Conform planului de sistematizare a orașului Baia Mare, elaborat de autoritățile comuniste, strada George Coșbuc a fost proiectată ca o legătură între Centrul Nou (zona Platoului București, Centrala Minelor etc.) și bulevardul Unirii - una dintre cele mai importante arte-

re ale urbei băimărene. Practic, această stradă era un detaliu de urbanism stabilit de autoritățile locale competente pe domeniul arhitecturii și sistematizării de la vremea respectivă. Planul general de urbanism era stabilit de către Institutul de Sistematizare Locuințe și Gospodărire Comunală (ISLGC), care avea sediul în capitală, fiind singura instituție abilitată în elaborarea proiectelor de sistematizare pentru toate orașele patriei socialiste.

Ambroziu Șuta, fostul șef al Secției de Sistematizare a orașului Baia Mare, a spus că artera George Coșbuc nu a fost gândită inițial ca o stradă propriu-zisă, ci s-a născut ca o consecință a amenajării cartierului cunoscut azi sub denumirea de Republicii. „Strada a apărut pe această porțiune ca o legătură, din punct de vedere arhitectural, între bulevardul Unirii și Centrul Nou al orașului, unde erau deja amenajate blocurile de locuit, Centrala Minelor și hotelul respectiv. Această stradă îndeplinea rolul arhitectural de a fi o latură în zona de est - nord - vest a ansamblului de locuit, proiectat pentru Baia Mare. Trebuia să existe o cale de acces care să aibă funcția de contur a cartierului respectiv”, a explicat Ambroziu Șuta.

Acesta a mai spus că, la început, strada George Coșbuc se întindea pe malul Săsarului, doar între Centrul Nou și bulevardul Unirii. Amenajarea arterei, așa cum este cunoscută astăzi, până la bulevardul Decebal, s-a făcut în mai multe etape, în funcție de construcția și dezvoltarea orașului. Fostul șef al sistematizării urbei băimărene a spus că, în opinia lui, amenajarea străzii George Coșbuc nu este ter-

minată nici în ziua de astăzi, dacă ținem cont de spațiile goale care există pe traseul acesteia.

Ambroziu Șuta a mărturisit că una dintre marile deficiențe arhitecturale ale străzii George Coșbuc era lipsa parcărilor. „Această stradă fiind gândită, așa cum am mai spus, ca o legătură între două zone importante ale orașului, nu a beneficiat spre exemplu de amenajarea parcărilor. Acestea am reușit să le construim în zona adiacentă străzii Coșbuc”, a povestit băimăreanul.

Un alt aspect legat de individualitatea străzii George Coșbuc este faptul că aici au fost plantați primii castani sălbatici din Baia Mare, ca aliniament de stradă. Acești arbori se pare că nu erau pe placul unor băimăreni, care, după ce chefuiau la barul OJT sau prin Centrul Vechi, rupeau copacii de pe Coșbuc. „Îmi amintesc că acei castani ne-au dat mari bătăi de cap, fiind nevoiți să-i plantăm de două sau trei ori. Asta din cauză că exista o modă și o distracție pentru unii băimăreni mai veseli. Când se întorceau acasă, smulgeau și rupeau absolut toți castanii. Nu știu ce anume îi deranja la acești arbori”, mărturisește Ambroziu Șuta.

El a mai adăugat că amenajarea spațiului verde care există la intersecția străzii Coșbuc cu bulevardul Unirii s-a născut absolut întâmplător și printr-o decizie de moment. „Părculețul de acolo s-a amenajat după ce am constatat că nu dădea bine ca blocurile să vină în unghi drept până în bulevardul Unirii, așa cum era proiectat inițial. După consultarea cu unul dintre arhitecții secției de sistematizare, am ajuns la concluzia că e mai frumos ca acel colț de stradă să se finalizeze cu un spațiu verde”, a conchis Ambroziu Șuta. (*Ionuț HO-ROBA*)

Strada Progresului

Astăzi, strada Progresului este cunoscută ca fiind una dintre zonele centrale ale orașului Baia Mare. Băimărenii mai în vârstă își amintesc că, în anii '60, zona respectivă era una mărginașă. Artera rutieră se întinde între bulevardul Unirii și Vasile Alecsandri și face parte din zonele băimărene care au cunoscut cea mai mare dezvoltare în vremea regimului comunist.

Peisajul de pe Progresului, care astăzi este populat de blocuri și diferite instituții școlare și medicale era cunoscut, înainte de sfârșitul anilor 1970, un simplu teren viran, pe care erau amplasate, ici-colo, câte o casă cu gospodărie în toată regula. La vremea respectivă, dacă priveai strada Progresului din capătul unde aceasta se intersecta

cu bulevardul Unirii, aveai impresia că te afli într-o zonă rurală nu în centrul unui oraș reședință de județ.

„Îmi amintesc că, din gara veche, amplasată acolo, în zona intersecției bulevardului Unirii cu București, după ce treceai calea ferată spre strada Progresului, era mult teren pustiu, chiar și acolo unde e acum Parcul Mara. Erau câteva căsuțe cu câte o cameră și bucătărie, unele aveau și anexe, în care oamenii țineau diferite animale domestice: o vacă, un purcel, câteva găini etc. Era ca la sat. Atunci se știa că aici sunt cele mai mici tarife din oraș la chirii sau la stat în gazdă, pentru că zona era cunoscută ca fiind una de periferie”, povestește Eleonora Bota de 75 ani.

Aceasta a mai adăugat că, prin anii 1960, când autoritățile vorbeau că aici, în această zonă va fi noul centru al orașului, băimărenilor nu le venea să creadă. „Tot auzeam că unde e acum Progresului, Unirii sau Cartierul Traian, se va amenaja un centru al Băii Mari. Ne spuneam că sunt povești de adormit copiii. Pentru că în zonele respective era numai câmp, noroi și multă mizerie. Dar uite că s-au adevărit acele planuri de urbanism și orașul s-a transformat într-un mod incredibil”, mărturisește Eleonora Bota.

Amenajarea și mobilarea străzii Progresului de către autoritățile comuniste a debutat inițial cu amplasarea câtorva obiective instituționale. Aici au fost construite, alături de celebra Policlinică, și două i-

mobile destinate educației. Este vorba despre Școala Generală Nr. 8, cunoscută astăzi ca fiind Școala Gimnazială „Lucian Blaga”, și Școala Tehnică Financiară, ce în prezent poartă numele de Colegiul Economic „Nicolae Titulescu”. Amândouă școlile au fost inaugurate, pe strada Progresului, la începutul anilor 1960. Una dintre cele mai vechi clădiri ridicate în anii regimului socialist pe strada Progresului este Policlinica nr. 2. Aceasta era foarte bine dotată pentru perioada respectivă din punctul de vedere al echipamentelor medicale, considerată ca fiind cea mai modernă unitate sanitară din regiunea de Nord-Vest a țării. Policlinica nr. 2 a fost construită în anii 1952-1953 și a ținut loc de spital județean, până la inaugurarea clădirii de pe strada Coșbuc, ce îndeplinește astăzi acest rol.

Porțiunea străzii Progresului dintre strada Culturii și bulevardul Unirii a fost amenajată relativ târziu, la începutul anilor 1980. Casele au fost demolate, iar pe terenul viran, muncitorii Trustului de Construcții Maramureș, la indicațiile celor care dirijau sistematizarea urbană în vremurile socialiste, au ridicat blocuri de locuit. Vizavi de Parcul Mara, pe partea stângă a Progresului, din perspectiva intersecției cu Bulevardul Unirii, au fost ridicate cinci blocuri cu o arhitectură specială. (*Ionuț HOROBA*)

Strada Șincai (zona parc-cinema Dacia)

Acum o jumătate de secol, perimetrul cuprins între strada Gheorghe Șincai și Victoriei avea o cu totul altă înfățișare. Zona era puternic industrializată, iar locul pe care au fost înălțate Parcul și Cinematograful Dacia era o imensă... baltă.

Actualul șef al Camerei de Comerț și Industrie Maramureș, Gheorghe Marcaș, s-a mutat în Baia Mare în 1958. Își amintește că în zona Iuliu Maniu era o cale ferată pe care se transportau deșeurile miniere din subteran. „Era o punte de lemn în capătul străzii Ciocanului. Pe acea punte nu treceau locomotivele, ci mergeau vagonetele care descărcau deșeurile în «groapa» situată pe amplasamentul Parcului Dacia. Acolo, spațiul se umplea cu apă, ba din Săsar, ba din cauza ploilor. Râul nu era îndiguit. Pe actualul amplasament al Parcului Dacia și al Cinematografului Dacia nu era mlaștină, ci locul de descărcare a deșeurilor scoase din exploatarea minieră”, relatează Gheorghe Marcaș.

La sfârșitul anilor '60 și începutul anilor '70, au avut loc boom-ul demografic și dezvoltarea puternică a zonei respective. Rând pe rând, calea ferată a fost dezafectată și au fost construite clădiri-simbol pentru orașul Baia Mare. Una din construcții era Cinematograful

Dacia, respectiv Parcul Dacia, apărute în aceeași perioadă. „La început erau doar niște alei. Copiii din zonă obișnuiau să joace fotbal acolo. Pe urmă s-a dezvoltat parcul”, povestește Gheorghe Marcaș. În parc au fost amenajate panouri cu frunțașii în întrecerea socialistă, elementul cultural fiind îmbinat cu dorința de a promova idealurile și e-litele socialismului. (*Cătălin ȚINEGHE*)

Blocul „Buclă”

Construit cu 12 etaje, care adăpostesc 68 de apartamente, imobilul situat pe strada Victoriei, în zona intersecției străzilor Iuliu Maniu, Victoriei și bulevardul Independenței, este una dintre cele mai impunătoare clădiri ridicate în orașul de reședință al Maramureșului.

Puțină lume știe, probabil, că, pe locul unde s-a zidit acest bloc, exista o adevărată activitate industrială cu caracter minier. Minereul scos, în special de pe Valea Roșie, era transportat cu ajutorul unor vagonete, care circulau pe o cale ferată îngustă, ce avea traseul pe strada care astăzi este cunoscută sub denumirea „Iuliu Maniu” sau „Ciocanului”, cum se numea în comunism. Minereul era adus pentru a fi fărâmițat cu ajutorul unei instalații care funcționa în zona unde astăzi există blocul „Buclă”. Toată această activitate tehnologică funcționa cu ajutorul unor mori care erau acționate prin căderea liberă a apei captate și aduse din zona Ferneziu.

„Aici, unde astăzi e blocul de la Buclă, funcționa această instalație, unde mineralele intrau într-un proces tehnologic de zdrobire, apoi erau transportate la Flotația Săsar. Mai funcționa acolo o stație de descărcare pentru calea ferată îngustă, care aducea minereul de la mina Valea Roșie. De la mina Dealul Crucii, bogăția subterană era adusă la stația de zdrobire, cu ajutorul unor vagonete, care aveau traseul pe lângă râul Săsar. Echipamentele și utilajele care asigurau toată activitatea acelei instalații erau acționate de apa adusă atât prin canal descoperit, cât și prin conducte de lemn, de la Ferneziu. Practic, prin căderea liberă, creată cu ajutorul unor instalații speciale, pune în mișcare morile care zdrobeau minereul”, povestește Ambroziu Șuta, fostul șef al Serviciului de Sistematizare a orașului Baia Mare din epoca socialistă.

El a precizat că, în anii 1940, toate acele instalații de pe malul Săsarului erau în plină activitate, însă odată cu dezvoltarea industriei masive, acestea au fost desființate. Tot pe amplasamentul unde se găsește blocul „Bucla” și celelalte clădiri din vecinătatea sa, se mai aflau și grajdurile care adăposteau caii folosiți la exploatarea minieră. „În mina Valea Roșie existau trenulețe tractate de cai, iar grajdurile unde aceștia se odihneau și erau hrăniți erau construite tot în zona «Buclă», a mai arătat Ambroziu Șuta.

Șuta povestește că, începând cu anii 1950, Baia Mare a cunoscut o dezvoltare extraordinară. Au început să apară noi artere de circulație, s-a construit podul de peste Săsar care leagă bulevardul Unirii, strada Victoriei și bulevardul Independenței. Ca urmare a acestor noi amenajări, instalațiile de prelucrare a minereului au fost desființate. Oricum, între timp au apărut noi tehnologii, mai moderne, pentru industria minieră. „S-a construit podul, s-au ridicat clădirile Institutului de Învățământ Superior, iar arterele de circulație din zonă erau deja foarte clar conturate. În acest context, s-a impus amenajarea în acea zonă a unei piețe de circulație, care să preia fluxurile vehiculare create. Și atunci s-a făcut această piață de girajie foarte mare, care semăna cu o buclă, formă de la care i s-a și tras numele”, explică Ambroziu Șuta. El a mai adăugat că, în momentul când acea intersecție a fost terminată, s-a pus problema cum anume să se mobileze, din punct de vedere arhitectural, această piață.

Așa a apărut proiectul unui bloc de locuințe, impunător, construit pe 12 nivele. Adică blocul „Buclă”. Imobilul a fost proiectat de Oksana Florescu, care a îndeplinit funcția de arhitect-șef al Maramureșului. Construcția blocului a fost realizată de muncitorii Trustului de Construcții Maramureș, spre finele anilor 1970, când, conform presei

de atunci, ar fi fost dat în folosință. „Blocul s-a proiectat să fie mai înalt, pentru a putea îndeplini, așa cum trebuie, funcția de cap de perspectivă în zonă, pentru că, prin dispariția clădirilor industriale de acolo, locul era gol și nu arăta deloc bine din punct de vedere arhitectural”, a spus Ambroziu Șuta.

Tot spațiul de parter al clădirii respective a fost planificat pentru a adăposti spații comerciale sau instituții de interes public major. În acest sens, a fost deschisă Agenția de Voiaj a CFR, magazinul Corso, o librărie, o agenție loto etc. Spațiile de locuit din blocul „Buclă” au fost repartizate pentru muncitorii care lucrau la vremea respectivă pe toată platforma industrială a orașului Baia Mare. Nu a fost o clădire dedicată doar unei anumite bresle muncitorești, așa cum s-a întâmplat cu alte blocuri. Aici, la „Buclă” au primit locuințe de la directorii unor întreprinderi băimărene, până la cetățeni simpli. „Pentru că era o clădire cu multe apartamente, au fost repartizați acolo oameni care activau în toate domeniile industriei băimărene. Cererea pentru locuințe era atât de mare în acele timpuri, încât în maximum două săptămâni de la darea în folosință, toate apartamentele au fost ocupate”, a conchis Ambroziu Șuta. (Ionuț HOROBA)

Blocul „Semilună”

Situat chiar la intrarea în Baia Mare dinspre Dej, pe bulevardul Decebal, acest bloc a fost și este un reper important pentru băimăreni. Blocul „Semilună” a fost proiectat cu 11 nivele de apartamente și un nivel destinat pentru spălătorie și uscătorie. Față de alte blocuri din oraș, acesta avea amenajate, la parter și etajul I, magazine, restaurante, terasă de vară etc., locuri unde „oamenii muncii” puteau să-și petreacă timpul liber.

Conform informațiilor publicate în presa vremii, lucrările la această clădire au debutat în luna august 1975, iar în decurs de un an a fost dat în folosință. Însă, conform celor care au trăit sau au locuit încă de la început în „Semilună”, lucrările de construcție au durat mult mai mult decât s-a precizat inițial.

Numele de „Semilună” vine de la forma sa, una inedită din punct de vedere arhitectural. În Baia Mare nu s-a mai construit un bloc cu o asemenea formă și a rămas, astfel, într-o poziție asimetrică din punct de vedere arhitectural, față de restul clădirilor din zonă. Explicația este dată de către Gheorghe Marcaș, actualul președinte al Camerei de Comerț și Industrie Maramureș, care spune că, inițial, s-a proiectat ca în fața actualului bloc „Semilună” să fie ridicat un edificiu asemănător, în oglindă, care urma să fie amplasat pe terenul unde astăzi funcționează o benzinărie. „Era vorba că se vor construi două astfel de blocuri, puse față în față, iar între ele trebuia să se amenajeze un fel de piață rotundă”, a explicat Gheorghe Marcaș.

Unii locatari, în schimb, spun că forma inedită a construcției vine de la faptul că blocul cu pricina ar fi fost gândit ca hotel. „Am auzit la început, când ne-am mutat aici, că acest bloc ar fi trebuit să fie hotel, de aceea a fost construit cu forma aceasta și avea camerele mai mari decât la alte clădiri de acest gen din oraș”, își amintește Magdalena Raț.

Legat de acest aspect, Gheorghe Marcaș crede că „Semiluna” nu a fost gândită ca o construcție cu specific hotelier, ci ca locuință pentru „oamenii muncii socialiste”. Regimul de la acea vreme, explică Marcaș, dorea să dețină controlul asupra oamenilor și gândea edificii cât mai mari, unde să poată fi adunate multe persoane.

Deși presa de la vremea respectivă elogia edificiul ca fiind unul modern, dotat cu toate cele necesare, băimărenii care au primit titlul de locatari aici își amintesc că lucrurile nu erau așa de roz precum le prezentau oficialitățile comuniste. Liftul a lipsit cu desăvârșire o vreme, iar problemele cu apa erau frecvente. Zile întregi, apa nu avea presiune la robinete, uneori chiar nu curgea deloc, iar câteodată, disconfortul locatarilor era cauzat de inundații. De asemenea, lumina pe scări nu exista decât pe hârtie, astfel că urcatul până la etajele 10 sau 11 era o adevărată aventură după căderea întunericului. „Deși blocul are 11 etaje, liftul s-a dat în funcțiune doar după aproximativ trei luni de la momentul în care au ajuns primii locatari. Problemele cu apa se țineau lanț, tot timpul erau inundații, era la ordinea zilei să se oprească apa pentru a se executa reparații. La etajele superioare nu era deloc presiune la robinete, pentru că hidroforul care fusese

montat inițial nu făcea față. Oamenii își lăsau robinetele deschise pentru a vedea când vine apa. Plecau la serviciu, iar între timp venea apa și astfel apăreau inundațiile”, a mărturisit Năsăudean (67 de ani), locatar din „Semilună”. (*Ionuț HOROBA*)

Magazinele de pe bulevardul București

Parteralele blocurilor de pe bulevardul București (cele de pe partea cu fosta gară) stârnesc multe amintiri băimărenilor. În urmă cu zeci de ani, încăperile găzduiau altfel de produse, iar activitățile care se desfășurau acolo erau cu totul diferite față de cele din ziua de azi. „La parterul unui bloc a fost magazinul Așchiuță, cu articole pentru copii. Lângă acesta a existat o farmacie. Apoi, erau Agenția Tarom, poșta și un magazin cu instrumente muzicale și rechizite școlare. În clădirea de alături, la parter era croitorie la comandă, laborator foto, la etajul I, depanări radio-tv, la etajul II, coafor și la etajul III, secție de croitorie în serie. Următorul bloc nu avea decât ceasornicărie și de încărcat brichete, într-o dugheană”, își amintește un băimărean.

„Din 1955 stau eu aici. Îmi amintesc că magazinul Foto Sport și Muzică era mai extins, mai mare, iar lângă el era Poșta și CEC-ul. Magazine alimentare nu au fost. Totdeauna am dorit să facă, dar mereu au deschis pe partea cealaltă”, spune o bătrânică din Baia Mare.

Maramureșenii își amintesc cu mare drag de Așchiuță, magazinul care aducea zâmbetul pe fața oricărui copil. De asemenea, ei consideră că numărul mare de magazine care au apărut în ultima perioadă nu este deloc benefic. „Țin minte că eram mică și veneam cu părinții la Așchiuță să-mi cumpere rochițe. Erau foarte frumoase și mă puneau să aleg. Hainele erau puse pe umerase și puteai să-ți alegi. Era un fel de autoservire. Lângă Așchiuță era o farmacie. La vremea respectivă, erau foarte puține farmacii în oraș. Era asta, mai era una pe strada Vasile Lucaciu, fosta Baia-Spie, unde se mai dădeau gratuități, mai era una pe Avram Iancu la parter. Foarte puține farmacii erau atunci, în comparație cu cele care sunt acum”, a declarat Maria F. (*Lavinia-Codruța RADU*)

Complexul „Central”

Magazinul de textile din Complexul „Central” este unul cu istorie în Baia Mare. În perioada comunismului, era cel mai mare magazin de textile și era des vizitat de cumpărători.

Karla Coman lucrează în magazinul de textile din 1961 și a luat parte la multe schimbări de-a lungul timpului. „Eu lucrez din '61. În '61, s-a deschis și a fost cel mai mare magazin de textile, pe care îl știa toată lumea. Apoi s-a mutat și s-a reamanejat după ce s-a făcut complexul. Eu tot timpul m-am ocupat de raionul de mățăsuri și sunt gestionară din '63. Nici nu am avut 18 ani când am preluat gestiunea. Atunci a avut loc plecarea evreilor. Le-a dat drumul să plece în Israel, iar toți șefii din comerț au fost, în general, evrei. Seara, predau la poliție casele și bijuteriile, tot ce aveau, și aveau dreptul de plecare. Iar dimineața nu mai veneau la lucru. La fel s-a întâmplat și la noi, iar directorul mi-a spus să preiau gestiunea”, a spus Karla Coman (70 de ani).

Inaugurarea magazinului a avut loc pe 4 martie 1977. „Pe la prânz a fost deschiderea, iar seara a fost cutremurul”, a adăugat doamna Coman. Pe parcursul anilor, Complexul Central a suferit multe modificări, iar clientela s-a schimbat. Înainte de căderea regimului comunist, care a adus privatizările, numărul cumpărătorilor era mult mai mare, deoarece aveau căutare hainele făcute la comandă.

„Atunci au fost prea puține magazine. Țasta a fost cel mai mare magazin. Erau alte vremuri, cu locuri de muncă... ceea ce a contat foarte mult. Acuma nu ai unde munci, nu sunt bani și sunt foarte multe magazine. ~sta deja nu mai e comerț. Vânzările au fost cu totul altceva. Acuma, tinerii nu mai cumpără textile. Și atunci erau foarte frumoase lucruri, se aducea și din import. Iar lumea cumpăra. Oricine la țară a știut unde e magazinul Central. Acuma nu mai sunt nici croitori. Atunci nu exista Paști fără haine noi. Cu privatizarea s-a schimbat complet. Înainte, a fost un singur complex în care erau de toate și a fost împreună cu partea din spate. Încălțăminte a rămas sus, îmbrăcămintea și merceria. Partea asta s-a mai menținut. Și în spate, Oțelul, tot ei au rămas, cu fierăria. Dar și în curte au fost magazine, care s-au închis. Acuma mulți au dat spațiul în chirie, nu l-au mai păstrat, iar magazinul este aproape lăsat în paragină. Mie mi-a fost drag comerțul, dar acuma...”, a concluzionat băimăreanca. *(Ioana NICOLESCU)*

Magazinul BIG

Înainte de 1989, fiecare oraș, capitală de județ sau de regiune a țării beneficia de câte un magazin universal de tip BIG (băcănie – industriale - gospodină). În Baia Mare, un astfel de magazin a funcționat pe bulevardul Decebal și s-a deschis în anul 1975. Magazinele BIG erau unități comerciale complexe, un soi de supermarketuri so-

cialiste, cu „de toate pentru toți”, mai ales că marfa și prețurile se adresa oricărui buzunar, lucru oarecum ușor de înfăptuit din punct de vedere economic, ținând cont de politica comunistă de uniformizare a vieții tuturor oamenilor. „Magazinele BIG sunt cele cunoscute generic sub denumirea de «universal» și care copiau, din punct de vedere comercial, modelul marketurilor, supermarketurilor sau hipermarketurilor din țările Occidentului”, precizează Gheorghe Marcaș, președintele Camerei de Comerț și Industrie Maramureș. El mai precizează că prin genul acestor centre comerciale complexe se încerca o distribuție controlată a mărfurilor și a comerțului, în armonie cu filosofia economică a regimului comunist.

Dacă sfârșitul anilor '60 și întreaga decadă a anilor '70 au reprezentat o perioadă prosperă, iar magazinele abundau de mărfuri și produse, în ultimii ani ai regimului comunist, rafturile magazinelor erau aproape goale. În BIG nu se găseau decât rar carne (pui, porc, vită), ouă sau lapte. Așa s-a născut celebrul fenomen al „cozilor” la orice, de la pâine, carne sau ouă până la hârtie igienică, benzină, portocale, banane sau becurile de 100 wați. „Îmi aduc aminte că prin anii '70 mergeam la cumpărături și găseam de toate. Era senzația unei abundențe. Asta până s-a trecut la raționalizarea extremă a tuturor resurselor (anii 80), iar rafturile din magazine se umpleau doar când trecea Ceaușescu prin zonă și asta doar de formă, pentru că dispăreau așa cum și apăreau”, mărturisește băimăreanul Dumitru Dragoș. (*Ionuț HOROBA*)

Magazinele Cooperăției

Ideea de înființare a Cooperăției de consum a apărut în țara noastră încă din prima jumătate a secolului al XIX-lea. La început, aceasta reprezenta o formă asociativă constituită pe baza principiului asocierii libere. În timpul epocii comuniste, calitatea de membru cooperatist, în cele mai multe cazuri, era impusă.

În anul 1950, în întreaga țară funcționau 568 de cooperative, cu 63.000 de membri. Gheorghe Marcaș, actualul președinte al Camerei de Comerț și Industrie Maramureș, arată că sistemul socialist a schimbat principiile de funcționare a Cooperăției de consum, în sensul extinderii domeniilor de activitate. „În schimbul comercial, specific acestor entități, nu erau doar bunurile, așa cum se întâmpla în perioada interbelică, ci au inclus și alte activități. Aici intrau, spre exemplu, serviciile de alimentație publică, formele specifice agrementului și turismului etc. Nu exista o constrângere a ceea ce trebuie să facă concret aceste cooperații de consum. După ce se înșiruiau o-

biectivele de activitate, se specifica la final expresia «și altele», care avea un sens larg”, a explicat Gheorghe Marcaș.

El a mai adăugat că, în anii 1980, s-au produs și anumite abuzuri în privința funcționării sistemului cooperăției de consum. „În anii respectivi mai aveau loc și unele abuzuri, din partea celor care conduceau cooperativa la nivel de comună. Acest lucru se întâmpla atunci când președinții de cooperative locale primeau anumite mărfuri cu caracter mai restrictiv. De exemplu, îi spunea cumpărătorului din mediul rural: Ți dau ulei de floarea-soarelui, dacă iei și două conserve de pește”, a precizat Gheorghe Marcaș.

Conform informațiilor publicate în presa vremii, în anul 1965, spre exemplu, Baia Mare deținea 19 magazine pentru pâine, 16 magazine de carne, 18 magazine pentru legume și fructe, 33 magazine de textile și încălțăminte, 18 magazine de produse metalo-chimice.

La finele anilor 1950, s-a realizat o analiză, pe linie de partid, a Cooperăției de consum. În urma acestei verificări, susține o sursă din fostul aparat de stat, s-a constatat că situația cooperăției, la nivelul Regiunii Maramureș, era dezastruoasă, din cauză că aici se fura foarte mult. Acumulase deja câteva milioane de lei credite restante către Banca Națională. „După ce a plecat în București persoana care a efectuat controlul la Cooperăția din Maramureș, s-a primit un ordin ca directorul filialei județene a Băncii Naționale să fie transferat în colectivul de conducere a Cooperăției, pentru a readuce pe linia de plu-

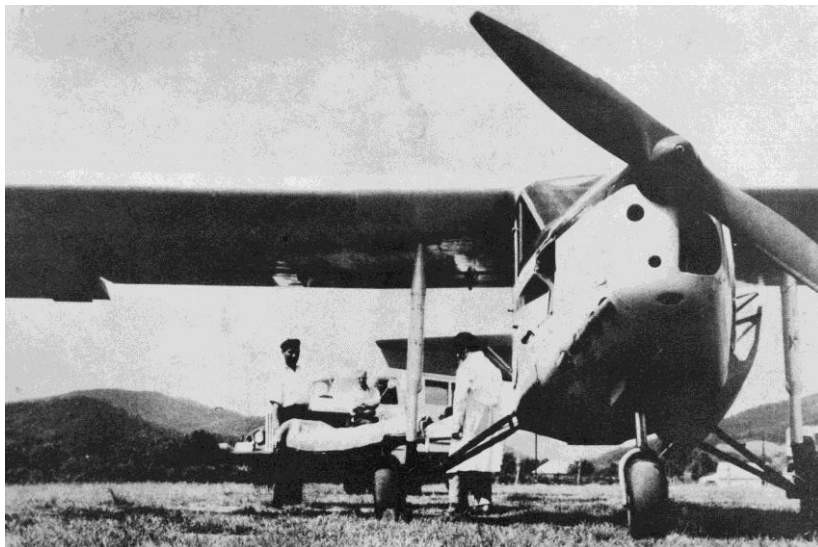
tire situația financiară de aici. Așa m-am trezit cu o scrisoare de la președintele Băncii Naționale din Capitală, de la vremea respectivă, parcă Lupu îl chema, în care se specifica foarte clar: se transferă subsemnatul, în interes de serviciu, de la Banca Națională Baia Mare la Uniunea Regională a Cooperăției de Consum Maramureș. N-am să uit în veci această scrisoare. Am fost atât de necăjit de acest transfer, încât am plâns. M-am dus la secretarul de partid pe probleme economice și i-am spus în față că nu mă duc de la Banca Națională. Acesta m-a ascultat și mi-a spus să mă duc frumos acasă și să vin peste șapte zile. Am venit după termenul cerut și, la fel, i-am spus că refuz acest transfer. Din nou m-a trimis acasă pentru șapte zile, să mai chibzuiesc situația. Până la urmă, m-au transferat forțat, prin acea decizie venită direct de la directorul Băncii Naționale”, mărturisește maramureșeanul.

Uniunea Regională a Cooperăției de Consum coordona activitatea de aprovizionare și desfacere a tuturor cooperativelor din raioanele, regiunea și respectiv județul Maramureș. Practic, fiecare lo-calitate sau comună avea câte o cooperativă de consum, care era organizată pe principiul colectivității. Acest lucru presupunea că totul se gestiona în raport cu puterea economică a comunelor. Fiecare astfel de unitate avea un comitet de conducere care era coordonat de cel al Uniunii Regionale a Cooperăției. „În primii ani de comunism, toate aceste magazine universale din comune erau conduse de o Uniune raională, care, la rândul ei, era coordonată de o entitate regională, ulterior județeană, care funcționa în Baia Mare și care răspundea mai departe în fața Uniunii Naționale a Cooperăției de Consum”, explică un fost reprezentant al unui sistem de acest gen.

Acesta își mai amintește și de un incident petrecut într-un sat din Maramureșul istoric, pe vremea când țăranii erau obligați să se înscrie în CAP (Cooperativa Agricolă de Producție). „Mă trezesc că mă cheamă cei de la partid. Se întâmpla undeva la începutul anilor 1960. Mi s-a spus: «tovarășe, te duci de urgență la Ferești, pentru că oamenii de acolo fac revoluție. Ția de acolo nu vor să facă CAP, nu vor să colaboreze cu organele de stat, au închis școala și primăria. Dumneata te duci acolo și le faci cooperativă de consum». M-am dus, vă mărturisesc cu inima puțin strânsă, i-am adunat pe oamenii revoltați și le-am spus că o să le facem o cooperativă de consum care să fie a lor, folosind sistemul de cooperăție. Adică, fiecare participa cu o sumă de bani la așa-numitul fond social, la acesta statul mai contribuia cu niște credite avantajoase, îți dădea voie să aplici la desfacere un rabat de până la 8 - 10%, iar diferența din tot mecanis-

mul acesta financiar îți rămânea. Așa am reușit să-i lămuresc pe oameni și să liniștesc spiritele încinse de acolo”, a povestit sursa citată. (Ionuț HOROBA)

Aeroportul Baia Mare

Numeroși maramureșeni și băimăreni au trecut prin „poarta aeriană” a județului, dar puțini sunt cei care știu că primul aeroport era situat în localitatea Recea, nicidecum pe actualul amplasament.

Date despre primele zboruri dar și personajele care se leagă de activitatea aeroportului băimărean sunt consemnate în „Cartea de Onoare” a aerogării. Potrivit acesteia, primul avion care a aterizat în Baia Mare a fost în 1929, un aparat de tip Gourdou, pilotat de cpt. Feher, din flotila de Aviație Someșeni-Cluj. La bordul avionului se afla Regina Maria care a participat la o solemnitate care a avut loc în Baia Mare. Aterizarea s-a făcut pe un teren special amenajat în acest scop, la sud de orașul Baia Mare. Amenajarea acestui teren s-a făcut cu ajutorul militarilor și a elevilor de liceu din oraș.

De amenajarea Aeroportului din Recea se leagă o catastrofă aviatică petrecută în anul 1936, când 12 avioane au aterizat forțat pe câmpul devenit ulterior aeroport. În anul 1936, o escadrilă de 12 avioane de tip PZL se întorcea de la Mamaia, unde a efectuat trageri aeriene și, găsind nori pe drum, a urcat cu întreaga escadrilă, în

drum spre Cluj, deasupra acestora. Avioanele în acel timp nu erau dotate cu aparatura modernă de bord din zilele noastre, necesară pentru pilotarea acestora și pe timp meteo nefavorabil. Astfel, piloții celor 12 avioane, aflându-se în această situație dificilă, în căutarea unei „spărturi” prin care să coboare pentru aterizare pe Aeroportul Someșeni, situat în apropierea Clujului, au ajuns la limita de benzină la verticala orașului Baia Mare, aterizând pe o pășune la sud de actualul aeroport. Pe această pășune a fost cândva o pădure - Pădurea Bozânta - care a fost defrișată. Cioturile de copaci, după defrișarea pădurii erau acoperite cu iarbă înaltă, denumită de localnici „târșă”, astfel că piloții din aer au considerat că acest teren este bun pentru aterizare, luând astfel hotărârea să aterizeze. A urmat un tragic deznodământ, întrucât fiecare avion cum atingea solul, lovindu-se de cioturile ascunse sub iarbă, capota imediat. „Primul care a capotat a fost comandorul Gavela. După aceste «aterizări», a urmat o priveriște sinistră, aidoma unei bătălii, dar în loc de cadavre, de data aceasta, câmpul era acoperit cu avioane rupte și cu piloți răniți”, este consemnat în „Cartea de Onoare” a aeroportului băimărean. Doar doi dintre piloți au reușit să aterizeze normal, unul la Someșeni, lângă Cluj și unul pe un teren din apropierea satului Bozânta.

În anul 1938, terenul de la sud de orașul Baia Mare a fost netezit de către militari cu utilaje de mare tonaj, amenajându-se un teren de zbor, pe care au fost apoi aduse avioane militare de vânătoare de tip P.Z.L. Între anii 1941 - 1942, după Dictatul de la Viena, au fost aduse aici detașamente de muncă ce însumau un efectiv de peste 5.000 de oameni, români și evrei care au continuat drenarea și amenajarea acestui teren, iar germanii au transportat aici avioane de vânătoare de tip Messerschmidt. În luna septembrie 1944, pe actualul aeroport Tăuții Măgherauș a aterizat forțat un cvadrimotor american de tip Boeing-26-Liberator. Aterizarea s-a făcut în bune condiții. Avionul nu a mai fost ridicat de pe teren, iar după un interval de două săptămâni a fost pur și simplu „devastat” de localnici. Tot în anul 1944 (octombrie) pe același aerodrom, a aterizat forțat un avion german de tip F.Wulf, lovit fiind de artileria antiaeriană. Avionul avea însemne cehoslovace. După o perioadă de timp, după ce paza l-a părăsit, și acest avion a fost devastat.

Primul aeroport organizat al orașului Baia Mare a luat ființă la 19 august 1951, în imediata apropiere a Comunei Recea. În cadrul solemnităților respective, s-a efectuat și prima cursă de transport pasageri cu un avion LI-2, pilotat de către comandantul de bord Tudose Alex. Comandant de aeroport a fost numit Simion Popescu, care du-

pă o lungă activitate în aviație (49 de ani de zbor), a fost pensionat în anul 1968. Acest aeroport nu avea o pistă de zbor betonată. El cuprindea o suprafață de 80 ha, teren înierbat, lung de 1.000 m și lat de 300 m. Ca infrastructură acesta avea un mic hangar, în care erau adăpostite avioanele MAI și AVIASAN, precum și o clădire mică ce îndeplina atât rolul de aerogară, cât și „adăpostirea” aparatului necesare pentru protecția navigației aeriene. Terenul de zbor avea multe neajunsuri, printre care cea mai însemnată era aceea că pe timpul ploios, toamna și primăvara devenea impracticabil, uneori perioade de patru până la cinci luni pe an. (Anca MIKLOS)

Unii localnici din Recea își mai amintesc de perioada în care aeroportul Baia Mare era amplasat în apropierea comunei lor. Ioan Cupșa, născut în 1942, spune că avea vreo 10-12 ani când s-a construit aeroportul și își amintește că acesta se întindea între actualul Drum European 58, o vâlcea (numită de localnici Valea Cășilor) și actualul magazin auto pentru mașini străine de la intrarea în Baia Mare. Era o singură pistă de zbor, care nu era betonată, așa că erau incidente din cauza condițiilor meteo. „Era zbor seara din București și dimineața pleca înapoi, în fiecare zi. Numai că dacă nu permitea soțul, dacă ploua și era noroi, nu putea decola”, spune Ioan Cupșa.

Au fost și incidente de altă factură, din cauza apropierii de casele din Recea. Ioan Cupșa spune că în vecinătatea pistei era o casă bătrână, unde locuia baciul Nemeș. La sosirea dintr-o cursă din capitală, avionul a fost parcat prea aproape de casă și, când s-a efectuat

manevra de întoarcere, aripa avionului a dezvelit o parte din casă. „Era acoperită cu paie de secară”, își aduce aminte septuagenarul din Recea.

El a avut parte și de bucurii în cei aproximativ zece ani de existență a aeroportului în apropierea localității natale. Unul dintre piloți îi lua pe copiii, din când în când, și făcea câte o tură cu ei pe deasupra zonei. „Ne-a purtat cu un avion de împrăștiat îngrășăminte”, spune bărbatul. Alte avioane despre care spune că erau parcate în hangar erau cele de la Aviasan (echivalentul SMURD-ului de azi). Clădirea respectivă este tot ce a mai rămas din aeroportul de altădată. Ea a fost apoi transformată într-un depozit ICRA (Întreprinderea de Comerț cu Ridicata pentru Produse Alimentare - în România socialistă), apoi atelier, moară, iar acum este în proprietatea unui producător de cutii de carton. (*Ioan BUDA ȚEȚU*)

Înainte de 1989, pe aeroportul din Baia Mare existau, paradoxal, mai multe curse de avion decât în prezent. Cea mai de notorietate cursă de avioane, desfășurată de compania TAROM, era cea care făcea legătura cu capitala, cu escale la Cluj și Sibiu. Aceasta a fost deschisă încă din anul 1961, iar unii băimăreni sunt de părere că multă lume la vremea respectivă alegea ca mijloc de călătorie avionul. Acest lucru se datora și faptului că era mai convenabil din punctul de vedere al costurilor pe trasee lungi, gen Baia Mare - București, să circuli cu avionul, decât cu trenul. „Din câte îmi aduc aminte, a fost o perioadă când era mai ieftin să călătorești cu avionul decât cu trenul. Nemaipunând la socoteală faptul că timpul în care ajungeai în București sau Constanța era infinit mai scurt pe calea aerului”, povestește băimăreanul Iuliu Nemeth.

Aerodromul de la Recea a funcționat până în anul 1964, când baza aviatică a Maramureșului a fost mutată pe un alt amplasament, ridicat în zona localității Tăuții Măgherauș. Noul aeroport dotat cu tehnică modernă adusă din Uniunea Sovietică a intrat în funcțiune în anul 1966. Inaugurarea noii aerogări a fost marcată de aterizarea și decolarea primului avion de pasageri de mare capacitate, un I.L. 14.

Aeroportul era prevăzut cu o pistă betonată. În acest scop, au fost excavați aproximativ 80.000 mc de pământ și s-au defrișat peste 120.000 metri pătrați de pădure. Lucrările au fost realizate, după cum informa presa vremii, de muncitorii de la Întreprinderea de Construcții pentru Transporturi din Cluj. „Aici pot ateriza avioanele cele mai moderne, de mare capacitate și cu viteze sporite”, se spunea într-un ar-

tical despre noul aeroport băimărean, în cotidianul local „Pentru Socialism”.

Până în anul 1977, pista de operare a aeroportului de la Tăuți măsoară aproximativ 1.400 metri. Ulterior, lungimea acesteia a fost adusă la dimensiunea de 1.800 metri și o lățime de 30 de metri. (*Ionuț HOROBA*)

Autogara Baia Mare

Baia Mare avea una dintre cele mai frumoase autogări din România socialistă. Ing. Gheorghe Dumitrescu scrie, în cartea „Maramureș pe coordonatele socialismului”, că, în toamna anului 1968, a fost dat în exploatare Complexul feroviar din Baia Mare, dotat cu sistem de mișcare electrodinamic, grupuri tehnice și sociale și cu o stație modernă de călători.

„Era frumoasă autogara atunci, prin anii 1970, când am venit eu în Baia Mare. Îmi amintesc că erau copaci unde amu îs stâlpii, era frumos. Era un chioșc în incinta autogării de unde puteai să îți cumperi sucuri. Știu că luam autobuzul și era înghesuială mare. Așa era atunci, nu aveai ce face”, a explicat un băimărean, Ioan Pomian.

Și acum cine ajunge în Autogara Baia Mare se poate întâlni cu Gheorghe Filip, care a lucrat 46 de ani în Autogară ca și controlor de trafic călători. Bărbatul spune că în cei 46 de ani de muncă a prins 14 directori. „Eu am început să lucrez în 1969. E deosebite mare între atunci și acum. Deosebire în organizare. Eram mult mai organizați atunci, mă refer la transportul de persoane, dar și mărfuri. Primele curse din Autogara Baia Mare erau către Poiana Codrului, Valea Vinului, Satu Mare, Asuaj, Băița de sub Codru, Bicz sau Corni. Erau apoi cursele Baia Mare - Zalău, cu plecare la ora 06.20 dimineața, cu întoarcere la ora 15.00, ora 17.00 sosire în Baia Mare. Era o cursă pe zi. Era apoi cursa Baia Mare - Borșa, Baia Mare - Baia Borșa pe Autobaza Călători, cea mai mare autobază din țară. Primele curse au fost prin anii 1970, că după aceea au apărut convențiile la mineri, fabrici și uzine”, își amintește băimăreanul.

Acesta spune că Autobaza număra atunci vreo 150 de autobuze: „Erau opt coloane de autobuze. Coloanele de autobuze pentru călători au fost separate de cele de muncitori, de autobuzele de convenție care erau la toate minele, de la Herja, Cavnic, la Negrești. Autogara era folosită atunci mai mult de Autobază”.

Cât privește călătorii, băimăreanul spune că mai demult călătorii erau mult mai civilizați decât cei de acum, dar recunoaște că atunci era mare înghesuială în autobuze. „S-a început cu autobuze DV 20,

ROCAR-uri mai mici, de 30 sau 40 de locuri, au venit apoi Articulatele, care erau de 100 de persoane, cu cutii hidromate. Unde e acum Spitalul Județean acolo a fost înainte Autobaza Marfă, care era și cu călători. În 1975, e început să se facă Autobaza de Călători separat”, a adăugat Gheorghe Filip. (*Dragoș HOJDA*)

Gara Baia Mare

Oamenii au fost loviți de ghinion dintotdeauna. Unii mai mult, alții mai puțin. Fie au pierdut ori li s-au furat obiecte sau bunuri trebuitoare, fie le-au uitat în hotel, în tren sau în autobuz, fie în piața publică sau în restaurant.

Despre cum se puteau recupera obiectele în Baia Mare, în vremea comuniștilor, am încercat să aflăm de la persoane vârstnice. „Pe vremea când eram ofițer activ, era prevăzut prin lege că un cetățean care găsește un obiect pierdut sau abandonat este obligat să-l predea în cel mai scurt timp organului de miliție cel mai apropiat. La predare, el trebuia să se legitimeze și să dea o declarație prin care să precizeze locul și data la care a găsit obiectul, dacă eventual poate justifica cele spuse cu martori sau în altă formă și dacă predă miliției toate bunurile sau obiectele găsite. Reținerea în scop personal a obiectelor găsite era după caz contravenție sau chiar infracțiune și se pedepsea conform legii,” ne spune V. Pop, fost lucrător în miliția județului, înainte de '89.

Deși formalitățile de predare a obiectelor găsite erau destul de complicate, existând mai mereu suspiciunea de furt pentru cel care le preda, au fost destui cetățeni care au predat bunurile găsite miliției. Aici, ele erau păstrate până când persoana păgubită se prezenta pentru a depune sesizare despre cele pierdute. Dacă obiectul pierdut se găsea la miliție, iar păgubașul îl descria întocmai, precizând unde și cum l-a uitat sau l-a pierdut, acesta i se restituia. „Din 1987, de când lucrez în acest loc, cred că oamenii nu s-au uitat numai pe ei înșiși în tren. În rest, au uitat de toate, bagaje, plase, instrumente muzicale, electronice și electrocasnice, poșete, genți, portmonee, dar și animale de companie, câini, pisici, hamsteri, păsări etc. Când făceam curățenia în vagoane cu personalul nostru din CFR, cei care găseau bunuri uitate în tren le aduceau la noi, iar noi le predam miliției gării, de unde păgubiții le puteau recupera. Partea proastă era că aceștia se prezentau să reclame după două, trei zile și produsele perisabile se deteriorau între timp. Mai veneau la noi unii care spuneau că au găsit portofele cu acte, dar întotdeauna fără bani, dovadă că acestea fuseseră furate, golite de bani, apoi aruncate la coșul de gu-

noi, sau pe jos. Cei păgubiți erau bucuroși totuși că și-au recuperat măcar actele. După '89, cazurile în care cineva a venit să predea obiecte găsite au fost aproape inexistente", își amintește Eugen Fărcașan, șeful Gării CFR din Baia Mare. (*Dragomir IGNAT*)

Arhivele Naționale

Construite cu o anumită destinație, clădirile își schimbă de multe ori proprietarii și sunt folosite în cu totul alte scopuri. Un exemplu este imobilul în care funcționează acum sediul Direcției Județene a Arhivelor Naționale Maramureș, care a făcut parte dintr-o cazarmă militară și apoi, pe la sfârșitul anilor '70, a fost internat pentru elevii a două licee din Baia Mare. Ioan Teglaș își amintește că a început cursurile Liceului Industrial Nr. 4 (Electrotehnic) - actualul Colegiu Tehnic „George Barițiu” - în 1977, fiind cazat, de la început, în clădirea de pe bd. București. „În primul an, am făcut naveta, dimineața, la prânz și seara, între internat și cantină, în spatele Liceului Pedagogic, actualul Colegiu «Mihai Eminescu». Abia apoi s-a făcut cantină, la demisolul clădirii, unde mâncam”, spune fostul licean.

În internat erau cazați băieții de la Liceul Electrotehnic și cei de la Liceul Industrial Nr. 6 (Textil) - fostul Colegiu Tehnic „Carmen Sylva” -, dar și fetele de la cel de-al doilea liceu. Băieții erau cazați la primul etaj, iar la următorul erau cazate fetele. Intrarea se făcea pe

aceeași ușă, dar scara era despărțită printr-un grilaj metalic, care separa cele două locuri de cazare destinate fetelor și băieților.

Condițiile erau departe de cele întâlnite azi în internatele școlare. Cele mai multe camere erau imense. Acum, după cum spune Clara Guseth, directoarea Arhivelor Naționale Maramureș, aceste camere sunt depozite. În urmă cu 35 de ani, în ele erau câte 50-60 de paturi metalice, pe care era pusă o saltea plină de resturi textile, nu foarte groasă. Paturile erau înghesuite și nu exista nici cea mai mică doză de intimitate. La fel era și la dușuri, acestea fiind comune, iar programul de baie era stabilit de conducerea căminului. Apă caldă era doar de două ori pe săptămână, între anumite ore, astfel încât se mergea la baie în grupuri. Nici în sala alăturată, plină de chiuvete, nu era mai bine. Aici se mergea dimineața, după deșteptare, sau seara, pentru spălat pe mâini, față sau dinți și pentru spălat haine. „Cel mai neplăcut moment era dimineața, când venea pedagogul și dădea deșteptarea. Aveai ore de la opt, dar deșteptarea se dădea, din câte îmi amintesc, pe la șase. Te spălai, îți aranjai patul, te îmbrăcai și mergeai la masă. Apoi, aliniați, mergeam până în centrul orașului, la liceu”, spune Ioan Teglaș.

După înființarea cantinei, elevii căminiști veneau iar la internat, mâncau și apoi, tot aliniați, mergeau la liceu, unde se făceau meditații. Nu cu profesori, ci, supravegheați de pedagog, elevii își pregăteau lecțiile pentru a doua zi. Seara se dădea stingerea și căminul se în-cuia.

Amintirile plăcute sunt legate de... fuga din cămin, seara, pe țeava de gaz și chefurile făcute în căminele de nefamiști, unde stă-teau absolvențele de la Liceul Textil. (Ioan BUDA ȚEȚU)

BNR Baia Mare

În timpul regimului comunist, Baia Mare era singurul loc din țară unde se prelucra aurul provenit din minereul scos din munții patriei. În acest sens, erau direct implicate două unități ale economiei socialiste și anume Uzina „Gheorghe Gheorghiu - Dej” (Phoenix) și filiala Baia Mare a Băncii Naționale a României. Aceasta din urmă adăposte-a provizoriu lingourile de aur până când erau transportate în Bucu-rești, pentru a intra în tezaurul național al BNR.

Regimul comunist a adus schimbări majore și în privința politicii bancare a țării noastre. În anul 1948, BNR devenea Banca Republicii Populare România, subordonată inițial Ministerului de Finanțe, iar din 1957, Consiliului de Miniștri. În 1965, titulatura băncii de emisiune s-a transformat în Banca Națională a Republicii Socialiste România. În

toți acești ani, Banca Națională a îndeplinit un rol important în evoluția sistemului monetar și de credit prin implicarea în realizarea reformelor monetare din 1947 și 1952, în planificarea circulației monetare, în controlul asupra utilizării creditelor acordate.

O dată cu reorganizarea BNR după normele comuniste, s-au înființat filiale ale Băncii de Stat în toate marile orașe ale țării. În Baia Mare, unitatea BNR a luat ființă la sfârșitul anilor 1940, spațiul ales pentru funcționarea acesteia fiind situat pe strada Gheorghe Șincai, vizavi de cunoscutul liceu cu același nume. Potrivit unor surse din fosta conducere a BNR Baia Mare, imobilul în care s-a amenajat instituția cu pricina a fost cumpărat de la un băimărean pe nume Gal. „Clădirea respectivă avea proprietar pe un anume Gal, care era de profesie medic și era renumit pentru afacerile cu aur pe care le făcea în perioada interbelică cu Uzina «Phoenix». Banca, neavând la vremea respectivă unde funcționa, s-a înțeles cu acest Gal pentru a cumpăra imobilul respectiv. Tranzacția s-a efectuat repede și la preț bun, pentru că deja se auzea despre naționalizarea proprietăților private și Gal, temându-se să nu cumva să vină statul și să-i confişte bunurile, a preferat să le vândă în regim de urgență”, a povestit una dintre sursele noastre. Edificiul respectiv a fost ulterior modificat după standardele caracteristice unei unități bancare. Au fost amenaja-

te, din banii BNR, sala de operațiuni, precum și seiful unde se țineau banii și aurul. Planurile de construcție erau secrete și doar câteva persoane aveau acces la astfel de informații. Pe lângă operațiunile desfășurate cu bani, filiala BNR din Baia Mare era responsabilă și cu verificarea și depozitarea producției de aur din fostul Combinat „Phoenix”.

Filiala BNR Baia Mare prelua lunar producția de aur de la Combinatul „Phoenix” și, la fiecare final de lună, venea din capitală delegatul oficial al Băncii Centrale, închiria un vagon sau două de tren, în funcție de cantitatea de aur. „După ce erau încărcate cu prețiosul metal, aceste vagoane, păzite de ofițeri înarmați, însoțiți de câini-lup, erau atașate la trenul accelerat Baia Mare - București pentru a fi duse spre depozitare în tezaurul național. Lăzile cu lingouri era încărcate doar în vagoane-cușete pentru a fi dificil de jefuit”, explică una dintre sursele din fostul aparat de conducere al BNR Baia Mare.

Aceasta mai spune că o dată s-a întâmplat ca, dintr-o neatenție a unui angajat al BNR Baia Mare, în loc de câteva cutii cu aur, să se trimită în București bani normali. „Aurul se depozita în seiful BNR Baia Mare în acele lăzi de lemn pe care era trecut simbolul specific Au. Însă, tot în același spațiu erau depozitate și lăzile cu banii mărunți, cu monede. Un numărător de bani a luat două lădițe în care se aflau bani sub formă de mărunțiș pe care le-a dat mai departe mașinii care transporta aurul de la sediul BNR până la gară. Cum a plecat mașina, am și depistat greșeala comisă. Vă dați seama ce lucru grav era dacă se descopereau, în loc de aur, bani mărunți. Se lăsa cu arestări ale tuturor celor care lucrau în filiala BNR Baia Mare. S-a reușit să se dea câteva telefoane, s-au schimbat imediat documentele de transport în care am detaliat incidentul. Iar la Dej, în gară, trenul care ducea aurul a fost așteptat de către directorul BNR Dej, căruia i s-a explicat prin telefon situația. Acesta a luat legătura cu delegatul care însoțea vagonul cu lingourile, punându-l în temă cu ceea ce s-a întâmplat. Astfel am scăpat de o nenorocire”, povestește una din persoanele implicate în acest incident.

Lingourile de aur erau puse în cutii de lemn din brad, fiecare astfel de cutie conținând câte trei lingouri. De precizat este faptul că fiecare lingou cântărea aproximativ 15 kilograme. După ce aurul se rafina, BNR Baia Mare trimitea la uzina de preparare un inspector de aur, unic pe țară la acea vreme, care avea un așa-numit poanson (sigiliu special), care conținea însemnele oficiale ale BNR, și poansonul fiecărei lingouri turnate. „Procedura de afinare a aurului în uzină era foarte severă, oamenii care munceau aici purtau niște pulovere spe-

cifice, confecționate din lână. În fiecare lună erau dezbrăcați, primeau alte asemenea haine noi, iar hainele respective erau introduse în niște substanțe speciale pentru a scoate aurul rămas în fibrele de lână ale uniformelor. Niciun gram de aur nu era permis să se piardă”, explică una din sursele ziarului nostru. Se spune că în Baia Mare se produceau anual, în anii regimului comunist, aproximativ 12 tone de aur și 120 tone de argint.

Conform spuselor unor persoane care au ocupat funcții în fostul aparat de stat din epoca socialistă, undeva în anii 1980, Ion Iliescu a ținut să viziteze Uzina „Phoenix”, cunoscută atunci și sub denumirea de „Uzina Gheorghe Gheorghiu-Dej”. Fostul președinte de după 1989 a ajuns în Baia Mare împreună cu soția sa, Nina, care este de profesie chimist, aceasta fiind curioasă de procedeul de afinare a aurului, precum și de fabrica de cupru, care era o noutate la vremea respectivă.

„Iliescu a ajuns în Baia Mare în perioada când deja căzuse în dizgrația lui Ceaușescu. Țin minte că primesc un telefon de la prim-secretarul de la acea vreme care conducea județul să-mi spună că vine Iliescu cu soția să viziteze Uzina de aur și cupru din Baia Mare. Din cauză că el fusese convocat în București la o ședință a Comitetului Central, m-a însărcinat pe mine să-l conduc pe tovarășul Iliescu în vizita sa. Așa că i-am primit pe Iliescu și pe soția lui, care au venit și cu o altă doamnă, profesoară la Academia de Studii Economice și Politice din București. I-am dus la uzină, unde au fost martori la întreg procesul de afinare a aurului și a cuprului. Vizita a decurs bine, în afară de un incident în care a fost implicată doamna aceea profesoară care i-a însoțit pe soții Iliescu. Aceasta, în timp ce urca ceva trepte de fier din combinat, a alunecat, luxându-și glezna”, povestește persoana responsabilă cu vizita lui Iliescu. (*Ionuț HOROBA*)

Galeria de Artă

Galeria de Artă, situată pe bulevardul București nr. 6, a găzduit și înainte de 1989 creațiile artiștilor plastici autohtoni. Acest spațiu dedicat artei a fost inițial inaugurat la parterul blocului- turn de pe strada George Coșbuc, eveniment petrecut în luna decembrie 1965. „Eu le-am spus că nu e o idee bună să deschidă galeria de artă acolo, pentru că nu este o zonă centrală și că, din acest motiv, foarte puțină lume va intra să viziteze acest spațiu dedicat artei. Nu m-au băgat în seamă, însă după scurtă vreme ceea ce am spus eu s-a adeverit”, povestește pictorul Dudas Gyula.

Așa cum a spus acesta, după o perioadă scurtă de funcționare pe strada Coșbuc, Galeria de Artă a fost mutată la parterul unui bloc de pe bulevardul București, locație în care funcționează și astăzi.

În timpul regimului comunist, a fost constituită și Uniunea Artiștilor Plastici (UAP) - organizația care reprezenta interesele artiștilor și teoreticienilor din domeniul artelor plastice. Din punct de vedere istoric, această entitate artistică își are originea încă din anul 1776. Atunci a fost constituită, în Țara Românească, breasla zugravilor și boiangiilor, care în 1787, în timpul domniei lui Nicolae Mavrogheni, s-a scindat, luând naștere „breasla zugravilor de subțire”, nume dat portretiștilor sau „portretarilor”, așa cum erau numiți în epocă. De atunci și până în anii manifestării regimului comunist, breasla artiștilor a fost reprezentată de mai multe asociații sau organizații, cea mai importantă fiind Sindicatul Artelor Frumoase (SAF), înființat în anul 1921. „Cu toate scăderile sale, SAF a fost prima expresie autoritară a conștiinței de breaslă a artiștilor români”, explică Radu Ionescu, istoric, critic de artă și cercetător. În ziua de 25 decembrie 1950, prin Decretul 226/1950, SAF se dizolvă și întregul său patrimoniu trece la Uniunea Artiștilor Plastici din RPR, aceasta fiind recunoscută ca persoană juridică de utilitate publică.

Odată cu apariția UAP, autoritățile comuniste înființează o Comisie de îndrumare. În realitate, se dorea reeducarea artiștilor. În fața comisiei erau judecate operele de artă de către artiști angajați politic. Se acordă primele Premii de Stat, distincții care legitimau o nouă ierarhie în rândul artiștilor. În același timp, în fiecare regiune și, ulterior, județ al patriei se înființează filiale ale UAP, cărora li se dă în grijă câte o galerie de artă.

Dincolo de cenzura extremă impusă de regimul dictatorial, artiștii înscriși în UAP se bucurau de o serie de avantaje. Calitatea de membru al UAP asigura călătorii de documentare în țară și străinătate, ajutoare de boală, pensii, tabere de creație și odihnă subvenționate în „casele de creație” date în folosința UAP-ului de către stat.

Prin anii 70, artiștii au început să nu mai fie atât de „răsfățați” de autorități. „Din cauza dificultăților financiare ale statului, acesta nu a mai inclus în buget pensiile artiștilor, sarcina lor revenind exclusiv Uniunii, după cum, în 1973, UAP pierde, în folosul statului, o parte din cei 4% din veniturile sale, până atunci cheltuiți ca fond nescriptic”, spune criticul de artă Radu Ionescu, citat de site-ul uap.ro.

UAP, care primise o serie de donații din partea artiștilor membri (imobile, terenuri etc.), este obligată, între anii 1973-1982, să le „doneze” statului. Mai mult, imobilele construite în țară, între anii 1962-

1971, din veniturile UAP (reprezentând ateliere și galerii pentru artiștii plastici), sunt trecute în proprietatea statului, printr-un protocol-tip semnat cu primăria, prin care UAP devenea chiriaș la stat.

Galeria de Artă din Baia Mare găzduia, în principal, lucrări care puteau fi cumpărate de cei interesați. Participarea la expozițiile vernisate în cadrul galeriilor de artă al UAP era însă atent supravegheată. Artiștii trebuiau să-și treacă creațiile prin filtrul comisiilor speciale, care judecau arta prin prisma politicii de partid. „Îmi aduc aminte că am vrut să particip la expoziția județeană cu două lucrări de pictură. Una reprezenta un cactus în formă de cruce, iar cealaltă era un autopotret care, tot așa, trimitea spre ideea de cruce. Când l-au văzut cei care aprobau ce lucrări se expun publicului larg, mi-au spus că nu pot să-mi permită să ies în față cu aceste lucrări, pentru că în realismul socialist nu există suferință. Toată lumea este fericită de bunăstarea adusă de socialism. Au asociat crucea cu ideea de suferință”, povestește artistul Dudas Gyula.

El a mai precizat că, înainte de expoziția județeană, toți artiștii din Baia Mare sau din județ erau convocați la o ședință extraordinară, unde le era prezentată o listă cu peste o sută de teme artistice, inspirate din ideologia Partidului Comunist, dintre care trebuiau să-și aleagă una, pe baza căreia își manifestau creația artistică. „Ne adunau pe toți artiștii, ne citeau temele care trebuiau să fie materializate în creațiile noastre. Fiecare își alegea o temă pe care considera că i se potrivește, nu aveam voie să venim cu propriile idei, nici să ne manifestăm viziunea artistică așa cum ne-am fi dorit”, spune Dudas Gyula.

Constrângerea a ajuns până acolo încât artiștii puteau să picteze sau să deseneze în locurile publice numai dacă aveau autorizații nominale eliberate de Direcția Generală a Miliției. (*Ionuț HOROBA*)

Casa de Cultură a Sindicatelor

La solicitarea prim-secretarului de atunci, Gheorghe Blaj, în 1966, prin Hotărârea Consiliului de Miniștri, s-a aprobat executarea în municipiul reședință de județ, Baia Mare, a unei Case de Cultură a Sindicatelor din fondurile UGSR (Uniunii Generale a Sindicatelor din România), la o valoare a investiției de 10.700.000 lei. Pentru construcția ei s-a atribuit teren proprietate de stat, cu titlu și folosință gratuită pe termen nelimitat, în suprafață de 4.499 mp. Pentru amplasament au fost expropriate familiile Takacs și Fejes. Proiectarea a fost realizată de către DSAPC (Direcția de Sistematizare, Arhitectură, Proiectare, Construcții) Maramureș, iar construcția propriu-zisă a în-

ceput în 1967 și a fost executată de TAGCM (Trustul de Construcții-Montaj). În 20 februarie 1971, în prezența oficialităților județene și lo cale, dar și a reprezentanților conducerii centrale sindicale, prim-secretarul județului a tăiat panglica inaugurală.

Pentru timpul respectiv, instituția băimăreană se număra printre cele mai moderne din țară. Artiști și oameni de cultură de primă mărime i-au trecut pragul. Prima mare personalitate artistică din țară care a semnat în cartea de onoare a instituției a fost Radu Beligan, în 7 iunie 1972. O altă semnătură de antologie este cea a Regelui Mihai. Alți zeci de artiști din toate domeniile și genurile de exprimare scenică și-au lăsat autografele în paginile cărții. Între ei Draga Olteanu Matei, Marin Moraru, George Dinică, Valentin Uritescu, Mihai Călin, Florin Piersic, Emilia Popescu, cuplurile Stela Popescu - Alexandru Arșinel, Vasile Murariu - Nae Lăzărescu, Țociu - Palade etc. Între folcloriști îi găsim pe venerabilul Emil Gavriș, dar și pe Gheorghe Turda, în vreme ce folkul este consemnat de Ștefan Hrușcă, Ducu Bertzi și Vasile Șeicaru. Lista este mult mai lungă și cuprinde nume reprezentative din arta și cultura românească.

Spectacolele jucate sunt din domenii diverse, de la baletele „Lacul lebedelor” și „Frumoasa din pădurea adormită”, interpretate de teatrul liric Balșoi din Kiev, la reprezentațiile teatrale „Take, Ianke și Cadîr”, cu George Dinică, Marin Moraru și Radu Beligan sau „Străini în noapte”, cu Emilia Popescu și Florin Piersic. Nu mai vorbim de trupele de muzică ușoară sau de umor, care susțineau uneori și cinci spectacole în două zile, cu săli arhipline.

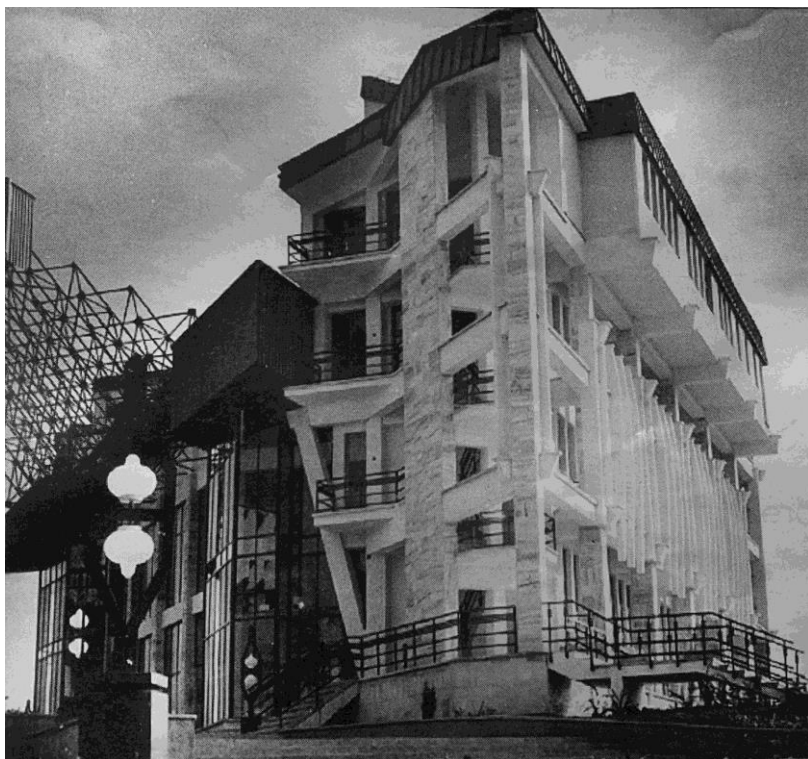
„Asta se întâmpla de mult, când instituția avea, în afară de aparatul administrativ, director, contabil, secretar, specialiști scenografi, mașiniști, opt femei de serviciu, în vreme ce astăzi numărul angajaților este de șapte persoane în total, în condițiile în care autofin-anțarea este de 100%, ei trebuind să-și asigure salariile și să plătească toate utilitățile de întreținere, gaz, curent, salubritate,” mărturisește Dumitru Corzan, directorul instituției.

De-a lungul timpului, instituția nu a avut prea mulți directori. Îi reținem înainte de '89 pe Teodor Pop, Claudia Zainea, iar după Revoluție, doar doi. Instituția aparține de cele patru centrale sindicale care au luat patrimoniul după '89, BNS, CNSRL Frăția, Cartel Alfa și CSDR. De peste două decenii nu s-a investit nici măcar un leu pentru conservarea și reabilitarea clădirii. De aceea ea se află într-un avansat stadiu de degradare. (*Dragomir IGNAT*)

Florin Hossu, actualul președinte al Cartelului Alfa Maramureș, își amintește că obiectivul găzduia o mulțime de spectacole la acea vreme. Tânăr fiind, spune că a participat la multe reprezentații artistice. „Acustica a fost extraordinară. Venea Cenaclul «Flacăra», în frunte cu Adrian Păunescu, dar era și Cântarea României. Era muzică ușoară, dar și folclor, concursuri, teatru, revistă, brigăzi artistice. Se filmau emisiuni de muzică ușoară („Steaua fără nume”) sau de folclor („Floarea din grădină”). În acest fel au fost descoperite multe personalități din lumea artistică. De multe ori, solicitarea de bilete depășea oferta Casei de Cultură”, spune Florin Hossu.

În incinta Casei de Cultură funcționa una din primele două discoteci din oraș. „Era discotecă jos, «La Groapă» se numea, cu muzică și distracție în fiecare sâmbătă și duminică. Era o concurență mare cu discoteca amenajată la Clubul Tineretului Phoenix. Cei care frecventau localul de la Casa de Cultură erau rivali cu cei de la Phoenix”, povestește Florin Hossu. (*Cătălin ȚINEGHE*)

Casa de Cultură a Tineretului

Construită la sfârșitul anilor '80, Casa Tineretului din Baia Mare a reprezentat, la vremea respectivă, un edificiu măreț în peisajul arhitectural al orașului de pe malul Săsarului. Situată pe bulevardul Unirii, în vecinătatea Sălii Sporturilor, imobilul a intrat imediat după inaugurare în patrimoniul Uniunii Tineretului Socialist (UTC). Acest edificiu a găzduit, în anii comunismului, numeroase activități culturale și artistice destinate în special tinerilor. Aici, a fost înființat, printre altele, în anul 1988, Clubul de jazz, ce l-a avut ca prim invitat pe cunoscutul compozitor Liviu Borlan.

Casa Tineretului din Baia Mare a fost construită de muncitorii Trustului de Construcții (TCM) Maramureș, fiind ultima clădire ridicată înainte de 1989, pe bulevardul Unirii, după spusele fostului director al TCM, Ștefan Lupșa. El a precizat că realizarea acestui obiectiv s-a aflat sub supravegherea directă a primului secretar al județului

Maramureș, pentru că la vremea aceea se pare că Nicu Ceaușescu dorea în mod special realizarea de astfel de obiective pentru tineretul comunist. Din acest motiv, autoritățile comuniste doreau terminarea cât mai repede a acestui imobil.

Ștefan Lupșa își amintește că, înainte cu puțin timp de inaugurarea clădirii, s-a petrecut un incident care putea să aibă urmări grave, dacă oficialitățile de atunci nu mușamalizau oarecum cazul. „Într-o zi, în timp ce mă aflam la Cavnic, primesc prin radio-telefon un mesaj că trebuie să vin de urgență în Baia Mare, pentru că arde Casa de Cultură a Tineretului. M-am suit într-o mașină și, pe când am ajuns în fața clădirii, era lume multă adunată, pompieri, miliție și autorități, iar acoperișul respectivului imobil era deja făcut praf și pulbere de flăcări. Vine primul secretar la mine și mă întreabă dacă se poate intra în casa de cultură, după ce focul a fost stins. Vă dați seama că în situația respectivă, fiind directorul unității care s-a ocupat de construcție, chiar dacă în gândul meu știam că există riscul ca acoperișul rămas să cadă peste mine, i-am spus că da, se poate. Atunci el mi-a spus să intrăm să vedem dacă mai sunt focare înăuntru. Am intrat, iar peisajul parcă era desprins din «Pădurea Spânzuraților», povestește Ștefan Lupșa.

Acesta a mai adăugat că imediat după ce s-a produs, incidentul a creat panică printre autorități. Șeful miliției l-ar fi întrebat pe primul secretar pe cine să aresteze pentru producerea accidentului, în condițiile în care se constată că cineva a avut de suferit în urma acestuia. „Primul secretar i-a zis să stea liniștit și în ziua următoare a organizat o ședință de urgență a Biroului Județean de Partid pentru lămurirea situației. În cadrul acestei ședințe am fost pus să iau cuvântul, pentru a spune ce pagube sunt în urma incidentului și în cât timp se pot remedia stricăciunile provocate de incendiu. Am început să citesc raportul prin a spune că în ziua respectivă, la ora cutare, a avut loc un incendiu la casa de Cultură a Tineretului..., însă primul secretar m-a oprit și m-a corectat zicând «ați vrut să spuneți că a avut loc un început de incendiu». Atunci, mi-a venit inima la loc și am văzut că și la nivel de conducere de partid se încearcă minimalizarea incidentului pentru a nu avea un impact negativ în cercurile superioare ale Comitetului Central de la București”, rememorează Ștefan Lupșa.

Așadar, raportul oficial a fost în așa fel făcut încât să pară un accident de mică însemnătate, cu pagube minime, care vor fi recuperate și prin munca voluntară a muncitorilor de la TCM. Lupșa spune că, într-adevăr, autoritățile au mobilizat toate unitățile de construcții existente la nivelul orașului și, în două luni de la momentul incendiului

lui, clădirea a fost refăcută în totalitate și inaugurată după cum prevedea termenul inițial.

Ca fapt divers, incendiul a fost provocat de un muncitor, în timp ce suda o grindă de metal din structura acoperișului Casei Tineretului, scânteile rezultate aprinzând bucăți de polistiren și alte obiecte inflamabile ce se aflau în zonă. (*Ionuț HOROBA*)

Centrul de Calcul

În perioada actuală, aproape că nu este birou în care să nu fie măcar un calculator. Cu totul altfel stăteau lucrurile în perioada comunistă, când singura instituție unde existau computere era Centrul de Calcul. Aici se elaborau și se implementau programe și de aici era coordonată activitatea subunităților economice din județ, pe linie informatică.

Valer Turcu Iorga este printre primii informaticieni din România, fiind absolvent în a treia promoție de la Facultatea de Mașini Electronice de Calcul. A terminat facultatea în 1968, a lucrat în cercetare, la Câmpia Turzii, de unde a fost adus la Centrul de Calcul din Baia Mare, de către primul director, Petru Șandru. Se întâmpla în 1976, nu la mult timp după înființarea centrului. Informaticianul băimărean povestește că a lucrat pe calculatoare cu posibilități limitate, unde informaticianul trebuia să își arate priceperea. „Trebuia gospodărită memoria calculatorului, trebuia elaborat algoritmul de calcul, în așa fel încât să nu consume multe resurse”, declară Valer Turcu Iorga. Spune că era folosit ca interfață limbajul de programare FORTRAN, uitat de multă vreme.

Valer Turcu Iorga spune că a lucrat pe unul din primele trei calculatoare aduse în România, la Institutul de Cercetări Energetice al României. Celelalte două computere au fost duse la Institutul de Fizică Atomică și la Institutul de Matematică Timișoara.

Subunitățile pentru care se făceau programe de calcul financiar - contabil, calcule de rezerve geologice sau planificarea și programarea producției au dispărut. Apoi s-a pensionat și a renunțat să mai lucreze pe computer, socotind că a pierdut trenul. Evoluția în domeniu este foarte rapidă și spune că nu a mai ținut pasul cu progresul. „Nici nu mă mai consider informatician”, spune Valer Turcu Iorga. (*Ioan BUDA ȚEȚU*)

Institutul de Cercetări și Proiectări pentru Minereuri și Metalurgie Neferoasă

Industria minieră și metalurgia neferoasă din Maramureș a cunoscut cea mai mare dezvoltare în anii de după instaurarea regimului comunist. După naționalizarea principalelor mijloace de producție, în cadrul amplului program de industrializare, județul a beneficiat de importante fonduri de investiții pentru punerea în evidență și valorificarea superioară a rezervelor de minereuri și dezvoltarea metalurgiei. În acest context, apare în peisajul științific băimărean Institutul de Cercetări și Proiectări pentru Minereuri și Metalurgie Neferoasă (ICPMMN).

Acesta și-a desfășurat activitatea în clădirile situate pe strada Victor Babeș, care astăzi adăpostesc Centrul Universitar Nord Baia Mare. Imobilele respective au fost ridicate la începutul anilor 1970, de zidirea lor ocupându-se Trustul de Construcții Maramureș. Activitatea de proiectări miniere pe tărâm băimărean își are originea însă în anul 1954. Atunci a început funcționarea unui serviciu de proiectări, pe lângă Trustul minier Baia Mare, care s-a transformat, în anul 1957, în atelier de proiectare, iar în anul 1961 în organizație de proiectări și devize. Între 1969 și 1974, cercetarea pentru promovarea progresului tehnic și tehnologic în exploatarea minieră s-a realizat de Institutul de Cercetări și Proiectări pentru Industria Minereurilor Neferoase și Rare, care și-a extins activitatea în urma unui Decret al Consiliului de Stat.

Activitatea ICPMMN avea drept scop elaborarea studiilor de cercetare pentru perfecționarea metodelor existente și găsirea de noi metode și sisteme de exploatare de mare productivitate. Băimărenii care au desfășurat muncă de cercetare în institutul de Cercetări și Proiectări Miniere mărturisesc că această instituție a fost una de excepție și care a optimizat foarte mult activitatea din minele județului. „Îmi amintesc că, pe baza proiectelor elaborate de Institut, în colaborare cu specialiștii din cadrul unităților miniere, au fost introduse în subteran cărucioare de perforare cu evantai pentru abataje, platforme de separare a suitorilor, platforme multifuncționale pentru abataje și galerii, instalații de încărcare cu greifăr în puțuri, încărcătoare de mină cu cupă mare”, povestește un băimărean.

ICPMMN a cunoscut cel mai înalt grad de înflorire în domeniul cercetării în perioada 1974 - 1978. În acest răstimp, potențialul de lucru al institutului a crescut de 3,5 ori, iar volumul de producție a fost de cinci ori mai mare. Cele mai reușite proiecte au fost implementate

În zona tehnologiilor de valorificare a minereurilor cu conținuturi reduse de substanțe minerale utile. S-au elaborat tehnologii noi de separare a concentratelor plumbo-cuproase, de dublă flotare colectivă, urmată de separare, recuperarea unor metale din haldele de steril și deșeuri metalurgice, de măcinare autogenă a minereurilor, de epurare a apelor reziduale. Tot acest efort nu a rămas nerăsplătit. În anul 1981, autoritățile comuniste de la nivel central acordă institutului, în cadrul întrecerii socialiste pe țară, „Ordinul Meritul Științific clasa a II-a, Drapelul roșu și Diploma de onoare pentru locul a II-lea”. În anul 1983, institutul mai obține și Ordinul Științific clasa I. Această reușită a fost lăudată cu o generozitate specifică presei locale a vremii. „Prin aplicarea în practică a rezultatelor cercetărilor științifice și tehnice, a soluțiilor de inginerie tehnologică elaborate de specialiștii ICPMMN Baia Mare, unitate distinsă cu Ordinul Meritul Științific clasa I, la nivelul anului 1983, se obține o reducere de 99,8 milioane lei a costurilor de producție, un beneficiu de 902 milioane lei, iar importurile totale se diminuează cu 120 milioane lei. În același timp, se realizează o economie de 1.500 tone combustibil convențional”, relatează ziarul „Pentru Socialism”, în ediția din 6 iulie 1984.

Pe fondul închiderii sectorului minier pe teritoriul maramureșean, după căderea regimului comunist, activitatea Institutului de Cercetări și Proiectări Miniere s-a redus foarte mult. (*Ionuț HOROBA*)

Palatul Poștei

Palatul Poștei din Baia Mare, căruia băimărenii îi spuneau și „Poșta Mare”, a fost construit undeva la sfârșitul anilor 1950. Clădirea este printre primele edificii zidite în orașul de pe malul Săsarului, după instaurarea regimului totalitar. Aici a funcționat prima centrală telefonică automată de tip 7D a orașului Baia Mare, care, la început, avea 1.400 de linii, aceasta intrând în funcțiune în anul 1960. Pe lângă serviciile de telefonie, Palatul Poștei asigura serviciile de corespondență ale populației (scrisori, telegrame, ziare etc). De asemenea, avea în dotare și o stație de radioficare, care avea rolul de amplificare a semnalului postului național de radio.

Clădirea a fost proiectată pe trei nivele, fațada fiind acoperită cu marmură. Iată cum era descris edificiul cu pricina în presa de la acea vreme: „Niște trepte conduc într-un hol înalt de două etaje, lung de 21 m. Aici s-au amplasat ghișeele diferitelor servicii poștale și cele 105 cutii poștale pentru întreprinderi și instituții. Tot aici s-au amplasat opt cabine telefonice fonoizolante, care sunt deservite de opt centraliste. La etajul I s-a amplasat noua centrală telefonică. La etajul II se găsesc telefonistele care deservește pe cetățenii orașelor cu legături interurbane și internaționale. La etajul III sunt birourile angajaților poștei, direcțiunea PTTR și biroul inginerului șef”, se preciza în ziarul „Pentru Socialism”, de la data de 9 ianuarie 1960.

Instituția care conducea toată activitatea de la Palatul Poștei era Direcția Regională (ulterior Județeană) de Poștă și Telecomunicații Maramureș, care la rândul ei era subordonată Ministerului Poștelor și Telecomunicațiilor. La „Poșta Mare” mai funcționa și centrala telegrafică automată și stația care asigura teleimprimarea pe bandă la început și apoi pe hârtie, după ce au fost aduse mașini speciale din Republica Democrată Germană.

La Palatul Poștei a funcționat Oficiul Poștal nr. 1 din Baia Mare, o scurtă perioadă acesta fiind singurul din oraș. Următorul astfel de oficiu a fost dat în folosință pe bulevardul București la nr. 5, iar până în anii 1980 au intrat în funcțiune alte trei oficii poștale. De asemenea, au mai intrat în funcțiune încă două centrale telefonice automate, una fiind amplasată pe bulevardul Unirii, inaugurată în luna noiembrie 1974, iar celalaltă a fost construită în cartierul Săsar, pe strada I.L. Caragiale. Acestea două au fost echipate cu centrale telefonice automate, mult mai performante la vremea respectivă, decât cea deținută de Palatul Poștei. Astăzi, doar în clădirea de pe bd. Unirii mai există activitate specifică serviciilor de telefonie.

Băimăreanul Arghil Demian mărturisește că, în primii ani de dezvoltare a rețelei de telefonie fixă în Baia Mare și în județ, s-a muncit extrem de mult. Trebuiau montați stâlpi pe care erau prinse firele, apoi la fiecare abonat trebuia bransament unic pentru telefonul fix. Fiind foarte multe cereri pentru instalarea de telefoane fixe personale, se crea o listă lungă de așteptare. Uneori treceau câțiva ani până îți venea rândul să îți fie montat un astfel de aparat de comunicare. „A fost destul de greu, mai ales în anii 1960 - 1970, când s-a dezvoltat cel mai mult rețeaua de telefonie la noi în județ. Numărul cererilor pentru instalarea unui telefon în locuințele personale ale cetățenilor creștea de la o zi la alta și astfel s-a ajuns la o listă lungă de așteptare. Rezolvarea cererilor se făcea în ordinea cronologică, adică a vechimii depunerii. Însă, dacă persoana avea relații sau un statut social mai aparte, oferit de funcția pe care o ocupa, atunci avea prioritate la montarea telefonului”, povestește Arghil Demian.

Pentru a putea să solicite montarea unui telefon fix trebuia, în primul rând, să existe o centrală telefonică în cartierul sau zona unde aveai domiciliul, după care se depunea o cerere, pentru care își dădea acordul și directorul întreprinderii unde lucrai și pe urmă așteptai rândul.

Înainte de 1989, serviciile de curierat și corespondență erau asigurate doar de Poștă. În acele vremuri, nu exista conceptul de telefon mobil sau internet. Singurele căi de comunicare erau telefonul fix și scrisorile, așa că volumul de muncă era unul mare, ținând cont că aproape toată lumea trimitea scrisori sau felicitări prin poștă. „Țin minte că, în perioada anilor 1970, lucrau în Baia Mare 30 de factori poștali. Pe lângă corespondența clasică, cum ar fi scrisori sau telegrame, aceștia aveau de distribuit o foarte mare cantitate de ziare, la care erau abonați băimărenii. Cel mai mult de muncă era în perioada sărbătorilor sau a verii, când lumea pleca în concediu și trimitea tot felul de ilustrate celor dragi, ca să vadă ce frumoase sunt locurile unde se distrează. Astăzi, când toată lumea folosește internetul sau telefonul mobil, factorii poștali duc mai mult facturi și pensii decât scrisori”, povestește Arghil Demian, fost diriginte înlocuitor și ofician la Oficiul nr. 1. (*Ionuț HOROBA*)

Spitalul de Boli Infecțioase și Psihiatrie

Construit la sfârșitul anilor 1930 pe strada Vasile Lucaci din Baia Mare, în apropierea platformei Uzinei Phoenix, edificiul cunoscut astăzi ca fiind Spitalul de Boli Infecțioase și Psihiatrie a fost prin-

tre cele mai importante unități medicale din oraș, cel puțin până la începutul anilor 1970, când a fost inaugurat Spitalul Județean.

La începutul anilor 1930, Baia Mare deținea un singur spital, fără aparat Roentgen (cu raze X pentru radiografii) și nici sală de operații nu exista. După un deceniu, în anii 1940, în orașul de pe malul Săsarului, asistența medicală era asigurată de trei spitale, printre care se număra și cel de boli infecțioase de pe Vasile Lucaciu.

Cu privire la geneza acestui spital, din păcate, există puține date. Documentele de arhivă care ar fi putut aduce lumină în acest sens se pare că s-au pierdut. Singurele date care fac referire la acest edificiu sunt relevate de articolele apărute în presa vremii, în special cele publicate de ziarul „Banyavidek”. În lucrarea „Baia Mare - 670”, autorul acesteia, Gheorghe Csoma, a tradus câteva articole scrise în limba maghiară care fac referire la construirea spitalului de boli infecțioase de pe strada Lucaciu.

Aflăm din această sursă că prima inițiativă de a se clădi această unitate medicală a apărut în anul 1935. „Se va construi un nou spital cu etaj. Marți, a fost în oraș inspectorul general al Casei Asigurărilor Sociale din București, medicul primar dr. Călărășeanu Dela Cerna. În prezența domniei sale s-au purtat discuții privitoare la construirea unui spital. Comisia a decis construirea noului spital pe terenul situat pe strada Vasile Lucaciu, vizavi de actualul spital. Acest teren este

proprietatea Ministerului Industriei și poate fi obținut ca subvenție de la minister”, informa, la data de 9 iunie 1935, publicația „Banyavidek”.

Totodată, se mai preciza că acest spital se voia a fi construit având ca model unul similar care era în Oradea. Adică, urma să fie o clădire modernă cu etaj, având disponibile pentru bolnavi aproximativ 100 de paturi. În privința costurilor de construcție, se spunea că va fi alocată suma de 4,5 milioane lei, iar dacă va fi nevoie vor mai fi alocate 3 sau 4 milioane de lei. La câteva luni de la această știre, aceeași publicație anunță că se va amâna construirea acestui spital. „Lucrurile se amână mereu, nu se știe cine are interes pentru această amânare”, preciza publicația „Banyavidek”, la data de 18 august 1935.

La un an după amânări și tergiversări, s-a luat totuși decizia de a se construi această unitate medicală. Aflăm acest lucru tot din ziarul „Banyavidek”: autoritățile responsabile cu această problemă au organizat o ultimă licitație în vederea construirii noului spital, care a fost câștigată de firma „Reich” din Cluj. „Au început negocierile între firma Reich și întreprinzătorul bucureștean Gheorghe Liteanu, care construiește sediul prefecturii din Satu Mare. După multe tergiversări, ministerul a aprobat cedarea lucrării lui Liteanu, care a sosit în Baia Mare și, pe terenul din strada Vasile Lucaciu 70, destinat noului spital, a făcut măsurătorile și se sapă deja fundația. Potrivit proiectului, spitalul va avea o suprafață de 820 mp, două aripi: una cu un etaj, cealaltă cu două etaje, dotat foarte modern. Liteanu a declarat că lucrările se vor termina anul viitor”, informa ziarul „Banyavidek”, în ediția din 9 august 1936.

Referitor la data inaugurării acestui edificiu medical, documentele care atestau acest lucru se pare că s-au pierdut. Muzeograful Janeta Ciocan a spus că cel mai probabil darea în folosință a spitalului de boli infecțioase s-a petrecut undeva între anii 1938 - 1940. Doamna Ciocan a mai precizat că această clădire a avut rol de spital orășenesc în primii ani de regim comunist, până la inaugurarea spitalului județean de pe strada George Coșbuc, când toate secțiile medicale au fost mutate în noua unitate. După acest eveniment, edificiul medical de pe strada Vasile Lucaciu a adăpostit secțiile de boli infecțioase, dermato-venerice și psihiatrie. (*Ionuț HOROBA*)

Muzeul Satului

În perioada comunismului, muzeele se bucurau de finanțare și susținere. Însă, dezvoltarea muzeelor în aer liber nu a fost încurajată. Cu toate acestea, Muzeul Satului din Baia Mare a fost inaugurat

și a rezistat peste timp, chiar dacă, printr-o hotărâre legală, muzeele în aer liber din România urmau să fie desființate.

„În paralel cu dezvoltarea secției pavilionare, a mers și dezvoltarea muzeului în aer liber. Un punct în plus pentru fostele autorități a fost faptul că au ținut foarte mult la realizarea muzeelor în aer liber din județ, pentru că am fost o excepție în țară. Muzeul a început să prindă viață; terenul l-am primit numai datorită autorității locale. Nu prea se accepta de la București să intre în patrimoniul muzeelor teritoriale. Nu știu de ce, dar nu le plăcea «celor doi» ideea. Am început aducerea obiectivelor, s-au construit drumuri, rețeaua de hidranți. În 1977, s-a întâmplat însă un lucru. Am fost chemată în biroul primului secretar Gheorghe Pop și mi s-a arătat o hârtie prin care autoritatea locală era informată că în România nu mai există muzee în aer liber, decât muzeul din București și cel din Sibiu. Că monumentele vor fi mutate din locațiile respective și terenul trebuie recuperat pentru agricultură. Sigur că noi nici nu funcționam. Eram secția de etnografie, dar fără să existe acest muzeu. Acest om, după ce am citit hârtia, m-a întrebat: «Ai citit-o? Acuma te duci acasă și continuai lucrul. Hârtia merge la arhivă și vom vedea noi în continuare ce este». Am avut bani și după aceea de achiziții, de obținerea materialelor pentru construcții, de materiale de conservare, restaurare ș.a.m.d. Totul a mers ca înainte. Între timp, am și vernisat muzeul, în 1984, în condițiile în care în România muzeele în aer liber nu existau. Totul a mers bine până la ultimul prim secretar, care aplica legile mai strict. Noroc că nu știa de acea hârtie din '77. Nu am fost desființat, dar finanțarea a scăzut mult de atunci”, a relatat etnologul Janeta Ciocan. *(Ioana NICOLESCU)*

Clădirea care găzduiește astăzi pavilionul Muzeului de Etnografie și Artă Populară Baia Mare a fost construită cu o destinație diferită față de ceea ce adăpostește astăzi. Edificiul a apărut pe harta băimăreană în anii 1950, după un proiect arhitectural inspirat de la sovietici. Vreme de câțiva ani, aici a funcționat Teatrul de vară al orașului, care a găzduit sute de spectacole de teatru, muzică, proiecții de film sau alte serbări dedicate oamenilor muncii.

Conform informațiilor publicate în „Pentru Socialism”, cotidianul local din acea perioadă, se pare că lucrările de construcție a Teatrului de vară din Baia Mare au fost terminate în anul 1958. De menționat este faptul că edificiul a fost proiectat ca să aibă în arhitectura sa coloane, aspect pentru care merită titulatura de monument, după cum a spus muzeograful Janeta Ciocan. „La vremea când s-a cons-

truit, rușii ar fi spus că și clasa muncitoare are dreptul la coloane. În țara noastră, această clădire, după câte știu, este unică; la fel ca și Casa Scânteii din București”, a precizat Janeta Ciocan.

Probabil mai sunt băimăreni care își amintesc și de cofetăria care a fost amenajată în aripa stângă a Teatrului de vară. Aici puteau servi, cei care veneau la spectacole, câte o prăjitură, un suc, o bere sau un ceai, localul asigurând în acest sens aproximativ 120 de locuri.

Cu toate că era o locație căutată de cetățenii din Baia Mare, clădirea Teatrului de vară și-a pierdut strălucirea și, la aproximativ un deceniu de la inaugurare, a ajuns în paragină.

„Fusese folosită ca teatru de vară, dar, din a doua jumătate a anilor 1960, a fost lăsată de izbeliște. Începuse să plouă înăuntru. Țin minte că se făceau și proiecții cinematografice, însă, când îți era lumea mai dragă, venea o ploaie. Devenise aproape imposibil să se mai poată organiza spectacole într-o ambianță plăcută”, povestește Janeta Ciocan.

În acest context, cei de la teatrul de stat au abandonat această clădire și au vrut să o dea celor de la Ansamblul de stat de cântece și dansuri Maramureșul, însă aceștia au refuzat. În această situație, directorul de atunci al Muzeului Județean Maramureș, Ioan Socolan, a decis să o treacă în patrimoniul muzeal și așa a ajuns ca aici să fie amenajat un muzeu de etnografie și artă populară. „În Baia Mare, funcționa secția de etnografie, oficial, din anul 1964, iar primul muzeograf a fost Laura Sîrbu, care a plecat la Sibiu. În decembrie 1969, a fost angajat Sabin Șainelic, un pasionat etnograf ce și-a dedicat întreaga viață muzeului din Baia Mare. Acestui muzeograf i se da-torează depistarea și achiziționarea a mai bine de jumătate din actuala colecție a Muzeului de Etnografie din Baia Mare. Eu am venit în septembrie 1971, ca al doilea muzeograf”, explică Janeta Ciocan.

Clădirea fostului teatru de vară a fost transformată în spațiul muzeal prin închiderea aripilor și turnarea unui planșeu care a permis amenajarea a patru săli de expoziție legate într-un circuit care să permită o bună vizitare. Cabinele actorilor au fost transformate în mare parte în depozite. „Clădirea transformată în muzeu a fost dată în folosință în anul 1976; atunci ne-am mutat efectiv în ea. Tot atunci am inaugurat noul muzeu, cu vernisarea primei expoziții tematice de care m-am ocupat personal. Practic, această manifestare a constituit pentru mine și examenul de atestat ca muzeograf, pentru că atunci erai obligat ca o dată la patru ani să dai un test pentru a putea să-ți

păstrezi calitatea de muzeograf într-un muzeu”, își amintește Janeta Ciocan.

Una dintre cele mai vechi piese achiziționate și expuse la Muzeul de Etnografie și Artă Populară Baia Mare este reprezentată de o lingură păcurărească datată din anul 1734. „Toate piesele astea le-am găsit și cules din podurile caselor, aruncate la voia întâmplării. De multe ori, sătenii râdeau că mă urc și cotrobăi prin pod. Prin unele sate deja eram atât de cunoscuți încât, când ajungeam, umbla o vorbă printre oameni, care strigau unii la alții: «vezi, mă, ca iară o vi-nit ăia care culeg lucruri vechi din pod»”, povestește Janeta Ciocan.

Etnologul mai povestește că, în primii ani de funcționare a Muzeului de Etnografie, banii pentru achizițiile de obiecte specifice erau oferiiți direct muzeografilor care făceau campaniile de căutare și achiziție prin satele maramureșene. „Găseai obiectul, îl cumpărai de la cel care îl deținea și pe urmă trebuia să mergi la primărie ca să faci actele de achiziție. În fața primarului se încheia un contract de vânzare-cumpărare între muzeograf, ca reprezentant al muzeului, și persoana care vindea obiectul. De asemenea, banii trebuia să îi dai omului în fața primarului. Era foarte transparentă această modalitate de tranzacție. Am avut noroc, pot spune, că a fost acea perioadă când aveai banii la tine, pentru că mult mai ușor îți vindea omul obiectul”, mărturisește Janeta Ciocan.

Prin anii 1980 însă, nu s-a mai putut face așa ceva. Banii nu mai erau dați muzeografilor, ci se achitau doar de la contabilitate. Muzeografilor selectau obiectele pe care doreau să le achiziționeze, le aduceau la muzeu, iar țăranii trebuiau să vină personal în Baia Mare ca să primească banii. „Oricum, în acea perioadă au scăzut foarte mult sumele alocate pentru achiziții, ba mai mult a venit și ideea că orice obiect mai scump de 2.000 lei trebuia să obțină aprobare direct de la Ministerul Culturii. Acest lucru însemna multă bătaie de cap. De aceea, multe obiecte pe care le-am cumpărat în perioada aceea sunt trecute la contabilitate cu valoarea de 1.999 lei”, spune Janeta Ciocan. (*Ionuț HOROBA*)

Barajul Runcu

În întâmpinarea Conferinței Naționale a partidului, proiectul științific de la Runcu era văzut ca o mare împlinire a idealurilor comuniste și un rezultat al muncii susținute a poporului din epoca Nicolae Ceaușescu. La acel moment, lucrarea de pe râul Mara reprezenta un „exemplu ilustrativ de transpunere în viață a politicii partidului privind valorificarea resurselor din teritoriu”.

Se dorea, practic, ca această acumulare să asigure instalarea unui potențial hidroenergetic de peste 40 MW. Se spunea, de asemenea, că Acumularea Runcu - Brazi va asigura o bază de dezvoltare în continuare a județului Maramureș. Pe de altă parte, aceasta răspundea ideii de calitate și eficiență, energia electrică urmând să se producă în imediata apropiere a marilor consumatori din minerit, preparare sau din construcția de mașini. S-a evitat, astfel, cheltuielile cu aducerea ei de la mari distanțe. Niciun strop de energie să nu se piardă, spuneau la acea vreme responsabilii.

Proiectul în sine era unul măreț. Fiind o acumulare mult mai mare decât Complexul hidrotehnic Firiza, Barajul de la Runcu era prevăzut pentru a asigura dublarea debitelor de apă pentru municipiul Baia Mare, în condițiile în care apa devenea, spunea propaganda de partid din acea vreme, „una din resursele hotărâtoare pentru progresul economiei, pentru dezvoltarea urbanistică în general”. Trebuie spus că specialiștii implicați în mărețul proiect se așteptau ca Barajul Runcu să asigure un debit constant pe tot cursul anului.

Proiectul Runcu, așa cum a fost gândit de comuniști, era complex din toate punctele de vedere și „juca” și pe „cartea turismului”. Conform planului socialist, se intenționa realizarea unei legături pe drum modernizat între Baia Mare și Stațiunea Izvoare, creându-se apoi o legătură rutieră între Baia Mare și localitatea Mara, prin zona barajului. Pentru întreaga zonă a acumulării urma să se asigure alimentarea cu energie electrică, cu apă potabilă și legături telefonice. Totodată, erau condiții deosebite pentru practicarea diverselor sporturi, a celor de iarnă în special. Apropierea de localitățile de pe văile Mării, Cosăului și Izei urma să permită „punerea mai bine în valoare a locurilor istorice, a bogatului tezaur folcloric și etnografic, a monumentelor arhitectonice ale acestor locuri de legendă și tradiție, mai cu seamă că obiectivul de care ne ocupăm se află pe principala arteră de circulație care leagă zona de vest a țării cu nordul Moldovei”, titra Pentru socialism, în octombrie 1987. (*Cătălin ȚINEGHE*)

Construcția de biserici

În perioada dictaturii comuniste, tot ceea ce ținea de religie sau biserică era scos în afara legii. Teoriile pe care se baza întregul sistem comunist erau în totalitate ateiste. De aceea, cei care credeau în Dumnezeu și dogmele creștine erau de multe ori puși la zid, iar exprimarea religioasă era cenzurată cu desăvârșire. Cu toate acestea, existau și comuniști cu frică de Dumnezeu care închideau ochii și gă-

seau porțițe legislative prin care puteau da o mână de ajutor preoților care doreau să ridice lăcașe de cult.

Cultul ortodox era singurul recunoscut, într-un fel, de statul comunist. Din acest motiv, și bisericile care se construiau atunci aparțineau exclusiv acestei credințe. La nivelul județului Maramureș, în epoca socialistă au fost ridicate câteva astfel de lăcașe de cult. În Baia Mare, pe strada Crișan, lângă Turnul Ștefan, s-a zidit Biserica „Sfântul Nicolae”. Apoi, în unele localități rurale din județ au fost preoți ce au avut curajul de a înfrunta regimul, construind și ei lăcașe de cult. Aici putem aminti cazul bisericii de zid de la Satu Nou de Sus, construită între anii 1975 - 1987. Cel care s-a ocupat de construcția acestui edificiu a fost părintele Vasile Augustin, vicar eparhial și paroh al Bisericii „Nașterea Domnului” Baia Mare.

„Eu am avut un mic culoar pentru a reuși să ridic o biserică într-un sat, în plină dominație a unui sistem totalitar care nu agrea viața religioasă. În București exista pe lângă patriarh un post de vicar patriarhal și acel post era ocupat de un fiu al satului din Satu Nou de Sus, pe numele lui Vasile Costin, care mai târziu a fost numit și arhiepiscop ortodox de Târgoviște. Prin intervențiile lui și prin iscusința lui de a pune problema de sus în jos, la nivelul autorităților de la vremea respectivă”, povestește părintele Vasile Augustin.

O altă localitate din Maramureș unde s-a ridicat o biserică în epoca regimului comunist este Gârdani. Promotorul acestui proiect a fost părintele Vasile Dodea, cel care a păstorit parohia din Gârdani vreme de aproape două decenii, între anii 1972 și 1989, perioadă în care a reușit să construiască biserica nouă de aici. „Într-adevăr, era mai greu să obții aprobările, însă banii disponibili erau mult mai mulți. Oamenii, chiar și cei din funcțiile de conducere ale regimului, erau mai atașați de Biserică și credință. Cel puțin în Maramureș, organele de stat erau înțelegătoare în această privință”, spune părintele Dodea.

El explică în acest sens că la Gârdani nu i s-a putut da autorizație de construcție, pentru că biserica veche era încă funcțională, deși era într-o stare deplorabilă, însă existau alte parohii care nu aveau deloc biserici și atunci acestea constituiau o prioritate.

Pe județul Maramureș, în acei ani erau planificate doar trei biserici pentru a se da aprobare de construcție. Însă, cei care conduceau la nivel local partidul, întrucât erau oameni cu frica lui Dumnezeu, au facilitat demersurile de zidire a lăcașelor de închinare. Astfel, în acte se dădeau aprobările, oficial, pentru lucrări de reparații capitale, iar în realitate puteai construi biserică nouă. „La fel a fost și la Gârdani.

Aprobarea oficial primită a fost pentru reparații capitale la vechea biserică. Țin minte că am fost la secretarul de partid pe județ, Valentin Bota, când mi-a spus pe față că nu-mi poate da aprobare decât pentru reparații capitale, însă voi putea construi biserică nouă. În aceste condiții, am dăruit pereteii vechii biserici. Pe urmă, am făcut un proces-verbal în care am specificat că, vrând să repar biserica, s-au surpat pereteii. Am lăsat turnul din față în picioare și am făcut fundația pentru noua biserică în jurul celeilalte, iar când am ajuns cu ziditul la un nivel mai înalt, am dăruit și turnul din față”, povestește părintele Dodea.

„Veneau în fiecare an la Gârdani prim-secretarul, secretarul și alții din conducerea județului, pentru a lua parte la forumul pionierilor ce se ținea la Casa de copii din localitate. Niciodată nu m-au chemat să mă întrebe de ce construiesc biserică sau să-mi verifice aprobările, ci, din contră, îmi spuneau primarului, arătând spre șantierul bisericii, «vezi, măi, acolo există un singur salariat și uite cum se ridică de repede construcția. Iar voi sunteți o armată de oameni la construcția căminului cultural și uite în ce hal sunteți cu evoluția lucrărilor»”, mărturisește pr. Vasile Dodea. (*Ionuț HOROBA*)

Puntea de la RFN

Zona RFN e încărcată de amintiri pentru cei care au fost martori la transformarea perimetrului dintr-un maidan într-unul din cele mai moderne din Baia Mare. Este și cazul Codruței Chioran, care a văzut pas cu pas cum a prins contur cartierul Săsar. Băimăreanca, născută în 1959, a copilărit pe strada Secerei, în prezent Petre Dulfu, în zona în care, până de curând, a funcționat Liceul Nr. 7. Copilă fiind, a văzut cum în fiecare an apăreau complexuri rezidențiale și comerciale noi. Tatăl ei, ulterior director economic la Spitalul Județean Baia Ma-

re, nu se despărțea niciodată de aparatul de fotografiat, cu care immortaliza peisaje, locuri, oameni. Evident că vedeta majorității fotografiilor era fiica sa, Codruța. Așa s-a născut imaginea care a făcut istorie după ani de zile, în care Codruța e surprinsă pe puntea care ținea loc de pod în zona Școlii Nr. 11 și a viitorului complex RFN. Fotografia a ajuns apoi în patrimoniul Muzeului de Istorie și Arheologie și a fost folosită în rubrica Retro a cotidianului Glasul Maramureșului și apoi pe platforma online www.infomm.ro. Imaginea postată în mediul online a făcut apoi furori între internauți. „Tata a făcut poza. Poza a fost realizată acum 50 de ani. Tata era pasionat de fotografie și nu pleca niciunde fără aparatul de fotografiat”, a spus Codruța Chioran.

Între timp, foștii locatari de pe Secerei s-au reîntâlnit, pentru a depăna amintiri, într-un grup pe facebook ce a preluat numele străzii. Aceștia au distribuit textul publicat însoțit de fotografia în care Codruța se afla pe puntea de la RFN. A fost doar un singur pas pentru a o găsi pe Codruța Chioran la aproximativ 50 de ani de la realizarea acestei fotografii. „Nu aveai pe unde să treci Săsarul decât pe acolo. Traversarea era horror, mai ales dacă era gheață. Dacă era vânt, era ca în junglă. Scârțâia, deoarece era instabilă. Ca și copil, nu treceam singur puntea, pentru că se legăna”, a mărturisit baimăreanca. Aceasta spune că, în ciuda faptului că traversarea constituia o aventură, nu-și amintește de producerea vreunui incident.

Codruța Chioran își amintește cu drag de clipele copilăriei petrecute pe strada Secerei (azi Petre Dulfu), mai ales că, la acel moment, zona era capătul orașului. „Am fost printre primii care ne-am mutat în acel bloc. Nici nu se uscaser bine vopseaua când am ajuns noi. Atunci se construiau acele blocuri din zonă”, spune baimăreanca, amintindu-și că înspre mall nu era decât o miriște. „În capătul străzii Caragiale, era o baltă imensă cu papură, unde mergeam și ne bălăceam”, mai spune Codruța Chioran. (*Cătălin ȚINEGHE*)

Turnul de la Combinat

Proiectul pentru coșul de fum din Baia Mare, a doua cea mai înaltă construcție din Europa, s-a întocmit în anul 1986 de către București și ICPMN-CEPRONEF. Execuția construcției a fost realizată de TLS (Trustul de Lucrări Speciale din București), deoarece deținea cofrajul glisant cu diametru variabil, necesar ridicării coșului.

Decizia realizării unui proiect de asemenea dimensiuni, cota finală a coșului fiind de 350 m, s-a luat, în parte, deoarece Combinatul chimic se extindea. La data edificării, în imediata vecinătate, funcțio-

nau deja două coșuri de fum cu structură metalică, având înălțimea de aproximativ 100 m.

Inițial, în perioada de funcționare la capacitate a întregului Combinat chimic, coșul de fum a fost proiectat să disperseze circa 100.000 mc de gaze pe oră. „Ca scop tehnologic, coșul de fum era făcut să disperseze și să dilueze gazele pe o suprafață cât mai mare. Așa se și numește, coș de dispersie. Eu cred că noxele ajungeau și până în Satu Mare, dacă bătea bine vântul”, afirmă ing. Ioan Bujor.

Lucrările la structură au început prin anul 1988, în curtea Combinatului, pe un teren viran. Fundația circulară are diametrul de 54 m și înălțimea de 6 m. Sub pământ i s-a făcut o „fustă”, pentru a nu se rupe. Cei 42 de metri ridicați până la Revoluție cuprindeau inclusiv fundația. Cota finală, de 350 m, a fost atinsă abia în 1994.

„Ceea ce nu știe multă lume este că în interiorul structurii de beton armat vizibil, se află un alt coș, interior, cu diametrul mediu de 6 m, realizat din cărămidă refractară; adică, rezistentă la coroziune chimică și temperaturi ridicate. Cărămizile folosite au fost aduse special din Austria, iar tronsoanele de zidărie refractară, cu înălțimea de circa 10 m, se sprijină pe grinzile cuplate cu structura de rezistență exterioară”, povestește dr. ing. Victor Panțel.

În esență, cofrajul glisant este unul atât interior, cât și exterior, cu înălțimea variabilă, de la 1.25 m până la 3 m, care se deplasează pe verticală. Acest procedeu tehnologic se desfășoară continuu, atât ziua, cât și noaptea, până la finalizarea construcției. Cofrajul urcă cățărându-se pe niște tije de glisare din oțel OLE 60, cu o viteză de execuție între 2,5-4 m/zi. La înălțimea de 240 metri, însă, executorii au întâmpinat anumite dificultăți. „Cofrajul a intrat într-o rotație, cu grad de risc tehnologic, punând în pericol continuarea glisării. Oricine merge să vadă poate observa că la cota respectivă dungile o iau ușor spre dreapta, tocmai din cauza acestei probleme”, afirmă Victor Panțel.

După Revoluția din decembrie 1989, utilitatea „turnului combinatului” s-a aflat mereu în discuție. Deși proiectat să proceseze mii de mc de noxe pe oră, nu a funcționat niciodată la capacitatea maximă. Pe lângă aspectele tehnologice, esențiale devin și cele economice. Materialele și manopera utilizate în ridicarea coșului ar fi putut intra în construcția a peste 2.000 de apartamente cu trei camere. „La recepție au venit Iliescu și Petre Roman. Eu l-am întrebat, „Domnule Roman, dumneavoastră ați venit la recepția unui proiect inutil?”, „Cum inutil?”, a întrebat la rândul lui. „Păi, nu știți? Combinatul se va închide”, a spus Victor Panțel. (Alexandra CEL MARE-IRIMIE)

Turnul de Parașutism

Proiectat în 1976 de Centrul de Proiectări Județene (CPJ) Maramureș, Turnul de parașutism din Baia Mare stă și astăzi mărturie la tot ceea ce înseamnă îndrăzneală și rigurozitate. Amplasat pe fosta pistă a vechiului aeroport, scopul public al acestei construcții a fost de a oferi tinerilor posibilitatea testării limitelor, de a gusta adrenalina printr-o activitate astăzi catalogată drept sport extrem.

Execuția turnului a demarat în 1977 și a fost efectuată în aproximativ 60 de zile, prin metoda cofrajelor glisante, care aveau o viteză medie de 2,8 m/zi. Executantul, șeful glisării, a fost maestrul constructor Vasile Vanța din Bucium, de la Trustul de Construcții Industriale Cluj, care a lucrat și la construcția Spitalului Județean. Remarcabil la această construcție este precizia sa geometrică, sub +/-3 cm, care se datorează, în esență, unei inovații esențiale în tehnica glisării, aplicată pentru prima dată la noi. Proiectantul turnului de parașutism, dr. ing. Victor Panțel, afirmă că „această inovație constă în montarea pe suprafața cofrajului interior a unor baghete din lemn de stejar, perfect verticale. Acestea au împiedicat rotirea cofrajului glisant. Problema la glisare este că, dacă nu ești atent, când acesta se rotește, se răsucește, iar bara se poate înclina până ajunge la orizontală”, spune proiectantul.

Structura turnului este în întregime realizată din beton, cu grosimea peretelui de 20 cm. Platforma de lansare a parașutelor montate pe cadru circular rigid este situată la 62 de metri înălțime. În interior, există un ascensor care facilitează accesul la platformă.

De menționat este faptul că această construcție, spre deosebire de altele similare, nu a necesitat niciun fel de lucrări de întreținere. Totuși, turnul de parașutism băimărean nu este singular. Există o copie identică a construcției, executată ulterior la Pașcani. (*Alexandra CEL MARE-IRIMIE*)

CAPITOLUL 3

ANII DE ȘCOALĂ

Învățământul în perioada stalinistă (1948-1953)

După reforma învățământului românesc din 1948, conform prețioaselor indicații venite din Uniunea Sovietică, copiii români puteau să rămână cu doar patru clase primare. Ei trebuiau să lucreze în agricultură pe tractor sau în topitorie și să știe să semneze statul de plată. Copiii mai răsăriți, cărora părinții le puteau plăti taxe de internat, aveau posibilitatea să urmeze totuși șapte clase, după care, în următorii trei ani, terminau liceul. Pentru cei din jurul Băii Mari, care optau pentru șapte clase, existau două posibilități. Ori să facă școala în Groși, ori în oraș, la școala „din țințirim”, actuala „Petre Dulfu”. Singura unitate liceală era Liceul „Gheorghe Șincai”.

Modificări de structură și conținut a suferit și programa școlară, din care au fost pur și simplu scoase unele materii ca istoria românilor, înlocuită cu istoria Uniunii Sovietice, limbile franceză și germană, pentru că erau limbi capitaliste și înlocuite cu limba rusă, geometria, trigonometria, astronomia, fiind contopite în matematică generală, fie fizica și chimia, unde s-a ajuns să se predea doar o oră pe săptămână. Situația s-a modificat abia după 1953, după moartea lui Stalin.

Abia prin anii '60 au mai apărut în Baia Mare încă două licee, Școala Medie Mixtă nr. 2, în Ferneziu și Școala Medie Mixtă nr. 3, actualul Colegiu „Vasile Lucaciu,” iar durata studiilor a crescut de la 10 la 11 clase. Până prin '65, s-au mai îmbunătățit și planul, și programele de învățământ, renunțându-se la materiile de împrumut sovietic, fiind reintroduse limbile franceză sau germană, după caz și latina. Tot atunci, în licee s-au format cele două secții, umană, cu accent pe limbi și istorie, și reală, cu accent pe matematici. Sistemul liceelor teoretice a fost substituit mai târziu de liceele tehnologice sau industriale, care s-au dovedit până la urmă contraproductive. Dacă până în '89 a rămas alternativa opțiunii pentru liceu teoretic sau liceu industrial, după aceea căutările și experimentele sterile au deteriorat continuu școala românească. (*Dragomir IGNAT*)

Deschiderea de an școlar

Începutul anului școlar însemna, în perioada comunistă, un eveniment așteptat deopotrivă de elevi și profesori. Elevii așteptau fără

prea mare bucurie, pentru că ziua de 15 septembrie însemna terminarea vacanței. Profesorii, în schimb, aveau o doză de satisfacție, pentru că la începerea anului școlar încetau să mai fie zidari sau instalatori și redeveneau cadre didactice.

Ioan Sava, fost profesor și director la școala din Gârdani, spune că începând din luna august până în 15 septembrie se făceau lucrări de reparații și igienizare. Acestea se efectuau cu personalul școlii și părinții elevilor. Se introdusese prin anii '80 termenul de „autogospodărire”, așa că se solicitau meseriași de la întreprinderi mai mici din zonă doar în cazul unor munci calificate sau la lucrări mai mari. „Elevii nu participau, erau chemați doar în cazuri excepționale, când erau rămăneri în urmă”, spune fostul director de școală.

Lucrările de reparații erau necesare, mai ales că școala veche din Gârdani a fost construită prin anii '50 și avea câteva decenii de existență. Erau necesare astuparea fisurilor care apăreau pe lângă geamuri și uși, văruiul pereților, vopsitul unui brâu pe pereți (cu vopsea în ulei) și curățatul podelelor din lemn cu motorină.

Mirosul de motorină i-a rămas impregnat în memorie și acum lui Ioan Oroian, din Berchezoaia, care spune că este una dintre amintirile legate de școală. Alături de cea în care a dat foc laboratorului de chimie și altele, la fel de năstrușnice...

Nicolae Buda, din Vălenii Șomcutei, își amintește că a participat, ca elev, la acțiuni de curățenie în școală. „Băncile erau scoase în fața școlii și ne puneau să le răzuim cu cioburi de sticlă, ca să nu rămână pete de cerneală sau mizerie pe ele”, spune elevul de altădată. Acțiunea se făcea sub supravegherea dascălilor, ca să nu se lase cu tăieturi sau zgârieturi ale mâinilor copiilor.

Fostul director de la Gârdani spune că de multe ori termenul de finalizare a lucrărilor era devansat la 1 septembrie, pentru că începeau consfăturile dascălilor. „Erau întâlniri cu cadrele didactice, un fel de cerc pedagogic. Atunci, erau instruiți profesorii și învățătorii cu privire la noul an școlar”, spune Ioan Sava.

Începerea școlii însemna pentru elevi nu doar contactul cu noile manuale ci, pentru mulți dintre elevii de la țară, însemna continuarea muncilor agricole. Numai că acum nu le mai făceau în familie, ci pentru școală. După prima zi de școală începea practica agricolă. Cel mai mult le plăcea copiilor să meargă la cules de mere, unde aveau parte și de consum pe săturate. Erau cazuri în care elevii erau duși și duminica, la cules de porumb, finalizarea campaniei agricole fiind presantă. Astfel că, pe tarlale se vedeau, pe lângă țărani - elevi, studenți și militari. (Ioan BUDA *ȚEȚU*)

Luna septembrie aducea o adevărată forfotă în Maramureșul perioadei comuniste. Erau luate la rând librăriile și magazinele de papetărie, respectiv magazinele de confecții. În paralel, angajații din educație munceau din greu pentru reparațiile curente din școli, pentru că acestea trebuiau să arate impecabil în 15 septembrie. Evident, presa vremii era pe fază, consemnând eforturile partidului pentru ca viitorul țării să beneficieze de educația socialistă de care avea atâtă nevoie pentru propășirea țării. „Anul de învățămînt 1987 - 1988 debutează în atmosfera de puternică angajare patriotică, în care întregul nostru popor se pregătește să întâmpine Conferința Națională a partidului cu noi și importante succese în toate domeniile de activitate. În spiritul indicațiilor și orientărilor subliniate de secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, la Congresul educației politice și culturii socialiste, cadrele didactice de toate specialitățile au ca obiectiv prioritar sporirea aportului școlii la pregătirea și perfecționarea forței de muncă, a eficienței sale în ridicarea nivelului de cultură și civilizație a oamenilor muncii, înnobilarea cu virtuți etice comuniste a tinerei generații”, scria „Pentru socialism” în data de 10 septembrie 1987.

Fostul inspector școlar și director Dragomir Ignat își aduce aminte de forfota de dinainte de începerea școlii. Responsabilii erau obligați să facă rost de toate cele de trebuință pentru bunul mers al procesului educativ. „Procurarea manualelor era o preocupare importantă a școlilor. Directorul sau directorul coordonator mergea la magazia inspectoratului să verifice câte manuale a primit și să facă o comandă cu ce are nevoie. Magazia era pe strada Vasile Lucaciu, fosta Baia-Sprie, vizavi de Episcopia Greco-Catolică. La fel, se făceau rapoarte peste rapoarte. Dacă nu aveai stingătoare, de exemplu, trebuia să raportezi problema peste tot - la inspectorat, la organele de partid etc.”, mai spune Ignat.

Iar dacă pregătirea stocului de manuale era obligația școlii, achiziționarea uniformelor era sarcina părinților. În acest sens, presa vremii publica anunțuri de gen în ziarele locale. „Avanpremieră la noul an școlar - pentru cei care vor trece prima dată pragul clasei, pentru elevii din școlile generale, pentru elevii de gimnaziu și liceu, pentru pionieri și șoimii patriei.

Magazinele comerțului de stat din întreaga țară au pregătit noi uniforme, pe măsură! Părinți și elevi! Vizitați chiar azi raioanele specializate din magazinele comerțului de stat, pentru a cumpăra în cel

mai scurt timp uniformele necesare în noul an școlar!”, suna reclama socialistă din 12 septembrie 1987.

„Uniforma trebuia asigurată strict de către familie. Părinții trebuiau să o cumpere din magazine. Erau probleme mari cu cei mai săraci. Nu exista scuză. Fiecare părinte trebuia să cumpere uniformă din toată sărăcia. Și apăreau fel și fel de probleme. Unii nu veneau la școală tocmai fiindcă nu aveau uniformă și părinții nu își permiteau cheltuielile. Alții veneau dacă erau lăsați să vină fără. Erau și elevi care aveau noroc cu frații mai mari, că le lăseau «moștenire» u-niforma. Și era purtată de mai multe generații, până când se rupea. Mai greu era cu familiile care aveau șapte - nouă prunci și cu toții la școală...”, mai relatează Dragomir Ignat. (*Cătălin ȚINEGHE*)

Cadrele didactice aveau sarcina de a-i verifica pe micii elevi cum stau la capitolul igienă, dar și cum sunt respectate condițiile de ținută - uniformă, cordeluță etc. Potrivit celor care au trăit din plin perioada, școala însemna mult mai multă disciplină decât astăzi. Impresia generală a celor care nu „au prins” epoca de aur e că, în ciuda disciplinei ceva mai accentuate, erau și „scăpări”, dar „scăpările” ori erau mai puține, ori erau trecute sub tăcere. „Îmi amintesc că încă din primele zile de școală ne verificau unghiile, batistele, urechile. De asemenea, trebuia să avem cordeluțe. De abia în clasa a V-a treceam de la uniforma pepit la sarafane. Cine își permitea cumpăra din tergal. Nu aveai voie cu uniforme cusute, ci doar din magazine. Că-mășile noastre erau bleu, doar cele de gală erau albe”, își amintește băimăreanca Ana B.

„Era mare nebulie și cu achiziția de rechizite. De exemplu, era obligatoriu scrisul cu stiloul. Erau acele stilouri românești care aveau un sistem de umplere a rezervorului de cerneală cu o pompă care arăta ca un fel de arc de tirbușon. Diferența între elevi o făceau stilourile. Copiii din familii cu relații aveau stilouri chinezești cu peniță de aur și creioane cu radieră în capăt. Era o adevărată aventură să faci rost de așa ceva, dar fericirea copilului era neprețuită. De asemenea, achiziția de ghiozdane era importantă. Toate erau din piele”, mai spune Ana B. (*Cătălin ȚINEGHE*)

Elevi la munci agricole

Toamna aducea o adevărată desfășurare de forțe în școlile din Maramureș, în perioada comunistă. Asta, pentru că micii pionieri ai patriei erau îndreptați de cadrele didactice înspre orele de „practică” derulate pe câmp.

Rezultatele muncii patriotice erau lăudate pe larg în presa vremii. „Odată cu începerea școlii, pionierii și școlarii înscriu în agenda acțiunilor proprii de muncă patriotică noi fapte lăudabile. După cum aflăm de la Consiliul comunal al organizației pionierilor Ocna-Șugag, pionierii și școlarii de la Casa de copii cu școală generală din localitate participă în număr mare la diferite acțiuni de muncă patriotică. Ei au strâns 1.200 kg de cătină, 200 kg de măceșe, 50 kg de porumbele etc. Elevii claselor a IX-a și a X-a au participat la diferite munci și în cadrul fermei de pajiști. S-au colectat de asemenea 3,5 tone fier vechi și 200 kg de deșeuri de hârtie. În această perioadă, harnicii copii pot fi întâlniți la culesul merelor și perelor pădurețe. Aceleași frumoase rezultate stau înscrise și în programul de activități al pionierilor și școlarilor din Rona de Sus. Până la această oră, angajamentul anual la muncă patriotică a fost realizat în proporție de 90%. S-au strâns 4.000 de sticle și borcane, s-au cules 850 kg de ciuperci, 400 kg de măceșe, 150 kg de porumb, 600 kg de mere și pere pădurețe, 200 kg coarne și alte fructe de pădure”, scria Pentru socialism în ediția din 15 octombrie 1987.

Maramureșenii își amintesc de zilele în care scăpau de școală pentru o ieșire în natură. „În vremea școlii, eram duși adesea la muncă patriotică. Fie că trebuia să amenajăm terenul de minifotbal din sat sau să colectăm sticle, borcane și hârtie, pentru că totul se recicla. Pe timpul toamnei, făceam practica la cules de mere, în general. Îmi aduc aminte că din banii primiți de la școală, pentru efortul nostru, s-au cumpărat două mese de tenis”, își amintește Ioan D. (Cătălin ȚINEGHE)

Pionierii

Înainte de 1989, copiii școlari, cu vârstele cuprinse între 7 și 14 ani erau înregimentați în organizația de pionieri. Acest statut era precedat de apartenența la organizația Șoimilor Patriei și succedat de apartenența la Uniunea Tineretului Comunist (UTC). Acest tip de organizație făcea parte din planul comunist de-a asigura continuitatea regimului folosind educația ca etalon, dublată de cultura politică strecurată pe etape de creștere în vârstă.

Practic, etapa calității de pionier debuta în clasa a II-a din ciclul primar, când copiii școlari primeau acest „botez” comunist în sunet de trompete și cântece patriotice. Acest moment se desfășura după un ritual bine pus la punct, elevii clasei a IV-a erau cei care îi primeau oficial pe colegii lor mai mici în rândurile pionierilor, oferindu-le însemnele specifice. Aspiranții trebuiau să rostească, într-o atmosferă solemnă, angajamentul sau jurământul asumat ca pionier. Acesta suna astfel: „Eu, (numele și prenumele), intrând în rândurile Organizației Pionierilor, mă angajez să-mi iubesc patria, să învăț bine, să fiu harnic și disciplinat, să cinstesc cravata roșie cu tricolor”.

Pe lângă acest jurământ oficial, pionierii aveau și un imn (neoficial) foarte cunoscut în acele vremuri și anume: „Am cravata mea, sunt pionier / Și mă mândresc cu ea, sunt pionier! / Flutură în vânt, zălog și legământ, / Întâiul meu cuvânt de pionier...”.

De asemenea, pionierii aveau și o deviză după care își călăuzeau misiunea în cadrul partidului și care se rostea cu ocazia adunărilor pionierești: „Pentru gloria poporului și înflorirea României socialiste, pentru cauza partidului - înainte”.

În Uniunea Sovietică, pionierii au fost înființați ca organizație pe data de 19 mai 1922, purtând numele de „Tinerii pionieri Spartacus”, iar din 1924, aceasta a fost redenumită „Organizația de pionieri V. I. Lenin”. În țara noastră, organizația „Pionierii României” a luat naștere la sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial. La scurtă vreme, în anul 1947, pionierii au fost încadrați în UAER - Uniunea Asociațiilor de Elevi din România. În perioada 1949-1966, mișcarea pionierească a fost subordonată Uniunii Tineretului Comunist.

CC al PCR va adopta, la plenara din aprilie 1966, hotărârea: „Cu privire la îmbunătățirea activității Organizației Pionierilor”, prin care se stabilea ca aceasta să aibă organe de conducere proprii (consilii pionierești la diferite nivele, în frunte cu Consiliul Național al organizației). În luna noiembrie a aceluiași an, a avut loc prima conferință națională a Organizației Pionierilor, la care au fost adoptate principalele documente statutare: „Statutul unităților și detașamentelor de pionieri din Republica Socialistă România” și „Regulamentul Consiliilor Organizației Pionierilor din Republica Socialistă România”. În anul 1984, autoritățile comuniste anunțau, cu ocazia aniversării a 35 de ani de existență, faptul că organizația pionierilor din țara noastră număra peste 2,5 milioane de membri.

Cu toate că organizația pionierilor reprezenta în esență o formă de educație comunistă cu scopul propagării spiritului acestui regim, unii băimăreni consideră, dincolo de toate, că tinerii de atunci erau mult mai bine educați, mai ales din punct de vedere moral. „Dacă facem abstracție de învățătura și propaganda comunistă care se insuflau copiilor și tinerilor, eu spun că nu a fost un lucru rău faptul că e-rai pionier sau utecist, pentru că se aduceau în față anumite valori morale pe care generația tânără era învățată să le respecte și să trăiască în spiritul acestora. Îi disciplina mai mult pe tinerii de atunci față de ceea ce se întâmplă astăzi. Acum nu aș dori să se înțeleagă că mi-aș dori să ne întoarcem la acele vremuri, însă consider că acum morala și disciplina lasă de dorit, s-a trecut, din păcate, în cealaltă extremă”, este de părere băimăreanca Lucica Codruț.

Pe de altă parte, există și persoane care mărturisesc că nu și-ar mai dori să re trăiască acele vremuri, care, din păcate, spun unii, au lăsat urme adânci în mentalitatea societății din prezent. „Oricât de nostalgic ai fi după acea perioadă, tristă, zic eu, din perioada comunistă, nu aș dori să trăiesc un astfel de regim nici dacă mi s-ar da anii tinereții înapoi. E adevărat că timpul vindecă anumite răni și rămâi doar cu amintiri plăcute, însă să nu uităm că toți demonii anilor de după Revoluție au fost născuți în perioada comunistă. Moralitatea consider că nu ține de un anumit regim politic, ci de mentalitatea fiecărui dintre noi”, a conchis băimăreanul Viorel Danciu. (*Ionuț HO-ROBA*)

Disciplina școlară

Regulamentele școlare din timpul comunismului impuneau norme pe care trebuiau să le cunoască și să le aplice toți elevii. Ele erau diferite de la un ciclu la altul și trebuiau respectate cu sfințenie. Numai că unele veneau în contradicție cu ceea ce învățau copiii în familie.

Într-o dimineață de iarnă, când afară era încă întuneric, câțiva copii de gimnaziu, care făceau naveta dintr-un sat la centrul de comună, întâlnesc în apropierea școlii un adult pe care-l salută cum îi învățaseră părinții acasă: „Lăudăm pe domnul nostru, Iisus Hristos,” la care adultul le răspunde batjocoritor, „Totdeauna, măi mucoși.” S-a dovedit pe loc că adultul pe care-l salutaseră elevii era directorul școlii, profesor de matematică, cu destul simț al umorului, dar care i-a chemat pe toți în direcțiune și le-a tras o muștrulială strașnică, ce-

rându-le să salute de atunci înainte cu „bună dimineața, bună ziua, bună seara” și nu altfel.

Dacă în ciclurile primar și gimnazial purtatul uniformei nu era strict obligatoriu, în liceu nu erai primit la ore fără uniformă. La băieți, ea era de culoare bleumarin și se compunea din pantaloni și veston. Pe mâneca stângă, deasupra cotului, la loc vizibil era prinsă petlița pe care era inscripționat numele școlii și numărul de ordine pe care îl purta fiecare. La fete, uniforma era compusă din fustă până peste genunchi aproape de pulpe, de aceeași culoare cu a băieților, iar pe mâca bluzei albe era petlița cu numărul și numele școlii, pantofi negri cu tocul jos și ciorapi patent albastru deschis din bumbac.

Numerele erau cele care i-au dat de gol pe niște liceeni băimăreni care-și convinseseră colegele să iasă pe geam din internatul de pe strada Baia-Spie și să facă o plimbare seara, sub clar de lună, prin cimitirul de lângă piață. S-a nimerit că prin cimitir a trecut în timpul respectiv și profesorul de educație fizică al liceului care, întâlnind grupul de elevi, le-a notat numerele de pe uniforme și a doua zi le-a prezentat directorului. A treia zi, cei șase membri ai grupului, trei băieți și trei fete din clasa a XI-a, au fost scoși în careu, în curtea liceului și exmatriculați pe cinci zile, cu executarea pedepsei în clasa a VIII-a. (*Dragomir IGNAT*)

Matricula

Înainte de Revoluție toți elevii, fără excepție, îmbrăcau uniforma standard. Aplicate pe uniformă, în mod obligatoriu, erau matricolele, însemne care ajutau la recunoașterea elevilor și, astfel, la menținerea disciplinei în școli. „Înainte de '89 era uniforma standardizată, pentru băieți și pentru fete și cu un număr matricol aplicat pe partea stângă la haina băieților și la sarafanele fetelor. Era pe fond bleumarin cu galben, scrisul era brodat și avea corespondent în registrul matricol al școlii unde era înmatriculat elevul. Elevii îl aveau pe uniformă și pe hainele de stradă, aplicat prin lipire sau cusut. Nu erau excepții, toată lumea era obligată să-l poarte. Se mai folosea și metoda asta cu profesorul de serviciu, care stătea la intrarea unității de învățământ. Pe cei care îi găseau fără matricolă îi trimiteau acasă, nu le permiteau accesul în școală. În felul acesta, se ținea oarecum sub control și starea de disciplină, iar aspectele de violență nici nu mai vorbim, erau reduse. După '90, s-a renunțat, pentru că și elevii și toți partenerii educaționali au intrat pe patologiile specifice, ale cuantificării drepturilor, libertăților, ale scoaterii din unghiul de incidență a

responsabilității”, a relatat Pavel Filip, inspector școlar pentru management instituțional în cadrul Inspectoratului Școlar Maramureș.

Cei care au fost elevi în vremea aceea au o mulțime de amintiri cu privire la matricole și la modul în care era ținută în școli pe vremea lui Ceaușescu. „Se primea o bucată de pânză pe care erau câteva matricole. Trebuia să le tai și apoi să le coși pe uniformă. Era mai bine dacă puneai carton înăuntru, că stăteau mai frumos, dar apoi era problemă dacă ploua. Băieții și le coseau pe mâneca de la sacou, iar fetele pe sarafan. Nu erau la fel, erau personalizate, dar erau puține culori pe ele. Îmi amintesc că o dată am avut negru cu mov. Pe fiecare era scrisă unitatea de învățământ și un număr, care se schimba anual. Erau mai ușor de recunoscut elevii. Și pe atunci mai umbla poliția prin baruri, să vadă dacă nu sunt elevi, dar atunci nu era așa ca acum. Se fugea de la ore ca și acum, dar se mergea la cofetărie sau la film. Mulți își puneau capse ca să o dea jos când ieșeau de la cursuri. La noi, la liceu, era obligatoriu să fie cusute, pentru că se controlau, dar tot mai venea câte unul cu scai. Ideea era să nu se vadă de la ce școală ești”, a afirmat Florin Sălăjan. *(Ioana NICOLESCU)*

Pedepsele în școli

Se vorbește că se învăța mai mult altădată și că elevii erau mai cuminiți. Se mai spune și că nu ar fi rău ca profesorul să aibă posibilitatea să îi pedepsească pe elevi, fără a ține cont de drepturile pe care le au cei mici acum. Părerile sunt împărțite, dar elevii de acum câteva decenii își aduc aminte de năzbâțiile pe care le făceau și pedepsele primite.

Adrian Mureșan este absolvent al unei școli din Ferneziu-Lunci. El își amintește că pedepsele pe care le primeau elevii nu erau neapărat pentru felul în care învățau, ci mai mult pentru comportamentul lor. Elevii indisciplinați erau puși să stea în genunchi, în colțul clasei, pe grăunțe de porumb. Nu de oricare, ci de porumb de floricele, că erau mai ascuțite. Tot pentru motive disciplinare erau selectați și cei care crăpau lemnele pentru iarnă. Școala se încălzea cu lemne și, când sosea camionul, elevii de pe listă trebuiau să le crape și să le aranjeze.

În Copalnic Mănăștur, la grăunțele de porumb se adăugau și cojile de nucă, după cum spune un fost elev. Se mai adăuga trasul de urechi sau, în cazul băieților, de perciuni. Unii profesori foloseau și materialul didactic pentru aplicarea pedepselor. Ei aplicau lovituri la „puică” (degetele mâinilor strânse), cu liniarul.

După ce a ajuns în liceu, la Grupul Școlar Minier (cum se cheama atunci), Adrian Mureșan a făcut cunoștință cu altă pedeapsă. Elevii care erau surprinși că miroseau a fum de țigară erau puși de fostul profesor de Tehnologie minieră să se spele pe dinți cu Tix, un praf a-braziv folosit pentru curățarea aragazului.

La liceele Electrotehnic (actual „Gheorghe Barițiu”) sau de Construcții (actual „Anghel Saligny”), altă pedeapsă consta în tunderea la zero.

Foștii elevi din Vălenii Șomcutei își amintesc de profesorul de limba română Vasile Ciuta și de celebrele sale „icuri” și „Urbisuri”. Profesorul le spunea elevilor care nu erau cumiți că beneficiază de trei „icuri”, mergând apoi din trei în trei. La finalul orei, elevul pedepsit trebuia să se aplece peste „calul bălan” al lui Ion Creangă (aici, prima bancă), să ridice sacoul de uniformă și primea apoi „icurile”, adică lovituri cu lemnul de la sobă. „Urbisurile” erau lovituri cu cheia de la apartament în creștetul capului, denumite astfel după... inscripția de pe cheie.

Fost profesor și director de școală în Finteușu Mare până acum câțiva ani, Andrei Dragoș, spune că el nu a folosit pedeapsa fizică niciodată. În schimb, le dădea teme suplimentare elevilor indisciplinați. „Făceau prostii cei care nu puteau rezolva exercițiile, așa că le dădeam, suplimentar, exerciții mai ușoare, să nu aibă timp să facă altceva”, spune Andrei Dragoș. (Ioan BUDA ȚEȚU)

În Baia Mare, unul dintre liceele în care unii profesori aplicau corecții fizice era Liceul Industrial Nr. 5, actualul „Anghel Saligny”. „Eu, personal, am văzut cel puțin patru, cinci profesori care le dădeau câte o palmă elevilor de li se întorcea capul. Îmi amintesc că odată, la ora de biologie, profesoara mi-a spus «vezi că ai greșit aici». Eu i-am răspuns «corecții dumneavoastră, că nu sunt eu profesor» și atunci mi-a dat cu o carte în cap, mi-a dat nota unu și m-a scos afară din clasă. M-a lăsat și corigent. Directoarea de atunci, doamna Filip, era considerată cea mai dură. Dar nu neapărat pentru că lovea copiii. Era foarte strictă. Nu intrai în liceu fără carnetul semnat, fără matricolă, fără uniformă. Stătea dimineața la intrare și verifica pe cine intra. Și atunci se fuma în veceuri și ea intra peste băieți. Se stătea de șase, dar, dacă îi prindea, le scădea nota la purtare și îi mai și plesnea. Era foarte strictă. Nu puteai arunca mizerie pe jos, striga să mergi să o ridici. Era foarte curat în liceu. În ceea ce privea școala, era foarte dură, însă profesional a făcut foarte multe. Până la urmă, îi lovea tot

pe cei care erau golani”, a relatat Mircea G., un fost elev de la Nr. 5. (Ioana NICOLESCU)

Tabere de iarnă pentru pionieri

În perioada iernii, autoritățile comuniste organizau diferite evenimente pentru viitorii muncitori ai patriei. Pionierii (adică școlarii), respectiv uteciștii (liceenii), aveau posibilitatea de a merge, gratuit, în tabere școlare, în stațiunile montane cu tradiție în Maramureș.

Din păcate, nici aici nu lipsea educația socialistă, la „indicațiile tovarășului Nicolae Ceaușescu”. „După frumoasele serbări ale pomului de iarnă, ale bucuriilor prilejuite de deschiderea orășelelor copiilor, apoi de cele oferite de momentul trecerii dintr-un an în altul, numărul și amploarea acțiunilor cultural-educative și recreative pentru elevi sînt în creștere”, relatează Pentru socialism, în data de 9 ianuarie 1985. „Sute de pionieri și școlari își petrec o parte din vacanță în taberele de odihnă sau de profil la Pleșca, Izvoare, Ocna-Șugatag și Baia Mare. În Satul de vacanță de pe Valea Vaserului sînt organizate tabere de pregătire a elevilor participanți la concursurile pe discipline de învățămînt. În această vacanță, în cadrul activităților sportive, sub egida «Daciadei», va avea loc «Cupa Pionierul» la săniuș, schi alpin și biatlon. În 27 ianuarie, se va desfășura «Cupa UTC» la patinaj viteză. (...) La sfîrșitul lunii ianuarie, în pitoreasca stațiunea Izvoare, se va organiza Festivalul cultural-sportiv «Bucuriile zăpezii». Programul festivalului mai cuprinde jocuri distractive, întîlniri cu eroi ai basmelor, dansuri moderne, parcurgerea unor trasee aplicative, carnaval și altele”, mai scria Pentru socialism în data de 9 ianuarie 1985.

Maramureșenii care au trăit din plin emoția de a fi șoisori pionier al patriei spun că, în ciuda acțiunilor doctrinare, ar fi fost mare păcat să ratezi o astfel de tabără. „Erau gratuite. Cum să nu mergi? E adevărat, dimineața se ridica drapelul pe un catarg. Cel puțin așa s-a întîmplat la Pleșca, acolo unde am fost eu în mai multe rânduri. În plus, erau fel de fel de activități cu caracter ideologic, prin care se încerca inocularea tezelor socialiste. Dar taberele nu erau chiar atât de stricte. De exemplu, nu era necesară uniforma școlară cu însemnele unității de învățămînt. Chiar te simțeai bine, chiar te distrai. Erau copii sau, după caz, tineri de vîrsta ta, cu care chiar aveai ocazia să trăiești clipe minunate. Nu era ca acum, cînd nu prea mai există distracție fără alcool sau țigări. Și atunci se făceau prostii, dar era altă mentalitate. Chiar dacă era mai puțină larghețe decît acum, taberele erau așteptate de toată lumea, atât iarna, cît și vara”, își amintește Mihai N. (Cătălin ȚINEGHE)

Învățământul profesional

O privire retrospectivă asupra școlii băimărene de altădată scoate în evidență mai ales ce s-a pierdut din criticatul sistem de învățământ socialist. Dacă astăzi ne confruntăm cu o acută lipsă de meseriași în aproape toate domeniile, este pentru că au dispărut școlile profesionale. Luând ca loc de referință doar municipiul reședință de județ, vom încerca o creionare a meseriilor care se învățau aici.

Cea mai veche tradiție în zonă era pe atunci mineritul. Drept consecință, în perioada socialistă, la mare cinste era Școala minieră, școală profesională cu meserii specifice domeniului (miner, artificier, mecanic de mină, electrician de mină, electromecanic etc.). Fiecare profil avea programă școlară proprie, în care numărul orelor de practică îl depășea pe cel de teorie. Iar practica se desfășura atât în atelierele proprii ale școlii, cât și în minele din bazin (Săsar, Ilba, Herja și Șuior din Baia-Sprie, cât și în Flotația Centrală, Săsar și Baia-Sprie). Corpul profesoral era format din cadre tehnice, ingineri și numeroși maiștri care se ocupau de instruirea practică. Muncitorii care ieșeau de acolo chiar știau meserie pe domeniul în care se pregăteau.

Alte instituții care pregăteau meseriași pentru serviciile publice erau cele din sistemul cooperatist. Cooperativele meșteșugărești își pregăteau meseriași în domeniile pantofărie, cizmărie, marochinărie, industrie alimentară etc.

După 1965, până prin 1970, rețeaua școlară s-a diversificat, Ceaușescu dorind înființarea liceelor tehnice. Astfel au apărut în Baia Mare Grupul Școlar Minier, care a preluat baza materială a școlii profesionale, Grupul Școlar de Construcții și Arhitectură, pentru domeniul construcțiilor industriale și civile. Aici se pregăteau zidari, fierari betoniști, finisori, zidari mozaicari, instalatori apă și instalații sanitare, zugravi, vopsitori etc. Pentru fete a fost înființat Grupul Școlar de Industrie Ușoară, cu domenii confecții, textile, ceramică ș.a. Pentru industria chimică a fost înființat Grupul Școlar de Chimie, care pregătea operatori chimiști pentru combinat și Romplumb, iar pentru platforma de utilaj minier s-a deschis Grupul Școlar Tehnic, în care se pregăteau lăcătuși mecanici, strungari, frezori, rabotori, electromecanici, sudori. Elevii din aceste școli făceau practica atât în atelierele proprii, cât și în unități industriale ca Faimar, Phoenix, Romplumb, UMMUM, Băimăreana etc.

Neajunsul acestor școli a fost unul major, în sensul că, primind statutul de licee tehnice, numărul orelor de practică s-a redus simțitor în favoarea materiilor teoretice, de cultură generală, la fel numărul

maiștrilor calificați, care-i puteau învăța pe elevi meserie. Cum în liceele tehnice intrau elevi cu pregătire gimnazială mai precară, au apărut insuccesele la bacalaureat și eșecurile la admiterea în facultăți. Pe lângă bacalaureat, absolvenții liceelor tehnice trebuiau să susțină și un examen pentru obținerea atestatului în meseria aleasă. Cu trecerea anilor, acest examen a devenit tot mai formal. Așa s-a ajuns în situația că grupurile școlare nu produceau nici intelectuali, nici muncitori cu înaltă calificare pe care-i dorea Ceaușescu. (*Dragomir IG-NAT*)

Uteciștii

În Uniunea Tineretului Comunist erau cuprinși tinerii din ciclul educațional liceal și din mediul universitar. Practic, era o continuare a educației de tip comunist primită în etapa pionieratului.

În primii ani ai fostului regim politic, când țara se numea Republica Populară Română, organizația mai sus menționată era cunoscută sub denumirea de Uniunea Tineretului Muncitor (UTM), iar în anul 1965 aceasta a devenit cunoscută sub denumirea de UTC.

Uniunea Tineretului Comunist a fost înființată încă din perioada interbelică, după victoria Revoluției Bolșevice. La noi, în acea perioadă, această organizație a funcționat pe ascuns, între anii 1922 - 1924, când a fost interzisă alături de Partidul Comunist Român, până după cel de-al Doilea Război Mondial, când comuniștii au preluat puterea. Această organizație s-a dezvoltat ulterior împreună cu Partidul Muncitoresc Român (PMR), care a supus populația română la ideologia stalinist-comunistă, promovată de Uniunea Sovietică.

Pentru a scăpa de tinerii care nu acceptau sistemul comunist, împiedicând sporirea numărului de membri ai UTM respectiv PMR, statul român a început o serie de arestări și concentrări în lagăre a anumitor categorii sociale.

Primul secretar general al UTC a fost Nicolae Ceaușescu, care a ocupat această funcție din 23 august 1944 până în iunie 1945. Putea deveni membru al UTC un tânăr care împlinise vârsta de 14 ani. Limita superioară s-a modificat de mai multe ori de-a lungul vremii. Conform statutului valabil în 1989, un cetățean român putea fi membru al UTC până la 30 de ani. Puteau deveni membri UTC elevi din clasa a VIII-a, cu merite deosebite la învățătură, apoi, în clasa a IX-a și a X-a, puteau fi primiți și cei mai puțin sărăcuțoși. Primirea se făcea după un ceremonial anume. Teoretic, UTC funcționa ca o anticameră a partidului. (*Ionuț HOROBA*)

Pregătirea tineretului pentru apărarea țării

În perioada comunistă, tineretul era educat în așa fel încât să fie pregătit mereu să acționeze pentru a-și salva patria. De altfel, patriotismul pe care îl „îngurgitau” era chiar răsplătit prin diplome. În cadrul programei școlare, funcționa ideea de pregătirea tineretului pentru apărarea țării (PTAT). La final, liceele cu cele mai „mărețe realizări” erau răsplătite de autorități. Evident, în presa vremii, se vorbea puțin de pregătirea propriu-zisă, dar se alocu spații largi pentru elogierea dictatorului. „Ieri, a avut loc, în Baia Mare, închiderea festivă a anului de pregătire a tineretului pentru apărarea patriei, prilej cu care au fost trecute în revistă rezultatele bune obținute în activitatea de pregătire teoretică și practică a celor 15.000 de tineri din liceele municipiului, preocuparea organelor și organizațiilor UTC pentru transpunerea în viață a orientării și indicațiilor secretariatului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, pentru ca tineretul să-și sporească contribuția la îmbogățirea și apărarea mărețelor realizări obținute de poporul român, în grandioasa operă de edificare a societății socialiste multilateral dezvoltate, pentru formarea profilului nou, revoluționar, al tinerilor profund devotați cauzei partidului și poporului. În cadrul festivităților Liceului Industrial Nr. 2 i-a fost înmănat, pentru a treia oară consecutiv, «Drapelul de centru frunțas în activitatea de pregătire a tineretului pentru apărarea patriei». De asemenea, Liceelor Industriale nr. 1 și 3, pentru ocuparea locului II, respectiv Liceelor Industriale nr. 8 și «Gheorghe Șincai», pentru câștigarea locului III, le-au fost acordate diplome. Acțiunea s-a încheiat cu defilarea formațiunilor de pregătire a tineretului pentru apărarea patriei”, a publicat cotidianul Pentru Socialism în ediția din 20 iunie 1987.

Pe tot parcursul anului școlar, se organizau diferite activități pentru a stimula elementul patriotic. „Băieții erau angrenați în diferite ore de practică, în care li se prezentau tehnici de folosit în vreme de război, în timp ce fetele făceau practică în primul ajutor. Veneau medici și asistente care făceau instructajul. Eram scoși și în mici excursii, care constituiau un fel de practică, prin apropierea Băii Mari, ca la Crucea Roșie. Băieții primeau uniforme albastre și bocanci. Nu scăpa nimeni de această practică specială”, își amintesc băimărenii Vasile și Florica T.

„Se făceau permanent ore de premilitărie în liceu. Fiind elev la un liceu de telecomunicații, trebuia să car toată ziua după mine bobine și să întind cabluri. Practic, eram învățați cum ar trebui să ne comportăm pentru a ne apăra țara în vreme de război. Învățam cum funcționează telecomunicațiile. De altfel, primeam o altă perspectivă

a laturii practice. În plus, învățam ce e disciplina. Era o pregătire completă pentru serviciul militar, pe atunci obligatoriu”, povestește băimăreanul Ioan M. „Îmi amintesc că am fost într-o tabără a tinerețului pentru apărarea țării la Sighetu Marmăției. Ne arătau cum să aruncăm grenada, de exemplu. Dar nu aveam grenadă. Era doar un exercițiu, pentru a învăța cum se procedează”, spune și băimăreanul Emil M. (*Cătălin ȚINEGHE*)

Examenul de bacalaureat

Examenul de bacalaureat avea alte conotații înainte de '89 decât are astăzi. Atunci, elevii aveau o conduită rezonabilă, se învăța pe rupe. Reușita examenului de maturitate era pusă în cârca partidului, cel care se interesa constant de soarta tinerilor ce vor conduce țara. „Astăzi, în fața celor 34 comisii de bacalaureat din județ, se prezintă peste 4.000 de absolvenți ai liceelor maramureșene. Pentru ei începe primul din marile examene ale vieții, ale maturității, confrunțarea cu ei înșiși, cu cunoștințele acumulate pe parcursul celor doisprezece ani de școală”, scria „Pentru Socialism”, în 20 iunie 1987.

Locul de muncă era unul sigur în acele vremuri. Șomajul nu exista. „O parte dintre ei se vor încadra direct în producție, iar alții vor intra în amfiteatrele învățămîntului superior, pentru a deveni specialiști cu înaltă calificare”, mai scria „Pentru Socialism”, în 20 iunie 1987.

Maramureșenii care au trecut prin „focurile bacului” în perioada comunistă își amintesc că nu erau atât de multe probe ca acum. În plus, notele nu contau, greu căzând pe examenul de admitere. „Am dat bacalaureatul în 1981 la «George Barițiu». Atunci, consta în probă scrisă la matematică și română, respectiv probă practică, la care primeai note. La română mi-a venit să comentez versuri din Octavian Goga și la autorul preferat am scris tot despre Goga. Nu tare aveai ce copia, sincer. La matematică, iarăși, erau de rezolvat diferite probleme. Uniforma era obligatorie și la ore, darmite la examenul de bacalaureat. Cu proba practică m-am scos ușor. Am făcut proiectul cu un coleg. De fapt, proiectul l-a făcut el. Eu îl țineam în formă citindu-i epigrame și servindu-l cu vin. Proba asta practică era, de fapt, prima care se dădea la bacalaureat, înainte de cele scrise”, își amintește maramureșeanul Ioan S.

„Îmi aduc aminte că am dat din matematică, română și o probă practică pe care am făcut-o la Liceul Industrial din Carei. Trebuia să realizez împreună cu câțiva colegi un mic proiect. Proiectul de obicei urca nota generală. Oricum, nota de la bacalaureat nu conta foarte

mult. Importantă era media obținută la examenul de admitere. Atunci se lua totul de la zero. Mulți absolvenți intrau direct în câmpul muncii după terminarea liceului, iar asta pentru că facultatea nu era pentru toți”, arată și băimăreanul Vasile T.

„Fițele lipseau cu desăvârșire. Niciun elev nu mergea îmbrăcat ca-n discotecă. Era obligat să vină îmbrăcat în uniformă, elegant, dar nu încât să șocheze ori să atragă atenția asupra sa. Examenul de bacalaureat era important, dar nu la fel de greu precum admiterea”, își amintește Mircea M. (*Cătălin ȚINEGHE*)

„Școala Medie Mixtă Nr. 1 din Baia Mare este actualul Colegiu Național «Gheorghe Șincai», pe care l-am absolvit în '65. În vremea respectivă, noi am dat Examenul de Maturitate, cum se numea atunci, din șase materii. Cei de la real dădeau româna obligatoriu, matematică, fizică, chimie. De asemenea, era obligatorie biologia, iar la biologie, în mod firesc pe vremea aceea, ne-a dat un subiect legat de experimentele lui Miciurin. Era exemplul «luminos» din Uniunea Sovietică. Interesant a fost că Miciurin mi-a scăzut media la examen, eu am crezut că scriu bine, dar am scris aiurea și am luat șase. Pe urmă, am terminat filologia și am lucrat în învățământ 46 de ani, opt luni și 11 zile. Așa scrie în hârtia mea de pensionare. Am prins toate tipurile de examene posibile. Am fost și profesor examinator la Bacalaureat, că pe urmă a apărut Bacalaureatul. În '69, după reorganizarea teritorială a județelor, s-au făcut niște modificări și în acest sens și nu s-a mai numit Examen de Maturitate. S-a trecut la 12 clase și la Examen de Bacalaureat. Acest examen a fost diferit de la an la an, în sensul că, inițial, s-a mers tot așa, pe cinci, șase materii, dar, după câțiva ani, respectiv prin '75, s-a considerat că nu mai e util să se dea și din biologie sau economie politică, sau altceva și s-a redus la trei materii”, a relatat Dragomir Ignat, fost inspector școlar.

Un aspect esențial, care s-a schimbat peste ani, în funcție de influențele regimului politic, constă în numele autorilor incluși în programa Limbii și Literaturii Române. „Autorii erau în funcție de regimul politic. Înaintea mea, că eu nu am mai prins deja autori proletcultiști, dar în perioada '48-'60 se cultivau Eugen Jebeleanu, care era mai puțin proletcultist, dar era Mihai Beniuc la ordinea zilei, era Alexandru Toma, un poet absolut pe linia realismului socialist. Deja din '66 s-a reintrodus în programa de liceu Lucian Blaga, cel care fusese pus la index până atunci de către comuniști. Știu acest lucru, pentru că regretatul poet și prieten, Ion Zubașcu, a venit la mine când eu eram deja student anul întâi în Cluj, să-i dau o carte de limba română

pentru că l-au introdus pe Blaga. «Eu despre Blaga am învățat că era un scriitor reacționar, era burghez, era împotriva realizărilor socialiste, și asta am scris». I-am zis că pică dacă a scris chestia asta și a și picat, dar în toamnă s-a dus și a luat primul. S-au uitat toți mirați, cum de căzuse prima dată. Relaxarea s-a făcut după '66 - '70, când a început să intre în programa de liceu literatura «obsedantului deceniu», cu Bălăiță, cu Constantin Țoiu, cu Marin Preda, cu Buzura al nostru. Deja erau scriitorii canonici și intrau în programa de bacalaureat», a declarat Dragomir Ignat. (Ioana NICOLESCU)

Absolvenții, cu serenada

La acea vreme, tinerilor nu le era permis să își petreacă nopțile prin parcuri ori serile prin scări de bloc, unde să consume băuturi alcoolice ori să fumeze. Atunci, nu existau cluburi de noapte, iar petrecerile se desfășurau exclusiv în cadru privat.

Atunci când era sărbătoare, iar grupurile de tineri petreceau până în zori, deplasându-se dintr-un loc în altul, era mare scandal. Presa vremii lua act de sesizările venite din partea cetățenilor deranjați.

„Am reținut următorul mesaj din partea lui O.T. - «Am lucrat aproape 40 de ani la CFR. Sînt pensionar. Nu este cazul să vă explic cîte semnale sonore am înregistrat în această vreme. Mi-aș dori ca, la pensie, să găsesc liniștea necesară, să-mi petrec anii pe care-i mai am fără a fi deranjat. Dar iată că, de cîteva seri, «cîrduri» de tineri (fără emblema liceului) poluează fonic străzile, scările de blocuri, cu așa-zisele serenade, pe care le dau foștilor dascăli. N-am nimic

împotriva tradiției, dar de la frumosul «Gaudemus igitur» și pînă la «Așa beu oamenii buni...» este o distanță greu de imaginat”, a publicat în ediția din 18 iunie 1987 ziarul Pentru socialism.

Băimărenii care au trăit din plin vremurile susțin că atunci lumea era mult mai disciplinată și vandalismele erau izolate. Atunci, nu existau bănci sau locuri de joacă distruse de golani. Atunci, nu exista viață de noapte prin scări de bloc. „Odată cu programul la televizor, se termina și cu ieșitul în aer liber. Parcurile erau goale, nu ca acum, când stau tinerii în părculețe și beau bere pînă fac deranj. Nu prea ieșea lumea pe stradă. Lumea era conștientă că trebuie să meargă a doua zi la serviciu și nu prea era loc de distracție în timpul săptămânii. Iar ceasul suna la ora 4.30, iar la 5.30 mergea autobuzul spre fabrică. În plus, erai automat legitimat de patrulele de miliție dacă te aflai noaptea pe drum”, își amintește Ioan P. (*Cătălin ȚINEGHE*)

Studentia

A fi student în perioada comunistă reprezenta mult mai mult decât acum. Erau numai facultăți de stat, la care se intra pe baza unui examen riguros dat după terminarea liceului. Odată intrat în facultate, viața tinerilor se schimba total.

Mulți dintre ei făceau cunoștință cu viața de cămin, alții cunoșteau acest regim din perioada liceului. Însă regulile erau acum cu totul altele. Lipsa pedagogul, nu se mai făceau meditații obligatorii, iar

poarta căminului nu se mai închidea seara cu cheia. Sau, chiar dacă se închidea, portarul era mai îngăduitor cu studenții decât cu elevii. „Îmi aduc aminte că se găsea votcă poloneză, la sticlă de jumătate de litru. Cincizeci de lei costa una. Știu că era și un sortiment roșu, Soplica, parcă”, își amintește Vasile Popa, fost student la Institutul de Mine Petroșani.

În afară de alcool (de nelipsit de la un chef), era pusă la bătaie mâncarea din pachetele primite de acasă sau obținută de la cantină. „Eram un grup care mergeam dimineața și ajutam bucătăresele să descarce alimentele. Ne dădeau câte ceva și nouă”, povestește fostul student. Mult mai bine o ducea un fost coleg de-al său, care se „combinase” cu o bucătăreasă și avea tot timpul ulei, ouă sau cartofi în dulap.

Cu toate că nu era permisă intrarea fetelor în căminul de băieți (și invers), nu se ținea cont de asta și chefurile erau mixte. Atunci se dansa, se cânta și, dacă se ajungea la o înțelegere, se formau perechi care se retrăgeau în alte camere. „Mi-a spus o portăriță de la cămin că erau altfel chefurile atunci. Lumea mergea la chef cu gândul să se distreze. Acum, după cum zice femeia, studenții merg la chef de la început cu gândul să se îmbete și să facă sex”, povestește fostul student.

Totul se termina însă la intrarea în sesiune. Atunci, în cămine se instaura liniștea. Chiar și cei care nu prea mergeau la școală (prezența fiind obligatorie) se puneau cu burta pe carte. Împrumutau cursuri de la colegii mai silitori și învățau de zor. Nota luată la examen le asigura, unora, bursă în anul viitor, iar altora, promovarea. Pentru a rezista în sesiune, se ajungea la consumarea de cofeină, în stare pură. Aceasta se găsea de cumpărat la farmacie, în fiole. Lichidul se punea în cafea sau se consuma ca atare, perioada de somn fiind scurtată cât de mult se putea. Miza era mare, terminarea unei facultăți îți asigura un alt statut în societate, o altă poziție socială și un salariu mai bun. (Ioan BUDA ȚEȚU)

CAPITOLUL 4

LOCURI DE MUNCĂ

Toți absolvenții aveau un loc de muncă

În perioada comunistă, șomajul era catalogat drept un coșmar de sorginte capitalistă, o „boală” care afecta regimurile democratice din vest. Într-adevăr, societatea socialistă oferea multe posibilități tinerilor, astfel că aceștia nu rămâneau fără un loc de muncă la sfârșitul studiilor.

În vremea comunistă, nu existau șomeri, iar statul nu oferea ajutor de șomaj. Și nici nu era nevoie, pentru că populația activă era susținută să muncească pentru a-și câștiga pâinea. Un exemplu erau „bursele de ucenici”, adevărate cursuri de calificare socialiste.

„Conducerea cooperativei acordă o deosebită atenție pregătirii profesionale a întregului personal muncitor. Anul trecut, de pildă, 62 de tineri au frecventat cursurile de calificare prin ucenicie la locul de muncă, alți 19 tineri au frecventat treapta I de liceu, UJCM (n.red. Uniunea Județeană a Cooperativelor Meșteșugărești) acordându-le burse, totalul elevilor și ucenicilor pe cooperativă fiind de 81, din care 15 ucenici au absolvit cursurile fiind repartizați pe șantiere. De asemenea, în anul trecut a fost completată forța de muncă cu încă 111 constructori-structuri (zidari, dulgheri, fierari-betoniști), meserii deficitare pe șantiere. În ceea ce privește însușirea unei meserii, pe lângă cea de bază, în anul trecut au fost policalificați 30 de muncitori”, a scris „Pentru socialism” în ediția din 15 ianuarie 1985.

Băimărenii care au prins vremurile spun că imediat după finalizarea liceului urma acțiunea de repartitie în vederea unui loc de muncă stabil. „Elevii care terminau Liceul Nr. 2 erau încadrați în mizerit. Prin repartitie, ajungeai să lucrezi la una din exploatările miniere din apropiere. Eu, spre exemplu, am optat pentru EM Șuior, dar în final am ales EM Herja, după ce m-am sfătuit cu părinții și apropiații. Decizia am luat-o după ce toată lumea mi-a spus că e o mină mai ușoară”, își aduce aminte Ioan D. (*Cătălin ȚINEGHE*)

APSA (fosta „Cloșca”, fostă „Băimăreana”)

Cei care trec astăzi pe strada Mihai Eminescu din Baia Mare pot observa imaginea dezolantă a câtorva clădiri dărămate. Peisajul pus-tiu de acolo a găzduit, vreme de aproape o jumătate de secol, una

dintre cele mai mari platforme industriale ale județului Maramureș. Este vorba despre Întreprinderea „Băimăreana”.

Inițial, în primii ani de regim comunist, „Băimăreana” s-a numit Întreprinderea Orășenească de Industrie Locală „Cloșca”. Denumirea făcea referire la unul dintre cei trei mari luptători pentru drepturile românilor din Apuseni și Transilvania, din perioada dominației austro-ungare: Horea, Cloșca și Crișan. Sediul întreprinderii în cauză era undeva în spatele clădirii care adăpostește Poliția Municipiului Baia Mare, situată pe strada Gheorghe Șincai. În structura „Cloșca” intra Fabrica de pâine cu brutăriile de cartier, Fabrica de cărămizi de la Tăuții de Sus, Fabrica de ceramică, Moara de porumb și cea de grâu, secții de fabricare a mezelurilor, a mobilei, de confecții, chimicale etc. „Cloșca” avea, în primii ani de funcționare, undeva între 800 și 900 de angajați. Practic, această întreprindere s-a organizat în urma actului și ordinului de naționalizare, emis de autoritățile comuniste, prin care s-au unit sub o singură umbrelă toți meseriașii din Baia Mare și din localitățile limitrofe, care aveau afaceri private în perioada interbelică”, a explicat Gheorghe Marcaș, fost inginer-șef și director al Întreprinderii „Băimăreana”.

La începutul anilor 1960, Guvernul decide naționalizarea câtorva cooperative meșteșugărești din țară, ele trecând în subordinea industriei locale. În acest context, precizează Gheorghe Marcaș, Cooperativa „Ferometal” și „Tehnolemn” din Baia Mare sunt absorbite de Întreprinderea Orășenească „Cloșca”, devenind, după această fuziune, Întreprinderea de Industrie Locală „Băimăreana”, cu sediul pe strada Mihai Eminescu.

În primii ani de activitate s-a dezvoltat foarte mult sectorul de mobilier din lemn masiv, atât pentru sectorul comercial, cât și pentru cel casnic, care se vindea atât în Regiunea Maramureș, cât și în toată țara. „Am început să vindem mobilă și în afara Maramureșului; calitatea și prețul produselor din lemn pe care le făceam erau vandabile. Cererea era atât de mare pe acest sector, încât în decurs de numai un an am ajuns de la 20 de salariați la peste 200. Mulți dintre meseriașii din județ veneau la noi cu utilajul propriu, îl vindeau și pe urmă rămâneau să lucreze ca salariați la «Băimăreana»”, povestește Gheorghe Marcaș.

După cutremurul din anul 1977, autoritățile de atunci descoperă că la Fabrica de pâine din Baia Mare, a doua zi după cutremur, producția încă nu repornise, nu se curățase nici măcar molozul. „În urma acestor constatări, se dă ordin să se desființeze industria locală și a pare Întreprinderea Județeană de Industrie Locală (I.J.L.) Maramu-

reș, cu sediul pe strada Mihai Eminescu, adică la «Băimăreana», însă acest nume dispare. Din acest moment, se schimbă radical dezvoltarea industriei locale, care avea la momentul respectiv peste 15.000 de salariați, cu toți subordonați I.J.L.-ului. În aceste condiții, apare așa-numita platformă «Băimăreana», care se dezvoltă pe strada Eminescu, axându-se atunci pe fabricarea pieselor de schimb pentru industria automobilelor și autocamioanelor», mărturisește Gheorghe Marcaș. „Pe lângă toate acestea, asiguram tot ceea ce avea nevoie populația din Baia Mare, începând, să zicem, de la un fărâș, până la agregatele multifocale de încălzit, adică ceea ce astăzi lumea cunoaște ca fiind centralele termice de perete”, explică Gheorghe Marcaș.

După Revoluția din 1989, care a dus la înlăturarea regimului comunist, „Băimăreana” devine „APSA” (Accesorii Piese de Schimb Auto). În anul 1999, această întreprindere este scoasă la vânzare pentru a fi privatizată. În urma licitației organizate în acest sens, se declară câștigătoare o firmă maramureșeană, care a concurat cu una din Germania, care fusese client pe vremea când „Băimăreana” exporta masiv produse. „Inițial, fusese declarată câștigătoare firma de la noi.

Pe data de 1 mai 1999, m-am întâlnit cu câștigătorul, care m-a întrebat dacă vreau să mai rămân în continuare la «APSA». I-am zis că da, însă vreau să știu în ce condiții. Acea persoană mi-a spus că, în primul rând, nu a cumpărat întreprinderea ca să continue producția, ci ca să o topească, să vândă la fier vechi tot metalul din clădiri și apoi să dezvolte un spațiu imobiliar. Auzind asta, i-am întins mâna și i-am spus că în condițiile astea eu plec”, a povestit Gheorghe Marcaș.

Până la urmă, firma românească a pierdut deoarece nu a mai plătit suma convenită la licitație. Se organizează o nouă licitație în luna august a anului 1999. De data aceasta, câștigă firma nemțească. Însă, pe un fond de incompetență la nivel managerial, după cum a spus Gheorghe Marcaș, fosta întreprindere „Băimăreana” a intrat în insolvență și de aici până la dezastrul în care a ajuns astăzi a fost doar un pas.

„În primăvara acestui an, am trecut pe acolo și mi-am jurat că nu o să mai ajung prin zonă niciodată. Nu mi-am putut închipui că după o epocă înfloritoare, când «Băimăreana» a constituit coloana vertebrală a economiei întregului județ, vorbim astăzi de ea cu sens de necrolog”, a conchis Marcaș. (*Ionuț HOROBA*)

Cooperativele meșteșugărești

„Am luat la cunoștință de existența cooperăției meșteșugărești în vara anului 1961, dată la care am intrat în urma unui examen la prima școală de bijuterie înființată după 1944. Școala profesională pe care am urmat-o era de trei ani și s-a organizat la Oradea.

Baia Mare, la acea dată, avea două cooperative: „Drum Nou”, care se adresa persoanelor cu un anumit grad de handicap, și „Gutinel”. Cooperativa „Gutinel” era deja un agent economic puternic cu meserii și meseriași foarte buni. Secții cu renume erau în croitorie, tâmplărie, uz casnic radio-tv, lăcătușerie, tinichigerie auto-moto. Primul președinte pe care l-am cunoscut era un om simplu, Vol, evreu. Era un bun croitor și administra cooperativa după cum și-a condus și croitoria lui.

Primul președinte uns politic era Crupițer, fost șef de sindicat la Sighet. Fiind tânăr, am crezut că efectul venirii lui la conducerea cooperativei o să fie o catastrofă. Dar a fost un om care a știut să lucreze în colectiv și a avut un deosebit succes. Sub mâna lui, dar și a colaboratorilor, după dezvoltarea cooperativei, s-a ajuns la desprinderea unor activități.

Astfel s-a format vestita cooperativă „Unirea” – axată pe îmbrăcăminte (primul președinte, Moldovan), cooperativă care, ani la rând,

a câștigat în competiții pe ramură diplome și premii ce au dus faima județului. Mai recent, dar cu un lung stagiul în cooperativă s-a remarcat și pe postul de șef secție, dar și ca președinte, un croitor pe nume Farcaș.

Descentralizarea și specializarea specifică au dus la desprinderea, din trupul cooperativei „Gutinel”, a cooperativei „Mogoșa”, specializată în confecționarea pantofilor, a marochinării, blănăriei și cu un președinte de referință care se numea Trifu.

Printre cei mai buni cooperatori de la „Mogoșa” îi găsim pe Mișu Vișovan, un foarte bun blănar, care nu s-a sfiit niciodată să concureze cu cele mai mari case de creație în domeniul lui. Pantofii atât la comandă, cât și pentru export, erau emblema cooperativei, prin maștri precum Aurel Fernea.

Desprinderea a continuat, iar „Gutinel” se poate mândri cu noi „pui”- cooperative: „Tehnolemn”, axată pe producția și desfacerea mobilei la intern și export, piloni importanți fiind Crupișter, care era un bun artist sculptor în lemn, dar și mai tânărul Deac, care a demonstrat că are calități de manager, descurcându-se foarte bine și în economia de piață.

O altă unitate care a devenit emblemă a fost cooperativa „Constructorul”, care a răspuns cererii populației de construcție de locuințe și întreținere a lor, iar amprenta și notorietatea și-a căpătat-o sub mâna președintelui Tiberiu Pop.

Continuând desprinderile și specializările, a apărut cooperativa „Băimăreana”, care s-a regrupat în meseriile de frizeri, coafuri, foto etc. Ea și-a căpătat un bun renume în arealul cooperației meșteșugărești.

Așa cum am arătat, „Gutinel”, această cooperativă denumită „mamă” pentru actul de creație a atâtor alte cooperative, a rămas în continuare perla de pe coroana UJCM - Maramureș, care era un simbol printre celelalte cooperative. Strălucire și consistență i-au dat președinți ca Roman Grigore, Tibil Viorel, dar și conducători tehnici ca Roth Ioan, Blaško Ștefan, șefi de secție ca Hoffer, Hovac, Stenczel, Farago Bella etc. De asemenea, „Gutinel” a avut secție cu bijutieri buni ca Orha Ștefan, Bindea Liviu, Metric Petru, Smeu Ilie, Diosegi Ivette, Kovacs Iosif, Ienuțaș Dorel, Slavita Vasile.

Prin școlile profesionale, cooperația meșteșugărească a reușit să aibă un grup important de muncitori cu o înaltă pregătire. Anual, prin contracte, veneau din ce în ce mai mulți absolvenți de diferite facultăți, care își făceau stagiatura la noi”. (*Doru POP, fost angajat*)

Tipografia

Înainte de '89, tipăritul presupunea multă muncă fizică, timpul de realizare a unei publicații era mult mai extins, față de modul rapid în care se imprimă astăzi mii de exemplare. Tipografia era atunci spațiul în care ziarele, formulele sau cărțile „vedeau” lumina zilei în urma unui îndelungat și anevoios proces.

Cel mai mult timp necesita culegerea textelor și paginarea, deoarece toate caracterele sau ornamentele ziarului trebuiau aplicate și aranjate manual, în timp ce spațiile libere se umpleau cu material de albitură. „Eram toți mai tineri. Țin minte când intram în tipografie... simțeam mirosul de pulbere, cerneluri în suspensie și plumb. Cea mai frumoasă mi se părea zețăria sau culegerea manuală pentru că acolo dădeai valoare lucrării, o înfrumusețai”, și-a amintit Pamfil Godja, fost tipograf, în prezent directorul Tipografiei „Eurotip”.

În Maramureș, prima tipografie s-a deschis la Sighetu Marmăției, în 1874 și a funcționat fără sincope timp de 70 de ani. Aici au ajuns să fie tipărite peste 200 de lucrări în limba ebraică și alte 300 în maghiară sau română. Tot în cadrul primei tipografii maramureșene a apărut și primul ziar, sub denumirea „Coloana tipografică”, care a totalizat 30 de numere, în cei doi ani de existență. Un an mai târziu, în 1875, prima tipografie din Baia Mare și-a deschis porțile. De atunci, a avut mai mulți proprietari și cam tot pe-atâtea denumiri, dar aici s-au tipărit primele publicații băimărene, printre care și Ziarul „Gutitul”.

Perioada interbelică a fost marcată de o creștere a numărului de tipografii din județ, dar și din municipiu. Dacă în Baia Mare funcționau 10 tipografii, în județ s-au deschis altele, la Sighet și Vișeu de Sus. Unificarea tipografiilor băimărene s-a produs după cel de-al Doilea Război Mondial, în 1945, pentru ca la niciun an distanță să apară primul săptămânal de afirmare democratică, „Colț de Țară”, ce va apărea timp de doi ani, după care va fi lansat cunoscutul ziar „Pentru Socialism”. Odată cu naționalizarea, toate tipografiile particulare au trecut la Întreprinderea Locală „Cloșca”, devenind o secție condusă de Ruskal Emeric. Atunci, sediul tipografiei era pe strada Crișan, unde acum se află Direcția de Venituri a Primăriei Baia Mare. Clădirea emblematică a tipografiei a rămas, totuși, cea de pe bulevardul București, care s-a dat în folosință abia în anul 1963. Aici a funcționat Întreprinderea Poligrafică Maramureș, ce avea subunități la Sighetu Marmăției, Satu Mare și Carei, subordonându-se Centralei Industriei Poligrafice de la București.

Pe rotativa tipografiei din Baia Mare se imprimau ziarele „Pentru Socialism”, cu un tiraj de 30.000 de exemplare, „Cronica sătmăreană”, alături de altele în limba maghiară. Tipografia era organizată pe secții, iar fiecare detaliu ce ținea de pagină se făcea preponderent manual, cu ajutorul unor utilaje de turnare sau imprimare. Odată ce tiparul era finalizat, se scotea un singur exemplar din publicație, care era trimis spre corectură. După primirea BT-ului (Bunul de Tipar), textul trecea la departamentul de Cenzură, pentru undă verde. De cenzurarea textelor se ocupau membrii Partidului Comunist, care analizau fiecare articol sau pagină de text publicată. Ziarele nu aveau voie să apară dacă nu conțineau textele oficiale cu referiri la activitățile lui Nicolae Ceaușescu, articole trimise de agenția Agerpres prin telex, de la București. Greșelile trecute cu vederea de corectură, dar depistate de cei de la cenzură, conduceau la drastice sancțiuni pentru vinovați. Mai ales imaginea liderului de partid și, implicit, a șefului statului nu avea voie să fie „întinată” cu greșeli de ortografie sau exprimare.

Munca de tipograf nu era nicidecum ușoară, ba chiar riscantă. Cei care lucrau în linotipie și stereotipie (turnarea plăcilor din aliaj de plumb, staniu și stibiu) erau zilnic expuși noxelor, rezultate în urma topirii metalelor. O parte dintre cei care munceau pe secțiile respective au ajuns să se îmbolnăvească de „plumb în sânge”. În plus, cei de la zincografie mânuiau substanțe chimice periculoase, necesare transpunerii fotografiilor pe plăcile de zinc. „Când am început activitatea, exista o singură tipografie pe cele două județe, Maramureș și Satu Mare. Îmi pare rău că nu s-a pus accentul pe înnoirea utilajelor mai repede. Erau unele tipografii (în București sau cea din Sibiu) mai dotate, în rest toate funcționau manual”, a conchis Pamfil Godja.

Revoluția din iarna lui '89, ce a marcat istoria românilor, a găsit județul Maramureș cu o singură tipografie. Odată cu liberalizarea pieței, au început să apară o serie de alte societăți tipografice, cu tehnologii noi. Introducerea tiparului offset în procesul de imprimare a însemnat un real pas înainte, timpii de execuție au fost reduși eficient, metalele grele și riscurile aferente expunerii eliminate, iar calitatea tiparului a crescut. În plus, culegerea și paginarea se realizau pe colativ. Toate aceste modernizări au făcut ca tiparul clasic cu plumb să devină o simplă amintire, asociată unor vremuri cețoase. Dar, pentru tipografiile de atunci, tipografia cu plumb a însemnat o veșnică ancorare în anii tinereții. „Un ziarist de la cotidianul «Graiul Maramureșului», a insistat, atât pe lângă proprietarii marii tipografii ce s-a înființat prin privatizarea Întreprinderii Poligrafice Maramureș, cât și pe lângă con-

ducerea Muzeului Județean Maramureș, pentru înființarea unui muzeu al tiparului pe plumb. Din păcate, acest muzeu nu s-a realizat niciodată, iar literele de plumb culese manual, linotipurile, mașinile de tipar înalt sau rotativa au ajuns la fierul vechi. S-a produs astfel o pierdere ireparabilă, cauzată de persoane insensibile la istoria tiparului din Maramureș”, a evidențiat Pamfil Godja.

Zeci de tipografii au apărut după revoluție în Maramure. Însă, lipsa de constanță în volumul de activitate, calitatea oferită sau situația economico-financiară au condus inevitabil la dispariția unora dintre ele.

În majoritatea dintre acestea, activează foștii tipografi de la Întreprinderea Poligrafică Maramureș, dar și tineri, proaspăt formați la școala de tipografie. Cartea lor de vizită devine calitatea oferită tipăriturilor. „Nu întâmplător, tipografii și ziariștii, în vremea tiparului pe plumb, aveau casă comună. Locurile lor de muncă erau în același sediu, deoarece tipografi și ziariștii făceau echipă pentru scoaterea ziarului. Dacă documentarea și redactarea textelor aparțineau exclusiv ziariștilor, mai departe, în drumul ziarului către cititori, jurnaliștii lucrau cu tipografi pentru corectarea textelor culese la linotip, la paginație, până la ieșirea publicației. Această muncă la ziar, în care se turna nu doar plumb, ci și talent, meșteșug și suflet, îi unea pe tipografi și ziariști, îi făcea frați într-o meserie”, a subliniat Pamfil Godja, proprietar Eurotip Baia Mare, una dintre tipografiile care adună în același spațiu vechea dar și noua generație de tipografi. Aici, meseria se continuă, se învață și se transmite.

„Ziua Tipografului” reprezintă un eveniment anual, care înainte se celebra prin organizarea de întreceri pe meserii, activități culturale și sportive, urmate de petreceri la care toată lumea se simțea bine.

Astăzi, e considerată o adunare de familie, în special pentru angajații Eurotip. La sărbătoarea de anul trecut, zeci dintre vechii și noii tipografi au ținut să se felicite reciproc, depănând amintiri. Emoția și bucuria lor s-a putut simți încă de la intrarea în local. Îi vedeai pe toți la aceeași masă, lungă cât să cuprindă peste 80 de persoane, savurându-și poveștile, indiferent de anii care s-au scurs. Acel mix dintre admirație și respect îl puteai observa la acea masă a tipografilor. „Să nu uitați că această generație de tipografi a fost una de excepție. Am îmbătrânit odată cu mulți dintre ei și de la cei mai în vârstă decât noi am avut foarte multe de învățat. E viața mea acolo, de 43 de ani. Îmi amintesc fiecare zi și sfatul părinților mei care m-au îndemnat să fac bine ceea ce fac. Ca gazetar, trebuie să ajuți oamenii și să nu cedezi oricăror tentative de a afla adevărul. Un ziar există dacă e unul de a-

titudine, dar aproape de oameni. Un ziarist pentru ei scrie”, a spus, la reuniune, Teodor Tohätan.

Într-un cadru intim, vechea generație de tipografi maramureșeni a dat mâna cu cei care actualmente duc ștafeta meseriei. „La sărbătoarea din 13 decembrie 2015 au fost invitați zeci dintre vechii tipografi, toți participând cu mult drag. A fost o întâlnire de suflet, cu depănări de amintiri de pe vremea când tiparul nu putea fi conceput înafara literelor de plumb. Voi rămâne, în primul rând, cu satisfacția revederii colegilor mei. Apoi, mândria că fac parte dintr-un asemenea grup”, a conchis Pamfil Godja.

Deși tehnologia se schimbă, tipografiile maramureșeni vor fi mereu legați prin amintiri, iar anii pot să treacă peste generații pentru că nu vor șterge din minte momentele trăite. Familia de litere le va rămâne mereu în suflete... *(Alexandra CEL MARE-IRIMIE)*

Maratex

Perioada de efervescentă a construcțiilor industriale în Baia Mare a început în anul 1965, cu maximul atins în perioada 1970-1985. Toate proiectele au fost elaborate de institutele specializate din București, iar, în marea lor parte, execuțiile erau realizate de către Trusul de Construcții Industriale Cluj-Napoca - Grup de Șantiere Baia Mare.

Construcția Întreprinderii Textile Maramureș (Maratex) s-a realizat în trei etape: Filatura (executată de TRCL), Țesătoria de Bumbac și Filatura Nouă (ambele executate de TCI), proiectul fiind făcut de Institutul de Proiectare - Industrie Ușoară București.

Toată partea dreaptă a zonei, unde trebuia ridicată întreprinderea, era cu vegetație de baltă. Șantierul a durat doar un an, de la 1 mai 1975, până la 1 mai 1976, înregistrând astfel un record de viteză în execuție la nivel național.

Șeful de lot (dirigintele de șantier) de atunci, Victor Panțel, afirmă cu privire la ridicarea Maratexului: „N-am avut nicio problemă. Totul mergea șnur. Pe șantier era o atmosferă de colegialitate și de bună dispoziție. La această construcție s-au utilizat pentru prima și ultima dată în județ grinzi din beton armat posttensionat, cu greutatea de 42 tone. Aveam între 40 și 120 de muncitori, în funcție de stadiul lucrării, iar materialele de construcție ne erau furnizate din țară sau local; atunci se dorea independența totală a României. Ca dimensiune, hala era de 90/260 m și avea amplasate uzine de aer, în două puncte. Acestea preluau aerul exterior, îl curățau și îl suflau, prin grinzi, în interior. Aportul de aer proaspăt era contrabalansat de

extragerea aerului plin cu scame prin canalele din pardosea. Inversia circulației naturale a aerului condiționat era făcută pentru a proteja aparatul respirator, scamele rămase în urma prelucrării fiind extrem de ușor de inspirat”, povestește Victor Panțel.

Ca martor, atât la ridicarea, cât și la demolarea fostei Întreprinderi Textile, dr. ing. Victor Panțel își exprimă regretul cu privire la construcțiile care niciodată nu vor mai putea fi recuperate. (*Alexandra CEL MARE-IRIMIE*)

Fabrica de pâine

Construită în primii ani după instaurarea regimului totalitar, edificiul adăpostea câteva sute de muncitori care se îngrijeau ca în fiecare zi zeci de tone de pâine să ajungă pe mesele maramureșenilor.

Clădirea a fost construită în prima perioadă a anilor 1950, locul ales pentru respectivul imobil fiind strada Mihai Eminescu. Planul de construcție a fabricii era unul inspirat de la ruși, însă zidirea a fost realizată de muncitori români. Tehnologia de preparare a pâinii și a produselor de panificație erau tot de origine sovietică.

Gheorghe Marcaș, președintele Camerei de Comerț și Industrie (CCI) Maramureș, spune că la vremea respectivă această fabrică beneficia de cele mai noi utilaje de producție în domeniu. „Depozitul de făină era la ultimul nivel, de unde cobora prin cădere liberă la următorul nivel, unde avea loc frământarea și dospirea aluatului, care pe urmă era transferat la parter, unde intra în procesul de coacere. Fabrica dispunea de cuptoare performante în care coacerea pâinii se realiza într-o atmosferă încălzită de abur”, povestește Gheorghe Marcaș.

El a mai adăugat că interiorul fabricii era dotat și cu aer condiționat, astfel se păstra o temperatură constantă de aproximativ 20 - 22 grade Celsius, atmosferă necesară pentru ca activitatea să se poată desfășura în bune condiții. La început, combustibilul folosit pentru încălzirea cuptoarelor era motorina. Alimentarea cu gaz s-a realizat după câțiva ani de la punerea în funcțiune. Gheorghe Marcaș precizează că rezervoarele cu motorină au rămas active și după ce s-a trecut la alimentarea cu gaz metan. „În caz că apărea vreo defecțiune la instalația de gaz, și în primii ani acestea erau destul de dese, producția de pâine nu avea de suferit, pentru că porneau automat motoarele activate de injectoarele cu motorină”, explică Gheorghe Marcaș.

Fabrica asigura pâinea de pe mesele muncitorilor din Baia Mare, Baia-Sprie, localitățile dinspre Satu Mare până la Ilba și în primii ani de la inaugurare se găsea pâine de Baia Mare până și la Târgu

Lăpuș. De asemenea, de la fabrica de pâine se alimentau și cantinele unităților militare din zonă. Producția băimăreană de pâine era asigurată de munca a peste 400 de muncitori, împărțiți pe trei schimburi. Producția de pâine era una importantă, zilnic pe porțile acesteia ieșind câteva zeci de tone de pâine. În general, erau produse aici sortimente de panificație cum ar fi: franzelă, pâine semi și din făină integrală (neagră), pâine cu cartofi etc. Gheorghe Marcaș a arătat că, în anii 1960, s-a înființat o altă fabrică de pâine, de dimensiuni mai mici față de cea de pe strada Eminescu, care a avut menirea de a prelua o parte din specialitățile de patiserie specifice. Era vorba despre cornuri, baghete, cozonaci, rulade cu gem, sărățele cu brânză etc. Printre acestea se găsea și „japoneza”- o delicată de patiserie foarte îndrăgită și căutată de băimăreni, la acea vreme.

Grâul, elementul esențial care stătea la baza producerii pâinii, era adus cu trenul din zonele de câmpie, din apropierea graniței cu Ungaria, ale județului Satu Mare. La început, din cauza faptului că Baia Mare nu deținea o moară performantă, grâul era adus măcinat gata, pe urmă s-a construit moara „Înfrățirea”, care avea capacitatea de a măcina peste 100 tone de grâu zilnic.

În primii ani ai comunismului, țara noastră a fost nevoită să plătească importante datorii către U.R.S.S. ca daune de război. Acest lucru s-a răsfrânt în special pe zona de producție agricolă și alimentație. În acest context, autoritățile de la vremea respectivă au introdus așa-numitele cartele pentru pâine, pentru a echilibra consumul în raport cu producția de cereale. Există băimăreni care își amintesc de epoca în care puteai avea acces la pâine doar pe bază de cartelă. Era vorba de niște tichete de patru culori diferite, în funcție de domeniul unde își desfășurau activitatea muncitorii fostei republici. „Dacă e-rai miner, primeai cartelă sau tichet de culoare roșie, ceea ce însemna că aveai dreptul la trei sferturi de pâine; tichetele galbene erau destinate pentru casnice și copii și în schimbul lor se primea un sfert de pâine. Cartelele verzi erau pentru cei care munceau în fabrici și uzine și asta însemna că te bucurai de o jumătate de pâine”, își amintește băimăreanul Vasile Kiss.

La începutul anilor 1960, aceste cartele au fost desființate, iar românii puteau cumpăra pâine la liber, fără nicio restricție. (*Ionuț HO-ROBA*)

Stațiunea pomicolă „Dura“

În anii comunismului, Baia Mare deținea unul dintre cele mai importante centre de cercetare și producție în domeniul pomicol din țara

ră. Organizată pe o suprafață de câteva sute de hectare în zona „Dura”, la ieșirea din Baia Mare spre Tăuții Măgherauș, Stațiunea de cercetare și producție pomicolă producea anual peste 10.000 kilograme de fructe la hectar. În anii ‘80, mare parte din această recoltă pleca la export, mai ales spre Republica Democrată Germană și blocul țărilor comuniste.

Realizarea Stațiunii de cercetare pomicolă de la Dura a început în anul 1967, când s-au plantat primii pomi și arbuști fructiferi pe o suprafață de 20 ha. „La 1 noiembrie a început plantarea a 40.000 de pomi și arbuști fructiferi: 40 soiuri de mere, 20 soiuri de prune, 20 soiuri coacăz negru, 14 soiuri de viță-de-vie. Această stațiune va produce circa 300 vagoane de fructe de clasa întâi pe an”, informa ziarul „Pentru Socialism” în data de 10 noiembrie 1967.

În decurs de câțiva ani de la inaugurare, suprafața plantațiilor a ajuns la aproximativ 400 ha. De asemenea, o parte importantă din producția stațiunii pomicole era reprezentată de cultivarea soiurilor de mere. „S-a declanșat culesul merelor la Stațiunea Dura. În acest an, producția de mere depășește 3.000 tone. Până acum s-au livrat 300 tone, din care 85% de calitate extra și clasa I. Zilnic se culeg 130-150 tone mere. Toată producția este livrată întreprinderii de profil a județului”, preciza publicația „Pentru Socialism” în ediția din data de 24 septembrie 1977.

În Baia Mare existau câteva magazine de fructe unde se găseau în special mere de la Stațiunea pomicolă. Se puteau cumpăra fructe inclusiv din holul Spitalului Județean, unde era amenajat un chioșc pentru astfel de produse. La vremea respectivă, un kilogram de mere putea fi achiziționat pentru 1-1,5 lei.

Scriitorul maramureșean Nicoară Mihali mărturisește că a lucrat câțiva ani în cadrul stațiunii pomicole. De la el am aflat că inginerul Ispas Popa a creat două soiuri deosebite de castan „Iza” și „Mara”, pentru care a primit și un doctorat în acest domeniu.

„O realizare deosebită o reprezintă introducerea în cultură a afinului, stațiunea asigurând la această specie necesarul la nivelul întregii țări, producând anual 300-400 mii bucăți”, se arată în publicația „Maramureșul sub semnul marilor împliniri socialiste 1944-1984”. Tot acest document precizează că anual stațiunea pomicolă de pe Dura asigura, înmulțirea a peste 10.000 de castani altoiți.

În epoca de glorie a activității de cercetare și producție a stațiunii pomicole din Baia Mare, oamenii fără studii sau fără vreo specializare profesională, care viețuiau în mediul rural, aveau șansa de a munci la unitatea agricolă de pe Dura. „Majoritatea lucrătorilor din

stațiunea pomicolă proveneau din satele care țin de Țara Codrului. Erau oameni fără școală, însă foarte buni muncitori și gospodari, care se bucurau că aveau șansa unei surse de venit. Cât privește salariul primit de aceștia, în perioadele de recoltare și producție maximă, un muncitor putea să primească până la 3.000 lei pe lună. Un venit foarte bun pentru acele timpuri. Se câștiga aproape la fel de bine ca pentru munca depusă în subteran de mineri”, spune Nicoară Mihali. Muncile specifice recoltării fructelor, când era nevoie de mulți lucrători, erau realizate și de către elevii de liceu sau militarii în termen care erau obligați să muncească gratis, ceea ce însemna un avantaj extraordinar de mare pentru productivitatea și economia stațiunii pomicole. (*Ionuț HOROBA*)

Șomerii erau trimiși cu forța în câmpul muncii

Regulile în perioada comunistă erau considerate literă de lege. Dacă nu aveai loc de muncă și erai depistat de autorități, ți se găsea serviciu. Raziile celor de la miliție se făceau seara prin barurile din oraș, mai ales că nu erau foarte multe.

„Umblai după muncitori ca să îi bagi în serviciu. Eu țin minte că am făcut multe razii aici, în Baia Mare. Umblam prin localuri, după tineret. Îi întrebam unde lucrează și, dacă spuneau că nicăieri, le spuneam să se prezinte la mine. Dădeam un telefon sau două și le găseam serviciu. Ori la Săsar ori în altă parte. Erau destui cei cărora nu le plăcea munca. Când făceai razii prin localurile din Baia Mare, vedeai tot felul de indivizi. Îi întrebam unde lucrează. Trebuia să aibă o legitimație de serviciu dacă lucrau undeva. Dacă nu o avea, i se spune să se prezinte undeva. Telefoane știu că se dădeau pe la Șuior, Săsar, Cavnic sau Ilba. Ce baruri erau atunci? Era Pietrosul, pe bulevardul Unirii, era o cofetărie. Era apoi Ardealul, care se numea înainte Ștefan, era Butoiașul cu Bere, era apoi un birt unde era Gara. Pe Victoriei era Trei păduchi, un bar unde găseai mineri. Toată lumea din Baia Mare îl știa”, a declarat Gheorghe P. din Baia Mare, ajuns acum la pensie.

Acesta a mai adăugat că toți cei care nu se prezentau la ora și data stabilită ajungeau la „Stuf”, la canal: „Dacă timp de trei zile nu te prezentai unde ți s-a spus, ajungeai la Stuf”. Pe atunci, se construia canalul Dunărea - Marea Neagră. (*Dragoș HOJDA*)

CAPITOLUL 5

TIMP LIBER

Jocurile copilăriei

Copiii din Baia Mare comunistă nu aveau prea multe opțiuni atunci când venea vorba despre petrecerea timpului liber.

Punctul de atracție era, fără îndoială, trenulețul din Parcul Municipal, dar și Grădina Zoologică din apropiere. Băimărenii își mai amintesc cu nostalgie și acum de vremurile în care jocurile copilăriei erau în fața blocului, despre Orașelul Copiilor din fiecare iarnă, din actuala Piață a Revoluției, unde existau tobogane din tablă pe care îți rupeai pantalonii.

„Era la gară un loc cu mașinuțe. Nu erau blocuri atunci, prin anii '70, ci un câmp, dar era o pistă unde te puteai da cu mașinuța. Copiii se pregăteau acolo pentru diverse concursuri. Aveam apoi linghișpiful, la Lighet, cum îi zicea atunci. Apoi, era Parcul Mare, pe Valea Usturoiului... Stăteau cu pătura pe iarbă, mergeai cu copilul cu căruciorul, bărbații stăteau la o bere, la grădina de vară din Parcul Mare. Iarna, scoteai sania și te duceai cu copiii la derdeluș, pe străzi, nu circulau atunci atâtea mașini. Se putea merge apoi la Circ, Grădina Zoologică, vedeai tot felul de animale și vă dați seama că pentru copii era ceva frumos. În locul Parcului Mara era numai un câmp. Există în Baia Mare numai o fântână arteziană, cea de la Hotelul București”, a declarat o băimăreancă de 67 de ani.

„Trenulețul din Parcul Mare era singurul punct de atracție. Jucam șotron pe stradă, că nu era atât de aglomerată ca în prezent. Copiii se știau juca atunci, nu ca acum. Jucam telefonul fără fir, Flori, fete, filme sau băieți, Rațele și vânătorii. Se făcea iarna, pe platou, Orașelul Copiilor”, a adăugat o altă băimăreancă. (*Dragoș HOJDA*)

Grădina zoo

Grădina Zoologică a fost înființată în 1956. Anual, aduna între 30.000 și 50.000 de vizitatori din municipiu, din județ sau din împrejurimi. De altfel, permanentul interes al autorităților vremii pentru zoo era consemnat în presă. „Depunem eforturi pentru reorganizarea pe baze științifice a grădinii zoologice. Deocamdată, publicul poate vedea 35 de specii de animale din diferite zone ale lumii. Chiar în luna aceasta vom spori numărul animalelor cu un leu, o pereche de pu-

ma, cerbi lopătari și carpatini. Cu ajutorul inspectoratului silvic județean, vom aduce pui de urși, o pereche de mistreți și, poate, o pereche de rîși. Grădina Zoologică Baia Mare este vizitată de cetățeni de diferite vârste, dar, în special, de copii. Nu mulți dintre vizitatori au avut sau au posibilitatea de a vedea fauna și flora din Delta Dunării. De aceea am trecut la amenajarea unei mini-delte”, nota Pentru socialism, în 10 iunie 1987.

Cohorte de elevi din întreg județul, dar și din Satu Mare, Sălaj sau Bistrița-Năsăud, însoțiți de dascăli, întreprindeau „excursii educative”. „Aici locuiesc de ani de zile și îmi aduc aminte că perioada de glorie a grădinii a fost înainte de Revoluție și câțiva ani după aceea. Țin minte că erau de toate și venea lumea la fiecare final de săptămână. Veneau mulți copii care doreau să afle cum arată un leu, un urs ori o vulpe în realitate. Mai mult, de fiecare dată când rudenii de-ale noastre ajungeau în oraș, îi duceam la grădina zoologică. Mereu era ceva nou de văzut”, își amintește George Pălincar.

„Obişnuiam adesea să îmi duc la Grădina Zoologică elevii. Era o lecție practică necesară după învățarea cunoștințelor la clasă. Alegeam o zi frumoasă, pentru a lega drumul cu o ieșire în parc. Copiii, indiferent de generație, au fost mereu receptivi și era pentru ei o adevărată plăcere. Acum, s-a închis, dar acea filă de istorie va rămâne mereu în amintirea noastră, atât a dascălilor, cât și a elevilor”, relatează Georgeta Pop, fost cadru didactic.

„Îmi făcusem un obicei cu familia, apoi cu prietenii. În fiecare an, în ziua de Paști, ne făceam timp să mergem la zoo. Parcă vedeam evoluția acelor animale de la an la an. Știu că era un urs dansator, care se rotea pentru hrană, spre deliciul celor prezenți. Știu că una din atracții erau leii, pe care toată lumea îi vroia ieșiți afară din cuștile acoperite. Distractive erau păsările emu, nu puteai să te abții să nu râzi când vedeai interesul lor pentru cei care treceau pe lângă cușcă. Amuzante erau maimuțele. Mâncau orice le dădeai. Dar, desigur, cei mai drăguți erau, în mod clar, iepurașii. Zona respectivă era foarte potrivită pentru a fi grădină zoologică. Împreună cu parcul, erau adevărate oaze de relaxare. Din păcate însă, odată cu trecerea anilor, s-a văzut declinul. Animalele erau tot mai puține, dar culmea, oamenii tot veneau...”, își aduce aminte băimăreanca Laura.

Dar parcă tot cei mai atașați de animale au fost îngrijitorii. Aceștia au povestit cu nostalgie, de-a lungul timpului, despre întâmplările de la Grădină, în care protagoniști au fost urșii Baloo și Bobby, pavianul Sergiu sau mistrețul Pumba.

Una din cele mai interesante relatări e cea în care leul a scăpat din cușcă... Grozăvia s-a întâmplat în anul 1992 și s-a lăsat fără pagube omenești, întrucât intervenția rapidă a angajaților a determinat ca leul să intre înapoi în cușcă, renunțând la o... eventuală plimbare pe alee. „Acum 19 ani, când s-a făcut voliera pentru lei, din neglijența unui coleg, a rămas o trapă deschisă și a ieșit leul pe alee. Am fost foarte activi, nu a trebuit să chemăm pompierii. Până la urmă, l-am ademenit cu mâncare și a intrat singur în cușcă. Am avut și puțin noroc, bine că nu s-a întâmplat nimic rău”, își aduce aminte băimăreanca Maria T.

Printre „vedetele” grădinii s-a numărat și mistrețul Pumba. Din povestirile foștilor îngrijitori, când era mic, era ca un cățel. Umbla după angajații zoo, se juca cu ei, până când a crescut și nu mai putea fi păstrat în afara cuștii, pentru a nu pune pe cineva în pericol. (*Cătălin ȚINEGHE*)

Cercul

Stilul de viață din vremea socialistă nu permitea multe oportunități. Atunci, orice ieșire din cotidian, orice spectacol, indiferent de gen, era o veritabilă distracție așteptată de cetățeni.

Una din ele era cercul, care venea în locuri diferite, în funcție de perioadă. De fiecare dată, el era amenajat la marginea orașului, indiferent că vorbim despre marginea noului cartier Săsar ori zona Gării noi.

În anii '60-'70, cercului se amplasa la marginea cartierului Săsar, în zona intersecției străzilor I.L. Caragiale și Victor Babeș. Oamenii care locuiau în apropiere își amintesc cu drag de faptul că locul de distracție era în apropierea blocului lor. La început, în zonă erau puține blocuri construite, astfel că acolo se afla inclusiv un teren viran, maidan, pe care copiii obișnuiau să joace fotbal. De abia mai târziu, în anii '80, după ce cartierul Săsar devenea unul din cele mai mari din Baia Mare, extinzând orașul spre vest, cercul a fost mutat în zona Autogării de astăzi, dincoace de calea ferată.

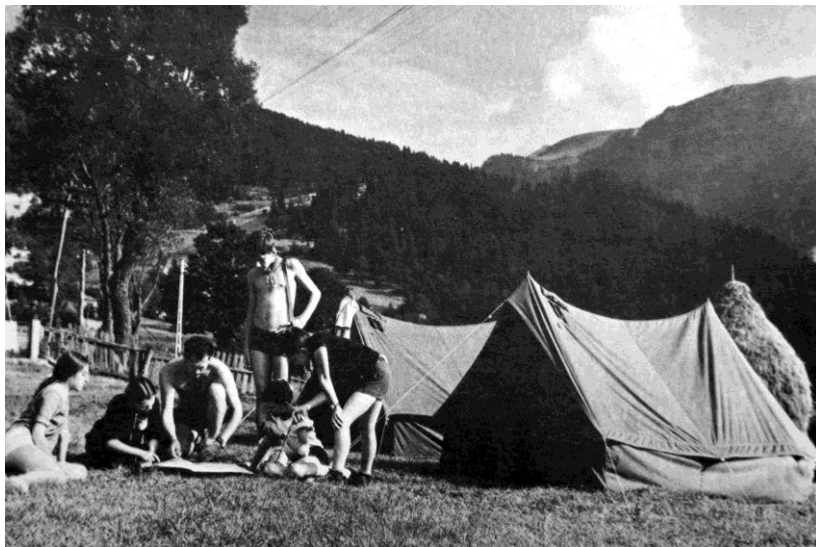
„Erau mereu amenajate în zonele periferice, pentru ca nu cumva să deranjeze locatarii. Erau animale; era, totuși, deranj. Însă, atunci când era spectacol, locul era luat cu asalt de persoane din tot orașul, dornici să vadă animale sălbatice dresate”, relatează băimăreanul Ilie Popan.

Băimăreanii își amintesc cu drag de circ, despre care spun că venea în special pe timpul verii. „Veneau români, dar și ruși, bulgari sau chiar câțiva italieni, însă întreg spectacolul se desfășura sub tutela

Cercului Român. În realitate, veneau în special ruși, pentru că așa era moda. Ținând cont de faptul că la televizor erau numai emisiuni cu Nea Nicu, orice spectacol era o destindere totală. Indiferent că era vorba despre circ sau film, totul avea loc cu casa închisă”, povestește băimăreanul Ștefan Lupșa. (*Cătălin ȚINEGHE*)

La picnic

Când era vorba despre ieșirile în natură, se pare că autoritățile comuniste aveau exact aceleași probleme ca și cele de acum. Majoritatea celor care ieșeau la picnic în pădure, își lăsau bunul-simț acasă.

Chiar și presa vremii alocă spații generoase acestor probleme. Erau luați la țintă tocmai acei cetățeni fără bun-simț care intrau cu mașina în pădure ori lăsau în urma lor munți de gunoaie. „Pădurea Lăpușel, situată la 12 km de Baia Mare, este punctul de agrement preferat de mulți maramureșeni, dar și loc de popas pentru excursioniști. Ca o completare a frumuseții naturii, cooperația de consum a amplasat în mijlocul pădurii o impunătoare cabană denumită sugestiv «Două veverițe». La început de sezon estival, personalul cabanei a făcut ordine și curățenie în perimetru, a completat și reînnoit panourile publicitare, firmele, a văruit copacii, igienizând întreaga incintă. Construirea unor fose septice la gospodăria anexă, împrejmuirea și

spoirea ei în alb dau o notă de curățenie și igienă spațiului. (...) Față de frumusețea pe care o oferă pădurea, de condițiile de agrement create, nu toți turiștii și excursioniștii au însă respectul cuvenit. Mașini introduse, neglijent, printre tufișuri, focuri aprinse în locuri nepermise, ambalaje de hârtie și plastic, resturi de mâncare, sticle sparte și cutii goale de conserve, aruncate la întâmplare - iată elemente care poluează pădurea, locul de agrement. Un astfel de loc nu-i pentru o singură zi și nu aparține unui singur grup de excursioniști. Natura trebuie ocrotită pentru ca, atunci când ne refugiem în mijlocul ei, să ne primească cu aceeași prospețime”, a scris Pentru socialism, în ediția din 22 mai 1987.

Băimărenii își amintesc că și atunci erau exact aceleași probleme ca acum. „De obicei, mergeam la baraj. Având prieteni în Ferneziu, mergeam cu mașina - o Dacia 1300 - până la ei, după care o luam la pas. În ceea ce privește curățenia, românul a avut și atunci, și acum aceleași deprinderi. Din păcate, gunoaietele ajungeau cu greu la tomberon. În plus, erau și oameni care își făceau necesitățile în baraj. Dar nu-i vedea partidul...”, glumește George Mihalca. (*Cătălin ȚI-NEGHE*)

La ștrand

Vara a fost și va rămâne anotimpul distracției. Băimărenii mergeau la ștrandul de lângă Stadionul „23 August” împreună cu copiii. Acolo, se bălăceau toată ziua, jucau cărți sau remi. Când le era foame și sete, își puteau cumpăra câte o plăcintă și o limonadă din fructe. Acum, aceste vremuri sunt de mult uitate.

„Puteam merge oriunde. La Usturoiu, la Izvoare, la Lăpușel, pe Valea Chiuzbăii. Nu vă spun de câte ori am fost la ștrandul de lângă stadion. Acolo erau trei bazine. Unul pentru copii, mai mic, unul pentru copii mai mari, iar unul pentru adulți, cu trambuline de 3 sau 5 m. Vara era foarte frumos în Baia Mare. Pe mijlocul bulevardului București era o alee plină cu trandafiri de-ți încântai ochii... La ștrand când mergeai puteai să îți cumperi plăcinte, limonade de căpșuni, ci-reșe. Erau bănci unde puteai sta. Mergeam cu pătura și jucam cărți sau remi... Era foarte frumos, soare, apă, te distrai... Când nu era ștrandul, mergeam pe jos până la Lăpușel, la iarbă verde. Făceam slănină friptă. Carne nu prea era atunci, dar noi, care lucram la cantina partidului, mai făceam rost. Salam de Sibiu nu era decât la partid, nu găseai în magazine. Alimentele le cumpăram. Știu că era un magazin cu autoservire vizavi de Hotelul București. Mai era una unde e acum Bizo, acolo era Pietrosu. Jos era bar și sus era autoservi-

re. Mergeam dimineața și după-masa veneam și ne luam sufertajul. Faine vremuri”, a povestit Maria P., o băimăreancă de 75 de ani. (Dragoș HOJDA)

Ștrandul Lăpușel

În lipsa ștrandurilor amenajate și a piscinelor luxoase, oamenii alegeau locuri precum malul Lăpușului. Numai că prezența turiștilor dornici de plajă și apă în zona culturilor agricole crea mereu și probleme. Lumea obișnuia să frecventeze zona. Unii parcurgeau drumul pe jos. Alții, cu mașina. Iar cei care nu aveau mașină și nu doreau să meargă atât de mult pe jos, porneau la scaldă cu căruțele. „Pe malurile Lăpușului erau terenuri fertile, care făceau parte din CAP, la acea vreme. Cam ce se făcea acolo ajungea pe masa băimărenilor. Tocmai de aceea, apăreau diverse conflicte în momentul în care unii intrau cu bicicletele, motocicletele sau chiar cu mașinile din dotare până pe marginea râului. Unii erau aroganți, fițoșii vremii și intrau cu

mașina prin porumb. Nu se uitau ce «culcă» la pământ. Țin minte într-o zi o scenă care a produs mult dezgust în rândul celor prezenți. Un tupeist a intrat vreo 3-4 km cu motocicletă prin mijlocul culturilor de cereale, până a ajuns lângă podul CFR. După el, au pornit încă trei. Au pus totul la pământ”, își amintește Maria B.

„Grav era atunci când unii, indiferent că aveau mașină ori căruță, le spălau în râu. Nu era de bun augur pentru «vinovatul de poluare» dacă cineva reclama fapta, iar acesta mai era și prins în flagrant. El se putea alege imediat cu amendă. Cei care parcurgeau drumul pe jos erau foarte nemulțumiți de «îndrăzneala» celor care intrau cu mașina până lângă râul Lăpuș. Adeseori se ajungea la divergențe, în care cei care înțelegeau importanța pământului cultivat și a culturilor îi muștrău pe cei care distrugeau natura”, relatează maramureșeanca.

Chiar și așa, erau și oameni de bună credință care își petreceau timpul liber acolo, în special duminica. Pentru ei, important era să iasă în natură, la iarbă verde. „Sute de orașeni mergeau la soare și baie acolo. Era sănătos, în afara orașului, plăcut și foarte odihnitor, după o săptămână grea de muncă. De obicei, în duminicile foarte calde, locul devenea neîncăpător”, mai povestește Maria. (*Cătălin ȚI-NEGHE*)

Ștrandul Baraj

„Odată cu darea în exploatare a lacului de acumulare Firiza, în 1965, a crescut și interesul turistic al zonei, barajul aflându-se la 11 km nord de Baia Mare. Fiind cuprinsă în programul de dezvoltare a turismului județean, zona de agrement Baraj - Valea Romană a cunoscut, începând cu anul 1986, îmbunătățiri substanțiale. Reorganizarea activității este cuprinsă într-un program special de amenajări, incluzând un ansamblu de lucrări la care participă mai multe unități economice băimărene. (...) În anul trecut, ne-am orientat, în principal, spre amenajările din Valea Romană. Aici, lucrătorii de la UMTCF și DJDP au amenajat un loc de parcare, drenaje, terasamente și au pozat glisiere pentru blocarea trecerii autoturismelor. OGA a realizat un șipot, captînd apa unui izvor din stîncă. Minerii de la Herja au construit trepte și o ingenioasă pasarelă din beton care asigură trecerea subterană a turiștilor, iar CPADM și ocolul silvic au construit două grupuri sociale prevăzute cu fose septice, alei, trepte cu balustradă, efectuînd și completări de plantații.

Pentru a proteja zona de incendii și insalubritate, IJPP a amenajat vetre de foc împrejmuite cu piatră și a amplasat recipienți din be-

ton pentru colectarea resturilor menajere. De asemenea, ca o noutate, EGC, IPEG și IFET au construit un ștrand plutitor și o platformă plutitoare pentru plajă pe lac. Din anul trecut ne-au mai rămas de amenajat două locuri de parcare a autoturismelor și o punte de trecere peste Valea Romană de la punctul de agrement la locurile de parcare - intră în sarcina DJDP și a TAGCM. (...) În primăvară am consemnat toate problemele care mai sînt de rezolvat în această zonă turistică, stabilind încă 23 obiective, pentru ca zona de agrement Baraj – Valea Romană să devină cea mai importantă și atrăgătoare zonă de recreere pentru oamenii muncii din municipiu. (...) S-a dispus salubrirea și igienizarea acestui perimetru turistic.

La Cabana „Baraj-Firiza” - unde în 1980 tabăra de sculptură în lemn aici a adus o notă de autentic, atît clădirii, cît și în împrejurimi, prin sculpturile create - lucrătorii comerciali au vopsit gardul, au văruiț arborii și au reparat toate instalațiile de joacă pentru copii. Spre a păstra calitatea apei din lacul de acumulare, se va muta debarcaderul din zona de restricție, vasul de agrement acostînd cu 150-200 metri în amonte. Tot pentru menținerea bunei calități a apei au fost stabilite trei locuri pentru campare și s-a luat măsura de interdicție a campării în jurul lacului. (...) Ocolul silvic urmează să execute gârdulețe din nuele (pentru separarea zonei de agrement de cea silvică), plantații de consolidare a malurilor și completări în dreptul unității OJT. La Valea Romană, CPADM va deschide un chioșc alimentar și cu răcoritoare. Ștrandul și platforma plutitoare se vor da în folosință odată cu îmbunătățirea vremii. (...) Se află în faza de perfectare a transformării unui vas de agrement într-o cofetărie plutitoare, ancorată, bineînțeles, la mal. Toate îmbunătățirile sînt înfăptuite de băimăreni, pentru băimăreni. Peisajul din jurul lacului este mirific”, scria Pentru socialism, 4 iunie 1987.

Concedii la mare

În vremea comunismului, litoralul românesc beneficia de o promovare agresivă, atît prin intermediul publicațiilor de propagandă, cît și în interiorul întreprinderilor și unităților de producție.

Mamaia, Mangalia, Eforiile, Constineștiul, Neptunul ori Saturnul atrăgeau ca un magnet mii de turiști din Maramureș, pentru care „mersul la mare” era o obișnuință în fiecare vară. „Pe atunci, da, litoralul românesc era atractiv. Lumea se înghesuia să meargă la mare. Mai ales că aveai noroc cu unele întreprinderi care aveau căsuțe sau hoteluri pe malul mării. Așa că tot ce trebuia să faci era să te înscrii pe o listă, să achiți, și mergeai cu biletul la unitatea fixată. După un

an de muncă asiduă, știai că poți să îți petreci un concediu liniștit și plăcut cu familia.

Obișnuiam să mergem la Saturn și, chiar dacă nu era la fel de căutat precum Mamaia, Costinești sau Neptun, toate hotelurile erau pline-ochi. La oamenii muncii se adunau și o groază de străini – nemți, ruși, bulgari. Țin minte că străbăteam pe jos plaja lungă dintre Saturn și Venus, pentru că în stațiunea vecină veneau ruși cu fel și fel de chilipiruri. Găseai, de exemplu, truse de chei sau șurubelnițe, haine și jucării la prețuri de nimic. Târgul din Venus rivaliza cu cel din Mangalia, din preajma stadionului Callatis, unde veneau, de asemenea, ruși, cu mărfuri similare. Te puteai și târgui”, își amintește băimăreanul Vasile T.

Dacă acum litoralul mustește de manele și piese dance îndoielnice, în vremea comunismului teatrele și muzica ușoară făceau... valuri. „Erau spectacole cu casa închisă, la care participau artiști cunoscuți, precum Angela Similea, Mirabela Dauer, Stela Popescu, Alexandru Arșinel, Cătălin Crișan, Gil Dobrică, formația Savoy etc. Era mare lucru să găsești bilete”, mai spune Vasile T. (*Cătălin ȚINEGHE*)

Ovidiu Morar, directorul Agenției Județene de Prestații și Inspectie Socială (AJPIS) Maramureș, spune că banii îi puteai gestiona altfel atunci. „Raportându-mă la salariul meu de inginer geolog stagiar, pot să spun că dintr-un salariu am obținut un bilet de familie în cea mai titrată stațiune la acel moment, Neptun. Se întâmpla la sfârșitul anilor '80, prin '88 și aveam cazare și masă pentru zece zile, respectiv transport cu avionul. Am mers până la Constanța cu avionul, iar de acolo până la Neptun, în fața hotelului, cu autocarul. Cheltuielile pe plajă se rezumau la suc, bere. Din păcate, acum cheltuielile sunt mult mai mari.

Am fost și la Mamaia, la un hotel drăguț. Puteai privi răsăritul din balcon. Nu era Miami Beach, dar o familie își permitea oricând un bilet de concediu aici. Camerele erau curate cam peste tot, mesele erau îmbelșugate, produsele de pe plajă nu erau atât de variate, nu erau atâtea game de suc, bere. Într-adevăr, lipsea viața de noapte. Erau seara orchestre pe terase, dar localuri disco erau mai degrabă în Costinești. Costineștiul era, într-adevăr, cea mai vie stațiune. Interesant era faptul că lumea făcea mult sport – volei, baschet, badminton. Exista și alternativa teatrelor de vară, unde erau spectacole de teatru sau puteai viziona filme”, povestește Ovidiu Morar. (*Cătălin ȚINEGHE*)

Odihnă și tratament pentru oamenii muncii

Vara este anotimpul în care oamenii muncii de la orașe și sate (după cum suna o lozincă a epocii comuniste) plecau în concediu. Dat fiind faptul că se cotiza la sindicat în fiecare unitate socialistă, o parte din costul biletelor de tratament era suportată de sindicat. Era cam singura facilitate pe care o aveau angajații din partea organizației sindicale, care era aservită și ea Partidului Comunist.

Băimăreanu Ioan Oroianu își aduce aminte că angajații care aveau sub 30 de ani puteau să ia bilete în stațiunile Biroului Turistic pentru Tineret (BTT), răspândite în mai multe zone ale țării. Cele mai cunoscute erau Costinești, Izvorul Mureșului, Pârâul Rece, Roșu (în Delta Dunării) și Câmpulung Moldovenesc. Se organizau și acțiuni combinate, care constau în petrecerea a șase zile în Izvorul Mureșului (de exemplu) și o zi în Bulgaria. Ceilalți angajați beneficiau de bilete turistice sau de odihnă și tratament. Litoralul românesc avea și stațiuni turistice, dar și de tratament. Nu aveai acces însă peste tot.

„Puteai să te duci până la restaurantul «Calul Bălan», la intrarea în Neptun, mai încolo toate străzile și aleile erau închise și păzite”, spune Ioan Oroianu. Acolo era zona rezidențială, unde venea, vara, cuplul Nicolae și Elena Ceaușescu și unde își primeau oaspeții, inclusiv președinți de stat. Pentru tratament, puteai lua bilete în Eforie Nord sau Techirghiol, unde cea mai mare parte a costurilor era suportată de sindicate. Alte stațiuni unde puteai merge la tratament în acea perioadă erau Herculane, Vatra Dornei, Amara, Sovata sau Coșava.

Minerii erau o categorie aparte a oamenilor muncii. Dat fiind faptul că în industria minieră erau mai mulți bani decât în altă parte, unitățile miniere aveau bazele lor de odihnă și tratament. În afară de căsuțele din stațiunea Ocna-Șugatag, existau locuri de cazare pe litoral, dar și la Izvoare. Aici se dădeau bilete de odihnă suportate în totalitate de către sindicate, durata acestora fiind de la una până la trei săptămâni. (Ioan BUDA ȚEȚU)

Vacanțe în străinătate

Perioada comunismului a fost una plină de constrângeri și limitări din foarte multe puncte de vedere. Călătoriile în afara țării ieșeau din discuție, fiind considerate irealizabile de majoritatea românilor. „Pe vremea comunismului, ca să poți ieși din țară, trebuia să faci parte din categoria exclusiviștilor, din aparatul de stat, din familiile sau cercurile lor de amici. Conceptul de călătorie în străinătate nu exista

pentru români. Vacanțele lor erau pe la rude, la țară. Cei norocoși prindeau câte un bilet în stațiuni, prin UTC, PCR sau agențiile județene de turism. Cei care aveau rude în străinătate erau atent monitorizați. Călătoriile externe erau organizate în grup, cu atentă supraveghere. Uneori, sportivii de performanță, cei curajoși, fugeau din grupul cu care erau și rămâneau în țări străine. Eu nu am ieșit înainte de 1989 din țară, nici nu visam. Atât eram de îndoctrinați încât, recunosc, nu conștientizam libertatea în măsura importanței ei. A fost un regim odios, iar faptul că ne-a dat să muncim, că ne repartizau locuințe gratuit, de la locul de muncă au fost doar motive menite să le aducem laude și să tăcem. Aș fi dat orice, toată averea, să pot vizita Occidentul, pe care-l cunoșteam foarte puțin. La televizor aveam program redus, erau arătate doar țările comuniste, din Europa de Est, ca nu cumva să vezi ce frumuseți, ce istorie și locuri de vizitat sunt în vestul Europei. La Revoluție, efectiv am dansat și cântat pe stradă”, a relatat baimăreanca Viorica (59 de ani).

Chiar dacă viziunile erau mult limitate de sistemul de conducere restrictiv, mulți români își doreau să vadă ce are de oferit restul lumii. Acest lucru a fost ușor de remarcat la frontiere, unde se stătea la rând pentru a ieși din țară. „În 1990 -1991 am ieșit pentru prima dată din țară. Am mers în Ungaria, aproape de granița cu România, și am rămas uimită la propriu de «bunătățile» ce se găseau la ei. Erau fructe, dulciuri, carne și produse din carne pe care nici nu le cunoșteam, nu le mâncasem niciodată. Mi-a trebuit o zi și o noapte să stau în șir la frontieră. Erau zeci, sute de români iubitori de libertate, de cunoaștere și excursii, care își împlineau visul după atâția ani. Am fost efectiv în al nouălea cer. Apoi, am făcut o excursie în Turcia, la Istanbul. Se ieșea din țară pe bază de vize. A fost un șoc să văd ce viață de constrângeri am dus până atunci. Îmi țineam ochii deschiși și noaptea, pe drum, ca nu cumva să pierd vreo imagine din locurile pe unde treceam. Eu știu ce înseamnă să nu ai libertate”, a adăugat doamna Viorica. (Ioana NICOLESCU)

Barul OJT

Într-un articol din revista „Flacăra”, apărut prin anii '80, era povestit modul prin care un funcționar de la o fabrică de lapte din București a furat „din condei” vagoane întregi de lapte și unt. El nu atrăgea atenția nimănui, părea o persoană care trăiește foarte greu. De ziua lui de naștere, colegii i-au făcut cadou o pereche de pantofi, pentru că aceia cu care umbla erau ruptți. Prejudiciul nu a fost recuperat, el explicând că a tocat banii prin restaurante de lux. Își permi-

tea de exemplu dacă voia, să bea un whisky bun, să ia avionul până în Baia Mare, la barul OJT.

Unul dintre clienții vechi ai barului, Radu Trif, nu își explică de ce trebuia făcut un drum din București până aici. Spune că un posibil motiv era atmosfera din bar, foarte libertină. „Veneam aici să agățăm; era un libertinaj formidabil. Apăruse minijupul, barul era plin de fete frumoase. În plus, drumul era ieftin. Un bilet de avion din București în Baia Mare costa 60 lei”, povestește Radu Trif.

Nici prețurile la băuturi nu erau mari. O sticlă de whisky bun costa 450 lei, o sticlă de vin era opt lei, o sută de mililitri de coniac costa trei lei, în condițiile în care salariile lunare ale minerilor treceau de 3.000 lei.

Radu Trif povestește că blocul în care este barul a fost construit prin anii '65-'70, fiind prima clădire cu mai multe nivele din zonă. În împrejurimi erau numai case, exceptând clădirea unde a fost sediul Companiei Remin. Zona era folosită și pentru activități culturale. Băimăreanul spune că își aduce aminte că înainte de a fi construit blocul a fost organizat, într-un cort, un concert al unui cântăreț italian. Cu toate acestea, atmosfera nu era chiar prooccidentală. Trif spune că în bar erau postate, de sărbători, portretele liderilor comuniști din Comitetul Central, Chivu Stoica sau Emil Bodnăraș fiind printre ei. Primul barman, povestește Radu Trif, era un... fost cizmar, reprofilat. (*Ioan BUDA ȚEȚU*)

Blocul-turn de pe strada Culturii poartă și acum denumirea de OJT, prescurtare ce provine de la Oficiu Județean de Turism. Instituția avea, în perioada regimului Ceaușescu, sediul la parterul clădirii. Tot la parter se afla și încă se mai află localul cu același nume.

În interiorul barului OJT nu s-au schimbat prea multe. Se simte aceeași atmosferă din vremurile apuse ale comunismului. Nu s-au schimbat prea mult nici persoanele care îl frecventează și datorită cărora localul a rămas în memoria colectivă a orașului. Numeroșii artiști care îi trec pragul îl consideră un loc de întâlnire și găsesc aici, probabil, o oarecare familiaritate.

Mai în glumă, mai în serios, localul și comunitatea de prieteni care s-a format în timp aici au primit numele de «Academia OJT». „Inițiativa de a denumi acest spațiu «Academia OJT» îmi aparține mie și regretatului poet Ion Burnar. Am făcut-o dintr-un imbold al prieteniei. Să ne adunăm toți prietenii, mai mult dintr-un spirit de glumă. Dar a prins rădăcini. Acuma, nu se mai spune «mă duc la OJT», ci «mă duc la Academie». Foarte multă lume mă sună și mă întreabă: «Ești

la Academie?». Aici vin ziaristi, scriitori, pictori. Este un local care are o distincție în oraș. În acest moment, ca segment istoric, el există. Poate dispărem noi, generația asta care mai umblăm pe aici, și ar trebui să se știe ce și cum s-a întâmplat în acest loc. Aici, la bar, eu am primit vederi din Italia, din America, din Paris, de la mai multe persoane, pe care scria numele meu și «Academia OJT Baia Mare», a adăugat Valeriu Sabău.

„Intrarea era în partea dreaptă și barul era puțin mai în stânga. Iar unde se intră la toaletă acuma, era schimb valutar. Și nu era terasă. În rest, totul este cum era și înainte. Îmi amintesc că se dădea cafea naturală până la ora 9.00, și după aia nechezol. Era coada până afară. Venea foarte multă lume. Dacă aveai o cunoștință la coadă, îl rugai să-ți ia și ție una. Eu încă vin zilnic aici la cafea. Se știa bine, cum și eu știu precis că, dacă merg la OJT, chiar dacă nu-l găsesc pe unul sau altul, mi se spune dacă a fost sau dacă trebuie să sosească. Sau îmi lasă vorbă că revine la ora cutare. E un fel de ceasornic. Fără să-l tragi, el merge. Aici și-a băut cafeaua, de exemplu, Ana Blandiana. Sau Nicolae Vericianu, Augustin Buzura, Ioan Es. Pop și mulți alții. L-am întrebat odată pe Buzura de ce se ascunde la o masă aici și el mi-a spus că «nu te poți ascunde mai bine decât printre anonimi». De fapt, aici erau anonimi”, a declarat scriitorul Valeriu Sabău. (Ioana NICOLESCU)

Băuturi alcoolice, după ora 10.00

Cam prin anii '80, conducerea statului a constatat că în România se bea prea mult. Așa că a decis ca în restaurante sau baruri să se servească băuturi alcoolice abia după ora 10.00.

Aceeași măsură se aplica și în cazul magazinelor alimentare. În limbajul comun a apărut expresia „s-a ridicat mira”. Cuvintele aveau legătură cu mira de la televizor, care apărea (în acele vremuri) când începea emisia.

În America, introducerea prohibiției nu a avut rezultatele scontate. La fel a fost și în ceea ce privește vinderea alcoolului abia după ora zece. „Vindeam mai mult înainte de zece. Dumnezeu îmi era prieten, ăla îmi era prieten, celălalt îmi era prieten... Cum să nu le dau de băut?”, spune Vasile Pop, unul dintre cei mai vechi lucrători în comerț din Baia Mare. Sătmărean de origine, lucrează în branșă din 1968.

Metodele de fentare ale vigilenței organelor de stat erau multe. „Aveam trei magazine, îi băgam pe prieteni înăuntru, nu îi vedea nimeni”, spune comerciantul. În cazul în care magazinele erau pline, cei care doreau să consume alcool erau nevoiți să bea... din ceașca de cafea. Nu se vedea dacă înăuntru era cafea (de fapt „nechezol”, o combinație de cafea și năut, cum se servea atunci) sau altceva.

De cafeaua băută înainte de ora zece își aduce aminte și Ioan Surduc. Acesta spune că un loc în care se putea bea o cafea „bună” era fosta cofetărie „Crinul”. Asta, bine-nțeles, dacă îi cunoșteai pe cei de-acolo.

O altă metodă folosită pentru mascarea consumului de alcool era... sticla de lapte. În acele vremuri, laptele se vindea în sticle de un litru, cu gâtul larg. Înainte de ora zece, pe mese erau sticle de lapte, din care cei care erau în jurul mesei luau câte o gură. „În perioada aceea, barurile nu aveau perdele, ca să fie văzute elementele negative ale societății. Până la ora zece, în baruri erau consumatori de lapte. Interesant e faptul că, indiferent cât se consuma, sticla era tot plină”, își aduce aminte Ioan Bud. Explicația era simplă: în sticle era alcool, iar sticla era vopsită cu alb în exterior. (Ioan BUDA ȚEȚU)

Cofetăria Crinul

În perioada comunistă, petrecerea timpului liber, în special pentru cetățenii din mediul urban, se desfășura după alte coordonate decât cele cunoscute în ziua de astăzi.

O plimbare, o drumeție în natură, o promenadă la o prăjitură, o cafea sau un suc erau doar câteva dintre modalitățile de distracție și

de socializare pe care oamenii muncii le accesau cel mai frecvent. Dintre toate, poate cel mai obișnuit mod de divertisment în acele vremuri era ieșirea la o prăjitură, context în care se purtau discuții pe diverse teme, luau naștere creații artistice sau se înfiripau iubiri.

Unul dintre localurile foarte cunoscute din Baia Mare și, bineînțeles, frecventate de multă lume era Cofetăria „Crinul”. Construită la începutul anilor ‘60, la parterul unui bloc din zona Centrului Nou al orașului, mai precis aproape de intersecția străzilor Culturii cu George Coșbuc, cofetăria a devenit repede un loc de referință pentru băimărenii de atunci, mai ales că aici se puteau găsi produse de patiserie de calitate. Oamenii care au trăit acele vremuri își aduc aminte în special de cremeș, savarine sau tortul diplomat, specialități de prăjitură care au adus notorietatea „Crinului” și după care unii oftează și azi. „Îmi aduc aminte cu plăcere de «Crinul». Era o cofetărie de lux, unde puteai să mănânci prăjituri foarte bune. Erau produse autohtone, dar de calitate. Se avea grijă de asta mai ales în prima jumătate a perioadei regimului comunist. Abia așteptam duminica, să ieșim cu soțul și copiii la o prăjitură și un suc de lămâie. Țin minte că îmi plăcea la nebunie prăjitura cremeș, dar nici savarinele sau diplomatul nu erau de lepădat, ba din contră”, își amintește băimăreanca Rodica Deneș.

Sunt și unii băimăreni care își aduc aminte că la „Crinul” nu te puteai duce ca elev, dacă nu aveai încă vârsta majoratului, și să ceri cafea. „Îmi aduc aminte că aveam în jur de 15 ani și am mers la «Crinul» și am cerut o cafea, însă fata care recepționa comenzile, care, culmea, era de vârsta mea, mi-a zis pe un ton care pe mine m-a uimit: «Du-te, dom’le, de aici, cum să-ți dau ție cafea?!”, își amintește scriitorul Vasile Dragomir.

Acesta mai povestește că, în perioada anilor ‘80, când societatea românească a cunoscut cea mai cruntă raționalizare a produselor alimentare, Cofetăria „Crinul” era singurul loc unde se putea găsi cafea naturală „pe bune” și nu celebrul surogat „nechezol”.

Locul Cofetăriei „Crinul” s-a schimbat relativ repede. După aproximativ doi ani, spațiul acesteia a intrat în patrimoniul Oficiului Județean pentru Turism, transformându-se în cunoscutul local OJT. „La un moment dat, a apărut un alt local, mai sofisticat, pe care l-au amenajat cei de la OJT, și Cofetăria «Crinul» a fost mutată în altă parte, nu departe de locul inițial. Oricum, lumea s-a învățat repede cu noua locație și frecvența la fel de des cofetăria. Aici mi-am dat întâlnire cu fata care mi-a devenit, ulterior, soție”, povestește Ioan Pop,

băimărean care locuiește în zona unde a funcționat „Crinul”. (*Ionuț HOROBA*)

Restaurantele - accesibile tuturor

Originar din Someș Uileac, Traian Matei a urmat, la fel ca și soția sa, studii economice. Cei doi au stat o perioadă în Baia Mare, apoi au revenit în zona Ulmeniului. Au preluat o unitate de alimentație de categoria I. Pentru asta a trebuit, însă, să facă specializare în București. Cursuri de specializare au făcut și ospătarii și barmanii. Delimitarea dintre categoria I (trei stele, după cum ar fi azi) și a II-a consta atât în calitatea servirii și prețuri, cât și în ținuta personalului. „La categoria a II-a, personalul de deservire avea halat, iar șeful unității costum. La categoria I, toți erau în costum. Chelnerul avea costum, șervet de serviciu, ecuson în piept. Chelnerițele aveau părul prins în bentiță, puteau purta un singur inel și verigheta, cerceii trebuiau să fie din cei care nu atârnă. Nu aveai voie să ieși din unitate cu costumul de serviciu, ci trebuia să iei halat de protecție peste el”, își amintește Traian Matei.

Programul era, de asemenea, foarte strict. Deși se intra în unitate de la ora 8.00, nu se servea alcool până la ora 10.00. Peste zi aveau parte și de surprize, transformate apoi într-o regulă: la ora 19.00 se lua curentul, timp de două ore. Atunci, în restaurant se aprindeau lămpile cu petrol și servirea continua. Iarna, localul se închidea la ora 21.00, iar vara - la ora 22.00. „Îi anunțam cu 10-15 minute înainte că se apropie ora închiderii. Nu erau scandaluri. Era lume civilizată. Au știut ce e aia rușine”, spune Traian Matei.

Amintirile sale se leagă și de numărul mare de clienți. Ulmeniul era atunci un oraș cu activitate economică bogată și oamenii își permitau să bea sau chiar să mănânce la restaurant. Un grătar costa 3,25 lei, iar o bere - 1,25 lei, până în 1985. „Se consuma foarte multă mâncare. Patru bucătari nu reușeau să facă față”, spune Traian Matei. Restaurantul avea o gospodărie anexă, unde creșteau 80-90 de porci și o vacă. Păsări și iepuri cumpărau, iar legume luau din grădina proprie, cultivate de cei 20 de ospătari. Se lucra pe schimburi. Zilnic se vindeau peste 20 de butoaie de bere de 100 litri. „Când ieșea lumea de la lucru, nu vedeai pe stradă nimic, atâta lume era. Veneau la restaurant și comandau grătare”, își amintește fostul șef al restaurantului.

Două categorii de oameni nu se vedeau prin restaurant: femeile neînsoțite și... șefii din Baia Mare. Pentru femeile era o rușine să fie văzute singure în crâșmă, iar șefii (mai ales activiștii de partid) se as-

cundeau să nu fie văzuți. Pentru ei erau separeuri, unde li se aducea mâncare și băutură. Era singurul local de categoria I pe acea rută și VIP-urile de atunci preferau să plece din reședința de județ ca să poată bea fără a fi spionați. (Ioan BUDA ȚEȚU)

Restaurantul Festingher

Pe strada George Coșbuc, lângă Planetariu (unde acum este un supermarket), era, până prin 2001-2002, unul dintre cele mai cunoscute restaurante din Baia Mare.

Restaurantul aparținea de Trustul de Alimentație Publică Locală (TAPL), se numea „Transilvania”, dar toată lumea știa că acolo este restaurantul „Festingher”. Numele era dat de către cel care a condus unitatea comercială până prin anii '80.

Nea Ghiță Silaghi a ajuns în Baia Mare în 1970, ca tânăr ospătar, venind de la un restaurant select din Satu Mare. Primul loc de muncă în orașul de pe Săsar l-a avut la restaurantul „Transilvania”, unde l-a cunoscut pe cel care conducea unitatea. Nu-și mai aduce aminte numele lui de botez, dar spune că Festingher era evreu, avea cam 60 de ani și tot timpul ținea o țigară în colțul gurii. „Locuia în blocul-turn din apropiere. Nu avea muiere, așa că stătea la restaurant toată ziua, până noaptea târziu”, povestește Ghiță Silaghi. În restaurant mai lucra un frate de-al șefului, responsabil cu bonurile de marcat (echivalentul caselor de marcat de azi).

El spune că restaurantul era izolat, nu erau blocuri în apropiere, așa că acolo se putea chefui în voie. „Era o sală mare în dreapta, apoi s-a făcut una lângă ea, ca o potcoavă, cu un stâlp în mijloc, erau trei baruri și terasă. Ținea deschis până pe la 3-4 noaptea. Se termina cu muzică, venea cineva cu vioara și cânta pe la mese, la ureche. Acolo, opreau autobuzele minerilor, era plin de lume”, spune fostul ospătar din subordinea lui Festingher.

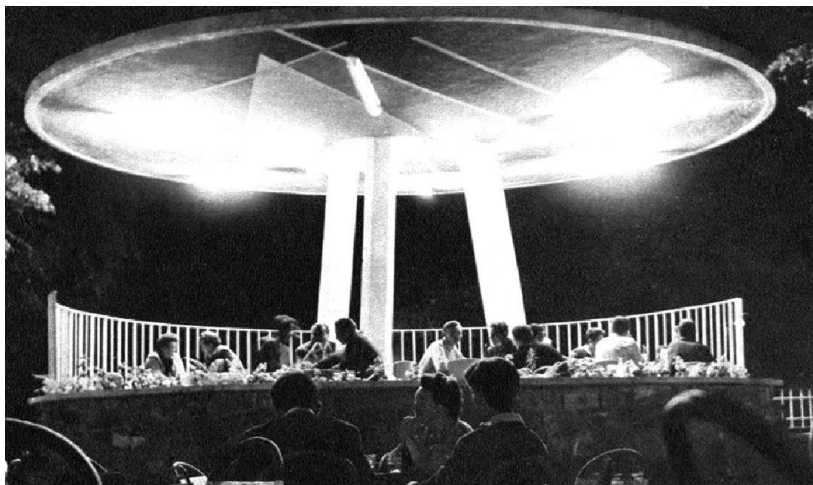
Nu a lucrat prea mult aici. Spune că nu a făcut față din punct de vedere fizic. La restaurantul din Satu Mare avusese parte de clientele selectă, patina, aici trebuia să aducă 20 de halbe de bere la o comandă sau câte 10-15 farfurii. „Erau bani atunci. Nu se comandau câte 2-3 mici, se făcea comandă de 20, 30, 50...”, zice fostul ospătar. Oricum, a învățat comerț de la evreul care îi era șef: „Mi-a zis că eu trebuie să filez omul, să văd câți bani scoate din buzunar. Datoria mea era să îl las fără bani. Nu să îi fur, să îl fac să îi cheltuiască”, zice nea Ghiță.

Mai mult, aici a auzit prima dată de vândutul „pe caiet”. Treaba asta se aplica mai ales minerilor, care făceau coadă apoi când luau salariul, ca să își plătească datoria și... să facă alta.

Gheorghe Silaghi a plecat de la restaurantul „Transilvania”, a lucrat apoi la „Butoiașul cu bere”, la „Victoria”. La „Butoiașul cu bere” a dat de alți șefi evrei, Formanek și Fux. Nea Ghiță a fost plecat și pe litoral câțiva ani și s-a întors la „Festingher” în jurul anului 1980. Nu mai era acolo cel care își lăsase numele în conștiința băimărenilor. Plecase în Statele Unite, împreună cu cei doi fii, Zoli și Vili. „De Zoli îmi aduc aminte că avea stofă de comerciant. Celălalt era fotbalist, terminase Politehnica la Timișoara”, spune Ghiță Silaghi.

El își amintește cu nostalgie de acei ani. Prin restaurant umbla atunci o femeie în vârstă, cu tava la brâu, care vindea țigări și ciocolată. Un viorist, Kicsi, cânta pe la mese. (*Ioan BUDA ȚEȚU*)

Restaurantul din Parcul Municipal

Zilele însoțite de duminică îi scoteau pe băimăreni din case și în vremea comunistă. Meniul distracției conținea un picnic pe iarba parcului municipal din Baia Mare, o vată de zahăr și o bere la ciuperca din piatră. „Când era vreme frumoasă, lumea mergea în parc cu pături și mânca slănină, cârnați, mici. Nu erau atâtea bănci ca acum. Acolo era locul lor de ieșit la iarbă verde. Erau mulți țigani care vindeau turtă dulce, baloane, vată de zahăr. Funcționa și trenulețul în anii '70. Erau și oameni care urcau pe Valea Usturoiu. Dacă era meci,

era și mai frumos. Noaptea, parcul era luminat, ici-colo, cât să nu mergi orbește”, povestește băimăreanul Ștefan E.

O astfel de zi plină se încheia pe terasa din parc. „Cum sâmbătă era zi de lucru, numai duminică se mai putea distra lumea. Pe timp frumos, era plin. Mai ales la tarabele unde se vindeau mingiuțe, trompete, vată de zahăr. Erau tarabele una lângă alta. Doar la restaurantul din parc se puteau cumpăra bere și mici. Pe acele cartoane celebre îți puneau mici și o lingură de muștar. Nu îți permiteai să stai la coadă de două ori fiindcă venea mereu foarte multă lume”, a relatat și Mircea N.

Restaurantul era extrem de frecventat. „Fiind mai retras, era preferat pentru a face un chef. Ne puteam ascunde mai bine de Partidul Comunist. Nu era un restaurant de lux, ci un restaurant muncitoresc, cu grădină de vară, elegant. Berea era o raritate în ultimii ani, tocmai de aceea se consuma, înainte de căderea comunismului, mai mult vin și țarie. Pe atunci nu ne uitam după calitatea berii. Iar berea, cea mai ieftină, atunci când era, comparativ cu alte restaurante din oraș”, povestește Ștefan E. (*Cătălin ȚINEGHE*)

Restaurantul „Minerul”

Una dintre cele mai reprezentative clădiri din centrul istoric al Băii Mari a fost, până în anii de după Revoluție, clădirea fostului cinematograful și restaurant Minerul. De această clădire se leagă amintirile multora dintre băimărenii care acum au ajuns la vârsta pensionării, dar care și-au trăit tinerețea urmărind un film la Cinematograful Minerul și servind o ciorbă la restaurantul din incintă. „Era foarte frumos la Minerul pe vremuri. Era cel mai elegant restaurant din centrul vechi al Băii Mari. O avut trei stele pe vremea aceea, apoi restaurantul București l-o făcut de patru stele, iar Carpațiul de cinci stele. În restaurant era un separeu, Salonul Albastru îi spunea. Era tot tapițat cu albastru, de la scaune la draperii sau perdele. Acolo erau primiți străinii, musafirii... Veneau șefii din București și erau cazați acolo. Erau statuete din bronz și loje acolo. La cinematograful îmi aduc aminte că am văzut filme ca «Articolul 420», «Vagabondul» sau «O floare și doi grădinari», mărturisește o băimăreancă, Pop. A. Aceasta a mai adăugat că Hotelul Restaurant Minerul a aparținut statului, dar era gestionat la început de ONT (Oficiul Național de Turism), apoi de Trustul de Alimentație Publică.

Despre viața care a fost la Minerul își amintește cu nostalgie și actualul viceprimar al Băii Mari, Istvan Ludescher. Acesta ține să arate că Minerul era, în anii 1970, 1980 și după, locul de întâlnire a tinerilor din Baia Mare. „Restaurantul era extrem de frecventat de băimăreni. Era locul de întâlnire a artiștilor plastici, care nu de puține ori plăteau consumația cu tablouri făcute de ei. Atmosfera era una foarte plăcută, pentru că erau acolo lăutari cu contrabas, vioară și țambal”, a adăugat Ludescher. (*Dragoș HOJDA*)

La cinema

Au fost perioade în care opțiunile de a vedea un film erau limitate. Cei care doreau să-și petreacă timpul liber în acest fel fie așteptau difuzările de la căminul cultural, fie așteptau în fața televizoarelor sau se îndreptau spre puținele cinematografe existente în orașe. „Pe vremea lui Ceaușescu, nu existau cinematografe moderne ca acum. În Baia Mare erau Dacia, Minerul și Săsar, iar la țară era cinematograful în căminul cultural. Mai mergeam eventual și cu școala, organizat. În sat, la căminul cultural, când se organizau seri de filme se anunța dinainte, dar de multe ori nu le veneau rolele cu filme și atunci ne bucuram degeaba. Puteai să te uiți la filme și la televizor, doar că lumea nu prea avea acasă televizoare. Noi, fiind la țară, mergeam la vecini să ne uităm. Dar erau doar două posturi, naționale, cu

program limitat, majoritar patriotic. Casetele video au apărut după anii '80', târziu, aproape de Revoluție. Am cumpărat aparat video, dar numai după '89 și ni s-a părut o chestie incredibilă", a relatat V. M., o maramureșeancă de 59 de ani.

Cel mai frecvent difuzate producții cinematografice erau cele rusești, italienești sau indiene. Bineînțeles, era exclus orice fel de scene erotice sau cu tentă sexuală. „În acea perioadă, era un anumit tip de filme, în mare parte povești de dragoste sau muzicale. Era controlat tot ceea ce vedeam, nu se difuza orice. Nu aveai nicio viziune despre realitate prin filmele astea. Erau în general rusești sau din blocul comunist. Apoi, după un timp au început să apară și filme italienești, franțuzești sau indiene. Mie nu mi-au plăcut niciodată filmele rusești, în schimb le așteptam pe cele italienești sau indiene. Îmi plăceau mult filmele cu Gianni Morandi și Sophia Loren. Cele indiene erau de dragoste, de exemplu «Vagabondul» sau «O floare și doi grădinari». Cele rusești erau legate de particularitățile lor, tradițiile lor, dansuri, modurile lor de organizare. Erau și filme documentare legate de comunism”, a mai adăugat V. M. (Ioana NICOLESCU)

Pe vremea când la televizor se putea vedea un singur program, timp de doar două ore zilnic, cinematografele reprezentau o alternativă pentru petrecerea timpului liber, dar și pentru a transmite anumite mesaje propagandistice.

După cum spune Sorin Medişan, fost operator cinematografic, în Maramureş existau, la nivelul anilor '80, 15 unități în care se prezentau filme pe peliculă lată, de 35 milimetri, și 162 de puncte în care

puteau fi urmărite filme pe peliculă îngustă, de 16 milimetri. Primele erau cinematografele propriu-zise, din orașe și cele mai mari comune, iar celelalte erau în căminele culturale din satele maramureșene. „Aici era om pe statul de plată care proiecta filmul. Era cel care răspundea de căminul cultural”, spune Sorin Medișan.

Filmele aduse pentru cinematografe nu urmau același circuit cu cele ce rula la sate. Pentru cinematografe exista un fond care era rulat la nivelul întregii țări. Sorin Medișan spune că se ducea în Dej ca să facă schimb de filme cu operatorii din județele Cluj și Bistrița-Năsăud. Pentru cinematografele sătești însă, exista o arhivă a județului care conținea cam 300-400 de filme, trimise de la București. „Erau tot felul de documentare sau filme despre protecția muncii, care se proiectau înaintea filmului propriu-zis, dar și filme artistice, sovietice, românești, dar și gen «Piedone», «Sandokan» și ce mai era la modă atunci”, își aduce aminte fostul operator. Filmele erau trimise în toate colțurile județului cu trenul sau cu autobuzele.

Cinematografele din județ au ajuns amintire, în prea puține proiectându-se acum filme. Au dispărut și punctele cinematografice de la sate și nu mai există nici arhiva cu filme pe 16 milimetri. „Au fost duse la combinat, să se recupereze argintul din ea. Pelicula conținea nitrat de argint”, explică Sorin Medișan. (Ioan BUDA ȚEȚU)

La teatru

În perioada regimului comunist, chiar traversând perioade dificile, teatrul românesc a fost respectat și apreciat. „În martie 1980, m-am angajat pe post de impresar, PR-ist cum se spune acuma, atunci se numea instructor spectacole și până în mai '90 am practicat aceeași meserie. În 1990, după Revoluție, am trecut la regie tehnică și după aceea am făcut facultatea și am devenit actor. Teatrul, după părerea mea, era în afara unui mijloc de propagandă. Avea și o importanță, era respectat și frecventat de notabilități. Avea și menirea de a face educație. Cei care erau atunci la orânduire respectau foarte mult actorii, noțiunea de teatru, de cultură, frecventau mai des sălile de teatru. Erau mult mai responsabili din punctul acesta de vedere, responsabilitatea și atenția lor era maximă în tot județul. Eu nu regret acea perioadă câtuși de puțin. A fost o perioadă grea, se juca foarte mult și făceam turnee multe. Iar în '84, s-au făcut niște restructurări. Au ieșit actori la pensie la 50 de ani, erau la vârsta la care încă puteau să mai realizeze roluri foarte importante și au ieșit la pensie forțat. Și am fost subvenționați în perioada aceea, din '84 până în '89, cu 13% din bugetul care ar fi trebuit să ne fie atribuit. Restul de 87% trebuia să-l realizăm din venituri proprii. În plus, era o criză de actori în perioada aceea. Terminau atunci în jur de șapte, opt actori pe țară. Acum s-au inversat lucrurile. Termină destul de mulți actori, dar concurența pentru posturile din teatre e mai mare”, a relatat Ioan Costin, actor la Teatrul Municipal Baia Mare.

Teatrul românesc din acea perioadă nu a fost ocolit de mijloacele de cenzură, care limitau reprezentațiile actorilor. „Instituțiile de cultură erau supravegheate, evident și din punct de vedere politic. Se făceau două vizionări înaintea unei premiere, o vizionare internă și o vizionare externă. Vizionarea internă presupunea prezența organelor de partid din interiorul instituției, iar cea externă, prezența organelor de partid din afara instituției. Și sigur că la aceste vizionări se atrăgea atenția asupra unor «erori». Îmi amintesc de un spectacol, se numea «Paradis de ocazie», în care personajul feminin principal avea un nume de floare. Și pentru că personajul ăsta purta numele unei doamne de la partid, am fost nevoiți să-l schimbăm în alt nume de floare”, a mai adăugat Ioan Costin. (Ioana NICOLESCU)

La stadion

Perioada de glorie a fotbalului din Baia Mare a fost, fără doar și poate, cea de pe vremea comuniștilor. Atunci, băimărenii aveau ocazia să vadă echipa de fotbal a orașului evoluând în primul eșalon fot-

balistic, dar și în competițiile europene. Așa s-a întâmplat în sezonul 1982-1983. Pe Stadionul „23 August” echipe mari ale fotbalului mondial și european au evoluat în fața a mii de băimăreni iubitori ai sportului cu balonul rotund.

Cel mai mare nume al fotbalului european care a poposit în Baia Mare a fost Real Madrid. Madrilenii au evoluat în Baia Mare împotriva echipei locale în Cupa Cupelor. Băimărenii au scos un 0-0 în Baia Mare, pentru ca pe stadionul „Santiago Bernabeu” să piardă cu scorul de 5-2.

Mirela M. își amintește cum a fost să dea lovitura de începere a meciului. Avea atunci doar 17 ani și își amintește că mingea a fost lansată din elicopter direct pe teren. Purta o rochie în culorile clubului din Baia Mare. „Aveam 17 ani atunci. Știu că am fost aleasă un fel de Miss Baia Mare și trebuia să dau prima în minge. Eram într-o rochie în culorile clubului. Meciul s-a disputat în anul 1982, în 15 septembrie, dacă nu mă înșel. Eram foarte emoționată. Am asistat apoi la meci din tribune, dar știu că stadionul a fost arhiplin”, a declarat Mirela M. (*Dragoș HOJDA*)

Confruntarea istorică cu Real Madrid, deschiderea scorului pe Santiago Bernabeu, epoca Mateianu și participarea în două finale ale Cupei României vor rămâne în istoria sportului românesc.

Memorabil este momentul confruntării cu una din cele mai titrate echipe din lume. În 15 septembrie 1982, FC Baia Mare a înfruntat marele Real Madrid. Duelul a avut loc imediat după meciul amical disputat împotriva echipei Fiorentina. Unul din sportivii de legendă ai Minerului, Lucian Bălan, își amintește și acum cu precizie contextul perioadei de aur și cum a reușit fotbalul băimărean să scoată capul în Europa. „În vara anului 1982, echipa a disputat mai multe meciuri amicale în Italia. Atunci a venit meciul contra Fiorentinei. La pauză, scorul era 1-0 pentru gazde. În a doua repriză, în doar nouă minute, am reușit să întoarcem scorul, fără ca portarul Feher să primească vreun gol. Rezultatul era de apreciat în contextul în care, în echipa Fiorentinei se aflau sportivi foarte buni, argentinienii Passarella, Bertoni (n.red. campioni mondiali en titre cu naționala lor) și italienii Antonioni și Graziani. Acest meci ne-a dat încredere pentru meciul cu Real Madrid”, povestește Lucian Bălan.

Dubla contra celei mai titrate echipe de pe continent a fost una surprinzătoare pentru toată lumea. „A fost o mare surpriză pentru noi că am ajuns în finala Cupei României, în condițiile în care ne aflam în liga a doua. Am pierdut finala, dar cum Dinamo a fost campioană, am participat în Cupa Cupelor. Tragerea la sorți ne-a adus o mare bucurie, aceea de a juca împotriva unei echipe de legendă, cea mai titrată din Europa. Era și bucuria de a-i aduce în Baia Mare. Îmi amintesc afluența de public, de aproximativ 25.000 spectatori, în condițiile în care maximul arenei permitea până în 17.000. Erau oameni cățărăți în copaci. Am evoluat fără probleme și am sperat într-o victorie, atunci când Koller a fost aproape de gol în minutul 75, când, în urma unei lovituri libere, a țintit bara. Returul a fost unul spectaculos, în condițiile în care evoluam în fața a 80.000 spectatori. Am reușit să înscriem primii, în minutul 12, printr-un șut de la aproximativ 20 metri al lui Koller. Suporterii de pe Santiago Bernabeu au amuțit. Imediat, antrenorul lor de legendă, Di Stefano, a scos toți jucătorii la încălzire. Cum aveam obiceiul de a juca fără a ne retrace, nu ne-am apărat la 0-1, iar ei ne-au înscris cinci goluri. A venit apoi golul lui Viorel Buzgău și s-a terminat 5-2. De remarcat este faptul că Santillana, căpitanul lor, a spus la finalul meciului că a întâlnit foarte multe echipe puternice din Europa, dar niciuna nu a luptat atât de curajos. Ne-a felicitat pentru prestația de pe teren”, își amintește Lucian Bălan. *(Cătălin ȚINEGHE)*

Nu doar meciurile internaționale au contat pentru maramureșeni, ci și cele din campionatul intern. Duelurile cu Steaua, Dinamo sau

Universitatea Craiova au rămas în amintirea băimărenilor care veneau în număr extrem de mare pentru a-și susține echipa favorită.

Fosta glorie a FC Baia Mare, Lucian Bălan, își amintește că meciurile cu granzii aveau un parfum deosebit. Mai ales că, într-unul din sezoane, echipa a fost campioană de toamnă. „La meciurile din campionatul intern, atât din perioada Viorel Mateianu, cât și cea a lui Paul Popescu, stadionul era arhiplin. Cu Dinamo, duelurile erau mai a-prige. Victoriile erau împărțite. Cu Steaua, până în 1985, am înregistrat victorii, ba cu 1-0, ba cu 3-2, 4-2, chiar 5-0. Îmi amintesc că în perioada în care era antrenor Paul Popescu, într-un meci din retur, i-am învins pe stadionul din Baia Mare cu scorul de 5-0. Eu am înscris două goluri, iar Viorel Buzgău, trei. În perioada 84-85, au fost patru victorii și o înfrângere. Înfrângerea a venit în urma unui gol al lui Marius Lăcătuș. Cu Rapidul nu ne-am intersectat în acea perioadă. În schimb, am avut meciuri foarte frumoase cu Universitatea Craiova. Acasă, de la 0-2, am revenit și scorul final a fost 3-3. A fost la un moment dat când ne băteam la titlu”, spune Lucian Bălan.

Baia Mare era o redută greu de cucerit, povestește legenda fotbalului maramureșean. „În sezonul 1978-1979, am promovat cu Viorel Mateianu în primul eșalon. În primele meciuri a venit o victorie cu 2-0, cu Dinamo. Echipa noastră s-a clasat pe prima poziție multe etape la rând. În acel sezon, am terminat, însă, pe locul al cincilea, iar în 1979-1980, pe poziția a patra”, relatează Lucian Bălan. *(Cătălin ȚI-NEGHE)*

La Sala sporturilor

Handbalul a fost dintotdeauna extrem de iubit în Baia Mare, fapt confirmat de către sutele de suporteri care luau cu asalt sala sporturilor la meciurile favoriților. De altfel, edificiul care poartă astăzi numele antrenorului emerit Lascăr Pană era și în vremea comunismului un loc de întâlnire pentru iubitorii de sport din municipiu și din împrejurimi. Edificiul a fost construit în anii '70.

Sala Sporturilor „Lascăr Pană”, situată pe bulevardul Unirii, este o arenă multifuncțională folosită ca bază locală pentru echipele masculine și feminine de handbal și volei din Baia Mare. Capacitatea sălii este, în prezent, de 2.060 de locuri. Construcția cuprinde terenuri o-mologate de handbal și volei, vestiare pentru arbitri, patru vestiare pentru sportivi, saună, bazin de recuperare, sală de protocol, sală de forță și cabinet medical.

În anii '70, sala sporturilor se afla la extremitatea orașului, fiind, alături de Bazinul de înot, printre primele clădiri construite în zonă.

Cei care au prins vremurile își amintesc că perimetrul a fost încă de la început bine sistematizat, cu parcare pentru autoturismele mici, dar și pentru autobuzele care aduceau echipele la sală. Trebuie spus faptul că obiectivul a devenit în scurt timp extrem de cunoscut atât la nivel național, cât și la nivel internațional, mai ales că Baia Mare era un oraș bine reprezentat în competițiile intercluburi la nivel balcanic și european. Între timp, zona sălii sporturilor s-a dezvoltat extrem de mult, perimetrul fiind acum o „oază” între clădiri mai mult sau mai puțin reprezentative pentru oraș. Orașul s-a extins puternic spre sud, făcându-și apariția blocurile de pe Unirii, Traian sau străzile din proximitate, Transilvaniei sau Oituz.

Ștefan Lupșa își amintește că edificiul a fost construit la începutul anilor '70. „Undeva, în 1971, 1972 se construia, iar în 1972, 1973, s-a dat în folosință. La vremea respectivă, puține orașe se puteau lăuda cu un asemenea obiectiv. Era recunoscut mai ales prin structura sa unică, spațială, cu bare și bile. Proiectant a fost cunoscutul inginer Dorin Țarog, trecut între timp în neființă, fost șef atelier rezistență la Institutul de Proiectări Maramureș”, a spus Ștefan Lupșa.

Actualul director al CASPEV își amintește contextul în care s-au dezvoltat sporturile de echipă în Baia Mare. „Se juca handbal atunci în zona fostului ștrand, în aer liber, pe asfalt. Fetele erau în formă bună, în primele patru dacă îmi amintesc bine, în Divizia A. Apoi, după construcția sălii, au crescut valoric și băieții. Sala era arhiplină și atunci. Lumea venea în general la handbal, dar și la volei. Îmi amintesc cu drag de epoca de aur a Minaurului. Țin minte efectul inventat de Maricel Voinea și cât de mult se bucura publicul atunci când se înscria un astfel de gol de pe extremă. Îmi amintesc cu drag și de Ștefan Birtalan, alt jucător de aur, care era elev la școala postliceală tehnică. Eu eram inginer și l-am ajutat la tema de absolvire”, a mai relatat Ștefan Lupșa.

În contextul creșterii interesului pentru handbal, Lupșa își amintește cum a devenit Alexandru Stamate eroul unei nații. „Îmi amintesc că juca Minaurul finala Cupei IHF la Zaporoje, în fosta URSS. Ascultam la radio meciul. Țin minte acel ultim gol, al lui Stamate, care a adus cupa în Baia Mare. A devenit un erou”, a povestit Ștefan Lupșa. (*Cătălin ȚINEGHE*)

La început, echipa băimăreană de hadbal feminin a evoluat mulți ani în cel de-al doilea eșalon, prima promovare înregistrându-se în sezonul 1975-1976. Promovarea a fost efemeră însă, urmând retrogradarea și o nouă promovare, în sezonul 1978-1979. Atunci, echipa

feminină a obținut medalia de bronz. A urmat o perioadă de cădere, pentru ca în 1982 să vină o nouă retrogradare. Imediat după revoluție, Constructorul, așa cum se numea la acel moment, a revenit în forță pe prima scenă a handbalului feminin românesc avându-l la cârmă pentru a doua oară pe Ioan Băban.

Din acel lot făcea parte și Simona Maior-Pășca, actualmente antrenor al CSS 2 Baia Mare. Aceasta își amintește că, la finele anilor '80, tocmai terminase junioratul și era cooptată la echipa mare, Constructorul Baia Mare, pe atunci în Divizia B. „Pentru orice jucătoare, debutul e de neuitat. Îmi amintesc și acum cu drag de acele clipe, debutul pe prima scenă. Atunci, echipa evolua în cel de-al doilea eșalon, dar pe urmă am revenit pe prima scenă. Mi-aduc aminte cu plăcere de domnul antrenor Ioan Băban, care revenise atunci la echipă. Îmi amintesc de colegele de atunci, Ulici Mariana, extremă dreaptă, Păcurar Ileana, extremă stînga, de Adriana Trif, portar, de Carmen Buceschi (n.red. - soția lui Costică Buceschi și mama Elizei Buceschi), Mona Mitre, Pop Ileana, dar și de celelalte colege, jucătoare exponențiale”, își amintește Simona Maior-Pășca.

Aceasta povestește cu emoție de una din confruntările handbalistice de prim rang, care a avut ca protagonistă echipa băimăreană. „Aveam șase victorii consecutive și urma să jucăm împotriva Oltchimului la care evolua atunci Mariana Târcă, Steluța Luca și alte valori ale handbalului românesc. A fost un meci de infarct, dar noi am reușit să obținem în extremis cea de-a șaptea victorie consecutivă, la un singur gol. Victoria a fost cu atât mai prețioasă, cu cât, la acel moment, noi eram o echipă mică, nu aveam sponsori, ne chinuiam de la un sezon la altul. Înainte de '89 a fost mai bine, erau încă minele, A-GECOM-ul. În anii următori a fost greu însă. Nu se compară nici pe departe cu ce e acum”, relatează Simona Maior-Pășca.

Fosta jucătoare a echipei băimărene își amintește că, înainte de revoluție, selecția viitorilor sportivi se făcea altfel. „Mie mi-a plăcut handbalul dintotdeauna. Am început în clasa a noua, iar la 18 ani am fost chemată la echipa mare. Atunci, aria de selecție era mult mai mare, pentru că toți sportivii mergeau spre un singur club. Se făceau antrenamente, iar dacă treceai testul, erai luat. Atunci, era mai multă calitate în pregătire, se făceau altfel orele de educație fizică și copiii se jucau afară, nu era atâta tehnologie”, povestește Simona Maior-Pășca.

Tocmai de aceea, „virusul” handbalului l-a oferit cadou mai departe, fiicei sale Andrada. În vârstă de 22 de ani, Andra a devenit sezonul trecut campioană a României trecându-și în palmares și Cupa

României cu HCM Baia Mare. „A crescut în sală, printre sportive. Nu am împins-o spre handbal. Ea și-a dorit. A crescut cu Eliza (n.red. Buceschi) în sală, sunt din aceeași generație. A prins „microbul” și ia-tă că evoluează, la rândul ei, în Liga Națională”, spune, cu mândrie, Simona Maior-Pășca.

Simona Maior-Pășca are numai cuvinte de laudă pentru publicul din Baia Mare, pe care îl consideră cel mai grozav din țară. „Și atunci ne-a susținut publicul. Chiar dacă jucam în Divizia B sau în Liga Națională publicul era mereu numeros. E adevărat, atunci Minaurul aduna mai multă lume la sală. Însă, publicul s-a dovedit a fi mereu minunat, a știut mereu să susțină echipa de handbal. E și critic, pentru că și cunoaște handbal. Oriunde am mers, niciunde n-am găsit public ca aici, în Baia Mare”, e de părere Simona Maior-Pășca. (*Cătălin ȚINE-GHE*)

CAPITOLUL 6

SĂRBĂTORILE ÎN COMUNISM

Sărbătorile creștine, interzise

Una din concepțiile preluate de la fratele sovietic din răsărit de către comuniștii români a fost adoptarea ateismului. Un comunist adevărat nu numai că nu trebuia să creadă în Dumnezeu, dar avea sarcina de onoare să combată prin toate formele misticismul și concepțiile religioase, care erau numite „otrava popoarelor”.

Comuniștii căutau să-i îndoctrineze pe români cu concepția ateistă încă de pe băncile școlii. Duminica, în timpul slujbelor de la biserici, copiii erau aduși la școală la cercuri de materialism științific ori la activități cu șoimii patriei și pionierii.

Un părinte mi se plângea că învățătorul i-a scăzut nota la purtare fiului său din clasa a doua, la 8.00. Am rămas contrariat. Ce putea face un școlar mic să-i scadă nota la purtare cu două puncte? Omul îmi explică. „Știți, eu sunt student.” Și cum părintele era plin de noroi pe pantaloni, am crezut că o fi la arte plastice și o fi lucrat cu argilă la vreo mască pentru bust. „La ce sunteți student” îl întreb și omul îmi răspunde pe loc: „Sunt student în biblie și nu i-am dat voie copilului la activitățile duminicale”. Mi-a fost clar motivul notei scăzute la purtare.

Dacă sărbătoarea Paștilor cădea totdeauna duminica, Crăciunul se nimerea peste săptămână. Legat de el mi-a povestit o întâmplare Dumitru Ș., fost specialist pe o platformă băimăreană. Într-o zi de Crăciun, directorul Centralei minelor, Valer G. a venit în control pe platformă. L-a luat cu el pe la ora 9.00 pe directorul uzinei și au făcut o tură prin secții, după care V.G. s-a urcat în mașină și a plecat. La zece minute a plecat și directorul uzinei. După un sfert de oră au plecat inginerii și tehnicienii, iar într-o jumătate de oră nu s-a mai văzut picior de om prin platformă. A fost înlocuit Valer G. În locul său a venit Nicolae D., care apoi a ajuns ministru în două rânduri.

În ziua de Crăciun, specialiștii de pe platformă au așteptat până după ora 10.00 controlul de sus. N-a venit și oamenii au plecat acasă în corpore. La ora 11.30, vine directorul Nicolae D. în control. Ia condicile de prezență și le taie ziua cu roșu tuturor absenților.

O nemotivată însemna pierderea gradației, a primei, întârzierea la avansarea pe post și multe altele. Șefii de secții s-au căciulit la centrală până au fost iertați. „M-am simțit umilit”, mărturisește interlo-

cutorul. Același sistem comunist, două atitudini. Ca să se vadă că unii voiau atunci să fie mai comuniști decât Lenin și mai catolici decât Papa. (*Dragomir IGNAT*)

Paștile

În perioada comunistă erau restricționate, cenzurate sau chiar interzise o multitudine de lucruri. Printre toate limitările pe care românii trebuiau să le respecte în acea perioadă erau și limitele impuse religiei. Realitatea era cea construită de conducătorii de stat, iar Nicolae și Elena Ceaușescu erau atei. Astfel, Paștile și sărbătorile creștine erau serbate uneori cu teamă și rețineră, mai ales de către persoanele cu funcții importante. La radiouri sau televizoare nimic nu prevestea Învierea Domnului, sărbătorile cu adevărat permise fiind cele comuniste. Totuși, vechile tradiții au fost respectate, iar pragul bisericilor a fost călcat, cu o îndrăzneală asumată.

„Respectam toate tradițiile, inclusiv mersul la biserică, cu coșul, în noaptea de Înviere. Chiar dacă soțul meu a avut funcție de conducere. Au fost poate ani în care au trebuit să sufere niște repercusiuni cei care vizitau biserica, fiind membri de partid. De exemplu, eu când eram elevă, aveam în drum spre școală o biserică și noi, elevele, obișnuiam să intrăm. Tatăl meu a lucrat în miliție și a fost atenționat foarte serios. Sau faptul că am purtat un lăntșor cu cruciuliță. Nu era chiar interzis, dar nu era ca și acum. Acuma se organizează concerte de Paști, privesc, și anul acesta am cântat cu corul la biserică. Atunci, la toate serbările, care erau mai mult folclorice, trebuia neapărat să cântăm cel puțin un cântec dedicat marelui conducător. Se saluta cu «Hristos a Înviat», deci nu era chiar așa restrictiv. Dar nu ne puteam manifesta din punct de vedere religios în mod liber, că era problemă cu funcțiile noastre. Dar se respecta tradiția bătrânească, din familie”, a spus Elena B., 70 de ani, profesoară în Baia Mare. (*Ioana NICOLESCU*)

1 Mai

Dacă azi, pentru majoritatea, 1 Mai înseamnă timp liber petrecut la iarbă verde sau la ștrand, mai demult, era mai degrabă o obligație colectivă. Aveau loc parade, dansuri și alte manifestări de acest fel, scopul lor fiind măgulirea celor din Partidul Comunist, care le priveau din tribune. „Cu toate că 1 Mai era ziua oamenilor muncii, se sărbătorea, cum se spunea atunci, «prin muncă». Cu cel puțin o lună înainte se făceau pregătiri pentru defilarea muncitorilor din fabrici, uzine, ele-

vi, studenți și chiar copii din grădinițe. Fiecare fabrică, uzină sau școală avea o tematică de pregătit. Muncitorii aveau steaguri, lozinci și se scandau urale, toate închinat conducătorului și partidului. Copiii prezentau dansuri tematice, cu costumații care mai de care mai colorate, cu flori, steaguri, pancarte. Toate aceste pregătiri se făceau pentru câteva minute, cât dura trecerea prin fața tribunei. În tribune stăteau cei din conducerea partidului. Chiar dacă era o zi călduroasă sau cu ploi, trebuia să rămâi în coloană câteva ore, până la final. Aduceau camioane, autobuze cu oameni de pe la sate, care să stea pe marginea străzii și să aplaude. Le convenea oarecum muncitorilor că îi mai scoteau puțin din fabrici, dar lumea șușotea, unii mai înjurau...”, a relatat Maria, 61 de ani. (Ioana NICOLESCU)

1 Iunie

La fel ca în prezent, și în perioada de dinainte de '89 se organizau diferite acțiuni de Ziua Copilului, printre acestea numărându-se desenele pe asfalt, întrecerile sportive, serbările sau savurarea prăjiturilor de casă preparate de părinți. „Marcau întotdeauna, în primul rând, Ziua Copilului și, în același timp, și prima zi de vară. În curtea școlii, și pe trotuarele din fața școlii noastre, ne adunam pe grupuri, de regulă clasa și dascălul, pentru a le împodobi cu desene pe asfalt. De asemenea, dacă ziua respectivă era frumoasă, în curtea școlii se organizau concursuri. Îmi aduc aminte de întrecerile pe biciclete, de care se ocupau în mod deosebit profesorii de educație fizică. Noi, învățătoarele, aveam grijă să pregătim diplomele pentru copii. Apoi, aveau întreceri pe trotinete pentru cei mai mici sau biciclete. Profesorii aveau grijă să pregătească terenul din curtea școlii noastre cu tot felul de obstacole, să mărească dificultatea traseului și, astfel, să pună accent pe îndemânare. Apoi, erau jocurile de fotbal. De asemenea, se făceau expoziții de desene în ziua respectivă și lucrările erau premiate, tot într-o festivitate de final de zi. Tema era întotdeauna 1 Iunie, iar expoziția se numea, de regulă, «Bucuriile copilăriei» sau «Copiii, roua dimineții», își amintește Maria Mociran, directorul adjunct al Școlii Gimnaziale „Alexandru Ivasiuc” Baia Mare.

De asemenea, dascălii precizează că 1 Iunie era trăit atunci cu mai multă bucurie de către elevi. „În vremurile de mai demult, împreună cu mamele ne străduiam să pregătim câte o surpriză copiilor. Acum cumpărăm pizza. Pe vremea aceea se făceau prăjituri acasă. Erau mame care veneau, câteodată, cu tort, iar activitățile se încheiau cu o oră în care puneam muzică, dansam împreună cu copiii. Lucrurile decurgeau la fel ca acum, numai că atunci Ziua de 1 Iunie a fost

trăită mai intens, cu mai multă bucurie, în ideea că rareori aveau copiii astfel de ocazii de a se întruni, de a dansa împreună și de a fi atât de mulți în curtea școlii”, a mai precizat Maria Mociran. (*Lavinia Codruța RADU*)

23 august

Oamenii care au activat în întreprinderile care existau în Baia Mare comunistă își aduc aminte că 23 august era o zi specială. Era o zi în care omul muncii trebuia să preaslăvească pe „iubiții conducători ai Republicii Socialiste România”, Elena și Nicolae Ceaușescu.

Marilena M. este o băimăreancă trecută de 60 de ani, care își amintește cu nostalgie de acele timpuri. Pe vremea aceea lucra la IMMUM și, spune ea, lua parte, cu ceilalți oameni din câmpul muncii socialiste la defilarea care se făcea cu ocazia zilei de 23 August pe străzile din Baia Mare. „Era defilarea oamenilor muncii. Se organiza totul pe platoul de la București. Acolo erau tribunele oficiale, pe partea cu Crinul, în fața magazinelor de acolo. Parada pornea, de obicei, din Centrul Vechi. Acolo era un sens giratoriu și un părculeț frumos. Se venea cu care alegorice, cu dansuri tematice, sportivi. Fiecare întreprindere era separat, iar în frunte era conducerea. După aceea, veneau muncitorii îmbrăcați în salopete specific muncii pe care o făceau. Cei care lucrau la întreprinderile mecanice aveau dansuri specifice, cu ciocane etc.”, a declarat Marilena M.

Femeia își amintește că portretul lui Nicolae Ceaușescu și al Elenei puteau fi văzute tot la al zecelea om. Fiecare muncitor avea în mână stegulețe. Magazinele se închideau în perioada cât era defilarea. Ici-colo, susține băimăreanca, mai găseai câte un stand unde puteai bea un suc sau o apă minerală. „Era un crainic care anunța la microfon ce întreprindere trece prin fața tribunei oficiale. Se anunța numele întreprinderii, realizările... Parada începea întotdeauna cu fanfara municipiului, care aparținea de întreprinderile miniere. Era și fanfara de la Armată. Fanfara se așeza în fața tribunei oficiale și se cântau cântece patriotice. Era obligatorie participarea la defilare. Dacă nu mergeai, te sancționa pe linie de partid, dacă erai membru de partid, iar dacă nu, întreprinderea te sancționa”, a concluzionat băimăreanca.

„În zona stadionului, se aduna după defilare lumea și se făcea chermезa. Se mâncau mici, se bea bere... Era una dintre cele mai importante sărbători naționale, după zilele de naștere ale Ceaușeștilor”, a adăugat băimăreanca Ana B. (*Dragoș HOJDA*)

Toamna băimăreană

În perioada socialistă, autoritățile vremii nu scăpau nicio ocazie pentru a-l preamări pe Nicolae Ceaușescu. Și unde se putea face o politică educațională în masă decât la o zi a localității?

Indiferent că vorbim despre orașe sau comune, în anii comunismului, evenimentele legate de „ziua localității” erau politizate. Nu a scăpat nici capitala Maramureșului, unde Toamna băimăreană nu însemna nici concerte, nici mici și bere, ci evenimente numite culturale, dar care aveau ca scop educarea tineretului în spiritul comunist. „Între manifestările de anvergură ale județului nostru, armonios integrate Festivalului național «Cîntarea României», incontestabil «Toamna băimăreană» și-a câștigat un profil distinct și o sporită audiență de la o ediție la alta. S-au adunat, iată, 16 toamne de cînd Baia Mare a adăugat un bun cultural așteptat și apreciat de largi categorii de oameni ai muncii, acțiunile politico-educative și cultural-artistice din acest an fiind dedicate Conferinței Naționale a PCR și celei de-a 40-a aniversări a proclamării Republicii. E un cadrul deosebit de stimulat de a intensifica activitatea educativă de masă, pe parcursul unei săptămîni de desfășurare (4-11 octombrie) fiind programată o suită de manifestări din cele mai diverse și totodată interesante prin conținut și modalitate de prezentare în fața publicului”, a scris în 3 octombrie 1987 „Pentru socialism”, într-un interviu cu Ana Ardușatan, președinte la acel moment al Consiliului Popular al municipiului Baia Mare.

Băimărenii își amintesc că exista și o paradă. Nu cu care alegorice, ci a portului popular. „Cu ocazia Toamnei băimărene, pe vremuri, se organiza o manifestare ce avea loc pe platoul din fața Casei Tineretului. Aici, liderii politici rosteau discursuri de propagandă, bineînțeles. După festivitatea de deschidere, se continua cu o paradă a portului popular. Se venea dinspre Centrul Vechi. După paradă, erau fel și fel de spectacole de varietăți la Casa de Cultură. Îmi aduc aminte că într-un an a venit Dan Spătaru. Timp de o săptămână, aveau loc expoziții și vernisaje de pictură sau sculptură. Nu lipseau nici lansările de carte”, a relatat Gheorghe M. (*Cătălin ȚINEGHE*)

Crăciunul

Achiziția unui brad pentru Crăciun începea, în epoca socialistă, cu multe săptămâni înainte de sărbătorile de iarnă. Oamenii care au prins vremurile își amintesc că „sistemul PCR” (Pile, Cunoștințe, Relații) funcționa perfect în apropierea Crăciunului, iar pomii se dădeau pe sub mână de cum începea Postul Crăciunului.

Chiar dacă aspectul religios al sărbătorilor de iarnă era dus adeseori în derizoriu de regimul comunist, latura laică nu era deloc ignorată. Un exemplu este bradul de Crăciun, pomul „veșnic verde” fiind deosebit de important pentru maramureșeni și în acele vremuri. „Mergea omul și își tăia singur, din pădure, bradul care îi plăcea. E-rau silvici și atunci, dar se cam închidea ochii, dacă tăierile se făceau doar în anumite locuri și doar într-o anumită perioadă”, povestește George M., fost miner.

De altfel, lucrătorii în subteran beneficiau de privilegii serioase în epoca socialistă. „Mergeam, împreună cu câțiva colegi, mai sus de intrarea în galerie. Ne alegeam bradul pe care îl doream, îl retezam și veneam cu el acasă, uneori pe autobuz. Cam toată lumea fura. Așa se obișnuia. Și acum se fură. Diferența e că atunci lumea fura pentru uzul propriu; acum, lumea fură să-i vândă. Bradul se aducea acasă în noiembrie, la sfârșit, sau în decembrie, la început. Nu de alta, dar înainte de Crăciun se făceau controale peste controale. Și te fereai să nu te prindă. Unii își ascundeau brazii prin garaje, pe unde puteau, să nu fie descoperiți. Pentru ca bradul «să țină» până după Crăciun, se punea în apă cu zahăr. În felul ăsta, durata de viață îi era prelungită cu câteva săptămâni”, își amintește George M. (*Cătălin ȚI-NEGHE*)

Nu erau atunci atâtea sortimente de bomboane de ciocolată, cele mai răspândite fiind unele din zahăr ars, învelite în staniol. După ce bomboanele erau mâncate, staniolul era păstrat pentru alți ani, din el confecționându-se tot felul de ornamente. „Dacă anul umător nu găseam în comerț bomboane, făceam niște biscuiți cu diferite forme (stea, brad), pe care îi legam în brad așa cum erau sau îi înveleam în staniol”, își aduce aminte băimăreanca Mirona Pintean.

Lilian Culic își amintește că învelea în staniol și nuci. Din așa-numitul „aur de găscă” făcea și beteală sau ornamente pentru pom. Pe post de decorațiuni erau folosite și merele sau vata (care înlocuia zăpada artificială). Aici se vedeau simțul artistic și imaginația celor care împodobeau bradul, dar și accesul lor la materia primă. Eugenia Chiș a copilărit în Tămaia și spune că făcea podoabe pentru brad, împreună cu sora sa, Mariana Cârstina, din foliile din care se confecționau... capacele pentru sticlele de lapte. „Era o fâșie din staniol mai gros, resturile erau ca o ghirlandă, cu găurile de la capace în ea”, își amintește Eugenia Chiș. Uneori făceau rost de folii întregi, nedecupate. Atunci tăiau fâșii subțiri, pe care le rulau pe o scobitoare și la fiecare capăt tăiau floricele, pe care le înșirau apoi pe ață.

Instalațiile de iluminat pentru pomul de Crăciun erau rare. Mirona Pintean își amintește că avea o instalație cu becuri puține, sub forma unor globuri. Acestea aveau niște orificii prin care se vedea lumina becului dinăuntru, care însă nu era colorat. Eugenia și sora sa au fost mai norocoase. „Tata era electrician și, de dragul fetelor sale, a făcut o instalație din becuri, de la lămpi de carte. În fața fiecărui bec a făcut o mască din plastic verde. Eram foarte nealcoșe, că nimeni nu avea instalație ca a noastră”, râde Jeni.

Tot pentru iluminatul pomului erau folosite lumânări, montate pe brad cu ajutorul unor cleme asemănătoare celor pentru agățatul hainelor ude. (Ioan BUDA *ȚEȚU*)

Jucăriile cu telecomandă, păpușile din desene animate sau ciocolata aerată nu existau nici măcar în cele mai frumoase vise ale copiilor, în comunism. La acel timp, cadourile constau mai degrabă în dulciuri simple, decât în jucării. Iar dulciurile erau dintre cele mai banale, „la putere” fiind câteva bomboane și, eventual, câteva fructe.

Băimăreanca Ioana V. își amintește că „se primeau bomboane de un leu” și că „se pregăteau ghetete intens înainte de sărbătoare”. „Era, la acea vreme, o cremă într-o cutie rotundă. Pe aceea o foloseam pentru a curăța bine de tot ghetuțele. Dormeam cu grijă peste noapte, pentru că știam că o să vină Miculașul. Așa că ne mai trezeam, și eu, și frate-meu, să vedem dacă a venit cu cadourile sau nu. De obicei, descopeream cadourile numai dimineață”, își amintește Ioana V.

Călin M. povestește ce găsea în ghete. „De cele mai multe ori, găseam fulare și mânuși, întrucât Miculașul obișnuia să se gândească la sezonul rece”, râde băimăreanul. „Avea grijă să ne pună în ghetuțe exact cele de trebuință pentru a nu ne fi frig. Se mai adăugau și câteva fructe, cu precădere cele exotice, de genul bananelor și portocalelor”, relatează Călin V. (*Cătălin ȚINEGHE*)

Copiii oamenilor muncii primeau de la întreprinderile în care munceau părinții, prin sindicat, pungi de cadouri, înainte de sărbătorile de iarnă, din partea lui Moș Gerilă. În realitate, contribuitorii erau angajații, care achitau lunar cotizația la sindicat, cel responsabil de achiziția și împărțirea cadourilor. „Se dădeau de toate. În principal, dulciuri. Erau multe sortimente de ciocolată, napolitane, biscuiți, halva, bomboane cu cacao, bomboane cu aromă de fructe și chiar fructe. Pe atunci, portocalele și bananele se găseau doar în cercuri înalte, dar se mai întâmpla să se dea una-două și copiilor. Nu lipseau

cunoscutele bomboane pentru brad sau sucurile”, relatează Ioan T., fost angajat la mină. (*Cătălin ȚINEGHE*)

CAPITOLUL 7

CEAUȘESCU. PARTIDUL. SECURITATEA

Alegerile de altădată

Dumitru Dumuța, actualul secretar al județului Maramureș, a ocupat mulți ani fotoliul de edil al comunei Băița de sub Codru. Dumuța își amintește că alegerile prezidențiale nu existau, de fapt, în România socialistă. „Până când a fost modificată Constituția (n.red. în prima jumătate a anilor '70), nu exista funcția de președinte al statului. Există un Consiliu de Stat și era, într-adevăr, un președinte al acestui consiliu. Marea Adunare Națională era puterea legiuitoare, Consiliul de Stat emitea decrete normative, echivalentul ordonanțelor de urgență de astăzi. Unele erau ratificate în Parlament. Există și un guvern, un consiliu de miniștri, celelalte instituții rămânând în picioare. După modificarea Constituției, în 1974 s-a înființat funcția de președinte. În mod normal, trebuia să emită doar decrete prezidențiale, cum ar fi, spre exemplu, avansările în grad. Pe urmă, a început să emită și decrete cu caracter normativ, substituindu-se puterii legiuitoare. Aceste norme cu putere de lege au plasat, astfel, președintele în zona executivă”, își amintește Dumitru Dumuța.

Marea Adunare Națională avea rolul Parlamentului de astăzi. „Erau aproximativ 400, din care vreo 7-8 deputați proveneau din Maramureș. Există colegii sau circumscricții, unde, la început, candida o singură persoană. Au apărut mai târziu și alte persoane, propuse de Frontul Unității Socialiste, singurul organism capabil să depună candidaturi. Acest organism a permis apoi să candideze și celor care nu erau membri ai Partidului Comunist Român. Dacă într-o circumscricție candidau trei oameni, exprimarea prin vot se făcea prin tragea unei linii peste cel pe care nu-l doreai. Puteai să tragi peste unul, peste doi sau peste toți. Dacă se trăgea peste toți, era un vot împotriva Frontului Unității Socialiste. Există și astfel de voturi. Dacă se trăgea peste unul sau doi, se adunau voturile pentru fiecare în parte. Așa se face că, de multe ori, numărul voturilor pentru un candidat era de două ori mai mare decât numărul voturilor exprimate”, explică Dumitru Dumuța.

Fostul primar își amintește că și în acea perioadă se făcea lobby de la edili la deputații din circumscricție. „Pe la începutul anilor '60, cel mai cunoscut deputat din regiunea Maramureș (noi nu eram în județul Maramureș, ci în regiunea Maramureș, iar Satu Mare era

raion în cadrul regiunii) era Maria Zidaru, o apropiată a lui Gheorghe Gheorghiu Dej și apoi a lui Ceaușescu. Se practica și atunci, așa cum numim noi, lobby-ul, numai că mai degrabă în interes personal, decât pentru comunitate. Ultimul deputat pe care l-am prins a fost Vasile Bărbuleț, în cadrul circumscripției Ulmeni, care avea și calitatea de președinte al Consiliului Popular Județean. Primul secretar județean era și deputat”, povestește Dumuța.

Secretarul județului relatează și despre faptul că deputații erau aleși la fiecare aproximativ patru ani. „Prezența era foarte mare, aproape de 100%. Cine nu avea procent aproape maxim era criticat, dar nu sancționat. Probabil, efectele erau observabile pe termen lung. Existau și persoane care votau în Baia Mare și, când mergeau într-un sat, votau și acolo. Scopul era o prezență foarte mare la vot”, povestește fostul edil.

Alegerea parlamentarilor însemna implicit și alegerea președintelui. Cel care, evident, era mereu același în anii '70 și '80 - Nicolae Ceaușescu. „Un nou parlament însemna, automat, investirea președintelui. Ceaușescu dorea mereu să fie un altfel de președinte. La prima alegere, Ștefan Voitec, președintele Marii Adunări Naționale i-a înmănat însemnele naționale. Ceaușescu se asemena cu un rege, a primit acea eșarfă tricoloră și un sceptru în formă de buzdugan. Votul se făcea în principiu în mod deschis, prin ridicare de mână și prin... aplauze”, își amintește Dumitru Dumuța. (*Cătălin ȚINEGHE*)

Cultul personalității

Pe parcursul perioadei în care Ceaușescu a fost președinte al României, percepția despre el a traversat diferite etape. Mulți oameni consideră că exagerarea voită a calităților și meritelor sale, expuse ostentativ în fața poporului, a fost o greșeală. În plus, manifestațiile în care toți trebuiau să fie prezenți și să-l aclameze erau de-a dreptul exagerate.

Un exemplu era ziua sa de naștere, care a căpătat în timp caracter național. „Ziua lui Ceaușescu, cam din '68, a început să capete caracter de manifestare națională. Apoi, înspre anii '80, până prin '89, a fost chiar un eveniment mai mare. Județele transmiteau mesaje de felicitare și cadouri. Erau delegații ale conducătorilor județene, ale partidului, care se deplasau în București și duceau tot felul de cadouri președintelui și mesaje de felicitare. Sigur că presa publica mesajele, în fiecare județ în parte. Prima dată când a sărbătorit cu festivități a fost atunci când a împlinit 50 de ani, în 1968. Eu l-am văzut prima dată în '66, eram elev în Satu Mare. Apoi, a fost prima vizită în

Maramureș, în regiunea Maramureș, că nu era încă județul, și a trecut cu mașina pe stradă. Bineînțeles, pe noi, ca elevi, ne-au scos în stradă, dar oamenii s-au adunat ei de bunăvoie. În '66-'67, era bine receptat de public. Se aruncau foarte multe flori pe mașină, nu le era frică atunci că o să arunce cu altceva, lumea aplauda. Lucrurile s-au schimbat după '71. După vizita lui Ceaușescu în Asia, prin '71, când s-a întors de acolo s-a deviat spre cultul personalității, spre punerea în față tot timpul a meritelor lui. Până în '69-'70, în '68, după mișcarea din Cehoslovacia, când România s-a opus, a fost chiar foarte bine receptat și pe plan mondial. Însă, după '71, lucrurile au început să o ia pe o altă direcție și după '81 a început să fie chiar rău. Sigur că una era ce se vedea pe ecran și alta era ce se auzea pe stradă. Una e ca în '68 să iasă de bună voie nu știu câte sute de mii de oameni în piață ca să fie împotriva agresiunii din Rusia ori ca la vizita lui Richard Nixon în România să fie peste un milion de oameni în București și alta este să aduni cu forța 100.000 de oameni care te aclamează”, a relatat Dumitru Domuța. (Ioana NICOLESCU)

Ceaușescu în Maramureș

Băimărenii țin minte și acum vizitele lui Nicolae Ceaușescu în oraș. Sorin Nemeș, de exemplu, își amintește de două dintre ele. Prima a fost înainte de 1975, el fiind elev la școala generală. Spune că a fost dus pe stadion, împreună cu colegii săi. „Ni s-au dat stegulețe de diferite culori și la un semn trebuia să le ridicăm în sus, să facă nu știu ce desen”, își amintește fostul elev.

Cea de-a doua vizită a șefului statului comunist a fost prin 1977 sau 1978, dar spune că era elev la liceu și a fost în mulțimea de „aplaudaci”, aliniată în zona Casei de Cultură a Sindicatelor. Peste ani și ani a găsit o referire la această vizită în cartea de onoare a Minei Herja, unde ajunsese ca inginer minier. Aici era semnătura lui Nicolae Ceaușescu, cu poze ale acestuia împreună cu minerii. Sorin Nemeș spune că din aceeași perioadă datează și niște fotografii și semnături ale componentelor lotului de gimnastică a României. Gimnastele, în frunte cu Nadia Comăneci, proaspătă campioană olimpică, au venit la Mina Herja și au semnat în cartea de onoare a minei.

Despre vizita din 1977 vorbește și Augustin Ghisvani. El demonstrează mitul conform căruia la stațiunea pomicolă de pe Dealul Dura ar fi fost legate mere în pomi, cu ață, pentru a da impresia că recolta e mult mai bogată. „Cumnatul meu era director acolo, Andrei Lazar. Era doctor inginer în agricultură și era pasionat de experiențe. A obținut în același copac mai multe soiuri de mere, pe fiecare creangă alt

soi. Ceaușescu a venit cu mașina, s-a oprit și a rupt mere din pom, nu-i venea să creadă”, spune băimăreanul.

Stațiunea era bine cotate în acele vremuri, de aici fiind trimise fructe către Comitetul Central. Mai mult, după cum spune Augustin Ghisvani, un frate de-al lui Ceaușescu era ministru adjunct al agriculturii și venea des în stațiune.

El știe că președintele statului a mai venit într-o vizită în oraș, după 1980, și a fost huiduit la Combinatul chimic. Era vorba să mai vină o dată, prin 1985-1986, dar a fost sfătuit să nu mai facă această vizită, din motive de securitate. Motive inventate, după cum spune Augustin Ghisvani, deoarece nu se punea problema ca securitatea lui Ceaușescu să fie pusă în pericol.

Se vorbește însă de altă vizită a președintelui statului, neoficială. La invitația conducerii Minei Cavnic, Nicolae Ceaușescu a venit în zonă la vânătoare de urși. (*Ioan BUDA ȚEȚU*)

Ceaușescu la inundațiile din 1970

A intrat în branșa ospătarilor în 1968, iar în 1970 lucra la un restaurant din Satu Mare, cel mai luxos din acele vremuri. Apariția lui Nicolae Ceaușescu în restaurant, în timpul inundațiilor din 1970, nu putea să nu îi rămână în amintire băimăreanului Vasile Pop.

În 1970, inundațiile au cuprins o mare parte din suprafața României. În luna mai a plouat abundent și apele au ieșit din matcă, fiind acoperite sute de hectare de teren agricol, localități și drumuri de

legătură între ele. Nu a scăpat de furia apelor nici zona de nord a țării.

Gheorghe Lupuț, din Vălenii Șomcutei, era șofer pe atunci. S-a pomenit fără camionul parcat în curtea socrului său, automobilul fiind luat de ape și dus câteva sute de metri mai jos. Camionul era plin de mere, care urmau să fie duse în piețele din Oradea și Cluj.

Președintele țării, Nicolae Ceaușescu, a venit în zonă, pentru a vedea situația și pentru a da „indicații prețioase”. După ce a survolat teritoriile inundate, a mers să mănânce în restaurantul din Satu Mare, unde lucra și ospătarul băimărean. „A venit cu chelnerul lui, noi am fost folosiți numai la debarasat”, spune Vasile Pop. La intrare au fost percheziționați de către securiștii care asigurau paza președintelui. „Ne-au lăsat numai cu tirbușonul și ancărul (șervețelul ținut de chelneri pe mână - n.r.)”, își amintește ospătarul. Nu au fost singurele surprize de care a avut parte. Nu știe ce a mâncat sau a băut Ceaușescu, dar spune că acesta a luat-o la dans pe femeia de serviciu, în timp ce cânta formația restaurantului.

În timp ce debarasau masa, chelnerul lui Ceaușescu i-a întrebat câți angajați sunt la restaurant și le-a dat fiecăruia câte o sticlă de Pepsi, de 330 mililitri. „A fost prima dată când am băut așa ceva. La noi nu apăruse încă pe piață. Chelnerul ăla ne-a dat nouă, dar și-a umplut și el plasa”, spune ospătarul.

În ziua aceea, restaurantul nu a mai fost deschis pentru public. Angajații au încins și ei o petrecere, dacă tot dăduse startul Nicolae Ceaușescu. (Ioan BUDA ȚEȚU)

Ministrul Trofin în Sighet

Despre comunistul Virgil Trofin istoria consemnează faptul că a intrat în rândurile partidului devreme, prin 1945, și a fost, la început, un apropiat al Anei Pauker, iar apoi al lui Nicolae Ceaușescu. A deținut mai multe funcții politice și administrative la nivel central. Între 1978 și 1981, pe când deținea funcția de ministru al Minelor, Petrolului și Geologiei, a făcut o vizită în Maramureș. După ce a vizitat bazinul minier Borșa, în programul traseului era inclusă și vizitarea orașului Sighetu Marmăției. Anunțarea vizitei a pus autoritățile locale pe jar.

De la prim-secretarul orașului, la cel cu propaganda, de la primar la directorii de întreprinderi, toți se dădeau peste cap să-i facă ministrului o primire pe cinste. Urma ca ministrul Trofin să viziteze Primăria, CPL-ul și Casa de Cultură, aceasta din urmă, clădire istorică. Numai că în Casa de Cultură își ducea veacul și un personaj cu totul pitoresc, Ludovic Kocsor, înalt de peste doi metri și ciolănos ca un sfânt coborât dintr-o icoană pravoslavnică. Acolo dormea, acolo mânca și acolo avea grijă de o colonie de peste douăzeci de pisici, pe care le hrănea și le ținea închise în podul instituției. Iarna sau vara, el umbla îmbrăcat într-un palton slinos, pe care nu-l dezbrăca decât când picta. Pentru că, trebuie spus, era deosebit de talentat la arte plastice și într-un an a realizat scenografia pentru teatrul de păpuși al instituției, care a luat atunci premiul întâi pe țară. De obicei, Kocsor îi întâmpina pe vizitatori în capul scării de la etajul I, salutându-i într-o românească aproximativă: „Se treiți” sau „Bune zivă!”, după caz.

Pentru primirea lui Virgil Trofin, la Casa de Cultură a fost întins un covor roșu, lung de la intrarea în clădire până la birourile de la etaj. Prim-secretarul i-a atenționat pe salariații casei să aibă grijă să nu apară Kocsor la întâlnirea cu ministrul. Când a sosit la Casa de Cultură ministrul, însoțit de toate oficialitățile județene și locale, în capul scării de la etajul I a apărut, ca din pământ, Kocsor și, luând o poziție solemnă, a salutat cu voce tare: „Se treiți, tovarișu ministru!” Trofin a zâmbit și a înclinat ușor capul în semn de răspuns. Stupoare și rumoare deopotrivă. Omul a fost luat pe sus și vârat într-o magazie până la finalul vizitei. Dar gafa fusese făcută. Papara și-au luat-o cei de la Casa de Cultură în zilele imediat următoare.

Pentru că a îndrăznit să-l înfrunte personal pe Ceaușescu pe problema salariilor și a normelor și a timpului de lucru din minerit, Trofin a fost trimis la munca de jos, director la un IAS din Mircea Vodă (județul Călărași), unde a murit la numai 58 de ani, în condiții cu totul suspecte, într-un accident despre care se crede că a fost regizat de mâna lungă a Securității. (*Dragomir IGNAT*)

Doar membrii de partid ocupau funcții de răspundere

Partidul Comunist Român (PCR) era, înainte de 1989, singura formațiune politică legală. Partidele istorice fuseseră interzise de către comuniști în 1947, așa că aceia care doreau să facă politică trebuiau să se orienteze spre PCR. Mulți au văzut însă înscrierea în partid și activitatea propagandistică drept un mijloc prin care puteau să reușească în viață.

Romică Breban este pensionar din Ministerul de Interne, unde a fost criminalist. Spune că atunci când a fost făcut membru de partid s-au cules referințe despre el (comportarea în societate, la locul de muncă etc.), apoi fiind recrutat pentru școala de miliție. „A fi membru de partid însemna ceva de calitate”, spune fostul criminalist. Spune că refuzul înscrierii în partid nu se lăsa cu pedepse, dar este de părere că aceia care nu acceptau statutul de membru de partid aveau probleme cu promovările în funcție. „Cineva ținea o evidență. Nu prea erau cazuri de refuz!”, spune Romică Breban. Primirea în partid nu era simplă. Persoana vizată era analizată în amănunt.

„Se umbla pe la locul de muncă, unde erau și membri de partid, aveai nevoie de o recomandare de la un membru PCR care era bine văzut în organizație”, spune pensionarul din Chiuzbaia.

Dacă treceai prin filtrele selecției, se aduna BOB (Biroul Organizației de Bază), unde se prezenta situația candidatului. „Erau ridicări de cuvânt din partea unor membri care te cunosc și supunerea la vot să fii primit în PCR. Înainte trebuia studiat statutul, din care, la adunare, ți se puneau și întrebări”, își amintește fostul membru de partid.

Profesorul pensionar Cornel Cosmuța a intrat în PCR târziu, fiind membru al Uniunii Tineretului Comunist (UTC) până pe la vreo... 40 de ani. Este fiu de fost deținut politic. Tatăl său era învățător, simpatizant al liberalilor și a ajuns la Canalul Dunăre-Marea Neagră. El și-a povățuit feciorul să devină profesor de limbă rusă, pentru a nu a-

vea parte de chinurile prin care trecuse el. Cu toate acestea, absolventul de Filologie Rusă-Română nu a fost socotit demn să fie primit în partid. Ce-i drept, nici el nu se înghesuia... Nu își mai amintește dacă a fost primit în UTC în timpul facultății, la Cluj, sau după ce a revenit în Șomcuta Mare. Spune că a fost criticat pentru originea nesănătoasă, dar și pentru atitudinea sa, contrară moralei comuniste, chiar și când nu era membru de partid. A fost primit în PCR doar când urma să fie promovată în funcția de director al școlii generale din Buciumi. Nu era indicat să se vadă că sunt elemente valoroase, care merită promovate, în afara partidului. Schimbarea statutului nu a însemnat mare lucru pentru profesorul Cosmuța. „Habar n-am ce avantaje mi-a adus, n-am simțit nimic. Eu am cotizat numai”, povestește șomcuteanul. (*Ioan BUDA ȚEȚU*)

Consiliul Popular Județean

În timpul regimului comunist, județul Maramureș era condus de un Consiliu Popular Județean care își avea sediul, la fel ca astăzi, pe strada Gheorghe Șincai din Baia Mare.

Clădirea Palatului Administrativ, în care funcționa acest organism al conducerii locale de stat, a fost inaugurată la finele anilor 1960, fiind construită după un proiect unic pe țară, în ciuda faptului că regimul de atunci impunea ca astfel de edificii să fie zidite după un anumit tipar arheologic standard. „Conducerea județului din acea vreme s-a străduit să construiască un asemenea sediu care să se îmbine armonios cu specificul Maramureșului”, a spus un băimărean ce a făcut parte din structura fostului aparat de conducere al județului nostru.

După precizările acestuia, Consiliul Județean de la vremea respectivă era format din deputați aleși pe patru ani. Există și un Comitet Executiv condus de un președinte, un prim-vicepreședinte, mai mulți vicepreședinți, un secretar general și membri simpli, aleși în cadrul sesiunii de constituire. „Acest Comitet Executiv avea la dispoziție aparatul propriu, alcătuit din așa-numitele direcții de specialitate, unele având sediul în clădirea de pe strada Gheorghe Șincai. Toate direcțiile Consiliului Popular Județean erau subordonate unui vicepreședinte”, susține același băimărean.

Secretarul Consiliului Popular Județean era numit direct de Consiliul de Miniștri din București, și doar această autoritate avea dreptul de a-l demite din funcție. „Secretarul unui Consiliu Popular Județean avea o numire continuă, adică nu avea un mandat limitat la o anumită perioadă. Persoana care îndeplinea această funcție putea

să-și piardă această calitate doar în situații excepționale, adică deces, probleme de sănătate, abateri grave de la politica partidului sau încălcarea legilor în vigoare”, explică sursa amintită mai sus.

Deși numirea era făcută direct de la centru, prin acordul Consiliului de Miniștri, funcția de secretar trebuia adjudecată în urma unui concurs specific. De altfel, funcția de secretar general al unui Consiliu Popular nu putea fi ocupată decât de un absolvent al Facultății de Drept. „Tematica de bază a acestui concurs viza, în primul rând, cunoștințe juridice, financiare, drept constituțional și economice. Înainte de examen, cu minimum șase luni de zile, se făcea cunoscută tematica și bibliografia necesară concursului, pe care trebuia să o parcurgi cu deosebită exigență. Concursul dura două zile, fiind compus din două probe: scris și oral, iar cel care coordona aceste probe era reprezentantul oficial al Consiliului de Miniștri. De obicei, această persoană era cu pregătire și cu studii universitare în domeniul juridic. Țin minte că pentru concursul din anul 1965, când s-a ales un nou secretar general al Consiliului Popular din Maramureș, probele au fost supervizate de profesorul de Drept Administrativ de la Facultatea de Drept din Cluj-Napoca”, mărturisește băimăreanul.

În aceeași ordine de idei, în competiția de la jumătatea anilor 1965, s-au înscris în cursă cinci candidați pentru a ocupa fotoliul de secretar general. Funcția de secretar al Consiliului Popular Județean avea dublă subordonare: răspundea doar în fața Comitetului Executiv și al Consiliului de Miniștri. Persoana care avea demnitatea acestei funcții răspundea cu sfințenie de legalitatea întregii activități a Consiliului Popular Județean. În acest sens, își puna semnătura pe deciziile Comitetului Executiv și contrasemna Hotărârile Consiliului Local.

Trebuie subliniat că, în această dezvoltare, Consiliul Popular Județean a avut un rol foarte mare. Acest organism al puterii a decis evoluția noii urbe băimărene, pe baza unor planuri bine puse la punct. „Conducerea județului de atunci a fost destul de atentă la această dezvoltare. Și aici pot da drept exemplu construcția de locuințe, care reprezenta prioritatea zero, dat fiind numărul mare de muncitori veniți din localitățile din jurul Băii Mari și care trebuiau să aibă unde locui, pentru a nu mai face naveta. În acest sens, primele blocuri care s-au construit în Baia Mare au fost amplasate în apropierea Școlii Miniere, în aliniament cu ultimele case de pe strada Victoriei. S-au stabilit zonele de dezvoltare dintru început și nu s-a permis sub nicio formă peticirea vechiului oraș cu blocuri amplasate haotic, ici, colea, lucru ca-

re se petrece astăzi. Înainte de 1989, Baia Mare a fost bine văzută din punctul de vedere al sistematizării”, este de părere sursa citată.

De asemenea, arhitecții orașului au ținut cont de peisajul natural reprezentat prin dealurile dimprejur și, cu toate că s-au făcut presiuni și insistențe de a construi, de exemplu, în zona Câmpului Tineretului, nu s-au dat niciodată aprobări în acest sens. Zonele respective s-au lăsat libere pentru peisagistica orașului.

După 1950, a fost inclusă Baia Mare și, implicit, Maramureșul, în Regiunea Maramureș, care avea în primul rând un deosebit potențial în domeniul minier și în cel al prelucrării lemnului (Maramureșul istoric). „Mai-marii din acea perioadă au dat prioritate dezvoltării, constituindu-se inițial Regiunea Maramureș, care cuprindea județul Satu Mare, o parte din județul Bihor, o parte din județul Bistrița-Năsăud și o parte din fostul comitat Solnoc - Dăbâca (n.r. Țara Lăpușului și a Chioarului). Practic, Regiunea Maramureș se întindea de la Carei și până în Borșa. Toate acestea au fost adunate în această pungă care era Baia Mare și s-a trecut la organizarea județului în raport cu starea condițiilor economice și sociale”, spune omul. El a arătat că dezvoltarea orașului Baia Mare a depins de progresul celor două ramuri principale ale economiei maramureșene: mineritul și industria forestieră. Sporirea într-un ritm accelerat a industriei a dus și la creșterea numărului de locuitori ai orașului de pe malul Săsarului, precum și la transformarea într-un tot al fostei urbe balneo-climaterice. „În perioada interbelică și până la începutul anilor 1950, Baia Mare avea aproximativ 17.000 de locuitori. Înainte de instaurarea regimului comunist, acest oraș era cunoscut mai mult ca stațiune balneo-climaterică. Această zonă înregistra și precipitații bogate; din acest motiv, Baia Mare apare amintită în cărțile de specialitate austro-ungare ca fiind, alături de orașul Fiume, din Croația, cel mai umed loc din întreg Imperiul Habsburgic. Revenind la ideea inițială, prin dezvoltarea diferitelor ramuri industriale care derivau din industria mineritului, s-a dezvoltat, inevitabil, și latura socială. Așa s-au construit unitățile medicale, blocurile de locuințe etc.”, povestește sursa din fostul Consiliu Popular Județean Maramureș. (*Ionuț HOROBA*)

Securitatea, poliția politică

Securitatea era una dintre cele mai temute instituții din perioada comunistă. Miliția nu inspira atâta teamă ca poliția politică din acele vremuri, metodele celei de-a doua fiind un mister pentru cei mai mulți români. Se spunea că Securitatea are informatori peste tot, că toate telefoanele (doar fixe pe atunci) sunt ascultate și că nu poți scăpa

dacă zici ceva de rău la adresa regimului comunist. Normal că nici în mină nu puteau risca securiștii să fie defăimat statul și conducătorii lui. Așa că printre mineri au fost aduși „posesori de ochi albaștri”, după cum erau porecliți cei care lucrau la Securitate.

În august 1977, minerii din Valea Jiului au intrat în grevă, nemulțumiți de adoptarea unei legi cu privire la pensii și asistența socială. La fața locului a ajuns Ilie Verdeț, secretarul Comitetului Central al Partidului Comunist Român, trimis ca să negocieze cu minerii. El a fost sechestrat în ghereta portarului, împreună cu secretarul de partid din zonă. Greva a durat doar două zile, dar, ca măsură de prevenire a altor conflicte, printre mineri au fost infiltrați spioni care raportau tot ce se vorbea.

Nu au scăpat de informatorii Securității nici minele din Maramureș. Un fost inginer de la Mina Baia-Sprie povestește că, după 1989, la o adunare generală, conducerea sectorului le-a cerut informatorilor sau securiștilor sub acoperire să plece de bunăvoie dintre mineri, ca să nu se ajungă la situații mult mai rele. Atunci, s-a aflat că lista lor era mult mai mare decât se credea.

În Baia Borșa, era chiar o situație amuzantă. Complexul meșteșugăresc din fața sediului exploatării miniere era numit „Complex Secu”. În acele vremuri, atunci când era cineva ridicat de Securitate, se spunea că a fost dus la Mănăstirea Secu. Mănăstirea cu acest nume chiar există, în județul Neamț. Complexul din Baia Borșa nu avea însă nicio legătură cu poliția politică. Denumirea lui era luată după dealul din spatele blocurilor de locuințe. (Ioan BUDA ȚEȚU)

Cazul „Ivan”

„În decembrie 1989, eram ofițer instructor cu învățământul la Biroul cadre, învățământ, organizare-mobilizare, cu gradul de maior. În ziua de 17 decembrie seara, a sunat telefonul și, pe filiera prestabilită, s-a anunțat alarmarea cadrelor la sediul inspectoratului. În zilele ce au urmat s-au amplificat și în Maramureș, dar mai ales în Baia Mare, acțiunile ostile la adresa regimului și, în special, împotriva lui Nicolae Ceaușescu, prin fițuici, inscripții pe ziduri, clădiri, garduri, comentarii și comportamente denigratoare și provocatoare etc., iar postul de radio Europa Liberă era ascultat fără teamă, fiind preferatul turtor.

Peste toate acestea, sediul Inspectoratului avea să suporte și consecințele modului neprofesionist, abuziv și ilegal al anchetei desfășurate în principal de echipa din Inspectoratul General al Miliției, condus de generalul Mihalea Velicu, în cazul lt. col. Gheorghe Ivan,

caz care, după aprecierea mea, a avut și are o mare importanță și legătură cu evenimentele din decembrie 1989.

Lt. col. Ivan Gheorghe, fost șef al Serviciului judiciar la Miliția Județeană Satu Mare, promovat șef al Miliției Municipiului Baia Mare și ulterior ofițer specialist I în cadrul Serviciului judiciar din Miliția Județului Maramureș, era un om deosebit de capabil, cult, un admirabil coleg, un foarte bun profesionist, respectat inclusiv de infractori (mașina acestuia nu era încuiată niciodată, dar cu toate acestea nu a făcut obiectul vreunei spargerii). Modul de lichidare a acestui brav ofițer ridică de asemenea multe semne de întrebare, fiind aruncat în aer cu mașina personală, folosindu-se un material exploziv, conectat la cheia de contact a autoturismului. Inițial s-a dat vina pe mineri, proveniență cehoslovacă, pentru care mulți artificieri, mineri, șefi de depozite de explozivi etc. au avut parte de „atenția și amabilitatea” echipei generalului Velicu Mihalea. Ulterior, s-a admis că vinovații trebuie căutați în altă parte. După sinistrul eveniment, autoturismul ofițerului a fost adus la sediul Inspectoratului și supus unor minuțioase cercetări criminalistice și antiteroriste.

Neoficial, se acredita ideea că, în vara anului 1989, ofițerul ar fi intrat într-o rețea conspirativă care urmărea înlăturarea lui Ceaușescu de la putere, date fiind contactele sale directe cu unii din artizanii Revoluției din 1989. La această vastă acțiune de elucidare a morții Lt. col. Ivan, a fost angrenat întreg aparatul de miliție și securitate din județ și nu numai, fiecare pe specificul muncii sale, dar sediul Inspectoratului a fost bulversat de mulțimea celor aduși pentru investigații, cercetări, anchete, unele dintre ele abuzive, motiv pentru care în zilele de 22 și 23 decembrie unii dintre aceștia au găsit de cuviință să-și verse năduful pentru cele răbdate, măcar prin degradarea unor bunuri ale unității unde au fost „oaspeți” cu câteva săptămâni în urmă”. Col.(r) Iosif Coroiu (din volumul „Promoția 1968, la datorie”, Editura Eurotip, Baia Mare, 2014, lucrare coordonată de Gavril Babiciu).

Nostalgie...

Legea 217/2015 este un act normativ care aduce completări și modificări unei Ordonanțe Guvernamentale din 2002 ce privește interzicerea organizațiilor și simbolurilor cu caracter fascist, rasist sau xenofob și a promovării cultului persoanelor găsite vinovate de crime contra umanității. Această lege interzice și promovarea în mod pozitiv a imaginii lui Nicolae Ceaușescu.

O mare parte din persoanele care au trăit pe vremea regimului comunist nu sunt de acord cu o asemenea hotărâre. Ei afirmă că

Ceașescu face parte din istoria țării și că trebuie expuse și lucrurile pozitive pe care el le-a făcut.

„Cum să nu îl aducem pe Ceașescu în discuție și în mod pozitiv? El a făcut multe pentru țara asta. Cei de acuma ce au făcut? Au furat! Fură tot ce se poate și fac tot ceea ce doresc fără să întrebe oamenii. Măcar Ceașescu i-a întrebat și le-a dat drepturi, iar celor care au furat, pușcărie. Țștia de acuma... unul iese din închisoare, altu' intră. Un lucru bun făcut de el a fost Legea 18, prin care nu ai avut voie să te îmbogățești, să furi. Și multe alte legi bune a făcut, pentru clasa muncitoare și pentru oamenii săraci. De ce să nu vorbești pozitiv de el? Că ai ce vorbi. E un abuz făcut de ei, ca să-ți închidă gura. Legea nu cred că va împiedica pe nimeni să spună despre Ceașescu ceea ce vrea”, a declarat Ioan Breban, 79 de ani.

„Ceașescu este istorie și la vremea lui a făcut și lucruri bune. Eu cred că despre cineva care a plecat poți să spui și lucruri pozitive și negative. Această lege nu o să-i determine pe oameni să nu expună lucruri pozitive despre el. Din contră, tot ceea ce nu e voie e incitant. În primul rând, el s-a preocupat ca toți oamenii să aibă locuri de muncă și mă gândesc în special la tineri. Au fost școlile profesionale, care dădeau muncitori de calitate. Apoi sănătatea a fost într-adevăr gratuită, iar spitalele erau frumoase, elegante, dotate. Învățământul era obligatoriu și eu consider că a fost și de calitate. Altfel nu ar ex-

plica generațiile de titați, ingineri, doctori, profesori. Tot ce avea nevoie o țară, avea prin specialiștii calificați aici, la noi. Și asta este puțin pentru că ai putea să tot vorbești. Că nu ai avut voie să ai relații directe cu alte țări a fost un lucru negativ. La televizor vedeai puțin și circulau acele casete cu filme unde vedeai o altă viață, o altă posibilitate de a trăi. Dar dacă mă gândesc înapoi, a fost mai bine în vremea lui Ceaușescu. Orice copil putea să vadă marea, orice familie își putea face concediu, orice tânăr care termina o școală și se căsătorea avea posibilitatea să aibă un loc unde să stea. La ora actuală a scăzut natalitatea, căsătoriile, din cauză că nu au cu ce să se în-trețină. Iar Guvernul actual nu se preocupă”, a spus Maria Iordăchescu, 77 de ani. (Ioana NICOLESCU)

Fiecare vede perioada de dinainte de Revoluție în modul său. Unii privesc înapoi cu regret, cu nostalgie, alții apreciază avantajele pe care democrația le oferă comparativ cu era comunismului.

„De la Ceaușescu au rămas câteva lucruri după care vom susțina mereu și pe care nu le vom mai avea niciodată. Aveai asigurat locul de muncă, locuința o puteai obține ușor, deci siguranța zilei de mâine, care e foarte importantă. Și apoi, țara a fost apărată de regimul Ceaușescu; nu-și imagina nimeni ca el să vândă pădurile, bogățiile țării. Am fost «grânarul Europei», deci, în puține cuvinte, nu am fost slugile altor state, dimpotrivă. Până și acum mai avem de primit mulți bani din afară. Ceaușescu a lăsat țara fără datorii. Totuși, au fost și multe lipsuri. Libertatea lipsea cu desăvârșire. Asta a avut consecințe groaznice pentru mulți români, drept pentru care comunismul rămâne o epocă dezastruoasă, urâtă pe tot mapamondul”, a declarat V.N.

„Comunismul a fost cea mai neagră perioadă din viața celor care l-au trăit. Granițe închise, cozi uriașe la aproape orice, libertatea cuvântului suprimată, cenzurată, femei moarte sau schilodite din cauza interzicerii avortului, neinformarea populației despre pericolele în privința sănătății, de exemplu despre virusul HIV, de care nu știa aproape nimeni. Democrația este un sistem nu tocmai perfect, dar singurul descoperit deocamdată și mai viabil. Libertatea de exprimare, de călătorie oriunde în lume, accesul la funcții în stat, dreptul la vot și o garantare a proprietății sunt cele mai însemnate drepturi câștigate cu greu în '89 și pentru care au murit tineri la Revoluție. Cu toate acestea, să nu uităm că avem și obligații față de societate, dar asta este o altă poveste”, a adăugat Maria O. (Ioana NICOLESCU)

Sunt dese discuțiile privind perioada de dinainte de '89, când România era condusă de un singur partid politic, subordonat lui Nicolae Ceaușescu. Mulți dintre cei care au „beneficiat” de roadele regimului politic de atunci simt o oarecare formă de nostalgie, chiar dacă nu una direcționată spre imaginea lui Ceaușescu. „Puțini dintre cei pe care i-am cunoscut au fost afectați direct de regim, dar majoritatea trăiau bine-mersi. Orice formă de conducere de acest fel e concepută împotriva individului. E vorba de o mână de oameni care conduc o masă de oameni, iar interesele vor fi mereu spre prima parte. Oricine spune că regretă regimul respectiv e încă sub impulsul manipulării de atunci, deoarece regretă ceea ce n-a putut să facă atunci. Crede că revenirea regimului i-ar da o altă șansă, ceea ce e fals. Șansa ai avut-o atunci. Nu te mai poți întoarce în timp”, a spus Liviu Balint.

El consideră că atunci prețuiai mai bine ceea ce aveai, deoarece aveai mai puține și le obțineai mai greu. „Dacă eu voiam să ascult un artist sau să citesc o carte nu puteam să dau search pe google, ci să fac rost de undeva, iar asta însemna efort. Atunci, o carte circula în coperti de plastic, la fiecare dintre noi, ca să dureze mai mult timp. Știam de la Europa Liberă că există o altă lume, ne-o doream, dar ne bucuram de ce aveam. Acum e comunismul altor vremuri, dar până la urmă rămâne lupta fiecăruia de a gândi cu propria minte”, a încheiat acesta.

Așa cum te-ai aștepta, impactul unui sistem totalitar depinde de vârstă. Cei tineri mereu vor gândi altfel evenimentele, în special dacă au luat direct parte la căderea regimului ceaușist. „Eu, la '89, aveam 22 de ani. Atunci, am considerat că este OK să nu mai fie. Mulți dintre cei care atunci aveau 50 de ani spun și acum că pe vremea lui Ceaușescu erau mai multe locuri de muncă, era educație și un sistem medical mai competent. Eu nu regret schimbarea. Tinerii au fost cei care voiau o schimbare, o libertate de expresie și în gândire; nu să fii persecutat de Securitate sau Miliție. Ceea ce am condamnat mereu, cu privire la schimbarea regimului, a fost împușcarea lui Ceaușescu. El trebuia lăsat să trăiască”, a spus Rodica Bud.

Există multe voci, în special printre cei vârstnici, care să susțină mai mereu cât de bine o duceau în vechiul regim. „Știi că ai unde să lucrezi, unde să stai și salariu. Dacă economiseai, puteai să-ți cumperi ce vrei. Oamenii erau altfel. Tinerii erau mai la locul lor, nu ca acum. Nu vedeai tinere despuiate, nici atâta violență. Își știa fiecare locul și ce trebuie să facă. O mână de fier, ca a lui Ceaușescu, e ceea ce are nevoie un neam ca al nostru. Nu vedeți acum câte se în-

tâmplă? Nimeni nu stătea nopțile prin baruri, ca acum. Erau seri dansante sau spectacole, dar nu debandada de acum. Atunci, era mai mult bun-simț”, a declarat pensionarul Mircea Andreica. (*Alexandra CEL MARE-IRIMIE*)

Potrivit unei cercetări INSCOP Research, realizată în perioada 7-14 noiembrie 2013, 44,7% dintre respondenți consideră comunismul drept „un lucru bun pentru România”, iar 44,4% apreciază că înainte de 1989 se trăia mai bine.

Există o doză îngrijorătoare de apreciere pozitivă a regimului comunist în România (sociologii numesc acest fenomen „comunism rezidual”), după cum relevă Barometrul „Adevărul despre România”, realizat de INSCOP Research la comanda ziarului „Adevărul”.

Procentul celor care caracterizează comunismul drept „un lucru bun” crește odată cu vârsta subiecților și scade odată cu creșterea nivelului de educație. Locuitorii din Banat - Crișana - Maramureș au cel mai scăzut grad de apreciere pozitivă a regimului comunist, comparativ cu alte regiuni.

Explicația este legată de evaluarea nivelului de trai: 44,4% din români cred că înainte de 1989 se trăia mai bine decât azi, 33,6% apreciază că se trăia mai rău și 15,6% sunt de părere că se trăia la fel (non-răspunsuri: 6,4%).

Opinia că se trăia mai bine în „Epoca de Aur” e mai prezentă pe intervalul de la 50 de ani în sus, deci la segmentele demografice la care statutul asociat vârstei nu este probabil congruent cu cel socio-economic.

Volumul mare de respondenți care apreciază regimul comunist și nivelul de trai din acea perioadă poate fi explicat ca o consecință a nemulțumirii cronice față de rezultatele economice și sociale ale celor 25 de ani de regim capitalist-democratic, și mai puțin printr-o valorizare în sine a regimului comunist. Nu trebuie uitat că România s-a remarcat, mai ales în anii '80, prin austeritatea extremă (lipsa elementelor esențiale ale supraviețuirii: alimente și căldură). Răspunsurile surprinzătoare ale românilor la aceste întrebări trebuie interpretate așadar în contextul mitizării unei perioade din urmă cu mai multe decenii, asupra căreia amintirile populației sunt selective și deformate de neîmplinirile prezentului.

Vocabular socialist

Activist

Activistul este un membru al unei organizații de partid sau de masă, care se consacră (exclusiv) muncii în acea organizație. Activist cultural = activist care lucrează în domeniul vieții culturale (dexonline.ro).

Înainte de 1989, regimul și Partidul Comunist se bazau foarte mult pe munca depusă de activiști. Aceștia erau persoane dedicate trup și suflet cauzei socialismului, care practicau permanent o propagandă de susținere a politicii totalitare, prin coordonarea întregului sistem și propagarea acesteia la nivelul societății. Activiștii comuniști erau peste tot, în orice instituție, fabrică sau uzină.

„Activistul era un individ atașat direct de organizațiile de bază ale Partidului Comunist. El era prezent în toate întreprinderile și era remunerat direct de partid. Avea un rol deosebit de important, pentru că trebuia să se îngrijească de propaganda și menținerea ideologiei comuniste în rândul clasei muncitoare. Fiecare activist avea o anumită zonă, întreprindere unde activa și de unde îi raporta direct secretarului de partid ceea ce se întâmplă”, a explicat băimăreanul Iuliu Nemeth.

„Acești activiști erau în strânsă colaborare cu securiștii, adică erau un soi de propagandiști și informatori pe care îi știai, erau la vedere, în comparație cu cei de la Securitate, care lucrau din umbră.

Activistul organiza și prezida toate ședințele care se făceau în uzine sau întreprinderi și stăpâneau poate cel mai bine limba de lemn specifică regimului comunist, prin care se aducea permanent glorie partidului și conducătorului. Mai mult decât atât, activistul făcea mereu verificări. Eu am fost topograf de meserie. Îmi amintesc că activistul mă verifica tot timpul ca nu cumva să las vreo hartă la vedere, pe masa de lucru. Trebuia să închid sub lacăt ceea ce munceam”, mărturisește băimăreanul Vasile Chiș.

Aprozar

Aprozar = unitate comercială pentru produse agroalimentare (dexonline.ro).

În perioada epocii comuniste magazinele de desfacere a legumelor, fructelor și a produselor alimentare preparate din acestea se numeau „aprozar”. În Baia Mare, fiecare cartier important deținea câ-

te un magazin de tip aprozar. De exemplu, în Centrul Vechi aprozarul era undeva în zona pieței de alimente. Mai exista un astfel de magazin pe bulevardul București, vizavi de Agenția Tarom și pe bulevardul Unirii, vizavi de Parcul Mara. Băimărenii mai puteau găsi la acea vreme un astfel de magazin pe bulevardul Decebal. Aprozarele au funcționat și în unele localități din mediul rural, de regulă în cele care aveau statutul de comună, sub forma și denumirea de chioșcuri - aprozar. Acestea erau niște amenajări metalice gândite exclusiv pentru comercializarea legumelor și fructelor pe timpul verii.

„Aprozarul era un magazin de desfacere a legumelor și fructelor unde găseai de toate, de la cartofi, ceapă, roșii etc. până la mere, prune, cireșe și așa mai departe. În anii buni din comunism, găseai din abundență de toate prin aceste aprozare, până și banane, și portocale sau alte fructe exotice. Pe urmă, înainte de revoluție cam bătea vântu’, nu găseai mai nimic. De precizat este faptul că prețul produselor comercializate în aprozar era același peste tot, în orice oraș din țară te duceai. Prețul era stabilit de către stat în mod uniform, iar atunci când acesta creștea se spunea nu că a crescut, ci că «valoarea a fost îmbunătățită»”, spune băimăreanca Maria Șpan, de 72 de ani.

„Magazinul aprozar era locul unde se vindeau fructe și legume. Eu personal n-am prins așa ceva, că nu eram născut pe vremea aia, știu doar din poveștile părinților mei. Din ce am auzit, la aprozar nu prea găseai întotdeauna ceea ce-ți trebuia, căutai de multe ori mere și găseai doar cartofi sau ceapă, nu prea erau bine aprovizionate”, este de părere David Pop în vârstă de 20 de ani.

ADAS

Înainte de 1989, exista o singură instituție validată de regimul comunist, pentru a încheia polițe de asigurare/reasigurare. Aceasta era Administrația Asigurărilor de Stat, adică ADAS, prescurtare pe care o foloseau și o cunoșteau toți românii.

Din munca specialiștilor ADAS s-au născut, de-a lungul anilor, atât asigurări obligatorii, numite „prin efectul legii”, cât și numeroase tipuri de polițe facultative. În categoria asigurărilor prin efectul legii intrau: asigurări de bunuri - mai exact de case și animale în cazul persoanelor fizice și de clădiri, utilaje, materii prime, animale sau furaje în cazul cooperativelor agricole de producție; asigurarea călătorilor pentru cazurile de accidente și asigurarea de răspundere civilă pentru pagube produse prin accidente de autovehicule (RCA). „Plătind o sumă modestă (de sub un leu pe zi), automobilul era ferit de primej-

dia de a le plăti altora despăgubiri, pentru distrugeri de bunuri până la 100.000 lei, iar pentru vătămări corporale în sumă nelimitată”, așa suna una dintre reclamele de altădată la ADAS. Instituția era subordonată Ministerului de Finanțe, Direcția de Reasigurare din cadrul fostei companii de stat comuniste, lucra cu companii din Elveția, Germania și Marea Britanie.

„ADAS-ul era un fel de firmă care se ocupa cu diferite tipuri de asigurare pentru cetățenii care au prins perioada comunistă. Țin minte că le-am făcut copiilor o poliță de asigurare la ADAS și pentru asta plăteam undeva la 7 lei pe lună. Valoarea ratelor lunare și a poliței de asigurare era stabilită în funcție de salariul pe care îl primeai de la locul de muncă. Dacă aveai semnată o astfel de asigurare, în fiecare lună ți se trăgea automat din salariu suma de bani pe care o datorai la ADAS. Din când în când, ADAS-ul făceau un fel de tombole pentru clienții săi. Îmi aduc aminte că am avut un coleg la uzina unde lucram care a câștigat de câteva ori consecutiv în urma acestor trageri la sorți”, a spus Ioana Trif, de 74 de ani.

A.R.L.U.S.

Asociația Română pentru Strângerea Legăturilor cu U.R.S.S. (A.R.L.U.S) era o organizație cu caracter obștesc, care a acționat sub conducerea și îndrumarea Partidului Comunist Român, cu scopul de a contribui la „cunoașterea reciprocă între România și Uniunea Sovietică (U.R.S.S) și strângerea legăturilor dintre cele două țări”.

Înființată la 12 noiembrie 1944, A.R.L.U.S a cunoscut o dezvoltare foarte rapidă, ajungând în numai o lună de activitate la o structură formată din 12 secții: Secția Economică, Științe, Armată, Presă, Artă, Propagandă etc. Structura asociației era gândită ca fiind una neutră, adică nu era formată exclusiv din clasa muncitoare, erau încadrate și alte personalități care nu aveau așa-zise „origini sănătoase”. Un exemplu în acest sens era că Secția Literatură și Filosofie a fost condusă o vreme de către scriitorul Mihail Sadoveanu, iar Secția Economie diriguia de Lascăr Catargiu, fiul fostului prim-ministru conservator. A.R.L.U.S avea ca scop popularizarea politicii externe a U.R.S.S., a realizărilor regimului sovietic și a ideologiei sale.

„A.R.L.U.S era o asociație menită să asigure prietenia strânsă cu poporul rus, considerat fratele mai mare al nostru. Îmi aduc aminte că, atunci când am fost student în București, mă duceam des la sediul central al acestei asociații. Se desfășurau activități cultural-artistice foarte frumoase și interesante, chiar dacă gravitau în jurul cul-

turii rusești de sorginte sovietică”, mărturisește Ambroziu Șuta, în vârstă de 77 de ani.

„De A.R.L.U.S îmi aduc aminte că se impunea să înveți limba rusă, care era pe vremea comuniștilor la fel de important să o cunoști, precum este limba engleză astăzi. Prin această asociație se urmărea să cunoști foarte bine istoria și valorile socialismului aduse prin Uniunea Sovietică, care era considerată salvatoarea tuturor popoarelor care au adoptat și impus ideologia comunistă a lui Lenin sau Stalin”, spune Maria Mădăraș, în vârstă de 75 ani.

Cincinal

Cincinal = care se întinde pe o perioadă de cinci ani. (substantivat) Plan (economic) întocmit pe o perioadă de cinci ani (dexonline.ro).

În epoca fostului regim comunist, dezvoltarea economiei naționale se baza pe întocmirea și punerea în practică a planurilor cincinale. Primele cincinaluri au fost puse în aplicare de către Uniunea Sovietică, însă această metodă de planificare a fost adoptată de cele mai multe dintre statele comuniste, inclusiv România. La noi, primul plan cincinal a fost stabilit în perioada 1951 - 1955, iar până la căderea comunismului, în țara noastră s-au succedat șapte planuri cincinale. De precizat că ultimul, cel din perioada 1986 - 1990, nu a fost dus până la capăt, pentru că, în decembrie 1989, regimul socialist a fost înlăturat de la putere.

„Era un program stabilit pe cinci ani al comuniștilor legat de economia României, aprobat parcă prin Hotărârea Consiliului Național... bla, blauri de astea specifice vremurilor respective. Cincinalul era însoțit și de un slogan celebru «să facem cincinalul în patru ani jumate» aplicat în toate întreprinderile mari de atunci. Sensul acestuia cred că era unul motivațional pentru a te determina să realizezi cantitativ cât mai mult într-un timp scurt”, a conchis un băimărean în vârstă de 56 de ani.

Colhoz

Formă sovietică de asociere prin desființarea silită a proprietății individuale în agricultură (dexonline.ro).

Colhozul era o formă de organizare a muncii agricole adresată în special oamenilor din mediul rural. Cuvântul este de origine exclusiv sovietică și este o prescurtare de la o expresie rusească care se traducea prin „gospodărie colectivă”.

În colhoz, membrul era numit „colhoznic / colhoznița” și primea drept plată pentru muncă o parte din produsele fermei, corespunzător numărului de zile în care a prestat. La noi în țară denumirea de colhoz s-a păstrat doar în primii ani ai regimului comunist, până la finalizarea procesului de colectivizare a agriculturii. Cei mai mulți dintre români își aduc aminte mai degrabă de termenul „colectiv” sau C.A.P (cooperativă agricolă de producție).

„Cuvântul «colhoz» este de origine sovietică și a fost implementat la noi în țară în primii ani de regim totalitar; pe urmă, această formă de organizare agricolă era cunoscută sub denumirea de Cooperativă Agricolă de Producție. Asta prevedea dezvoltarea și alinierea producției agricole în spirit colectiv, fiecare membru al C.A.P.-ului avea de îndeplinit o anumită normă de muncă fizică, în același timp era și beneficiar al recoltei pentru care își desfășura activitatea”, explică Liviu Ilieș.

„Colhozul era la ruși, în perioada sovietică, ceea ce la noi era cunoscut ca fiind colectiv. S-a folosit cred și în primii ani termenul din limba rusă, pentru că atunci se copiau întru totul formele de organizare comunistă după chipul și asemănarea Uniunii Sovietice. Colhozul mai era cunoscut în anii 1950 și sub denumirea de «întruniri tovărășești»”, a conchis băimăreanca Maria Pop.

Cooperativă

1. Cooperativă Agricolă de Producție = unitate economică socialistă autonomă, realizată prin asocierea țărănimii, bazată pe proprietatea cooperatistă asupra mijloacelor de producție și a producției. Cooperativă meșteșugărească = unitate economică autonomă, în care se unește de bunăvoie un grup de meseriași pentru a lucra în comun cu mijloace aduse de ei în proprietate comună sau cumpărate în comun. 2. Magazin de desfacere al unei organizații cooperatiste de consum sau de producție. (dexonline.ro).

Cu toate că multă lume asociază termenul de cooperativă cu regimul comunist, acest cuvânt era bine cunoscut din punct de vedere economic cu mult înainte de instaurarea regimului totalitar. În perioada interbelică, funcționa în țara noastră un amplu sistem cooperatist. În anii dinaintea celui de-al Doilea Război Mondial, 1,5 milioane de români lucrau în cooperatie. Au existat cooperative de distribuție a energiei electrice, de comercializare a produselor agricole, magazine ale cooperatiei, bănci populare clădite în același sistem cooperatist. Funcționarea cooperativelor a fost sprijinită de stat, prin facilități fiscale. Cooperativele înființate în comunism erau radical diferite față

de cele care au existat înainte. Cooperăția din timpul monarhiei avea la bază spiritul și principiul de folosire a bunurilor în comun, pe când în comunism era preferat colectivul, adică se zicea că aveai totul, când de fapt nimeni nu avea nimic.

În Baia Mare, între anii 1949 și 1989, au funcționat aproximativ 20 de cooperative meșteșugărești, printre care putem aminti „Unirea”, „Gutinel”, „Tehnolemn”, „Drum nou”, „Progresul”, „Mogoșa”, „Furnica”, „Izvoarele” etc.

„Cooperativa era acea organizație care aduna sub aceeași umbrelă meșteșugari de pe anumite domenii, cum ar fi: pantofarii, croitorii, deparatorii de electrocasnice etc. Nu aveai voie să funcționezi ca firmă privată; trebuia neapărat să intri într-o cooperativă ca să-ți desfășori activitatea. Era varianta comunistă la întreprinderile mici și mijlocii de astăzi. Însă, în special la țară, oamenii îi spuneau «cooperativă» la magazinul cu de toate, de unde lumea își lua ulei, zahăr, pâine sau alte bunuri”, explică Iulia Dragoș, în vârstă de 67 de ani.

„Cred că cooperativa era ceva magazin de pe vremea când părinții mei erau tineri. Am auzit acest cuvânt doar atunci când am fost la bunici, la țară. Cred că cooperativele nu mai există, pentru că acum toate s-au modernizat și le zice altfel”, este de părere tânărul Alin Pop (17 ani).

Comunism

1. Sistem social, politic și economic constituit pe principiul abolirii proprietății private și al instaurării proprietății colective asupra mijloacelor de producție și de schimb. 2. Mișcare care dorește să implementeze acest sistem. 3. Ideologie care promovează acest sistem (dexonline.ro).

Termenul de comunism se referă la câteva noțiuni care se leagă între ele. În primul rând, este vorba de o ideologie care, oficial, promovează un sistem social în care nu există stat, clase sociale și proprietate privată și care are scopul de a realiza o societate egalitară; o mișcare politică, un partid care afirmă că dorește să implementeze acest sistem; un regim politic care se revendică „comunist”, „socialist”, „republică populară” sau „democrație populară”, în care statul există, fiind chiar atotputernic și totalitar sub conducerea exclusivă a unui singur partid, zis „comunist”, „socialist” sau „muncitoresc”, iar clasele sociale fiind diferențiate nu prin accesul la proprietate, ci prin accesul inegal la uzul fructului proprietății colective. Comunismul își are originea în „Liga Comuniștilor” fondată în capitala Angliei în anul 1836, fiind la început o organizație bazată pe anumite principii creștine. Însă, Karl

Marx, membru al acestei ligi, a adus renunțarea la caracterul religios-creștin din organizație, transformând-o, prin „Manifestul comunist”, într-o organizație cu ideologie materialistă și atee. În România, regimul comunist s-a manifestat ca putere supremă între anii 1948 - 1989.

„Comunismul se referă, în esență, la proprietatea comună asupra tuturor mijloacelor de producție. Pentru unii, și aici mă refer în special la pseudopoliticieni, acest cuvânt îl postează ca unul care are exclusiv sens negativ sau periculos. Comunismul însă nu a reprezentat la noi de fapt ceea ce s-a întâmplat în China spre exemplu, adică acea uniformizare dusă la extrem”, este de părere băimăreanul Liviu Ilieș.

„Eu am perceput comunismul ca un conglomerat de stări variate între revoltă și un sentiment de bunăstare și siguranța zilei de mâine. În primii ani de la instaurarea acestui regim, în epoca Stalin, era foarte greu. Mulți dintre noi eram forțați să devenim buni comuniști, iar cei care nu aveau origini sănătoase, adică cu rude preoți greco-catolici sau legături cu legionari sau chiaburii, aveau de suferit. În perioada anilor 1970, comunismul a fost un regim foarte bun în percepția mea”, mărturisește băimăreanca Florica Danciu.

Chiabur

Țăran bogat, care aparține burgheziei satelor, posedă mai mult pământ decât poate lucra singur, dispune de importante mijloace de producție și folosește muncă salariată. Înstărit, bogat (dexonline.ro).

A fi numit „chiabur” în epoca fostului regim era un lucru grav; practic, aceste persoane erau considerate „dușmani ai poporului”. Trecerea unei părți a țărănimii în categoria socială a chiaburilor era în sine un stigmat și o formă de reprimare, chiaburii fiind oricând pasibili de condamnare la închisoare, ca dușmani ai orânduirii socialiste, pentru ani mulți, fără ca familia să știe, sau duși la Canal, fiind supuși unui regim de exterminări. „Îmi aduc aminte că bunicul meu era cunoscut în fostul regim comunist ca fiind chiabur. Din această cauză, a stat și în arest la Cluj, din câte am auzit de la părinții mei”, mărturisește băimăreanca Carmen Pop (52 de ani).

„Mama mea era fiică de chiabur din Maramureș. Cu toate că absolvise școlile necesare, nu i s-a dat voie să fie profesoară aici în județ, ci a fost trimisă undeva prin Constanța, la celălalt capăt de țară. Dacă aveai origini chiaburești, erai pur și simplu umilit de autoritățile de la conducere”, povestește băimăreanca Dorina Marchiș (55 de ani).

C.A.E.R.

Consiliul de Ajutor Economic Reciproc (C.A.E.R.), organizație internațională de colaborare economică între state socialiste. Creată în 1959 pe baza tratatului din 1949. Membri fondatori: Bulgaria, Ceho-Slovacia, Polonia, România, Ungaria și U.R.S.S. Ulterior, la C.A.E.R. au aderat Albania (în 1949; din 1962 nu mai participă la activități), R.D.G. (1951), Mongolia (1962), Cuba (1972) și Vietnam (1978). Iugoslavia a avut un statut de observator (dextonline.ro).

Din punct de vedere politic, C.A.E.R.-ul a fost un răspuns al comuniștilor din Europa la „Planul Marshall”, conceput de americani pentru reconstrucția Europei de Vest, distrusă de cel de-al Doilea Război Mondial. C.A.E.R. avea misiunea de a stimula comerțul dintre țările din blocul estic. În realitate, URSS nu a putut oferi țărilor comuniste un ajutor comparabil cu cel acordat de SUA țărilor occidentale. Ca urmare a schimbărilor politice din anii 1989 și 1990, C.A.E.R. s-a desființat în anul 1991.

„Era un fel de înțelegere între țările din blocul comunist pentru a face import-export în condiții avantajoase. Îmi aduc aminte că linia de producție pentru exportul în C.A.E.R. era superioară calitativ față de cea destinată pieței autohtone. Cea mai favorizată în toată schema asta era Uniunea Sovietică, care primea tot ceea ce era mai bun, mai ales în primii ani de regim comunist, când ne-a fost imputat faptul că am luptat împotriva ei și acum trebuie să ne plătim datoriile”, povestește Maria Tivadar, de 68 ani.

Gărzi patriotice

Înainte de 1989, țara noastră deținea formațiuni paramilitare cunoscute sub numele de „Gărzi patriotice”. Acestea au fost înființate pentru prima dată pe model sovietic în anul 1944, fiind numite „Gărzile de Apărare Patriotică”. Pregătirea și organizarea acestor formațiuni s-a făcut sub supravegherea serviciilor de securitate sovietice NKGB. Până la preluarea totală a puterii politice, Gărzile de Apărare Patriotică erau utilizate de comuniști și ca grupuri de bătăuși care aveau rolul să împrăștie manifestările organizate de partidele democratice și să-i terorizeze pe membrii acestora. În 1968, Ceaușescu fondează Gărzile patriotice moderne ale regimului comunist, în contextul reacției vehemente de condamnare a intervenției militare a Uniunii Sovietice în Cehoslovacia, pentru înăbușirea a ceea ce este cunoscut în istorie ca fiind „Primăvara de la Praga”.

Deși amenințarea unei invazii a U.R.S.S. dispăruse până la sfârșitul anului, Gărzile Patriotice au rămas un element de bază al structurii comuniste a țării. Ele au devenit un accesoriu permanent al armatei regulate, iar pregătirea militară a fost introdusă obligatoriu pentru toți tinerii și tinerele, în cadrul programului numit Pregătirea Tineretului pentru Apărarea Patriei (PTAP).

În 1989, în Gărzile Patriotice erau înrolați aproximativ 700.000 de cetățeni atât bărbați, cât și femei. La sfârșitul anilor 1980, Gărzile Patriotice erau organizate în fiecare județ, municipiu, oraș și întreprindere industrială sau agricolă. Sub comanda prim-secretarului aparatului P.C.R. local, aceste subunități efectuau instrucție de bază și perfecționare în mânăuirea armamentului ușor, a mortierelor și lansatoarelor de rachete antitanc, demolărilor și tacticilor de gherilă.

„Îmi aduc aminte de gărzile patriotice și țin minte că persoanele care erau înregimentate în aceste organizații erau obligate să iasă din când în când cu specialiști în domeniul armatei pentru a se instrui în privința mânăuirii armamentului militar. În acest context, îmi amintesc de zilele acelea istovitoare în care stăteam la rând pentru a trage cu arma, acele puști de tip ZB mai primitive, pe care trebuia să le încarci cu un singur cartuș. Pe aceste organizații se putea baza armata în eventualitatea izbucnirii unui conflict militar”, a spus scriitorul Nicoară Mihali.

„Gărzile patriotice funcționau în fiecare uzină și întreprindere și aveau rolul de a apăra infrastructura națională în cazul unui atac extern. Mergeam la tot felul de exerciții și simulări în care învățai cum să acționezi atunci când țara ar fi atacată. Îmi aduc aminte că ne chemau și la cursuri, unde ne explicau tot felul de tactici, însă nu era voie să notăm nimic pe hârtie, rămâneam doar cu ceea ce țineam minte, asta pentru ca să nu dezvăluim, cică, secrete de stat în privința apărării patriei”, povestește Veronica Popoviciu, în vârstă de 67 de ani.

Gostat

Înainte de 1989, gostatul era o formă de organizare de elită a producției agricole. Unitățile gostatului erau în așa fel gândite de către regimul de la vremea respectivă ca să fie etalon în agricultura românească. Un lucru interesant referitor la principiile pe care s-a clădit organizarea gostatului era faptul că acestea erau inspirate din economia capitalistă. Dovadă în acest sens stă faptul că Angelo Miculescu, unul dintre șefii Departamentului Agriculturii de Stat din perioada comunistă, a făcut practică pe domeniul agricol în Statele Unite și

a adus în România tehnica modernă și tehnologiile agricole noi, pentru a lucra pământul la valoare maximă. Acest lucru fiind mărturisit de către Costel Eremia, fost ministru al agriculturii înainte de 1989, într-un interviu acordat publicației *lumeasatului.ro*. La unitățile de tip gostat, cetățenii din fosta republică, chiar și cei sub 18 ani, puteau să se angajeze și să muncească, fiind remunerați în sistem de normă sau acord. Pentru unii tineri din vremea respectivă, munca la gostat reprezenta o formă de obținere a unui venit suplimentar în vacanțe sau timpul liber.

„Era un fel de asociație constituită sub auspiciile colectivizării agriculturii după ideologiile comuniste. Munca la Gostat era plătită, fiind desfășurată atât de muncitori calificați, cu diplomă în domeniul agricol, cât și de către cei necalificați. Diferența dintre gostat și CAP (n.r. cooperativa agricolă de producție) era că prima aparținea exclusiv statului și cea de-a doua cică era a țăranilor care nu primeau bani, ci produse agricole în schimbul serviciilor oferite”, explică Viorică Mălinaș, de 75 de ani.

„Unitățile de Gostat erau mai exact un soi de ferme agricole unde puteai să mergi să muncești ca muncitor sezonier în epoca socialistă. Îmi aduc aminte că am mers, cu mama, în clasa a VI-a să muncesc la un Gostat, la cules de cartofi și mere pentru a-mi face bani pentru școală. O zi de muncă aici, care însemna aproximativ 10 - 12 ore, era răsplătită cu 120 lei pentru tinerii sub 18 ani și cu 150 lei pentru cei peste această vârstă”, povestește Mircea Bolbos, de 44 de ani.

Lenin

Vladimir Ilici Lenin a fost cea mai puternică personalitate de care se leagă perioada comunismului.

Înainte de 1989, nu exista român care să nu fi auzit de el. După instaurarea la putere a regimului socialist, în toate orașele, multe străzi, școli, uzine etc., au fost botezate cu numele acestui om politic.

V.I. Lenin s-a născut pe data de 10 aprilie 1870, în orașul rusesc Simbirsk și a luat contact cu mișcarea revoluționară în timpul studenției. A contribuit, în anul 1895, la crearea „Uniunii de luptă pentru eliberarea clasei muncitoare”, motiv pentru care a fost arestat și deportat în Siberia, unde a rămas până în anul 1900. În anul 1903, a pus bazele Partidului Comunist al bolșevicilor. După victoria revoluției bolșevice, este ales, între anii 1917 - 1924, președintele guvernului sovietic. Ca să impună ideologia bazată pe filosofia lui Marx și Engels, Lenin a recurs la aplicarea pe scară largă a violenței și repre-

siunii împotriva forțelor de opoziție, a clerului și intelectualilor. În acest sens, profesorul Vladimir Tismăneanu a spus despre Lenin: „Preținzând că realizează umanismul marxist, el a creat prima dictatură totalitară din istorie”. Fostul lider comunist a murit la data de 21 ianuarie 1924, după ce a suferit mai multe atacuri cerebrale. Autoritățile comuniste au vrut să-i păstreze trupul conservat, motiv pentru care corpul său a fost îmbălsămat și expus pentru vizitare în celebrul Mausoleu construit special în Piața Roșie din Moscova. Se spune că mai mult de 73 milioane de oameni au vizitat mausoleul între anii 1924 și 1972.

„Cum să nu îmi aduc aminte cine era Lenin? Nu exista instituție, uzină sau unitate de învățământ unde să nu fie afișat portretul lui, alături de cel al lui Stalin, Marx sau Engels. În școală era obligatoriu să studiezi operele lui Lenin, practic ți se inducea ideea că binele societății comuniste este generat de geniul lui Lenin. La sfârșitul anilor 1970, am vizitat mausoleul unde a fost așezat trupul lui. Se organizau pe vremea aceea genul acesta de excursii în Uniunea Sovietică, pentru a cunoaște geniile și frumusețile «mamei Rusii», povestește băimăreanca Maria Ilieș.

„Lenin era un conducător rus care a adus comunismul în toată lumea. A trăit parcă înainte de Stalin și oamenii erau obligați să-l iubească, dar după ce a murit aceștia s-au răzbunat și l-au urât, însă în tăcere, că se temeau să nu fie arestați”, este de părere tânărul Ovidiu Pop.

Miliție

(În fostele țări socialiste din Europa) Instituție de stat având drept scop menținerea ordinii publice și respectarea regulilor de conviețuire socială; organ de stat însărcinat cu menținerea ordinii publice, cu apărarea proprietății de stat și individuale (dexonline.ro).

Înainte de 1989, instituția care avea menirea de a păstra ordinea publică și de a veghea la respectarea legilor statului era cunoscută sub denumirea de Miliție. Miliția Română a luat ființă în urma Decretului de Stat numărul 25, din 23 ianuarie 1949. Aceasta a preluat atribuțiile poliției pentru mediul urban și pe cele ale jandarmeriei, în mediul rural. Articolul 1 din acest Decret preciza că miliția se înființează în cadrul Ministerului Afacerilor Interne, având ca scop menținerea ordinii publice, asigurarea muncii pașnice, securității cetățenilor, apărarea bunurilor statului și ale poporului, respectarea legilor și dispozițiilor date de autorități. Pe lângă aceste aspecte, în primii ani de comunism, această instituție a lucrat, împreună cu Securitatea, la

înlăturarea „elementelor revoluționare burgheze”, adică împotriva acelor partizani care nu erau de acord cu instaurarea regimului comunist în România. Se spune că prin aceste acțiuni, miliția și securitatea din acea perioadă se fac vinovate de nenumărate crime împotriva societății civile. După ce Nicolae Ceușescu a preluat conducerea statului, în anul 1967 apare o lege care vizează organizarea și funcționarea miliției, cunoscută sub denumirea de Legea Miliției.

Proletar

Care aparține proletariatului, privitor la proletariat. Muncitor, cu un nivel de viață relativ scăzut, care, pentru a-și câștiga existența, își vinde forța de muncă pentru un salariu în general mic (dexonline.ro).

Chiar dacă termenul „proletar” este unul cu origini foarte îndepărtate, părinții socialismului, Karl Marx și Friedrich Engels, au preluat cuvântul, dându-i o altă interpretare. Astfel că, în comunism, proletariatul era sinonim cu clasa muncitoare subjugată intereselor meschine ale burgheziei capitaliste. În acest context, „Proletari din toate țările, uniți-vă!” este unul dintre cele mai faimoase lozinci de luptă ale socialismului.

„Cuvântul proletar îmi aduce aminte de o perioadă a cărei poamenire nu-mi face plăcere. Face parte din seria de cuvinte care alcătuia limbajul de lemn al epocii comuniste. Nu pot să nu fac legătura, când aud acest cuvânt, cu alte termene uzuale de la acea vreme, cum ar fi proletcultism, securist sau la mărețele realizări ale unicului partid”, mărturisește Mihai Pătrașcu, directorul Aeroportului Baia Mare.

„Se referea la muncitorii de atunci, care aveau datoria să lupte pentru ca societatea comunistă să o ducă cât mai bine. Se mergea pe ideea că, de fapt, clasa muncitoare este cea mai importantă și că aceasta trebuie să fie suverană, nu exploatată, ca în capitalism. Unirea și lupta proletariatului nu lipseau în nicio deviză din vremurile comuniste, era un soi de imn universal al politicii de atunci”, a spus băimăreanca Lucica Mădăras.

Politruc

Reprezentant al Partidului Comunist într-un domeniu, care vechiază la respectarea aplicării întocmai a principiilor și intereselor partidului (dexonline.ro).

Pe vremea fostului regim socialist, oamenii care se ocupau de politică (mai exact de unica politică admisă, adică cea comunistă), erau cunoscuți în popor cu denumirea de „politrucci”. Aceștia erau acei

indivizi care aveau grijă să vegheze ca ideologia partidului să ajungă să fie cunoscută și aprofundată de oamenii muncii. Politrucii erau peste tot, în toate domeniile, iar cetățenii de rând le spuneau așa pentru a evidenția rolul negativ pe care aceștia îl exercită în societatea ce nu avea voie să iasă din tiparele dictaturii. Oamenii de litere susțin că originea acestui cuvânt ar fi în limba rusă (politruk). „Cuvântul rusesc este produsul combinării primelor silabe din cuvintele «politiceskii» «rukovoditel»”, precizează Iorgu Iordan. Prof. Rodica Zafiru de la Facultatea de Litere din București, susține că în limba română cuvântul a căpătat un sens peiorativ. „Nici nu e de mirare că în română politruc a devenit un termen peiorativ: dincolo de sensul său de bază, asociat cu o activitate profund antipatică (propaganda politică în armată), decisivă a fost forma cuvântului. În română era inevitabilă reanalizarea sa ca o contaminare între politic și truc, sau ca și cum ar fi provenit din elementul de compunere poli- și truc”, afirmă Rodica Zafiru.

„Politrucii erau politicienii de pe vremea lui Ceaușescu. Așa le zicea lumea atunci ăstora care nu munceau nimic toată ziua, numai ne vorbeau de planuri, congrese și cum trebuie să realizăm politica de partid. Nu era un termen oficial folosit, era așa un cuvânt ce se uza între noi, oamenii de rând, ca să ne exprimăm dezaprobarea, măcar pe ascuns, față de indivizii care ne băgau comunismul pe gât”, este de părere Ecaterina Mois.

„Politrucul era omul politic al fostei epoci comuniste. Tăta ziua umbla cu mapa sub braț și făcea propagandă, era un fel de instructor politic, fie că se numea oficial activist de partid, fie că ocupa o funcție de conducere prin instituțiile statului”, mărturisește Aurel Pop.

Securist

Lucrător în serviciul de securitate, în perioada comunistă (dex-online.ro).

Securiștii erau acei indivizi care formau, înainte de 1989, Departamentul Securității Statului, cunoscut și sub denumirea uzuală de Securitate. Practic, securiștii nu erau altceva decât „câinii de pază” ai regimului comunist, cei care monitorizau toate mișcările societății și ale indivizilor având grijă ca nimic să nu fie contra ideologiei politice promovate în acele vremuri. Până la mijlocul anilor 1960, Securitatea a contribuit la sovietizarea României, apoi la menținerea regimului comunist la putere. În aceste scopuri, a fost dezvoltat un sistem de supraveghere și represiune. Securitatea a fost, oficial, înființată prin Decretul nr. 221 din 30 august 1948 al Prezidiului Marii Adunări Na-

ționale a RPR. Inițial, a purtat numele de Direcția Generală a Securității Poporului (DGSP). La 4 aprilie 1968, Consiliul Securității Statului devine organ independent de Ministerul de Interne, pentru ca, la 9 aprilie 1972, să reintre în cadrul Ministerului de Interne. Departamentul Securității Statului a fost reorganizat, având șase direcții principale (informații interne, contrainformații economice, contraspionaj, contrainformații militare, securitate și gardă și cercetări penale). Legenda spune că, în anii 1980, unul din trei români era securist.

„Securistul era acel om care te urmărea permanent fie că erai la muncă, fie că mergeai la cumpărături, fie că stăteai la o poveste cu prietenii în timpul liber. Mereu trebuia să ai grijă ce spui, pentru că nu știai cine în jurul tău este securist și pe urmă puteai să ai probleme grave”, spune băimăreanca Doina Pop, în vârstă de 72 ani.

Scânteia

Înainte de 1989, ziarul oficial, național al regimului comunist se numea „Scânteia”. Acesta reprezenta, în acele vremuri, etalonul pentru demersul jurnalistic românesc și îmbina perfect cenzura informației reale cu propaganda.

„Scânteia”, ca și canal mediatic, ce promova ideologia comunistă, a fost tipărit ilegal în perioada 1931 - 1940, pe vremea monarhiei. Începând din 21 septembrie 1944, activitatea acestui tip de presă a fost acceptată, prin „Scânteia” înțelegându-se acel „factor mobilizator în lupta oamenilor muncii pentru înfăptuirea hotărârilor guvernului, pentru victoria socialismului în patria noastră”. Tirajul acestui ziar a crescut rapid, de la 60.000 în anul 1945, la 770.000 în anul 1950. Din 1965, „Scânteia” a devenit organul C.C. al P.C.R. În acest context și pe fondul dezvoltării cultului personalității a lui Nicolae Ceaușescu, „Scânteia” publica zilnic pagini întregi dedicate „realizărilor mărețe ale iubitului conducător”, devenind astfel un mijloc de propagandă și nu un ziar de informare.

„Îmi aduc aminte că îl primeam zilnic în fabrica unde lucram, iar cei de la propagandă ne lecturau articole din el. Până să ajungă Ceaușescu la putere, mai răsfoiam acest ziar, pe urmă, după ce aproape 90% din conținutul paginilor era dedicat exclusiv «celui dintâi fiu al țării», nici nu îl mai băgam în seamă, doar așa câteodată, de formă, să nu se supere anumiți tovarăși”, mărturisește Virginia Popa (74 de ani).

„Era ziarul cu minciuni, aproape nimic din ce scria acolo nu era adevărat. Totul era descris la superlativ, singurele aspecte negative apăreau doar în articolele despre Occident. În rest, dacă citeai

«Scânteia», aveai impresia că societatea comunistă este cea mai perfectă din Univers», este de părere Ștefan Cosma (53 de ani).

Șoimii patriei

Copil preșcolar sau în primele clase de școală care făcea parte din organizația Șoimilor Patriei până în decembrie 1989 (dixon-line.ro).

Organizația politică „Șoimii Patriei” a fost creația originală a lui Nicolae Ceaușescu, care reușea astfel, prin înființarea unei noi organizații de masă, să-i înregimenteze și pe copiii de vârsta preșcolară și școlară mică. În nicio țară a lagărului socialist european nu exista o astfel de structură. Șoimii Patriei aveau și uniforme specifice care se compuneau din: fustiță albastră, bluză portocalie cu epoleți, fundă roșie cu tricolor, pălărie albastră, ciorapi albi și ecuson pentru fetițe, iar pentru băieți uniformă conținea: pantalon albastru lung și scurt, bluză portocalie cu epoleți, fundă roșie cu tricolor, șapcă albastră, ciorapi albi și ecuson.

„Era organizația comunistă gândită pentru educarea în spiritul regimului de atunci, pentru vârstele cele mai mici. Îmi aduc aminte că a trebuit să le cumpăr copiilor mei uniforma specifică pentru șoimii patriei, care de altfel era caraghioasă, în opinia mea. Copiii erau mândri de acest statut și se simțeau chiar bine, cu toate că li se insufla de la o vârstă fragedă atributele unui bun comunist”, povestește Maria, o băimăreancă de 62 de ani.

Tovarăș

Persoană considerată în raport cu alta, de care este legată prin viața sau prin activitatea dusă în comun sau prin lupta pentru aceeași cauză. Termen folosit între comuniști când se adresează unul altuia sau când vorbesc despre un al treilea.

În comunism, cuvântul „tovarăș” era poate cel mai utilizat, fiind un mod de adresare obligatoriu pentru toată lumea, indiferent de funcția sau statutul social. Prin această formulă de adresare, se dorea și o negare absolută a dușmanului clasei muncitoare și anume burghezia, care se identifica, în percepția comunistă, prin cuvântul „domn”.

„Era, practic, modul obligatoriu de adresare; nu mai ziceai «domnule», ci «tovarășe», indiferent că era director, ministru, muncitor în uzină sau măturător de stradă. Toți erau considerați egali prin această adresare. Țin minte că, în primii ani de regim, era foarte grav dacă îi spuneai cuiva «domnule», mai ales dacă făcea parte din apa-

ratul de partid. Era considerată blasfemie dacă îi spuneai «domn»; e-
rai acuzat că ai apucături burgheze», își amintește băimăreanca Ana
Pop (74 de ani).

„Aș spune că înseamnă prieten foarte bun, însă nu sunt sigur.
S-ar putea să fie vorba și de partidul comunist, pentru că l-am tot au-
zit pe bunicul meu folosind cuvântul ăsta când se mai întâlnește cu
alți prieteni. Cred că «tovarăș» se referă la cineva foarte apropiat”,
consideră Tudor Ilie (22 de ani).

Telejurnal

Înainte de 1989, în țara noastră exista o singură emisiune de știri,
care se numea, generic, „Telejurnal”. Toate evenimentele prezenta-
te în cadrul buletinelor de știri din acea vreme erau legate de „ma-
rile realizări socialiste ale oamenilor muncii” sau de elogierea „iubitu-
lui conducător”. Prima transmisiune televizată în țara noastră a fost
realizată pe data de 31 decembrie 1956. În anul 1957, televiziunea
emitea doar cinci zile pe săptămână și abia din 1968 programele la
TV au fost extinse și în zilele de sâmbătă și duminică. În primii ani,
singura emisiune informativă era intitulată „Informațiile după-amiezii”.
Din 1958 a apărut „Jurnalul televiziunii”, iar din 1966 numele a fost
schimbat definitiv în „Telejurnal”.

„Până prin anii 1980, mă mai uitam la Telejurnal. După ce au în-
ceput să exagereze cu laudele fără măsură la adresa tovarășului,
preferam să citesc o carte sau să stau la povești cu câte o vecină.
Din câte îmi aduc aminte, cam 15-20 minute dura această emisiune
de știri și cam întotdeauna prima știre era despre Ceaușescu, iar
când nu începea Telejurnalul cu el, în celelalte știri se amintea cel
puțin o dată. Mai spre finalul regimului, aproape tot spațiul de trans-
misie, care fusese limitat la maximum două ore seara, era numai
despre soții Ceaușescu”, povestește Doina Popovici (72 de ani).

(Grupaj realizat de Ionuț Horoba)

CAPITOLUL 8

STIL DE VIAȚĂ

Taxă pentru familiile care nu aveau copii

Nicolae Ceaușescu voia să fie președinte peste o țară mare, cu mulți locuitori. Care, bineînțeles, să îl proslăvească. Așa că a făcut tot ce a putut pentru a crește numărul populației.

După decretul dat în 1966, prin care se interziceau avorturile (cu mici excepții) au urmat alte măsuri menite să ducă la un spor demografic puternic. Nu a apelat la măsuri de stimulare consistentă a celor care deveneau părinți, ci a sancționat persoanele care nu aveau copii. Astfel, prin anii '80 exista așa numita „taxă de celibat”.

Vasile Pop lucra în acea perioadă și spune că a apucat să plătească taxa, dat fiind faptul că s-a însurat la 28 de ani și a avut copii peste alți câțiva ani.

„Nu mai știu dacă era o sumă fixă sau un procent din salariu, dar știu că se trecea pe statul de plată. Erau câteva sute de lei. Nu

se cunoștea, atunci câștigam bine și banii aveau valoare”, spune băimăreanul.

Ana Osnaga era contabilă și spune că taxa era calculată procentual din salariu. Nu mai știe câte procente, dar se încasa, se pare, 5% din salariu. Taxa era plătită de către persoanele care împlineau 25 de ani și nu aveau copii. Existau și situații aberante. Femeile care aduceau adeverință de la medic că nu puteau avea copii erau scutite de taxă, dar soții lor nu. Legea se aplica tuturor angajaților, indiferent de funcție și poziția socială sau politică.

Printre cei care au plătit taxa a fost și Nadia Comăneci, care a împlinit 25 de ani în 1986, nu era căsătorită și nu avea copii. Existau însă modalități pentru a scăpa de taxă. „Trebuia să ai copii, nu trebuia să fie ai tăi. Erau din cei care nu puteau face copii și înfiau. Treceau copilul pe numele lor, luau alocație, tot”, spune Ana Osnaga.

Popor vesel, românii nu puteau să nu glumească pe seama taxei aberante și să nu scorească bancuri pe această temă. Românii săreau în ajutorul autorităților și propuneau măsuri pentru completarea taxei. De exemplu, pentru încurajarea natalității se propunea ca, dacă tinerii căsătoriți nu aveau copii în primii trei ani după căsătorie, să plătească, pe lângă taxa de celibat, și o amendă. Dacă nu aveau copii nici în următorii doi ani, să fie amendați și vecinii. (Ioan BUDA TEJU)

„Gravidele erau urmărite pas cu pas”

În anii în care la putere era comunismul, și în Baia Mare, la fel ca în toată țara, erau interzise avorturile. Decretul care a dus la ceea ce avea să devină „generația decrețelor” interzicea cu desăvârșire avortul. Medicii care activau la spitalele din Baia Mare își amintesc că gravidele erau urmărite pas cu pas. Atât medicii, cât și femeile gravide erau atent monitorizate de autorități, ultimele pentru a nu recurge la avort. Totuși, avortul era acceptat de autorități dacă femeia era în vârstă de peste 45 de ani, dacă avea deja patru copii născuți pe care îi are în îngrijire sau dacă sarcina era urmare a unui viol sau incest.

„Eu, din ce știu, cei care nu făceau copii până la o anumită vârstă nu plăteau amenzi, dar li se reținea un impozit mai mare din salariu. În orice caz, existau liste cu femeile fertile. Listele trebuiau făcute și actualizate lunar. Trebuia să știm, ca și cei care lucram pe sectorul de nașteri, câte femei sunt cu vârsta între 18 și 35-40 de ani. Existau tabele cu fiecare femeie, periodic erau chemate la control ginecologic pentru a se depista anumite sarcini ascunse, nedorite pe care femeia ar putea încerca să le ascundă. Au fost vremuri destul de tulburi în ceea ce privește libertatea omului”, a declarat Lucia Veronescu, medic-șef Secție Neonatologie, la Spitalul Județean Baia Mare.

Medicul Veronescu are aproape 40 de ani de activitate ca și medic pediatru. „Atunci, tot sistemul era de stat. Se năștea numai în spitale, gravidele erau oarecum obligate să fie luate în evidență din primul trimestru de sarcină. Se dorea creșterea natalității. Din ce îmi aduc aminte, de la al 4-lea copil parcă primeai 100 lei în plus la alocație”, a concluzionat Lucia Veronescu. (*Dragoș HOJDA*)

Mame eroine

Ceaușescu a emis celebrul decret 770, care interzicea și pedepsea aspru avorturile. Acest act a dus la nașterea, între 1967 și 1972, în România, a peste două milioane de copii. În același timp, sistemul comunist de la acea vreme acordă distincții femeilor care nășteau minimum cinci copii, iar cele care aveau curajul de a aduce pe lume peste zece copii primeau titlul și ordinul de „Mamă Eroină”. Acest ordin se conferea după împlinirea vârstei de un an a celui de-al zecelea copil, dacă toți ceilalți copii erau în viață.

Mamele care aveau între cinci și zece copii erau și ele recompensate de către statul comunist. Aflăm, așadar, că, în anul 1967, Sfatul popular regional Maramureș a înmânat peste 1.500 de distincții mamelor care au adus pe lume peste cinci copii. „Au fost decorate cu titlul și ordinul «Mamă Eroină» un număr de 114 mame care au născut și crescut zece sau mai mulți copii, cu ordinul «Gloria Maternă» clasa I - un număr de 127 de mame care au născut nouă copii, cu ordinul «Gloria Maternă» clasa a II-a - un număr de 249 de mame care au născut și crescut opt copii, cu ordinul «Gloria Maternă» clasa a III-a - un număr de 272 de mame care au născut și crescut șapte copii (...)”, preciza cotidianul local „Pentru Socialism”, în data de 9 martie a anului 1967. Totodată, această publicație mai informează că un număr de 412 mame maramureșence au primit „Medalia Maternității” clasa I, pentru că au născut minimum șase copii, iar 417 femei au fost onorate cu „Medalia Maternității” clasa II pentru că au dat viață la cinci copii.

Mamele eroine primeau un ajutor lunar de 500 lei pe lună și o insignă care se purta pe piept pe partea stângă, plasată după Meda-

lia Secera și Ciocanul și înaintea tuturor celorlalte decorații. Motivația acestor distincții, propovăduită de propaganda aparatului de partid de la acea vreme, ținea de „prețuirea pe care partidul o acordă femeii muncitoare, soție și mamă, și pentru dezvoltarea națiunii în etapa actuală de desăvârșire a construcției socialiste”.

„Pentru a stimula creșterea natalității, regimul Ceaușescu a introdus premiile mamelor care aduceau pe lume copii mulți. Așa a apărut titlatura de «mamă eroină». Mai mult decât atât, aceste femei primeau din partea statului tot felul de beneficii, cum ar fi mese gratis la cantinele sociale, bani pentru fiecare copil de la cinci în sus. Eu, personal, am cunoscut o familie care trăia în acei ani în cartierul Săsar și avea 16 copii, însă se descurcau, pentru că aveau de la stat tot felul de beneficii materiale”, a spus băimăreanca Teodora Cupșa (72 de ani). (*Ionuț HOROBA*)

Comuna maramureșeană leud avea un renume național pe vremea comunismului. În anul 1987, de exemplu, se afla pe podiumul românesc în ceea ce privește numărul de copii raportat la numărul total al locuitorilor. Leudenii erau campioni la prunci, mamele eroine fiind la ordinea zilei.

Performanța comunei leud era consemnată și în publicațiile vremii. „La o populație de 4.600 de locuitori sunt 2.700 de copii și adolescenți pînă la 18 ani. Natalitatea este de 26,6 la mie. Pentru îngrijirea sănătății populației există în comună 3 medici și 5 cadre medii sanitare, iar pentru buna creștere și educare a copiilor școala dispune de 45 de profesori și învățători, precum și de 10 educatoare care activează în 4 grădinițe, 7 localuri de școală și un internat cu cantină. Există în comună mai multe mame cu 10 sau mai mulți copii”, a scris Pentru socialism în data de 7 iunie 1987.

Potrivit publicației socialiste, statul român acorda ajutoare consistente familiilor din localitate. Conform statisticii întocmite de medicul pediatru Cornelia Levi, în luna mai a anului 1987, au fost înregistrate 20 de mame eroine - două cu câte 16 copii, una cu 15 copii, una cu 14, două cu 12 copii, alte 14 cu câte 10 sau 11 copii. „Statul acordă mamelor din leud un ajutor lunar în sumă de 170.000 lei. 308 mame, dintre care 211 cu cinci sau mai mulți copii, beneficiază de acest ajutor, leudul fiind între primele trei comune din țară în ce privește numărul de copii raportat la cel al locuitorilor”, a mai scris Pentru socialism.

Maramureșenii își aduc aminte de titlatura oferită leudului. Ei vorbesc despre mândria moroșanului de peste deal pentru care am-

biția și orgoliul erau „de căpătâi”. „leud se numea comuna copiilor, pentru că era comuna cu cea mai mare natalitate din județ. Erau familii cu 10-12 copii, în medie. Motivul pentru care existau atât de mulți copii era mentalitatea conform căreia o familie este văzută mai bine dacă are mai mulți prunci”, își aduce aminte Dragomir Ignat.

Nici nu era greu să îi crească, dat fiind faptul că primeau și ajutoare de la stat. În plus, vestimentația și încălțăminte „se moște-neau”. „Se creșteau copiii unul pe celălalt. Hainele și încălțările rămâneau de la un copil la altul, la doi-trei frați până se rupeau de tot”, a mai arătat Dragomir Ignat.

Din păcate, acum leudul și-a pierdut acel titlu onorific de „comună a copiilor”. „Până la electrificare, ieudenii făceau 10-12 copii. După electrificare, din cauza televizorului, s-au redus la 7-8-9, iar de când e internetul, s-a ajuns la 2-3. Înainte de electrificare, se culcau devreme să economisească petrolul lampant”, își aduce aminte Dragomir Ignat. Conform recensământului din 2011, populația comunei leud a scăzut la 4.196 de locuitori. *(Cătălin ȚINEGHE)*

Comerțul socialist

În perioada comunistă, printre puținele reclame trecute pe zidurile din București era „Nici o masă fără pește”. Se vindea pește cu tonă în orice magazin alimentar. Și, unde nu se vindea, peștele era dat ca adaos la orice marfă care avea căutare. „Pești o fost atunci pe toate gardurile”, își amintește Maria Micle, din satul Copalnic. Are 82 de ani sau, după cum zice ea, „ani cât drumul țării”. Povestește că, în perioada comunistă, se ducea la magazin să ia făină pe rație. „Era rău de bucate, luam făină și îmi dădea pești”, spune femeia.

Nu era singurul lucru de care își amintește că se afla în magazinele sătești. Pe tețghea erau lăzi cu marmeladă de mere, care era atunci la mare trecere. „Și acum se face, dar n-o mai cumpără nimeni”, crede Maria Micle. Ea spune că în magazine, atunci, se mai găsea un sortiment de halva de floarea-soarelui, cu cacao, care era foarte bună.

Ioan Buda, din Vălenii Șomcutei, își aduce aminte că era copil în acea perioadă. Dulciurile ce se găseau la „bold” erau puține. În afară de marmeladă și halva, mai erau biscuiți „Eugenia” (unul dintre puținele branduri care au rezistat pe piața alimentară), câteva sortimente de bomboane și, din când în când, ciocolată chinezească, dar care se vindea pe sub mână. Ca să cumpere dulciuri, lua ouă de acasă, le ducea la magazin și primea bani pentru ele. Numai că acestea erau încadrate în diferite categorii, după ce erau trecute de vân-

zător printr-un inel de sârmă de un anumit diametru. Apoi, în funcție de categoria de încadrare, se plătea o anumită sumă. (Ioan BUDA ȚEȚU)

În Epoca de Aur, dulciurile aveau altă aromă, relatează cei care au copilărit în vremea socialismului. Iar asta pentru că multitudinea de produse expuse în prezent pe rafturile supermarketurilor nu se putea compara, sub nicio formă, cu cele care puteau fi achiziționate din magazinele comuniste.

Cei care au trăit vremurile povestesc că mai căutate erau cofetăriile. Aici, tinerii socializau și... se îndulceau. „Savarinele, doboșurile, eclerele, cremeșurile. Toate erau la mare căutar, în special duminicile. Pentru puțină «îndulceală» la pachet, putea fi cumpărată, pe timp de vară, de exemplu, înghețata casată, fabricată din lapte. Sau, în orice sezon, erau comercializate produsele din ciocolată, cum ar fi ciocolata Lebăda sau cea cu gust de rom, Alin. Ultima îmi amintesc că o consumam cu plăcere, întrucât avea un gramaj destul de redus. Nu lipsea celebra ciocolată cu rom”, a relatat băimăreanca Ioana M.

„Mai erau și bomboane, de obicei «vărsate» și care se lipeau între ele. Aveau diferite arome, de mentă, de cacao, numite amandine, de lapte sau umplute cu un fel de gem. Pe piață erau și caramellele lipite cu tot cu ambalaj pe care le mâncam uneori așa, dar și biscuiții Gigel, Codruț sau Chindia. «Regina biscuiților» era, desigur, celebra Eugenia, mult mai unsuroasă decât acum. Nu lipseau, ca dulciuri, halvaua cu cacao, ciocolata Cibo sau pufarinul, nuga sau napolitanele. Dacă magazinele erau goale, pentru că se întâmpla să nu găsești mare lucru, puteai pregăti un desert simplu dintr-o combinație de zahăr și cacao, consumat cu lingurița”, a mai relatat Ioana M.

După o porție dulce de prăjitură, nu putea lipsi, de exemplu, o sticlă de suc. „Erau Lămâița și un sortiment de suc de brad, acestea fiind produse ceva mai ieftine. Dar cele mai consumate, dar ușor mai scumpe, erau Brifcorul și Pepsi, care exista și atunci, Cico, sucul Frucola fără conservanți și uneori fermentat. La modă era și varianta achiziționării unei sticle de sirop, concentrat «îndoit» cu apă ori sifon, pentru a rezulta un suc făcut acasă”, a mai povestit Ioana M. (Cătălin ȚINEGHE)

Salariile în comunism

Municipiul Baia Mare, în perioada anilor comunismului, avea viață. Existau fabrici și uzine, existau locuri unde băimărenii puteau

petrece timpul liber. Se mergea vara la ștrand, iarna la schi. Salariile erau bune, mai ales pentru cei care activau în industrie.

„Contrar părerii multora, nu era de fapt o uzină la care se câștiga mult. Adică, erau salarii puțin mai mari decât în industria ușoară, de exemplu, dar salariile nu erau exagerat de mari. Nu se comparau cu salariile minerilor. Eu mi-am început cariera cu 1.200 lei pe lună, în anul în care am fost stagiar. Am progresat la 1.500 lei și apoi în fiecare an am mai primit câte 50 sau 100 lei, astfel încât în anii '70, când mi-am contractat apartamentul la bloc, a trebuit să plătesc o treime din salariul meu, adică 800 lei. În sectorul minier se câștiga foarte bine și știu că un șef de echipă câștiga și 10.000 lei pe lună. Eu am fost inginer și aveam 2.500 lei pe lună”, a declarat Istvan Ludescher, actualul viceprimar al orașului.

Acesta recunoaște că în Baia Mare exista mediu poluat în acele vremuri, însă nu la proporțiile de care vorbea toată lumea. La îmbolnăvirea oamenilor contribuia și regimul de viață pe care îl duceau. Ludescher a lucrat 35 de ani ca inginer în Combinatul chimic și, spune el, „este exemplul că Baia Mare nu era un oraș așa de poluat cum se spunea. Mă consider un om relativ sănătos”. (*Cătălin ȚINEGHE*)

Starea de sănătate

„Niciodată pînă acum evaluarea stării de sănătate a oamenilor la scară națională n-a căpătat o asemenea anvergură. (...) Controlul medical al întregii populații are drept scop depistarea tuturor afecțiunilor în stadiu incipient, în vederea instituirii unor programe de tratament precoce, de recuperare și reinserție socio-profesională a omului bolnav. La nivelul județului Maramureș, acest obiectiv prioritar a fost privit cu toată răspunderea și cu înțelegerea sensului major pe care-l implică”, titra Pentru socialism, în ediția din 27 noiembrie 1987.

Băimărenii care au prins vremurile își amintesc că se punea accent pe întreprinderile cu pondere feminină. „Pentru a-și duce la îndeplinire obiectivul, au fost antrenați toți medicii posibili, inclusiv prin detașarea unor cadre de medicină generală în întreprinderi mari, în special cu pondere feminină, punându-se accent pe depistarea bolilor cronice. În vizor erau oamenii muncii, începând cu 16 ani până spre 45 de ani”, a relatat băimăreanca Ioana V.

Evaluarea stării de sănătate a femeilor, începută anul trecut, s-a prelungit și în 1987. „În teritoriul arondat Policlinicii nr. 1 Baia Mare (în care intră municipiul, localitățile suburbane și cele din zona Codru), au fost catagrafiate și examinate peste 39.000 de femei, iar acțiunea continuă. Uneori, controlul s-a făcut chiar la locul de muncă.

Personalul de muncitori a fost de asemenea examinat în totalitate, prioritate avînd grupa de populație cu risc profesional crescut. Se conturează o evidență strictă a bolnavilor și un program de tratament prin dispensarizare, un plan de recuperare medicamentos și balneo - fizioterapeutic”, a precizat Pentru socialism, în data de 27 noiembrie 1987.

„Se spunea, la acel moment, că factorii de risc care duc la îmbolnăviri sunt cei legați de comportamentul oamenilor, cum ar fi slăbiciunile și neglijențele. Se refereau la controalele privind abuzurile de alcool și tutun, alimentația nerațională, regimul de viață și odihna”, își mai aduce aminte Ioana V.

Nu s-au dat publicității niciodată rezultatele acelei campanii de depistare a afecțiunilor. Însă, trebuie menționat faptul că, pe vremea regimului comunist, cabinetele de medicină a muncii aveau un rol extrem de important. E drept că factorii poluanți erau multipli și extrem de toxici. Poate tocmai de aceea se făceau controale periodice pentru a se depista starea de sănătate a oamenilor muncii. (*Cătălin ȚI-NEGHE*)

Fapte antisociale

Comiterea unui fapt reprobabil aducea după sine rușinea publică în perioada socialistă. Iar presa vremii accentua faptele antisociale, autoritățile vremii mizând pe faptul că astfel îi vor îndrepta pe cei poznași. Presa vremii era cu ochii pe bețivi, considerați a fi „o pată pe obrazul societății socialiste”, motiv pentru care „îi dădea la ziar”. „În ciuda frigului care, iată, își arată colții, mai pot fi văzuți, e drept că mai rar, unii cetățeni care, după ce au consumat prea mult alcool, confundă trotuarul sau băncile din parcuri cu patul de acasă. În asemenea situații care nu le fac cinste au fost depistați următorii: (n.red., aici urma lista neagră). Toți au fost transportați la staționarul Stației de salvare din Baia Mare, unde li s-a acordat asistență medicală și cazare, după care li s-a făcut nota de plată. Dar nu era mai bine dacă cei în cauză nu se «îmbolnăveau de pahar» și lăsaus autosanitarele și personalul medico-sanitar să se ocupe de adevărații bolnavi, care au realmente nevoie de ajutor?”, publica Pentru socialism, în ediția din 4 noiembrie 1987.

Maramureșenii care au prins acele vremuri își amintesc că era extrem de rușinos, pentru astfel de personaje, să mai apară apoi în public. „Legea era lege atunci. Fiecare bețiv găsit pe drumuri era ridicat de poliție. Pe urmă, se afla și era o mare-mare rușine să fii găsit mort de beat pe marginea drumului. De aceea, familiile care știau că

vreun membru avea probleme cu consumul de alcool mergeau seara prin crâșme să îi culeagă, tocmai pentru a nu-și petrece apoi noaptea pe pământul rece și să fie depistat de patulă. Un astfel de individ ajungea repede în «gura vecinilor», iar în lipsa televizorului și a internetului, bârfa era mai accentuată decât azi. Bârfa era un fapt la ordinea zilei pe scările de bloc», își amintește băimăreanul Ioan T. „Poliția proceda cumva la modul în care se procedează astăzi în zilele reci, dar cu mici diferențe. Atunci, dacă te găsea poliția întins pe jos din cauza băuturii, erai dus direct la spital. Acum, dacă ești fără adăpost, ești dus la Azilul de Noapte”, spune băimăreanul.

Amatorii de alcool nu erau singurii „puși la zid”. Fiecare întreprindere avea o „gazetă de perete”, unde apăreau cei mai harnici și cei mai leneși dintre angajați. „Peste tot exista o listă de «așa da» și «așa nu». „La acea vreme, morala funcționa mult mai bine. Există un simț al autocenzurii mai mare la oameni. Iar asta pentru că se trăia mereu cu frica să nu «apară la gazetă» sau «în ziar» pentru vreo prostie. Îl putea costa! Totuși, se făceau și șmecherii la întocmirea listelor pentru gazete. Ajungeau la «așa da!» nu neapărat cei mai harnici, ci și cei mai conștiințioși în informarea superiorilor. Practic, erau lăudați cei care «dădeau cu ciocul» în întreprindere”, po-vestește și băimăreanul Mihai G.

Mai trebuie spus că în presa informativă a vremii erau publicate și numele complete ale celor care provocau accidente rutiere. Nu era ca și acum, când se oferă doar inițialele, pentru protejarea identității acestora și de frica unui eventual proces. (*Cătălin ȚINEGHE*)

Grădini cu zarzavat în jurul blocurilor

În vremea comunismului, spațiile dintre blocuri erau folosite de băimăreni la grădinărit. Oamenii își procurau, astfel, legume și fructe din propriile grădini. Straturile și le împărțeau între ei, fără intervenția autorităților.

Ștefan L. spune că povestea grădinăritului între blocuri a început odată cu exproprierea celor care aveau case. „Mulți erau de la țară sau aveau case în oraș care au fost dărâmate pentru a face loc blocurilor. Lumea era obișnuită cu grădina proprie, iar autoritățile chiar îi încurajau la acea vreme să își țină ceapă, roșii, varză, gulie, ridiche, ardei. Și atunci a funcționat ideea, mai ales în anii '80, pe timpul crizei alimentare. Autoritățile nu se implicau în «împărțeau» loturilor de pământ din fața blocurilor. Oamenii se alegeau între ei. Dacă erau mulți, își împărțeau straturile. La început, erau cu toții foarte curioși, dar pe urmă s-au descurajat și au rămas doar câțiva în

fiecare bloc. Culmea era faptul că nu au auzit niciodată de certuri între oameni”, e de părere băimăreanul.

Acesta își amintește de faptul că oamenii aveau grijă să își securizeze bunățile de străini. „Își făcea lumea garduri, aduceau lemne sau ce mai prindeau de la întreprinderi și împrejmuiau. Unii aveau gard viu sau din sârmă ghimpată. Bineînțeles, nu se puneau atunci problema de autorizație. Nu erau proprietari pe terenuri, iar gardurile erau mai mult din lețuri. Cele mai multe erau în cartierul Săsar, pe Odobescu, Cantemir, Enescu, Caragiale, Porumbescu. Mai erau și peste pod, în zona Iorga de acum sau în zona Bogdan Vodă”, spune Ștefan L.

Băimăreanul povestește că unii locatari au preferat să nu planteze răsaduri de legume. „Unii puneau flori. De exemplu, în cartierul Săsar, lângă Spitalul TBC era un bloc-turn împrejmuț. Îi plăceau foarte mult florile, grădina lui era numai de flori. Nu le comercializa, o făcea din pasiune. Dar cum copiilor nu le place să lucreze pământul, o dată cu el a murit și grădina. De fapt, așa s-a întâmplat peste tot. Grădinile au dispărut odată cu generațiile în vârstă”, explică maramureșeanul. *(Cătălin ȚINEGHE)*

Cu autobuzul...

Eforturile autorităților vremii de a extinde linia de transport în comun erau reflectate în presa vremii. „În Baia Mare, pe traseul Mina Săsar - Cartierul Vasile Alecsandri - IMMUM s-a deschis linia 11/32. În curînd, o altă linie se va da în circulație pe traseul Gara CFR - Bd. Traian - Cartierul Vasile Alecsandri - Piața Libertății - IMMUM. A fost reorganizat în condiții mai avantajoase și transportul spre IMMUM, pe direcțiile cartierul Săsar și Gară. Căci în zonele cartierelor Traian și Vasile Alecsandri s-au construit mii de apartamente în ultimii ani și este necesar să se asigure transportul cetățenilor la locurile de muncă și spre piețele și centrele comerciale din municipiu”, a scris „Pentru Socialism”, în data de 18 septembrie 1987.

La acea vreme, oamenii muncii își făceau abonament prin întreprinderea unde munceau. „Eram angajat la Uzina de Utilaj Minier și Reparații (UUMR) și trebuia în fiecare zi să iau autobuzul din cartierul Săsar pentru a ajunge la lucru, în zona IMMUM. Erau disponibile atunci două linii în acea direcție - 15 și 23, ambele cu pornire din zona UP Săsar, unde, să nu uităm, era o activitate intensă. Linia 15 mergea pe Victor Babeș, mai departe pe Ciocanului (Iuliu Maniu de astăzi), Victoriei, Minerilor și apoi Vasile Lucaciu. Mai era linia 23, ca-

re mergea direct pe Victoriei, spre Vasile Lucaciu”, își amintește Vasile T.

„Existau o sumedenie de linii speciale spre anumite în-treprinderi. De exemplu, linia către Șuior. Ea acoperea întreg orașul. Se pornea tot din zona UP Săsar, pe la Meda, Gară, bulevardele principale și apoi spre Baia Sprie. La întorcere, cobora pe Independenței, astfel încât să ajungă cât mai aproape de domiciliul personalului”, povestește Florica T. (*Cătălin ȚINEGHE*)

Stații de autobuz cu nume vechi

Denumirile date de autoritățile comuniste vechilor complexe comerciale au rămas vii în memoria locuitorilor municipiului Baia Mare, ca repere, cu toate că ele nu mai există de mult. Din acest motiv, administrația locală din reședința de județ a Maramureșului a decis ca numele stațiilor de autobuz să rămână aceleași cu cele cunoscute inițial de oameni.

În prezent, în municipiul Baia Mare, există 172 de stații destinate transportului în comun. Interesante sunt numele date după vechile bresle ale orașului. Așa se face că avem stația de autobuz Plugarilor, după numele străzii, cale de acces cunoscută ca fiind locuită, pe vremuri, de cei care se îndeletniceau cu „munca pământului”. Aceeași

soartă o are stația de autobuz de pe strada Colonia Topitorilor. Aici, în vremuri trecute, aveau locuințe muncitorii la Secția de topitorie din Ferneziu, transformată în epoca postdecembristă în societatea Romplumb. Pe strada Mihai Eminescu figurează o stație de autobuz denumită „Târg”. După Revoluție, la ieșirea către Groși, pe strada Mihai Eminescu, funcționa vechiul târg de mașini.

Complexele comerciale și magazinele comuniste au rămas în memoria colectivă doar cu numele dat stațiilor de autobuz din proximitatea vechilor amplasamente. Pe listă figurează Dorna, pe bulevardul București, după pasajul CFR de la Gară, cunoscut ca fiind magazin alimentar; Dalia, vechi amplasament al unui complex comercial pe bulevardul Traian, aproape de Piața Gării; sau Materna, magazin de îmbrăcăminte și încălțăminte în perioada socialistă, tot pe bulevardul Traian. În aceeași categorie sunt stațiile de autobuz Cătălina, de pe strada Vasile Alecsandri ori stațiile Unic și Albina, situate pe strada Victoriei din cartierul Săsar. În toate cazurile, vechile unități comerciale au fost „divizate” investitorilor privați. Denumiri vechi au primit și stațiile Pietrosul, de pe bulevardul București, unde, pe vremuri, se aflau o cofetărie și un bar, respectiv stația Ursus, de pe bulevardul Traian, unde era o cunoscută terasă.

În municipiul Baia Mare există și stații de autobuz care păstrează numele unor unități de producție ori unități comerciale cu profil nonalimentar, care astăzi nu mai există de facto. Un exemplu e stația Faimar de pe bulevardul București, de la ieșirea spre Dej. Clădirea a fost demolată în urmă cu câțiva ani. În schimb, stația de la Căminul „poartă stindardul” vechiului magazin de mobilă și design interior amenajat pe vremuri la parterul blocului de la intersecția bulevardelor București și Republicii. Acum, în acel spațiu nu se mai vinde mobilă, ci produse alimentare, haine și încălțăminte. Și la ieșirea spre Baia-Sprie au rămas două stații cu denumire veche. Cele două amplasamente poartă numele platformei industriale care funcționa pe vremuri aici. Deși nu mai există, Întreprinderea Mecanică de Mașini și Utilaj Minier (IMMUM) este și acum un reper pentru băimăreni. (*Cătălin ȚI-NEGHE*)

Mașinile de taxi

Primele taximetre din județul nostru au apărut în Baia Mare, în 1954, după cum spune Ciprian Costin, unul dintre taximetriștii de dinainte de 1989. După ce a absolvit Grupul Școlar Minier, el a ajuns șofer la Comisariatul Militar (1961-1966) și apoi a fost șofer de autobuz, vreme de trei ani, la Întreprinderea Comunală. De aici erau se-

lectați, după merite („sau pile” - după cum spune) șoferii de taxi. El a intrat în „breasla” taximetriștilor în 1970 și își aduce aminte de cei care au fost înaintea sa, de la care a învățat ce înseamnă această meserie: Maximilian Roman, Ion Buteanu sau Nicu Cufoianu. Mașinile taxi se vedeau de departe: aveau indicatorul „taxi” pe mașină, iar pe capotă și în lateral aveau pătrățele albe, în alternanță cu altele, de culoarea mașinii. Ciprian Costin își amintește că a condus două mașini: o Volga verde (1-MM-912) și, după 1980, o Dacia galbenă (1-MM-654).

„Tarifele erau stabilite de întreprindere. Ca și acum, erau tarife de interior și tarife de exterior”, își amintește Ciprian Costin. Cursele externe erau însă pe distanțe mici, sub zece kilometri, pentru a nu rămâne descoperit orașul.

În Baia Mare erau trei mașini, iar un alt taxi era în Sighet. N-umărul mașinilor era stabilit la nivel central, în funcție de populația orașelor. Cele trei mașini din reședința de județ erau parcate în fața fostului Cinematograf Minerul, comenzile fiind făcute prin intermediul unui telefon public, așezat pe peretele clădirii.

„Ani de zile am stat acolo, în fața alimentarei. Stăteam în coloană și așteptam. Plecam după cum ne venea rândul”, spune Ciprian Costin.

Chiar și în perioada în care erau cote de benzină, taximetriștii nu duceau lipsă de combustibil. Primeau o anumită cotă, dar, în funcție de numărul de curse, puteau cere suplimentarea combustibilului. Pe fiecare mașină erau trei-patru șoferi, pentru ca mașina să funcționeze în trei schimburi. Fiecare dintre ei avea un plan de încasări. Nu aveau probleme nici în perioada în care într-o duminică circulau mașinile cu soț și în alta cele fără soț. Taximetrele erau scutite de acest lucru, ceea ce a dus la creșterea numărului de „relații” pe care taximetriștii și le făceau în oraș. Duminica duceau directori, doctori sau alți oameni sus-puși, la muncă sau chefuri.

Printre clienți erau, așadar, persoanele cu bani. Nu toți însă doreau să se vadă acest lucru, dat fiind faptul că atunci toată lumea trebuia să fie egală. „Aveam clienți care nu mergeau până la un punct fix, să nu îi vadă cineva că umbă cu taxiul”, spune Ciprian Costin. Altă categorie care apela la taximetriști erau hoții, care doreau să se deplaseze repede în oraș, dintr-un loc în altul. „Ne feream să avem de lucru cu ei. Venea apoi miliția și puneă întrebări. Eram între ciocan și nicovală: dacă nu le spuneam milițienilor, ne puneam rău cu ei, dacă îi turnam, ne puneam hoții pe cap”, povestește băimăreanul.

Alți clienți cu probleme erau străinii care ajungeau în oraș. Ei solicitau mașini de la Oficiul Județean de Turism, care apela apoi la taximetriști. Apoi, intervenea Securitatea, care dorea să afle pe unde au umblat străinii și cu cine au vorbit. Accidentele erau puține înainte de Revoluție, dat fiind faptul că erau rare mașinile în oraș. Dacă, totuși, avea loc vreo tamponare, întreprinderea trimitea revizori tehnici, care analizau situația și vedeau dacă este vina șoferului. Mașina era reparată rapid și repusă în circulație. (*Ioan BUDA TEȚU*)

Practică taximetria din 1976 și încă nu s-a plictisit. Este povestea băimăreanului Dumitru C., care relatează cu multă lejeritate despre meseria de taximetrist în Baia Mare de dinainte de 1980 și după.

El spune că, în acele vremuri, nu puteai fi taximetrist dacă nu aveai acceptul Securității. „Chiar m-am uitat pe cartea de muncă și din 1976 am început taximetria. Era Bolchiș atunci director la societate. Atunci, fără avizul Securității, nu puteai face taxi. Știu că un maior m-a ținut cred că vreo două luni până mi-a dat avizul. Nu se putea intra cu una cu două, ca amu. Aveam 953 numărul de taxi. În Centrul Vechi, unde e acum alimentara Dacia, de acolo puteai suna. Dispecerat era vizavi de poliție. Dacă suna clientul, centralista îi lua numărul de telefon și suna înapoi”, spune băimăreanul. Acesta își amintește că în Baia Mare erau doar patru mașini de taxi, fiecare mașină având câte doi șoferi. Bacșiș, spune Dumitru C., nu era voie să ai, pentru că, „dacă te prindea, te dădea afară”. „Erau foi de parcurs și pe fiecare trebuia să scriem cifrele de pe ceas. Era 50 bani pornirea, iar 50 bani era tariful pe kilometru. Până în gară, știu că plăteai cinci lei. Oricum, numai oamenii cu bani umblau cu taxiul. Erau numai Dacii atunci, nu erau alte mărci de mașină”, a adăugat bărbatul.

Securitatea avea și ea rolul ei în Baia Mare a acelor vremuri. Băimăreanul își amintește și de o comandă mai specială, venită de la OJT, și anume o plimbare cu taxiul prin județul Maramureș. „Noi lucrăm cu OJT și primeam comenzi de la ei. Am avut odată o comandă cu ceva ambasadoare a Filipinelor parcă și ceva ghid de la București, le-am dus cu taxiul prin județ. O venit știu că cineva de la Securitate la mine, mi-o dat un caiet să scriu tot, ce pozează, ce filmează, ce obiective vizitează. Știu că atunci am fost pe la biserici, monumente...”. (*Dragoș HOJDA*)

Dacia 1100

Mulți maramureșeni își aduc aminte de Dacia 1100 ca fiind primul autoturism ce a fost produs vreodată în țara noastră. Lansată ofi-

cial în anul 1968, această mașină s-a impus la acea vreme atât pe piața autohtonă, unde, ce-i drept, nu avea concurență, fiind de asemenea foarte apreciată și în alte țări din Europa. Dacia 1100 era construită de către Uzina Autoturisme Pitești (UAP), sub licență franceză. Din acest model, în perioada 1968 - 1971, s-au produs la Colibași 37.546 de autoturisme.

La inițiativa conducerii statului comunist, pentru dezvoltarea economică și a transportului în Republica Socialistă România, s-a luat decizia, la sfârșitul anilor 1960, pentru producerea autohtonă a unui autoturism de oraș. Cu ordin de la Comitetul Central al Partidului Comunist Român, a fost lansată cererea de licență pentru un autoturism de clasă medie, cu o capacitate de 1.000-1.300 cmc. În acest sens, s-a organizat o licitație la care s-au înscris peste 13 mari producători internaționali de automobile. Se pot aminti aici firme precum Renault, Peugeot, Fiat, Alfa Romeo sau Austin. Până la urmă, licitația a fost câștigată de compania Renault, care la vremea respectivă aparținea statului francez. Din considerente tehnice și economice, a fost reținută doar oferta firmei Renault pentru autoturismul Renault 12. Motivat de efortul valutar necesar, s-a revenit asupra opțiunii, montajul și integrarea parțială începând însă cu autoturismul Renault 8.

„În principal, se poate afirma că acești specialiști care au făcut parte din comitetul de selecție s-au orientat foarte bine spre modelul

de bază pe care s-a construit Dacia 1100. Această mașină a deschis dezvoltarea transporturilor în țara noastră prin faptul că era, înainte de toate, un prim autoturism de oraș. Până la acea vreme, aveam ca producție proprie autoturismele ARO, însă acestea erau destinate în special pentru activități utilitare”, explică maramureșeanul Liviu Ilieș, un pasionat de automobile autohtone.

El a mai adăugat că existau pe piață, la momentul lansării modelului autohton de automobil, mărci străine de mașini, venite din import, precum Skoda, Volkswagen, Fiat și, din gama Renault, modelele Dauphine 10 și 16.

Liviu Ilieș a precizat că la construirea modelului Dacia 1100 a contribuit și un inginer băimărean, pe numele său Ștefan Strebeli, care a făcut parte din prima generație de ingineri români absolvenți ai Universității Tehnice din Brașov. Acesta ar fi divulgat un secret ținut cu strășnicie în timpul comunismului legat de Dacia 1100. La vremea respectivă, toată lumea știa că lui Ceaușescu îi fusese dăruită prima mașină care a ieșit pe porțile de la uzina din Colibași. Însă, se pare că lucrurile nu au stat așa, din cauza faptului că utilajele de vopsit nu erau încă bine reglate. Culoarea primei mașini, în loc să fie alb 40 (culoarea untului), a ieșit cu o tentă de culoarea cojii de portocală. „Acest lucru a produs imediat retragerea acestui autoturism și dosit de știrea lui Ceaușescu. Și astfel, nu mașina cu numărul 1 fabricată în România i-a fost dăruită lui Ceaușescu, ci a fost a doua mașină. Însă, acest lucru nu cred că l-a știut niciodată fostul dictator”, povestește Liviu Ilieș.

Totuși, mașina care i-a fost dăruită lui Ceaușescu are o placă de platină amplasată în compartimentul motor pe care îi este scris

numele și desigur o dedicație în ton cu limbajul laudativ folosit la acea vreme la adresa lui. Acest autoturism se află în prezent în cadrul muzeului Autoturism Clubul Român (ACR) din capitală.

Caroseria Daciei 1100 a beneficiat de vopsirea în șase culori, cum ar fi: alb 40, gri 83, verde 57, bleu 68, roșu 28, alb 13. Mașinile care au circulat cel mai des pe șoselele patriei au fost în culorile verde 57, bleu 68 și gri 83.

Dacia 1100 s-a fabricat până în anul 1971 inclusiv. De menționat este și faptul că, în paralel cu modelul de bază, s-au mai realizat, în perioada 1969 - 1971, 100 de modele Dacia 1100 S, mașini sport, destinate competițiilor de raliu automobilist. În interval, după spusele lui Liviu Ilieș, au fost fabricate în total 37.546 de mașini, după cum urmează: în anul 1968 s-au construit 2.030 de exemplare, în anul 1969 au ieșit din uzină 12.375 de bucăți, în anul 1970 s-au produs 12.122 de mașini, iar în ultimul an au mai ieșit pe șosele 11.019 de Dacia 1100.

„Merită spus, ca fapt divers, că în anul 1968 au fost aduse, la parada cu ocazia zilei de 23 august, 20 de mașini Dacia 1100. Însă, pe drumul de la Pitești la București, unul dintre autoturisme a făcut accident, suferind o avarie. Deci putem vorbi de primul accident al primului model autohton de autoturism”, spune Liviu Ilieș.

Pentru achiziționarea unei mașini Dacia 1100, era nevoie să scoți din buzunar o sumă de 55.000 lei. Liviu Ilieș spune că suma era destul de ridicată dacă o raportați la nivelul salarial mediu de atunci, care era undeva la 1.500 lei pe lună. De obicei, spune el, era nevoie de contribuția întregii familii celui care dorea să-și cumpere o mașină. „Era într-adevăr un efort considerabil pentru a aduna banii necesari ca să poți deține o astfel de mașină. Însă satisfacția era maximă și compensa și răsplătea fără îndoială tot efortul depus, de obicei de întreaga familie, atunci când te urcai la volanul acestei mașini”, mărturisește Liviu Ilieș. (*Ionuț HOROBA*)

Dacia 1300

De Dacia 1300 se leagă multe dintre deplasările la mare sau la munte ale băimărenilor. Această mașină era bună la toate. A fost mașina bunicilor noștri, o mândrie la acea vreme. Acum, a ajuns piesă de valoare pentru colecționari.

Unul dintre cei care a ajuns din Maramureș până la malul Mării Negre, în perioada comunismului, folosindu-se de o Dacia 1300, este și băimăreanul Gheorghe Lupșe. „Era singura mașină care se găsea pe piață. Existau piese de schimb pentru ele. Erau magazine și în

Baia Mare de unde puteai cumpăra piesa de care aveai nevoie. Dacia era atunci o mașină bună la toate. Mergeai vara cu ea la mare, mergeai la munte. Eu am cumpărat Dacia mea în rate. Era 70.000 lei, am dat un avans de 35.000 lei și apoi restul în rate. La salariul pe care îl câștigai atunci, îți permiteai să cumperi o Dacia. Și țin minte că mergeam cu Dacia în fiecare an la mare. La început, erau puține mașini în Baia Mare, dar apoi numărul lor a crescut. Nu pot să spun că existau locuri anume unde să ne vedem noi, aceștia, care aveam Dacii. Știu doar că Dacia la acea vreme era o mașină apreciată”, povestește Gheorghe Lupșe, proprietar de Dacia 1300.

Acesta își amintește și acum cum trebuia să îți confecționezi lanțuri pe mașină iarna, pentru a putea merge la Izvoare sau la Mogoșa: „Nu se găseau lanțuri pentru mașină la acea vreme și trebuia să improvizezi. Știu că am confecționat și cauciucuri cu crampoane, că numai așa puteam urca iarna la Mogoșa sau la Izvoare”. (*Dragoș HOJDA*)

Lăstunul

Într-o perioadă când benzina era marfă prohibită, fiind exportată pentru plata datoriei României, era necesară apariția pe șosele a unei mașini de dimensiuni mici, cu consum redus de carburant. Traficul rutier nu era aglomerat deloc, dar autoritățile comuniste considerau că rămâne prea puțin petrol pentru export. De aici până la apariția Lăstunului nu a mai fost mult. Culmea, deși purta numele Dacia, mașina nu are nicio legătură cu Mioveni, unde se fabricau surorile ei mai mari, Dacia 1100, Dacia 1300 sau Dacia 1310. Prototipul autoturismului Dacia 500 Lăstun a fost definitivat în 1984, la București, iar producția de serie a început în anul 1986, la Timișoara, în halele fostei întreprinderi Tehnometal.

Unul dintre inginerii care au lucrat acolo a declarat, pentru opiniisoare.ro, ce li s-a cerut să facă: „Trebuia făcut un autoturism cum n-a mai fost pe piață. Să aibă mai puțin de trei metri lungime și să poată transporta doi adulți și doi copii. Mai trebuia să consume trei litri la sută de kilometri și să coste 17.000 lei. Din păcate, la Tehnometal, unde se fabrica mașina, lucrau oameni cu mentalitate de fabricanți de cuști de iepuri, care n-au muncit nici măcar o oră în industria auto”, a povestit Constantin Hlebovschi, unul dintre inginerii din echipa de probe.

Cu toate astea, producția a pornit și proiectul a fost chiar dezvoltat. Mașina de mici dimensiuni a fost scoasă la vânzare în 26 ianuarie 1988, exact de ziua președintelui Nicolae Ceaușescu. În pre-

sa de specialitate au apărut caracteristicile mașinii produse la Timișoara. Dacia 500 Lăstun, supranumită „fiara șoselelor”, avea un motor în doi cilindri, 499 cmc, 22,5 CP și un consum de 3,3 l/100 km. Toată mașina era construită din rășini sintetice, fibră de sticlă, așa că greutatea mașinii era de 590 kg, din care motorul (mare parte construit din aluminiu) cântărea doar 67 kg. Viteza maximă era de 106 km/h.

Dacia Lăstun a apărut și pe străzile din Baia Mare. Unul din avantajele cumpărării mașinii era și timpul scurt în care intrai în posesia ei. La celelalte mașini, Dacia sau Aro, așteptai ani de zile până să îți vină rândul.

Marcel Giurge își amintește că a văzut o mașină Lăstun circulând pe fosta stradă a Scânteii, actuala „22 Decembrie”. „Când a trecut pe lângă sediul Securității (actualul sediu al IPJ Maramureș - n.r.), i-a căzut toba de eșapament, cu toate că mașina era nou-nouță”, povestește băimăreanul.

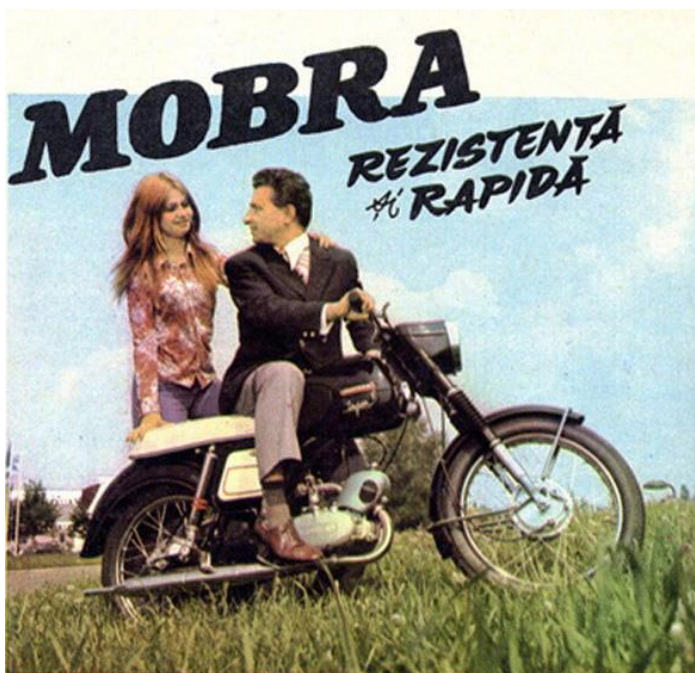
Liana Bolchiș era profesoară și își amintește de o colegă de-a ei de serviciu, Mărioara Bogdan. Ea era adusă și dusă de la școală de către soț, din Bozânta Mare. „Ziceau că-s Fred și Barney, că o mai împing cu picioarele”, râde fosta profesoară. Mașinuța era neîncăpătoare, cei doi fiind mai trupeși, dar, cu toate astea, se foloseau de ea. „A fost faină mașina”, concluzionează Liana Bolchiș. (Ioan BUDA *ȚE-ȚU*)

„Mobra” și „Carpați”

La începutul anilor 1970, în plin avânt al industriei comuniste, piața moto autohtonă se îmbogățește cu un nou model de motocicletă. Este vorba de cunoscuta motoretă „Mobra”, care, în perioada 1971 și 1994, a fost fabricată în patru modele distincte: „Mobra - 50”, „Mobra - 50 Super”, „Mobra - Hoinar” și mopedul „Mobra - Mini”. Înainte de lansarea modelului „Mobra”, românii își puteau achiziționa prima motoretă de pe plaiurile mioritice cunoscută sub denumirea de „Carpați”.

Numele motoretei „Mobra” a fost ales prin combinarea primelor silabe din cuvintele motoretă și Brașov. Acesta din urmă fiind orașul unde se produceau aceste motorete, mai exact la Uzina „6 Martie” Zărnești. Înainte de apariția mărcii „Mobra”, pe piața moto din țara noastră exista un număr mare de motociclete importate din țări precum Republica Democrată Germană (motocicleta MZ), Uniunea Sovietică (motocicleta IJ Planeta), Ungaria (motocicleta Panonia) și Cehia (motocicleta Jawa CZ).

În acest context, autoritățile comuniste de la vremea respectivă au luat decizia de a concepe și construi pe tărâm românesc un vehicul pe două roți din categoria motoretelor. Astfel, a luat ființă în Zărnești, la fabrica mecanică Tohan, un motor în doi timpi cu un cilindru, care a echipat prima motoretă românească, cunoscută sub denumirea de „Carpați”. Pe seama acesteia circula și o glumă care îi evoca părțile negative: „Motocicleta Carpați, stați în fund și reparați!”. Alții alintau această motoretă cu numele de „capră”, asta și pentru că logoul acesteia era imaginea unei căprioare stilizate pe rezervor.

Această motoretă era dotată cu un motor în doi cilindri, o cutie de viteze în două trepte și cu schimbătorul de viteze la ghidon, cu acționare manuală. Viteza maximă pe care o dezvolta era de 50 km/h și avea un consum de 1,8 litri de benzină la 100 km. Motoreta „Carpați” s-a fabricat între anii 1959 și 1964.

În 1971, era lansată pe șoselele patriei binecunoscuta Mobră, foarte popularizată și laudată la acea vreme. „Această motoretă constituie un mijloc ideal de transport în centrele urbane, se strecoară ușor pe arterele aglomerate și necesită un spațiu redus de parcare.

Ea circula timp îndelungat cu viteză redusă, fiind prevăzută cu răcire (turbină cu aer)", spunea textul unei reclame la „Mobra”, publicat în ziarul „Pentru Socialism” din data de 26 aprilie 1971.

Motorul era mult mai performant față de cel al motoretei „Carpați”, acesta având 4 cai putere și 7.000 de turații pe minut. Cutia de viteze era în 4 trepte, ceea ce îi conferea o deplasare cu viteză ridicată, respectiv 75 km/h și un consum de 2,5 litri la 100 km. Perioada de garanție oferită de producător era de 12 luni sau 8.000 kilometri parcurși. Prețul de vânzare a acestui prim model de motoretă „Mobra” era de 6.325 lei, adică aproximativ patru salarii de la vremea respectivă. Acest autovehicul se putea cumpăra și în sistem de maximum 20 de rate lunare.

„Era destul de accesibilă ca preț, țin minte că un foarte bun prieten și-a achiziționat o astfel de motoretă în sistem de rate, mai ales că valoarea unei rate reprezenta o sumă mică din venituri și practic nu simțea la buzunar”, mărturisește băimăreanul Liviu Ilieș.

În Baia Mare, acest model de motocicletă se putea cumpăra de la magazinul „Auto-moto” specializat în acest sens.

Motoreta „Mobra - 50” a apărut în patru culori, și anume: muștar-verziu, negru, roșu și galben. „Trebuie să punctăm două lucruri distincte, unul legat de faptul că modelul Mobra - 50 a fost fabricat având furca compusă din două brațe articulate, ceea ce provoca o vibrație a roții în deplasare la un anumit grad de uzură. Al doilea aspect este legat de faptul că, din anul 1973, această problemă a fost rezolvată prin modificarea acestei furci directoare cu una rigidă și nearticulată, care asigura o direcție mult mai sigură”, a explicat Liviu Ilieș.

Aceste îmbunătățiri au adus pe piață un nou model de motocicletă autohtonă din gama Mobra, cunoscut sub numele de „Mobra - 50 Super”. Acest model a avut un mare succes în rândul populației, dezvoltându-se foarte mult mișcarea moto-sportivă.

„Se organizau concursuri de motociclism pe tot teritoriul României, iar aceste modele de Mobra - 50 Super participau în număr foarte mare”, a arătat Liviu Ilieș.

Din gama Mobra au mai fost fabricate două modele distincte, cunoscute ca „Mobra - Mini”, apărut în anul 1977, care de fapt era un moped, și modelul „Mobra - Hoinar”. Acesta din urmă a fost lansat în anul 1986 și a fost scos din producție în anul 1994. Ultimul model de motoretă din gama Mobra a fost superioară, comparativ cu modelele anterioare. Liviu Ilieș a povestit că despre celelalte două modele, „Mobra - 50” și „Super”, existau tot felul de discuții, spunându-se că

sunt ba de inspirație japoneză, ba germană. Modelul „Mobra – Hoinar” a pus capăt acestor discuții, susține băimăreanul Ilieș, fiind în totalitate creația originală a inginerilor români.

„La Mobra - Hoinar se poate discuta de un proiect absolut original, fără să mai poată fi împărtășite suspiciuni că s-ar fi inspirat de la un alt model. Avea o capacitate cilindrică de 49,5 cmc, 5 cai putere, 8.200 de turații pe minut și o cutie de viteze în cinci trepte. Ultima Mobra - Hoinar a fost vândută în anul 2004, la un preț de aproximativ 400 euro”, a precizat Liviu Ilieș. (*Ionuț HOROBA*)

Depanare auto

În vremea socialismului, maramureșenii apelau mai rar la mecanic și mai des la propriile aptitudini. Proprietarii de mașini erau autodidacți în ceea ce privește necesitățile autoturismelor din dotare, astfel că micile reparații deveneau floare la ureche. Cine știa toate „încheieturile” Daciei, Skodei sau Ladei se descurca oriunde și oricând.

De nevoie, dar mai ales din pasiune, maramureșenii învățau tainele mecanicii încă de la achiziționarea unui autoturism. „Am fost întotdeauna pasionat de mașini, astfel că studiul nu a fost deloc o bătaie de cap. Aveam o carte care menționa toate caracteristicile – asemănări, deosebiri – între motorul de Dacie, cel de Skoda și cel de Lada. Așa că am fost autodidact. Am învățat pas cu pas tot ce înseamnă întreținere și reparații. Când apărea un defect minor, îl rezolvam eu. Nu era nevoie de mecanic”, povestește Vasile T.

„Se mai dereglau platinele sau apărea un defect electric. Învățând cum se face, nu erai nevoit să mergi în altă parte. Mai ales că era costisitor, iar cunoștințele pe care le dobândeai te ajutau să faci economie. Am învățat pe Skoda, după care am trecut la Dacia. Am făcut permanent comparații, să văd care sunt diferențele sau similitudinile. Cine învăța astea se descurca mai ușor și pe alte mașini. Atât la condus, cât și la reparații”, completează băimăreanul.

Cu timpul, unele activități intrau pur și simplu în rutină. „În general, după serviciu, exista obiceiul ca proprietarii de mașini să se ocupe de întreținerea lor. Mai înlocuiam platinele, reglam aprinderea sau avansul, mai reglam și spălăm carburatorul, curățăm bujiile ori curățăm sau înlocuim jiglerele. Când înlocuiam jiglerele, se reducea și consumul. De multe ori, vecinii apelau și ei la ajutorul meu. Erau situații când ne întâlneam mai mulți vecini să rezolvăm diverse probleme apărute la autoturisme”, explică Vasile T. Mai mult decât atât, „mecanica învățată acasă” se dovedea a fi folositoare și în situații mai puțin plăcute, când nu existau alternative. „Am mers cu mașina

pe o distanță mai mare, până pe litoral, și la un moment dat, prin județul Brăila, din cauza combustibilului slab, s-a ars garnitura de chiu-lasă. Am apelat la cunoștințele dobândite în timp și am înlocuit singur garnitura, deși am rămas aiurea cu mașina. Dar am rezolvat problema și am ajuns cu bine acasă”, a mai arătat băimăreanul. (*Cătălin ȚI-NEGHE*)

Trei benzinării în Baia Mare

Stațiile de benzină, aflate azi la tot colțul, erau puține și foarte diferite în perioada comunismului. Nu existau atâtea tipuri de combustibili, iar fiecare stație avea două, trei pompe de alimentare. Și, aproape de neînțeles pentru cei care nu au trăit în acele vremuri, uneori benzina lipsea cu desăvârșire.

Vasile Pinteau spune că are permis auto din '72, iar mașina pe care o conduce, veche de 43 de ani, l-a purtat atât prin benzinăriile comuniste, cât și prin cele moderne, construite după Revoluție. „În Baia Mare, nu erau decât trei benzinării. Una era pe bulevardul București, una era pe Vasile Lucaciu și una era la Dealul Crucii, pe Griviței. Astea trei au fost și mai sunt și acuma, doar că s-au reconstruit. Atunci, pompele de alimentare toate erau manuale și oamenii (n.red - din benzinării) erau angajați ai statului. Erau două, trei pompe de benzină. Iar benzină era '95 și '98 mi se pare. Nu prea ai avut ce să alegi; te-ai mulțumit cu ce ai primit”, a spus Vasile Pinteau, 78 de ani.

Marea problemă de atunci era faptul că lipsea benzina. Iar atunci când era, se dădea pe rație și se stătea la coadă. „Benzină nu prea era, pe vremuri. Ai primit bonuri pentru fiecare lună, cât ai dreptul. Într-o duminică, am umblat, o duminică n-am umblat. Am primit câte 15, 20, 30 litri de benzină pe lună. Am stat câte opt ore la cozi. Cum e acuma benzinăria de aici, de la București, de multe ori stăteam la coadă la magazinul Meda. Când m-am dus în Oradea, pentru că eram în alt județ, am mai primit cinci litri în plus. Altădată, am fost în Stațiunea Felix. M-am trezit de dimineață și când am ajuns în Oradea nu am mai primit nimic. Mi-au spus că nu au pentru cei din alte județe. Oricum ne-am descurcat, că am strâns două, trei luni ca să pot merge la Oradea în concediu. Făceam economie ca să pot să merg undeva”, a adăugat Vasile Pinteau. (*Ioana NICOLESCU*)

Televizoare prin repartiție

La țară, numărul aparatelor de radio era foarte mic, iar televizoarele alb-negru, pe lămpi, au apărut abia după 1962. Ca orice bun

casnic mai acătării, și televizoarele se puteau cumpăra doar pe repartiție. Așa se explică faptul că printre primii locuitori din județ care și-au putut cumpăra televizoare au fost minerii.

„În Săliștea de Sus, primele aparate au apărut prin 1964 și au fost destul de multe, pentru că erau mulți localnici care lucrau la minele din Borșa și Baia Borșa și le primeau pe repartiție de la sindicatul minier,” își amintește Nicolae Iuga.

„La noi în Lăpuș, primele televizoare le-au avut farmacistul și un vecin care lucra la mină în Băiuț. La el ne adunam toți copiii din vecini să vedem filmul «Pistruiatul», mărturisește Dochia Dumitru.

„Primul televizor în leud l-a avut un șofer, Iusco, iar al doilea l-am avut eu”, mărturisește Vasile Chindriș. Ele au fost cumpărate pe repartiții primite de oameni care lucrau la mină și au considerat că e mai bine să cumpere pe bani o bucată de pământ decât un televizor. Apoi și-au dat seama că au greșit, că pământul le-a fost luat la colectiv.

„La noi, în Giulești, primul televizor l-a avut preotul. Numai că nu-l prea folosea, fiindcă întârzia în serile de peste săptămână prin restaurantele din Sighet. Al doilea televizor a fost cumpărat de primărie pentru a fi folosit la școală. Pentru că directorul școlii avea încre-

dere în mine, în timpul campionatului mondial de fotbal din Brazilia, din 1970, mi-a dat cheile și, de pe la orele 3.00-4.00 noaptea, împreună cu alți tineri din sat, urmăream meciurile, pentru că era diferență de fus orar”, își amintește Gheorghe Hotea.

Și în Baia Mare, în afara activiștilor de partid care le-au achiziționat primii, televizoarele erau cumpărate de oameni cu bani. „Eram medic de circumscripție rurală în Lăpușel, când am cumpărat un televizor de proveniență sovietică, „Saratov”, pe care l-am folosit mai mult de două decenii, chiar și după ce m-am mutat în Baia Mare, până la apariția televizoarelor color. Țin minte că avea un trepied și măsuța proprie, așa încât putea fi amplasat oriunde în cameră. Nu țin minte să fi trebuit să-l repar vreodată, era foarte rezistent”, își amintește medicul pensionar A.B. (*Dragomir IGNAT*)

La biserică

În Baia Mare, înainte de 1989, existau șapte biserici ortodoxe (Sf. Nicolae, cea de pe strada Valea Roșie, fosta catedrală ortodoxă de pe strada Vasile Lucaciu, o biserică în Ferneziu, alta în Valea Borcutului și câte una în Firiza și Blidari) cinci biserici romano-catolice (în Țințirim, Valea Roșie, Piața Păcii și două în Ferneziu), una reformată (Podul Viilor), una pentecostală (str. Țibleș), una baptistă (str. Vasile Alecsandri) și una adventistă (str. Gheorghe Doja). Le enumără preotul ortodox Gheorghe Bălan, care a slujit la biserică „Sf. Nicolae” în perioada 1974-1991. În această perioadă, a demolat și reconstruit bise-

rica (1980-1985), deoarece spune că nu mai corespundea ca mărime și dotări.

Credința religioasă a băimărenilor nu putea fi anihilată de autoritățile comuniste, cu toate că acestea căutau tot felul de metode pentru a opri lumea să meargă la biserică. „Eram îngrădiți într-un fel, trebuia să ai grijă ce spui la predică, erai controlat. La țară, primăria porungea preotului când să facă slujbă”, spune Gheorghe Bălan.

În unele întreprinderi se lucra atunci și duminica, tocmai pentru a boicota biserica. Mai mult, în noaptea de Înviere erau organizate spectacole, ca să atragă tinerii. „Într-un an a fost Cenaclul Flacăra a lui Păunescu. S-a dus la miezul nopții pe la biserici, prin oraș, să vadă ce-i pe-acolo. La spectacol erau 2-3-5.000 de oameni, restul, până la 100.000, câți erau atunci în Baia Mare, erau la biserică”, își amintește preotul.

Cu toate acestea, spune că la slujbele religioase participau și activiștii de partid. Unii veneau fără teamă, alții se ascundeau, alegând să meargă la mănăstiri, care erau mai izolate.

Cu toate că oricine putea fi preot, nu era ușor să urmezi această meserie. Preotul Gheorghe Bălan spune că atunci erau șase seminariile ortodoxe (Cluj-Napoca, Caransebeș, Craiova, București, Buzău și Bistrița) și două facultăți (Sibiu și București). „Se puneau bețe în roate. Nu se aprobau multe locuri și erau mulți candidați”, spune Gheorghe Bălan.

Printre elevii seminariști sau studenții de la Teologie erau chiar și fiii ai membrilor de partid cu funcții. După ce terminau studiile și primeau parohie, preoții trebuiau să aibă grijă ce spun în biserică. Preotul zice că a auzit și de amestecul Securității în treburile bisericii. „Am auzit că se interesau de cele spuse la spovedanie. La noi n-au venit, în niciun caz. La spovedanie se spunea dacă ai furat, ai bătut, ai omorât, n-aveam treabă cu politica”, povestește preotul. (Ioan BUDA TEȚU)

Cultul greco-catolic a fost interzis, iar credincioșii au activat clandestin. Cu toate acestea, mulți credincioși au refuzat să-și abandoneze religia, participând la slujbele celebrate ilegal în diferite case. În Maramureș, existau multe astfel de locuri, cunoscute însă doar credincioșilor.

„Liturghii au existat și s-au celebrat în perioada clandestinității. Sigur că nu în biserici, că ele au fost luate, dar s-au celebrat în case particulare. Sunt câteva case în Baia Mare, dintre care poate cea mai cunoscută e cea a părintelui Marian. Părintele a locuit pe strada

Vasile Lucaciu, chiar în curtea episcopiei de acum. În casa dânsului, după eliberarea sa din închisoare, s-au celebrat frecvent liturghii în mod clandestin. Veneau din satele dimprejur, din Maramureșul istoric. Mai ales că acolo era și episcopul clandestin de atunci Ioan Dragomir, până în 1985, la moartea sa. Asta era într-un fel legătura credincioșilor și cu ierarhia. Erau mai multe case de acest fel. Era casa părintelui Răfan, și după 1975, casa părintelui Ioan Mesaroș. Mai exista un nucleu foarte puternic și în zona Ferneziului. Pe întreg județul e foarte greu de cuantificat numărul locurilor unde se celebra liturghia. Se celebra în mai multe locuri, fie în casa preotului dacă era din localitate, fie în câteva puncte de rezistență. Pentru a nu fi prinși, o dată celebrau într-o casă, altă dată în altă casă. Și lucrurile astea le știau doar credincioșii. Până prindea Securitatea de veste, ceremonia era încheiată și credincioșii erau plecați la casele lor”, a relatat preot dr. Ioan Tâmbuș.

Pe lângă liturghii, aveau loc și cununii, botezuri, înmormântări. Toate însă în cadru restrâns, de teama Securității. „Știu relatarea unui preot, care îmi spunea: «Mă anunță o familie pe care o cunoșteam că își căsătorește fiica și ne stabilisem că îi căsătoresc acasă la mine, nu în altă parte, ca să nu fie probleme. Când am deschis ușa, un ofițer de securitate. Am înlemnit, am crezut că mă ia. De fapt, ofițerul mi-a spus să nu mă speriu că el era mirele». Au fost și asemenea situații, oarecum hazlii. Dar erau și altfel de situații. Percheziții, legitimarea credincioșilor, anchetarea lor. Au fost zone unde erau preoți refugiați, ascunși. Coborau în sate, celebrau liturghiile și se ascundeau din nou. Cazul zonei Țării Oașului, unde o vreme au stat ascunși călugării de la Bixad, până au fost prinși și arestați. Pe urmă zona Prelucilor, zona Maramureșului istoric, zona Ieudului, Țara Lăpușului. Uneori cei care îi urmăreau nu erau simpli credincioși din sat de la care autoritățile scoteau informații. În unele cazuri erau chiar oameni la care te-ai fi așteptat mai puțin. Istoria trebuie privită cu foarte multă luciditate și fără patimă”, a mai adăugat părintele Tâmbuș. (Ioana NICOLESCU)

CAPITOLUL 9

RAȚIONALIZAREA

Produse alimentare procurate pe sub mână

În perioada comunismului, oferta de alimente era complet diferită față de cea de azi. „În anii '70, se găsea tot ce voiai. Beai o cafea pe care nici la ora actuală nu o mai găsești, la cât era de bună. Erau limonadele naturale. Găseai produse românești foarte bune. Biscuiții îți se topeau în gură. Salamurile erau delicioase și era o pâine excepțională. Carnea se găsea, pentru că fiecare țaran avea în gospodărie tot ce trebuia. Erau mere, pere, căpșuni, de-ale noastre. La ce să-ți trebuiască când aveam noi destule? Mama avea niște morcovi extraordinari, de toate culorile, portocalii, galbeni. Acuma, nu se mai găsesc, pentru că toate terenurile sunt tratate. Roșiile le mâncam direct de pe viță, erau delicioase. Se gătea în mare cam tot ce gătim acuma, dar gustul era altul. Gustul puiului de casă și chiar al cărnii din magazine era foarte bun. Nu erau necesare condimentele artificiale. Se folosea doar sare, piper și boia. Până aproximativ în anii '80 a fost bine. Din '83 încolo au început să se strice lucrurile. De exemplu, se exporta carne multă și a început să scadă calitatea mezelurilor și a produselor din carne. Nu erau rele, dar era prea multă soia. Ne săturasem de ea. O duceam greu, Ceaușescu căzuse în patima agonisirii averilor. Dacă el nu ar fi făcut restricții, și acuma ar fi trăit”, a declarat Viorica N., 59 de ani. (Ioana NICOLESCU)

Înfometarea poporului român pe vremea comunismului era rezultatul ambiției lui Ceaușescu de a achita datoriile țării până la ultimul leu. În Maramureș, cetățenii, mai ales cei de la țară, se mai descurcau, pentru că, respectând tradiția, de Crăciun tăiau porcul și își umpleau cămărilor cu carne, slănină, caltaboș, untură, cârnat etc.

De carne nu duceau lipsă nici orașenii, pentru că și cei mai săraci dintre ei economisneau peste an atâția bani cât să-și permită să cumpere un porc de tăiat. Mai rău era cu lactatele și brânzeturile. Pentru a intra în posesia unei sticle sau două cu lapte, oamenii se trezeau cu noaptea în cap și, în jurul orei unu sau două, se duceau să-și așeze plasele la rând, pentru a fi siguri că prind laptele necesar mai ales copiilor sau nepoților. De la ora cinci dimineața, reveneau în fața magazinului, așezându-se fiecare în dreptul plasei lăsate de cu noapte. Până la șapte sau opt dimineața, când se deschidea prăvăli-

a, mai schimbau o vorbă, dar cu toată circumspecția, pentru că nu puteai să știi niciodată care dintre cumpărători raportează la Securitate sau Miliție. Se mai întâmpla să îți pui plasa la rând la ora două noaptea, fiind al doilea sosit, iar la întoarcere să te trezești că ești al patrulea sau al cincilea, alții care au venit după tine plasându-și plasele în față. De aici începeau reproșurile și micile certuri, dar cei tupești își băgau capul între urechi și te lăsau să zici ce vrei, fără să-și mute plasele în spatele tău.

Mai era și metoda servitului pe ușa din spate a magazinului, vânzătoarele având și ele clienții lor. Dacă se întâmpla să vină și pachete cu unt, erau scoase pe tarabă mai puțin de jumătate, restul fiind dosite și oferite celor cu pile după ce clienții de dimineață se împraștiau.

Despre cașul trapist sau telemea nici nu se putea discuta. Ele apăreau în magazinele maramureșene extrem de rar sau deloc. De aceea, pentru a-ți procura un caș sau o telemea, trebuia să apelezi direct la fabrica de lapte. Paradoxal, în Sighetu Marmăției se prelucra zilnic o cantitate mare de lapte, provenit fie de la șeptelul Stațiunii de Cercetări Zootehnice, fie de la țăranii din satele dimprejur, în majoritate crescători de bovine. Cu toate acestea, lactatele lipseau din magazinele locale. Am intrat o dată în fabrica de lapte și m-a uimit instalația modernă de procesare a lui. Unul dintre șefi m-a dus în magazia de brânzeturi, unde mi-a strecurat discret un caș trapist sub haină. Ceea ce m-a lăsat mască au fost însă etajerele în care erau așezate calupuri de brânză de mărimea unei cărămizi sau a unui bolțar, toate frumos rânduite, ceruite și inscripționate cu litere rusești „MOCKBA” (Moscvă). „De aici încărcăm zilnic două camioane cu brânză sau chiar un vagon, care pleacă direct la Moscova, dar, pe lângă asta, mai exportăm și în Polonia, Cehia sau chiar în China, dar de regulă în țările din CAER, cu care avem contracte de export,” a precizat maestrul lăptar care m-a cadorisit cu cașul de sărbători. (*Dragomir IGNAT*)

Iosif Lingvai (75 de ani) din Câmpulung la Tisa spune că, pe vremea lui Ceaușescu, era mai multă siguranță și se fura mai puțin. Atunci erau fel de fel de lipsuri, căci alimentele se dădeau pe cartelă și se stătea cu orele la coadă pentru a putea cumpăra pâine sau lapte. Acum, însă, e totul exact pe dos. „Țin minte că ne trezeam la cinci dimineața ca să mergem la Sighet după pâine și stăteam la coadă până la opt ca să ne vină rândul să putem cumpăra. O fost vremuri grele, că nu găseai nimic și numai pe sub mână puteai lua un orez

sau un ulei. Acuma s-o întors roata. Rafturile magazinelor îs pline de fel de fel de bunătăți, dar nu ai bani să cumperi”, a spus bătrânul. (*A-lina TALPOȘ*)

Pentru gospodinele din vremea comunistă era un adevărat titlu de mândrie să gătească bine, mai ales în ceea ce privește prăjiturile. „Toate gospodinele își făceau prăjiturile acasă și era concurență la rețete. Prăjiturile de cofetărie nu le dădea la musafiri...”, își amintește băimăreanca Olimpia Costin.

Alimentele au fost raționalizate și repartizate doar pe bază de cupoane. Emilia Noje spune că, prin anii '80, rația lunară pentru o persoană era de 0,5 litri de ulei, 0,5 kg de zahăr, 0,5 kg de mezeluri. La acestea se adăuga câte o jumătate de pâine pe zi pentru fiecare membru al familiei. La alte alimente, care se aduceau rar prin magazinele alimentare, se făceau cozi și se vindeau tot cantități mici, ca să ajungă pentru mai multă lume. Cu toate acestea, spune că se putea descurca și reușea să gătească pentru familia sa. „M-am descurcat mai bine atunci ca acum. Acum, cumpăr un litru de ulei pe lună. Am avut atunci și carne mai multă. Pot să fie acum în magazin tot felul, că nu îmi permit să îmi cumpăr”, își amintește, nostalgică, băimăreanca.

Ea spune că mai aducea carne, cartofi sau fasole de la țară. „Cine nu s-a descurcat atunci, nu se descurcă nici acum, că nu știe să își gospodărească banii”, trage concluzia Emilia Noje. Ea face comparație între alimentele de atunci și cele ce sunt acum pe rafturile magazinelor. Spune că acum sunt mai scumpe, fără gust și mai mici. „Atunci, din tacâmuri de pui făceai supă și felul doi. Acum zici că-s vrăbii...”, râde femeia. Chiar și peștele, care se dădea adaos la anumite produse cumpărate, era mai bun, iar de conservele de carne și ciocolata aduse din China are numai cuvinte de laudă.

Olimpia Costin a fost printre gospodinele care se aprovizionau... pe pile. „Relațiile existau, orice ar fi fost”, spune gospodina. Ea se aprovizionă atunci de la Casa de comenzi, care funcționa în Centrul Vechi, lângă actualul sediu al Direcției de Venituri a orașului. „Dădea telefon sau puteai să te duci să faci comandă. Aduceau la domiciliu, în ziua respectivă. Tu plăteai transportul și toată comanda”, po-vestește băimăreanca. (*Ioan BUDA ȚEȚU*)

Nu există maramureșean care să nu fi auzit de Frații Petreuş. Însă, puțini sunt cei care știu că există și puii Frații Petreuş, extrem de apreciați de băimăreni în perioada anilor '80. Băimărenii își aduc

și acum aminte de acele vremuri în care stăteau la coadă pentru a pune mâna pe acei pui numiți Frații Petreuş. „Știi că doi pui erau Frații Petreuş și unde erau câte trei erau Frații Dolănescu. Puii puteau fi găsiți la orice alimentară din Baia Mare. Eu îi cumpăram de la Spicul. Erau niște pui mici, de 400 sau 500 g unul, cu legumele în pungă. Avicola făcea distribuția. Erau buni pentru ciorbe, tocănițe. Se vindeau bine în anii '80, pentru că nu era altceva”, a declarat o băimăreancă în jur de 60 de ani, Maria P.

„Știam că există pui numiți *Frații Petreuş*. Faptul că Frații Petreuş erau cunoscuți și foarte populari eu zic că a contat. Se făceau glume pe vremea aceea, că nu prea erau alimente și au apărut câte doi pui într-o pungă. Se dădeau telefoane unii altora să știe că au apărut puii Frații Petreuş la pungă. Și atunci toată lumea stătea la coadă. Puii erau și mai mari și mai mici. Aveau gust puii numiți Frații Petreuş”, a declarat artistul maramureșean Ștefan Petreuş. (*Dragoș HOJDA*)

Rație la benzină

Prin anii '88, Ceaușescu a mai inventat o metodă de a limita circulația oamenilor chiar și în interiorul granițelor românești, raționaliizarea combustibilului auto. În timp ce locuitorii din Maramureș mășăluiau iarna prin zăpadă pentru a ajunge la slujbă, căci restricția de circulație nu scutea pe nimeni de prezența la serviciu, vecinii din

URSS, respectiv Ucraina de astăzi, se scăldau în benzină, iar autoturismele lor Volga, Moskvici, Lada sau Jiguli, circulau nestingerite. „Stăteam într-o stație de transport local pe strada Dragoș Vodă din Sighet și mă uitam cu ciudă peste Tisa, cum la vecini se poate circula normal, în timp ce noi suntem coborâți la condiția de animale”, îmi povestea Mihai C., locuitor din Sighetu Marmăției.

A venit apoi raționalizarea. Proprietarii de autoturisme au primit într-o primă fază 30 litri de benzină pe lună. Apoi, rația s-a redus la 20, iar în cele din urmă, prin '89, la 15 litri.

Intrarea în posesia combustibilului era de asemenea o aventură. Îți puneai mașina la rând cu o zi înainte de a se aduce combustibil la pompă. Uneori, o păzeai toată noaptea, alteori, veneai a doua zi să constăți că ți s-au băgat alți cinci sau zece în față. Nu de puține ori îți auzai pe vânzătorul de la pompă, care devenise un fel de Dumnezeu al locului, anunțând cu voce tare „mai am combustibil pentru zece autoturisme și gata”, iar tu erai al unsprezecelea sau al doisprezecelea. După ce proprietarii autoturismelor de la rând se împrăștiau, apăreau piloșii. Dacă-i surprindeai alimentând, o scăldau că au autorizație specială, că au primit aprobare de la partid etc.

La niveluri mai înalte, bonurile de benzină țineau loc de valută forte. Medicul era mai bucuros dacă-i ofereai un asemenea bon decât o sumă de bani. La fel, avocatul sau prestatorul de servicii. Pro-

curarea bonurilor era problemă de relații. Ele puteau fi achiziționate de la șefii PECO, de la secretarul de partid cu economicul de la nivel de județ sau oraș sau de la alți funcționari de la gospodăria de partid.

Dar, ca în orice situație, românul se descurca. Procura benzina de cifră octanică 75, pe care uneori o îmbunătățea cu tetraetil de plumb procurat de la muncitorii care lucrau pe la rafinării, ca Suplacu de Barcău. Alteori, o amesteca în rezervor cu cea de 98. După anii '90, când s-a revenit la normal, mulți maramureșeni s-au trezit ca dintr-un vis urât. (*Dragomir IGNAT*)

Rație la energie electrică

La nivel mondial a fost lansată, de curând, inițiativa intitulată Ora Pământului, prin care locuitorii planetei sunt invitați să decupleze de la sursele de curent toată aparatura electrocasnică, timp de 60 de minute pe an.

În perioada socialistă, în România, Ora Pământului se organiza... în fiecare zi. Iar asta nu fiindcă ar fi fost alegerea consumatorilor, ci în urma unui decret prezidențial de economisire a energiei electrice. Decizia venită de sus a fost monitorizată de presa vremii, care nu s-a limitat la a informa, ci a continuat cu declarații ample din partea cetățenilor care considerau măsura ca fiind una benefică întregii comunități. „Am citit în presă Decretul privind unele măsuri pentru raționalizarea consumului de gaze naturale și energie electrică. Locuiesc într-un apartament cu două camere, pe strada Gării nr. 5, din Baia Mare. Sîntem patru persoane în familie. Pe lîngă becurile de iluminat, avem în casă și o seamă de aparate electro-casnice. Pe unele din ele, în perioada de iarnă, nici pînă acum nu le-am folosit, iar pe altele le utilizăm doar pentru strictul necesar. După părerea mea, un om cumpătat, care măsoară de două-trei ori pînă taie o dată - cum se spune - nu poate fi risipitor niciodată. Prevederile Decretului sînt îndreptate tocmai spre prevenirea risipei. Penalizările stipulate în prevederi nu sînt, desigur, formă de scumpire a energiei, ci doar un mijloc de a-i disciplina și pe cei risipitori, pentru eliminarea oricăror forme de consum abuziv. Dacă la locurile noastre de muncă respectăm disciplina de producție, de ce n-am face-o în propria casă? Știind că un bec de 100 W consumă 1 kWh în 10 ore, am luat măsura ca seara și dimineața să nu ardă mai multe becuri în casă. Și eu și soția mea sîntem în cîmpul muncii, iar copiii au înțeles această măsură de economisire a energiei. Consider că este în interesul nostru, al tuturor, să acționăm în deplin consens cu cerințele - absolut raționale - ale Decretului”, a scris Dumitru Bontea pe adresa ziarului

„Pentru socialism”, punctul său de vedere fiind publicat în 8 februarie 1987.

Băimărenii își aduc aminte de acele vremuri. Unii dintre ei spun că măsura era într-adevăr benefică, alții afirmă că „se lua curentul” atunci când „le era lumea mai dragă”. „Pe timp de vară, curentul se lua seara, după ora 22.00, atunci când era gata programul tv. Eram îndoctrinați, cu emisiuni politice despre ce a mai izbândit marele conducător, iar programul tv era mereu protejat. După cel de-al doilea telejurnal, se lua curentul. Pe timp de iarnă, în schimb, se lua mai repede, cam de la 18.00 la 20.00. Îți rămâneau puține lucruri de făcut, sincer. Gazul nu se sista, deci se putea găti. De obicei, oamenii aprindeau o lumânare sau o lampă de petrol pentru a se descurca la treburile casnice”, își amintesc Vasile și Florica T. (*Cătălin ȚINEGHE*)

CAPITOLUL 10

REVOLUȚIA DIN DECEMBRIE

Diversiuni și panică în Maramureșul sfârșitului de an 1989

Ultimele zile ale epocii socialiste au rămas în memoria tuturor maramureșenilor. A fost o perioadă încărcată de emoție. Oamenii erau entuziaști, dar le era frică să o arate, pentru că nu se știa dacă e finalul regimului comunist sau un simplu foc de paie.

Dumitru Dumuța, actualmente secretar al județului Maramureș, își amintește că a prins Revoluția ca primar al comunei Ariniș, care îngloba Asuajul și Băița de sub Codru. „În 16 decembrie, tocmai tăiasem porcul. Eram acasă. Pe la ora 18.00, m-a sunat cineva de la Comitetul Județean de Partid, prin care mi se spunea să fiu prezent degrabă în Baia Mare. La ora 21.00, mă aflam acolo deja. Nu ni s-a spus atunci mare lucru, doar ni s-a atras atenția să menținem ordinea și disciplina. M-am întors acasă, pentru ca în 19 decembrie să ni se trimită, în teritoriu, muniție pentru garda patriotică. Ni s-a atras atenția să menținem permanența la primărie”, își amintește Dumitru Dumuța.

Secretarul județului continuă relatarea evenimentelor din decembrie ca și cum ar fi fost ieri. „În data de 20, noaptea, gărzile ne-au luat muniția, acest lucru întâmplându-se în toată țara. Și a fost mai bine așa, pentru că s-au evitat situații în care posturile de poliție să fie vandalizate. În data de 21 decembrie a avut loc o nouă întâlnire. Țin minte că ne-a luat Vasile Bărbuleț (președintele Consiliului Popular de atunci) deoparte pe mine și pe încă patru care am întârziat. Ne-a spus «Ați văzut mitingul la televizor? Nu cred că se va întâmpla și la noi, dar să fiți pregătiți». La plecare, ne-a zis ceva ce nu am înțeles atunci. Ne-a spus: «Bă, băieți, indiferent ce se va întâmpla, să nu vă distrugeți țara». Atunci l-am văzut pentru ultima dată», povestește Dumuța.

Și la Băița de sub Codru s-a instaurat starea de panică, din cauza unei diversiuni. „Am fost și momente de diversiune. Așa, ca o glumă... În data de 25 decembrie eram acasă, în familie, moment în care am fost sunat să mi se spună că Băița de sub Codru va fi atacată de o unitate de blindate. Nu știam ce unitate de blindate, că noi nu aveam așa ceva în zonă. Fata de la centrală a vrut să meargă acasă, pentru că îi era frică. Apoi, am primit încă un telefon, prin care ni se spunea că există informații conform cărora la noi sunt mulți morți și răniți rezultați în urma atacului. Le-am spus că da, sunt mulți morți, dar de beți. Era Ziua de Crăciun”, relatează Dumuța.

Schimbarea de gardă l-a prins pe Dumitru Dumuța acasă, în Băița de sub Codru. „În 23 decembrie '89, a avut loc prima întâlnire a Frontului Salvării Naționale, în Baia Mare, în Sala Mare a Palatului Administrativ. Era multă lume pe care nu o cunoșteam. Era un soi de entuziasm amestecat cu frică. Circulau fel și fel de zvonuri, despre o intoxicație în masă, prin rețeaua de alimentare cu apă sau despre faptul că va fi atacată Poșta. Era o stare de panică. În schimb, în satele prin care am trecut lumea striga «Trăiască România Liberă!». La mașinile noastre ne-au pus ecusoane cu tricolor, ca să ne recunoaștem. Existau și zvonuri conform cărora Bărbuleț ar urma să atace Baia Mare, cu Securitatea de la Șomcuta. Am aflat apoi că Bărbuleț era în custodia armatei. Cu toate astea, nimeni din cei aflați la Palatul Administrativ nu a infirmat ipoteza atacului. A fost atunci și un foc de armă. Unul singur. Unui militar în termen mai emotiv i s-a descărcat arma. Tot atunci, în Baia Mare au patruleat două-trei transportatoare blindate și s-au instituit filtre formate din garda revoluționarilor la intrările în oraș. S-au luat măsuri de pază la toate instituțiile”, își amintește Dumitru Dumuța. (*Cătălin ȚINEGHE*)

„La Revoluție, fiul meu a fost pe tanc, în Piața Universității”

Majoritatea celor care au trăit acele clipe afirmă că nu vor nici măcar să-și amintească confuzia, frica și haosul prezente peste tot. Mai ales că mulți aveau membri din familie implicați direct. „Eu am 68 de ani, deci atunci aveam 43. Fiul meu era acasă, în concediu, în noiembrie și nu a stat decât vreo trei, patru zile, că a primit înștiințare că trebuie să meargă înapoi, că izbucnește Revoluția. El a fost direct pe tanc, acolo la Piața Universității, unde a fost Ceaușescu. Toți am stat cu inimile încleștate că un coleg de-al lui a fost împușcat exact acolo, lângă el. Din Baia-Sprie a fost băiatul. Sigur că eram foarte supărați. Noi, părinții, am fost foarte stresați din cauză că au plecat mulți copii în țară. Când e vorba de Revoluție, toată lumea întreabă cine a tras. Dar de ce nu-i întreabă pe copiii aștia? Că ei au văzut exact cine a tras și cum. Ei au fost acolo, în mijlocul Revoluției. După ce s-a auzit că soții Ceaușescu au fost omorâți, în 20 ianuarie s-a întors acasă. A stat numai două, trei luni, că i-a fost frică. A plecat în Austria și a stat în lagăr șase luni. Și-a îngropat actele și s-a predat. Atunci li s-a promis acelor tineri care au fost în Revoluție, pe tanc, că o să primească un pic de pământ și casă, drept recompensă. Nu l-a mai chemat nimeni în veci și au trecut 25 de ani de atunci. Din punctul ăsta de vedere suntem foarte supărați, că am avut de suferit foarte mult atunci,” a relatat Istinca Gherghel, 68 de ani. *(Ioana NICOLESCU)*

Un cadrist la Revoluție

„Sunt absolvent al Școlii de ofițeri de securitate, promoția 1967. Urmare a unor înțelegeri la nivel central între Departamentul Securității Statului și Inspectoratul General al Miliției, în anul 1969 m-am numărat printre cei cinci ofițeri de securitate care au fost mutați la Miliția Județului Maramureș, în calitate de ofițer-instructor la posturile de miliție comunale. În anul 1972, an în care s-a constituit Inspectoratul Județean Maramureș al Ministerului de Interne, am fost numit ca ofițer cu pregătirea militară și fizică, iar apoi am fost mutat la Biroul cadre, devenind șeful acestui birou din anul 1980 până în 1990.

În jurul orei 12.00, întrucât la comanda Inspectoratului Județean al M.I. fusese numit de curând un nou inspector-șef în persoana colonelului Mihai Mihai, din București, m-am deplasat împreună cu col. Vasile Porumb, adjunctul biroului de cadre, la locuința unde noul inspector-șef era cazat temporar.

După ce am discutat cu gazda acestuia și ne-am convins că locația corespunde pentru o perioadă chiar de lungă durată, ne-am întors la inspectorat. Pe traseu, de-a lungul străzii Scânteii (acum strada Revoluției - 22 Decembrie) dinspre Piața Izvoarele spre Centrul Nou penetrau coloane, parcă nesfârșite, de manifestanți cu intonații puternice, scandând „Fără violență!”. Am mers alături de aceste coloane până la intrarea în inspectorat, când m-am despărțit de col. Porumb, eu intrând în curte. Aici, lume multă, de toate nuanțele, vârstele, stările de spirit. Intrarea în curtea sediului inspectoratului era filtrată de doi ofițeri ai MAPN. Unul era căpitanul Gheorghe Ștețca, pe care-l cunoșteam.

M-am adresat acestuia, spunându-i că am pistolul asupra mea, i l-am înmănat cu toc cu tot, inclusiv muniția aferentă, două în-cărcătoare, cu șase cartușe fiecare. Alături de ei erau și câțiva inși, așa-ziii revoluționari, care își arogau și ei dreptul de control și decizie asupra celor care solicitau intrarea sau ieșirea pe poartă. După ce am intrat în curte, la geamul de la holul ce era la etajul I, l-am văzut pe Florian Adiel, ce avea un pistol mitralieră în mâini. În dreptul treptelor de intrare în clădirea principală a inspectoratului, atenția mi-a fost atrasă de un ins, în etate de circa 30-35 de ani, de etnie romă, care în momentul când eu am ajuns în dreptul acestor trepte cobora pe acestea, exclamând cu voce tare: „Suntem români!”. După ce a ajuns la ultima treaptă de jos, a încetat să mai strige, s-a întors, a urcat până la cea de sus, fără să spună ceva, iar la coborâre a început să

strige „Suntem români!”. Am asistat cu destulă curiozitate la acest gen de a se manifesta. Ulterior, am reflectat la gesturile și cuvintele lui, dar mai mult la situația acestor oameni de etnie romă care ar fi avut atâtea și atâtea să solicite de la societate. În acele momente, „reprezentantul” lor mulțumindu-se doar cu „suntem români!”, sintagmă cu care nu a deranjat pe niciunul din cei prezenți în acel perimetru, dar nici nu a găsit aderenți la manifestația lui”. (*Col. (r.) Gheorghe Neag, Baia Mare*)

Cetățeni de onoare ai județului

Aleșii județeni au hotărât ca la 26 de ani de la Revoluția din 1989 cei cinci maramureșeni care au murit atunci să fie declarați cetățeni de onoare ai județului. Cei cinci sunt:

- Tiberiu Florian, născut la data de 26 decembrie 1969, la Sighetu Marmației, împușcat în Căminul Studentesc de o coloană militară care trecea prin zonă. Se întâmpla în 17 decembrie 1989. Trupul său a fost incinerat la crematoriul Cenușa.

- Dan Mițuți (născut în Baia Mare, în 1 februarie 1971), elev al școlii de ofițeri de infanterie UM 01512 Sibiu. A fost împușcat în piept, în fața sediului Miliției din Sibiu, în 22 decembrie 1989.

- Pricop Pavel, născut în Baia Mare, la data de 14 septembrie 1969, împușcat în 22 decembrie, în fața sediului Ministerului Apărării Naționale.

- Daniel Horea, născut pe 7 august 1969, în Baia-Sprie, soldat în termen la Unitatea Militară 0865 Câmpina, împușcat în 23 decembrie, la Aeroportul Otopeni împreună cu alți 39 de militari și șapte civili.

- Victor Motica, născut pe 27 aprilie 1953, căpitan la UM 01989-elicoptere, a murit calcinat în 23 decembrie, după ce elicopterul pe care îl pilota s-a prăbușit lângă localitatea Blandiana, în județul Alba.

I.L. era membru al sindicatului în municipiu, având calitate și de membru în cadrul biroului municipal de partid. „La începutul revoluției, în ziua de 22, eram la EP Săsar, am fost martor când s-a dat jos tabloul lui Ceaușescu. Oamenii se bucurau, aplaudau. Am stat apoi la sediul sindicatului, pe fosta 23 August, respectiv Podul Viilor, până seara. Se tot dădeau telefoane, apăreau zvonuri, diversivni. Nu era nimic instalat, era haos. S-a spus la radio că apa a fost otrăvită. Unii s-au speriat, nu știau de unde să își facă provizii. Automat s-a crezut că și apa din baraj a fost otrăvită. Nu s-a întâmplat așa. În fața Pala-

tului Administrativ se adunaseră aproximativ o mie de persoane în aceea zi de 22”, a spus I.L.

„Mulți au ascultat Europa Liberă în acele zile și erau deja la curent cu ce se întâmplase la Timișoara. În momentul în care s-a anunțat că dictatorul a fugit, lumea s-a descătușat. Au pus totul jos și au smuls de pe pereți portretele care îl înfățișau pe Ceaușescu. S-a creat o emulație extraordinară în acele momente, mai ales după ieșirea publică de la TV, a revoluționarilor”, spune C.G.

„De Crăciun am făcut Revoluție”

Zilele de după 22 decembrie 1989 au dat naștere la un entuziasm fantastic în rândul maramureșenilor. Oamenii s-au simțit liberi de povara comunismului, un deziderat pe care nu au crezut că îl vor atinge vreodată. Libertatea era trăită sub stare euforică, iar toată lumea își punea speranța în Frontul Salvării Naționale.

În ediția din 24 decembrie a cotidianului Graiul Maramureșului, a fost publicată o informare din partea Consiliului FSN, prezentată la televiziunea de stat de Ion Iliescu. „Dragi tovarăși, am avut o zi plină și grea. (...) Vrem să vă spunem că toate unitățile militare și marea majoritate a unităților de miliție și de interne acționează unitar împotriva teroriștilor. De fapt, există un consens național împotriva dictaturii. Acțiunile diversioniste, teroriste, criminale ale grupelor de tero-

riști, care vor să împiedice funcționarea noii puteri și să destabilizeze societatea noastră este o ultimă zvârcolire a acestei creații monstruoase a dictaturii antipopulare”, a spus Iliescu.

Alături, a fost tipărită și o proclamație-apel către cetățenii județului Maramureș, cu privire la măsurile de repunere în mișcare a instituțiilor statului, precum și „Cântecul tricolorului”. Totodată au fost publicate noi mărturii și opinii ale maramureșenilor.

„Veteranii de război aviatori declară că își însușesc pe deplin marele act istoric din această zi măreață și asigură noua conducere a țării că îi vor fi credincioși în toate acțiunile pe care le întreprinde în noua structură a statului și pe care am așteptat-o de prea multă vreme. Ne închinăm în fața promotorilor acestui act istoric și împărtășim toată compasiunea și durerea pentru victimele acestor zile”, a spus Clemente Mureșan, citat de presa maramureșeană, în ediția din 24 decembrie.

Și în data de 25 decembrie, în ziua de Crăciun, a apărut un număr al cotidianului. Printre altele, era publicat un text semnat de Teodor Tohătan: „Suntem în măsură să vă informăm, iubii cititori, că am primit vești optimiste de pe frontul producției materiale. Minerii și preparatorii maramureșeni au fost, în toate zilele și nopțile acestui sfârșit de decembrie eroic, la datorie. S-a extras și prelucrat minereu, iar concentratele miniere au fost expediate uzinelor metalurgice. Au fost făcute cu rigurozitate și înaltă competență reparațiile la utilaje și instalații. Prezența lor disciplinată este indispensabilă în fiecare zi de lucru, la locurile de muncă, pentru a asigura funcționarea tuturor instalațiilor pentru extracția minereului, necesar uzinelor de preparare, care trebuie să funcționeze ireproșabil. Minerii și preparatorii sînt cu faptele și gândurile lor alături de forțele revoluționare patriotice care luptă pe toate fronturile pentru normalizarea vieții sociale și economice în patria noastră reinnoită și liberă”, se arată în text.

S-au tipărit de asemenea noi mărturii. „E o zi sfântă de Crăciun, 25 decembrie 1989. La orele prînzului, o mare parte din cetățenii orașului s-au adunat ad-hoc în fața Consiliului Județean îngrijorați de unele zvonuri alarmante, dar și pentru a cunoaște în mîinile cui au ajuns destinele orașului. Un tînăr a fluturat un drapel, oamenii au strigat, pentru a-și da încredere lor, «Armata e cu noi», s-au scandat numele orașelor martir ale revoluției, «Ti-mi-șoa-ra», «Bu-cu-rești»..., s-a ținut un minut de reculegere în memoria celor căzuți pentru cauza libertății noastre, cineva a aprins două lumînări pe pervazul clădirii. Flori de neliniște și speranță au făcut să tremure trupurile celor aproape 5.000 de băimăreni, prezenți în fața consiliului. De la un bal-

con al clădirii, unde s-a instalat un microfon, cineva a adus aminte oamenilor că e totuși ziua de Crăciun și că ar fi bine să cîntăm o colindă. «Ce vedere minunată, / Dinspre Vîflaim se-arată...» Pentru că nu se putea pătrunde în consiliu, păzit de armată, oamenii au trimis bilețele, punînd întrebări de interes general sau pur și simplu exprimîndu-și gîndurile și sentimentele în aceste momente fierbinți ale revoluției. S-au citit de la microfon pamflete împotriva vechiului regim și a conducătorilor lui. Au fost rostite îndemnuri. «Frați români, e nevoie încă de ajutor pentru București, Timișoara, Sibiu. Donați sînge la centrele de recoltare a sîngelui din oraș. Mai sînt încă oameni care mor, mai sînt încă oameni răniți în spitale. Trebuie să-i ajutăm!». Băimărenii au dorit să cunoască cine sînt cei care le hotărăsc soarta în aceste zile ale revoluției, au scandat spontan - «Jos cu oportuniștii din consiliu!», consemnează Dorin Ștef.

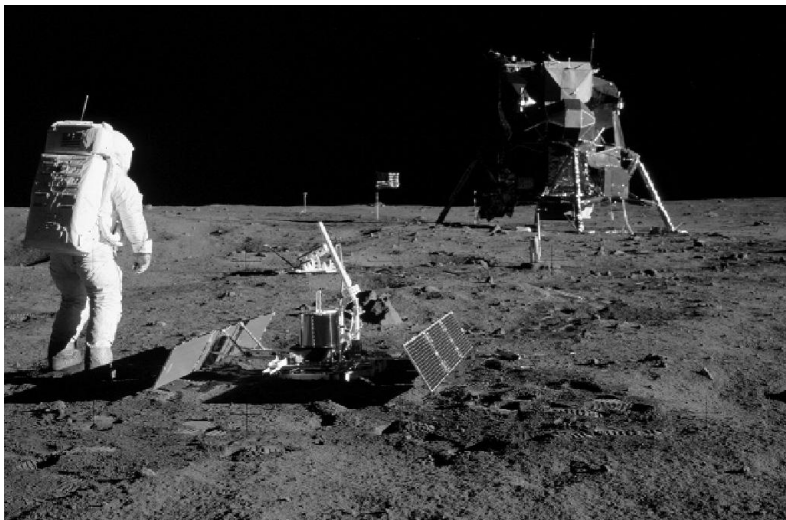
După aceste manifestații, maramureșenii aveau să afle că dictatorul a fost executat. Unii s-au bucurat, alții au condamnat gestul, întrucît democrația românească a pornit cu stîngul, în zorii ei, cu o execuție. Exact în ziua de Crăciun.

În ediția din 26 decembrie, era publicată componența Consiliului Județean Provizoriu al FSN. „Constituit în adunarea de ieri, consiliul județean provizoriu are în componența sa următorii 41 de membri – Vasile Țiplea, inginer, Centrala minereurilor; Ioan Crăciun, muncitor; Livia Michiș, muncitoare; Vasile Prială, economist; Gheorghe Man, ofițer; Ștefan Bufta, inginer; Emil Cerneștean, inginer; Gheorghe Popa, ofițer; Alexandru Mocan, jurist; Mircea Rusu, artist plastic; Victor Iancu, conf.univ.dr.; Traian Velea, avocat; Florin Lupu, maistru; Dumitru Urdoiu, inginer; Gheorghe Amați, economist; Dorin Drăgan, inginer; Călin Matei, student; Sorin Petric, student; Valentin Bota, jurist; Adalbert Meheș, profesor; Teodor Ardelean, profesor; Laurențiu Mureșan, medic; Ludovic Torok, subinginer; Călin Vintilă, profesor; Valeriu Motica, profesor; Gavril Mociran, protopop; Otilia Izvoran, ofițer; Vasile Pop, student; Gheorghe Pop, economist; Adrian Turicu, inginer; Ioan Remeștean, ofițer; Nicolae Mesaros, inginer; Pompiliu Ispășoiu, ofițer; Vasile Pogăcean, subinginer; Dragomir Tomoiogă, miner. Lista consiliului județean provizoriu va fi completată cu nume propuse de municipiile, orașele și comunele din județ”, se arată în text. (Cătălin ȚINEGHE)

CAPITOLUL 11

EVENIMENTE

Aselezarea (1969)

În 1969, americanul Neil Aiden Armstrong a fost primul pământean care a pus piciorul pe solul lunar, lansând celebra sintagmă: „Un pas mic pentru om, un salt uriaș pentru omenire.”

În contextul politic al timpului, cucerirea spațiului cosmic era dovedă gradului de avansare a tehnologiei. Or, la acest capitol, rușii le-o luaseră înainte americanilor, trimițând în cosmos primul satelit artificial, prima rachetă având la bord o ființă vie (pe cățelușa Laika), iar apoi un om, pe luri Gagarin. Pentru a micșora decalajul, americanii au trimis primul om pe Lună, iar fenomenul aselenizării a fost văzut la televizor de o lume întreagă. Numai că, imediat după întoarcerea lui Armstrong pe Terra, au apărut și suspiciunile că aselenizarea ar fi fost un truc, realizat în studiouri secrete din Nevada.

Argumentele principale ale contestărilor se leagă de faptul că steagul american înfipt în solul lunar n-ar fi putut flutura, acolo nefiind curenți de aer, că umbra și un pietroi ce apar în imagine sunt de pe pământ. În fine, că trucajul a fost realizat pentru a justifica sumele imense cheltuite în programul Apollo. În țările din estul Europei asele-

nizarea a fost transmisă în direct doar de România și Iugoslavia, celelalte transmițând-o în reluare. Există și varianta că omul ar fi aselelizat totuși, dar filmul realizat este ținut secret, oamenilor prezentându-li-se un fals. După aproape o jumătate de secol, disputa este de parte de a se fi încheiat.

La nicio lună după eveniment, Richard Nixon, președintele SUA, făcea prima sa vizită oficială la noi în țară, unde a fost primit cu onoruri și în urma căreia relațiile economice și politice se vor dezvolta puternic. România a primit, din partea SUA, „clauza națiunii celei mai favorizate”, protocol prin care va beneficia de numeroase facilități pe toate planurile.

Puternic mediatizat, evenimentul aselenizării a fost așteptat cu sufletul la gură. Mă aflu în redacția ziarului „Pentru Socialism” din Baia Mare, împreună cu echipa de ziariști din vremea aceea, Ioan Retegan, Nicolae Wiesel, Alexandru Poenaru, Ilie Petria, Ștefan Bellu, Aurel Murgan, Constantin Josan ș.a. În sala de ședințe a redacției se găsea un televizor alb-negru. Tensiunea asistenței atinsese aproape paroxismul. Vedem cum Armstrong pune piciorul pe Lună. Auzim expresia celebră și sărim toți în sus entuziasmați. Tensiunea se păstrează până când nea Costică Josan o trânteste: „Bine, bine, dar tot tovarășii sovietici au ajuns primii în Cosmos”. Unii zâmbesc, alții se miră, iar nea Iliuță Petria i-o întoarce: „Taci Costică, iar vorbești prostii”.

Tata mi-a spus că el a lăsat fânul pe câmp și a venit în sat, la Ioan Lenghel, singurul care avea televizor, și a văzut evenimentul. El, deși era religios practicant, diac la biserică, credea ce a văzut și singura întrebare care-l măcina era până unde se va ajunge cu descoperirile științifice.

„Eram elev de liceu și locuiam la un unchi al meu, în satul Tăut, comuna Batăr, din Bihor. Era singurul din tot satul care avea televizor și lumea se adunase la el în curte ca la biserică. Evenimentul a fost primit cu destulă neîncredere de către săteni. Unii spuneau că așa ceva nu se poate, că bunul Dumnezeu nu lasă să ajungă omul pe Lună. Alții ziceau că după asta vor veni războaie și ciume ca în trecut. Eu credeam însă că totul e adevărat și eram foarte mândru că numai unchiul meu avea televizor în sat”, mărturisește Gheorghe Todincă, directorul Muzeului Maramureșului din Sighetu Marmației.

„Venisem acasă la Săliștea de Sus, în vacanța de vară. Am văzut aselenizarea chiar la preotul din sat, pentru că fiul său avea aplecare spre electronică și în ziua aceea a învârtit antena până a obținut imaginea cea mai clară. Sătenii prezenți erau împărțiți în două tabe-

re. Unii credeau că tot ce se vede la TV e real, alții dimpotrivă, că e lucrul dracului. Eu eram între ciocan și nicovală. Dacă spuneam că e real, cei din tabăra contestatară ziceau că nu-s bun de popă. Dacă ziceam că nu, pentru ceilalți dădeam dovadă de naivitate, așa că am scăldat-o, dar eu credeam sincer că aselenizarea este reală”, spune și conferențiarul universitar dr. Nicolae Iuga. (*Dragomir IGNAT*)

Cutremurul din 4 martie 1977

La 4 martie 1977, România a fost zguduită de un puternic cutremur de pământ, cu o magnitudine de 7,4 grade pe scara Richter. Seismul a lovit partea de sud a României, la ora 21.22. Epicentrul s-a situat în Munții Vrancei, cea mai activă zonă seismică din România, la adâncimea de 94 km. Cutremurul cu efecte devastatoare a avut o durată de 55 secunde. Unda de șoc s-a resimțit în aproape toată regiunea balcanică.

A fost cel mai violent fenomen natural ce a lovit România în secolul al XX-lea, din punctul de vedere al pierderilor umane. Totodată, s-a situat pe locul al patrulea în topul seismelor produse în România în ultimii 200 de ani.

Bilanțul victimelor și al pagubelor materiale a fost impresionant: 1.578 de persoane și-au pierdut viața, strivite sau asfixiate sub dărâmturi, din care 1.424 în București. Numărul total al persoanelor accidentate s-a ridicat la 11.300, iar 32.900 de clădiri au fost grav avariate sau distruse.

Imediat după seism, circa 35.000 de familii au rămas fără adăpost, iar 760 de unități economice au fost afectate. Pierderile economice înregistrate s-au ridicat la aproximativ două miliarde de dolari, cifră neconfirmată de autoritățile vremii.

Printre personalitățile care și-au pierdut viața atunci s-au numărat Toma Caragiu, unul dintre cei mai mari actori ai scenei românești; cântăreața de muzică ușoară Doina Badea, regizorul Alexandru Bocuș, Anatol E. Baconsky, poet, teoretician literar, prozatorul A-le-xandru Ivasiuc, scriitorul Mihai Gafița. Corneliu M. Popescu, cel mai apreciat traducător al operei eminesciene în limba engleză, a murit la vârsta de 19 ani.

Maramureșenii își aduc aminte cu groază de acele clipe. „Mă aflam acasă, în Baia Mare. S-a întrerupt brusc imaginea de la televizor. Am crezut că e o pană de curent. Candelabrele au început să se miște în toate direcțiile, scaunele se clătinau, paharele se răsturnau pe masă și în vitrină... Lumea a ieșit înnebunită pe scara blocului, să vadă ce se întâmplă. În istoria contemporană a României, așa ceva

nu se mai produsese. După minute bune, s-a reluat imaginea la TV și s-a anunțat că în București a fost un cutremur de proporții”, povestește și Florica T. (*Cătălin ȚINEGHE*)

Luliu S. își amintește că în acea zi de 4 martie se afla în București. „Eram atunci militar în termen. M-a scuturat bine, asta știu sigur. Eram chiar la apelul de seară. Ulterior, am fost duși să păzim locul unde se depozita molozul, dar făceam și patrulare pe străzile Bucureștiului. Am văzut dezastrul care a fost acolo și ce pagube a produs”, a declarat Luliu S.

În Baia Mare, cutremurul din '77 s-a simțit puțin. Marcel avea atunci 12 ani. Își amintește că se uita la televizor. „Locuiam în blocul de vizavi de OJT. Tocmai se zugrăvea în casă. Eu stăteam la televizor. Eram rezemat de două mese și când a fost cutremurul am simțit ca și cum m-a ciupit cineva de piele. A durat puțin la noi. Am ieșit pe casa scării și am văzut în blocul-turn de vizavi că toată lumea a aprins becurile. Probabil că se speriaseră. Aveam vitrine de sticlă în casă și am auzit cum zornăie toate, dar nu s-a spart nimic”, a adăugat Marcel.

Un alt băimărean își amintește că acest cutremur nu s-a simțit foarte tare în oraș. „Candelabrele s-au mișcat, dar mobila în casă nu. Numai candelabrele. Asta știu sigur. O căzut televiziunile, radioul nu o mai mers și până la urmă s-a știut că a fost cutremur”, a subliniat Ioan, un băimărean de 65 de ani. (*Dragoș HOJDA*)

Accidentul de la Cernobîl (1986)

În 26 aprilie 1986, la ora 01.23, a avut loc un accident la Centrala Atomoelectrică Cernobîl, considerat cel mai grav din istoria energiei nucleare. Cazanele sub presiune cu abur ale reactorului 4 al centralei au explodat, ceea ce a declanșat un incendiu, o serie de explozii adiționale și răspândirea particulelor radioactive peste frontierele Ucrainei. Conform wikipedia.ro, accidentul de la Cernobîl a degajat între cinci și zece ori mai mult material radioactiv decât cel de la Fukushima (Japonia), de mai multe ori cantitatea de radiații emise de bombele de la Hiroșima și Nagasaki, dar mai puțin de 1% decât au aruncat în atmosferă testele nucleare de suprafață ale armelor nucleare, până la interzicerea efectuării acestora în atmosferă.

Maramureșenii își amintesc de acele zile și pun numărul mare de cazuri de cancer din ultimii ani și pe seama radiațiilor ajunse de la Cernobîl în România.

Băimăreanul Vasile Hotea își aduce aminte că în acele zile era la Câmpia Turzii, la o întâlnire cu foștii colegi de facultate. El spune că s-au „radiat” cu niște vin din zonă, ca la orice chef. Despre accidentul nuclear a aflat după câteva zile, la întoarcerea în Baia Mare. Spune însă că lumea nu era neliniștită, mergând pe ideea că „s-a întâmplat acolo, la ei, nu ne afectează pe noi”.

Lucrurile nu au stat însă așa. Ioan Cândea spune că soția sa, care lucra la stația de apă din Târgu Lăpuș, a început să aibă probleme cu glanda tiroidă la câteva luni după accidentul de la Cernobîl. „Nu prea știa lumea atunci ce e cu asta, nu avea atâtea informații”, spune lăpușeanul.

Problemele medicale ale soției sale au început în toamna anului 1986, a fost operată în 1992 și a decedat în 1996. Ioan Cândea este sigur că îmbolnăvirea soției sale are legătură cu accidentul nuclear de la Cernobîl, mai ales că și alți muncitori de la stația de apă au murit de cancer după mai bine de 10 ani de la accident.

Se pare că autoritățile știau de concentrația mare de radiații din zonă, pentru că au distribuit populației pastile de iodură de potasiu. Băimăreanca Anca Pop era elevă atunci în Apa, în clasa a III-a. „Au adus la școală pastile, ne-au dat la fiecare câte două pastile albastre, și ne-au pus să le bem în fața lor, cu apă. Au fost unii colegi care nu au vrut, au zis că își întrebă părinții dacă au voie să le ia. Numai că au trebuit să le bem în fața lor, a fost obligatoriu. Ne-au spus că dacă nu le luăm, murim”, își amintește băimăreanca.

Se vorbea deja despre Cernobîl, părinții nu își lăsau copiii să se joace prin curte, dar interdicțiile au durat cel mult o săptămână. (*Ioan BUDA ȚEȚU*)

CUPRINS

CAPITOLUL I. PRIMII ANI DE COMUNISM

Baia Mare, scurt istoric
Recensământul din 1945
În primii ani după război
Vasile Blidaru din Odești, partizan anticomunist

CAPITOLUL 2. CONSTRUCȚIA ORAȘULUI

Cartierul Săsar
Centrul Nou
Centrul Vechi
Cartierul Vasile Alecsandri
Bulevardul București
Bulevardul Independenței
Bulevardul Unirii
Intersecția bd. Unirii cu bd. București
Strada Caragiale
Strada Ciocanului
Strada George Coșbuc
Strada Progresului
Strada Șicai (zona parc-cinema Dacia)
Blocul „Buclă”
Blocul „Semilună”
Magazinele de pe bulevardul București
Complexul „Central”
Magazinul BIG
Magazinele Cooperăției
Aeroportul Baia Mare
Autogara Baia Mare
Gara Baia Mare
Arhivele Naționale
BNR Baia Mare
Galeria de Artă
Casa de Cultură a Sindicatelor
Casa de Cultură a Tineretului
Centrul de Calcul
Institutul de Cercetări și Proiectări pentru Minereuri și
Metalurgie Neferoasă

Palatul Poștei
Spitalul de Boli Infecțioase și Psihiatrie
Muzeul Satului
Barajul Runcu
Construcția de biserici
Puntea de la RFN
Turnul de la Combinat
Turnul de Parașutism

CAPITOLUL 3. ANII DE ȘCOALĂ

Învățământul în perioada stalinistă (1948-1953)
Deschiderea de an școlar
Elevi la munci agricole
Pionerii
Disciplina școlară
Matricola
Pedepsele în școli
Tabere de iarnă pentru pionieri
Învățământul profesional
Uteciștii
Pregătirii tineretului pentru apărarea țării
Examenul de bacalaureat
Absolvenții, cu serenada
Studentia

CAPITOLUL 4. LOCURI DE MUNCĂ

Toți absolvenții aveau un loc de muncă
APSA (fosta „Cloșca”, fostă „Băimăreana”)
Cooperativele meșteșugărești
Maratex
Tipografia
Fabrica de pâine
Stațiunea pomicolă „Dura”
Șomerii erau trimiși cu forța în câmpul muncii

CAPITOLUL 5. TIMP LIBER

Jocurile copilăriei
Grădina zoo

Cercul
La picnic
La ștrand
Ștrandul Lăpușel
Ștrandul Baraj
Concedii la mare
Odihnă și tratament pentru oamenii muncii
Vacanțe în străinătate
Barul OJT
Băuturi alcoolice, după ora 10.00
Cofetăria Crinul
Restaurantele - accesibile tuturor
Restaurantul Festingher
Restaurantul din Parcul Municipal
Restaurantul „Minerul”
La cinema
La teatru
La stadion
La Sala sporturilor

CAPITOLUL 6. SĂRBĂTORILE ÎN COMUNISM

Sărbătorile creștine, interzise
Paștile
1 Mai
1 Iunie
23 august
Toamna baimăreană
Crăciunul

CAPITOLUL 7. CEAUȘESCU. PARTIDUL. SECURITATEA

Alegerile de altădată
Cultul personalității
Ceaușescu în Maramureș
Ceaușescu la inundațiile din 1970
Ministrul Trofin în Sighet
Doar membrii de partid ocupau funcții de răspundere
Consiliul Popular Județean
Securitatea, poliția politică
Cazul „Ivan”

Nostalгии...

Vocabular socialist (Activist, Aprozar, ADAS, A.R.L.U.S., Cincinal, Colhoz, Cooperativă, Comunism, Chiabur, C.A.E.R., Gărzi patriotice, Gostat, Lenin, Miliție, Proletar, Politruc, Securist, Scânteia, Șoimii patriei, Tovarăș, Telegurnal)

CAPITOLUL 8. STIL DE VIAȚĂ

Taxă pentru familiile care nu aveau copii

„Gravidele erau urmărite pas cu pas”

Mame eroine

Comerțul socialist

Salariile în comunism

Starea de sănătate

Fapte antisociale

Grădini cu zarzavat în jurul blocurilor

Cu autobuzul...

Stații de autobuz cu nume vechi

Mașinile de taxi

Dacia 1100

Dacia 1300

Lăstunul

„Mobra” și „Carpați”

Depanare auto

Trei benzinării în Baia Mare

Televizoare prin repartiție

La biserică

CAPITOLUL 9. RAȚIONALIZAREA

Produse alimentare procurate pe sub mână

Rație la benzină

Rație la energie electrică

CAPITOLUL 10. REVOLUȚIA DIN DECEMBRIE

Diversiuni și panică în Maramureșul sfârșitului de an 1989

„La Revoluție, fiul meu a fost pe tanc, în Piața Universității”

Un cadrist la Revoluție

Cetățeni de onoare ai județului

„De Crăciun am făcut Revoluție”

CAPITOLUL 11. EVENIMENTE

Aselenizarea (1969)

Cutremurul din 4 martie 1977

Accidentul de la Cernobîl (1986)